ΤΡΙΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΣΤΩΝ

ΝΕΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ

ΠΑΤΡΙΣ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΝ

ΕΠΙ ΤΗ ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΜΕΤΑ ΛΑΜΠΡΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ Ι. Κ. ΣΙΓΑΝΙΔΟΥ

Ἐν Γαλατᾷ ὁδὸς Μαγγανοδίου ἀριθ. 7—9

1913

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΔΠΜΒ'

Κτηματολογίων
της μαθητρίας
Αρζίας Ε. Μεϊ.
Έτος 1921.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ
ΕΤΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ

ΕΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
1942

1. Γενναιότης μητρός.

Ἡ χήρα δυστυχοῦς τινος ξυλοκόπου εἶχε τὴν συνήθειαν, ὅταν μετέβαινε νὰ συνάξῃ ξύλα, νὰ θέτῃ τὸ μικρὸν τέκνον της εἰς τοὺς θάμνους καὶ αὐτὴ νὰ διατρέχῃ τὸ δάσος. Ἀλλ' ὅταν ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τὸ προσφιλὲς τέκνον της, δὲν ἠδύνατο ἡ δυστυχὴς νὰ παρατείνῃ ἐπὶ πολὺ τὴν ἀπουσίαν της, διότι πᾶσα στιγμὴ ἐφαίνετο εἰς αὐτὴν ὁλόκληρος ἡμέρα, καὶ φανταζομένη ὅτι τὸ τέκνον της ἐκινδύνευεν, ἔτεινε πρὸς αὐτὸ τοὺς ἀσθενεῖς βραχίονάς της καὶ τὸ ἐκάλει διὰ τῶν φωνῶν της.

Μίαν ἡμέραν ἡ μήτηρ, ἀφοῦ ἀπεμακρύνθη ὀλίγον, ἔντρομος τρέχει νὰ φθάσῃ εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἀνεπαύετο τὸ τέκνον. Ἀλλ' ἰδοὺ εἰς λύκος τρομερὸς ἐνώπιον αὐτῆς, ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς πυρώδεις καὶ τὸ στόμα ἀνοικτόν. Ἐκτὸς ἑαυτῆς ἡ δυστυχὴς αἰσθάνεται τὸ ῥῖγος τοῦ θανάτου καὶ τρέμουσα ὑποπτεύει ὅτι τὸ θηρίον ἐκεῖνο κατέφαγεν ἤδη τὸ τέκνον της. Εὐλογητὸς ὁ Θεός! Ἀσθενὴς κραυγὴ ἀγγέλλει ὅτι ὁ υἱός της ζῇ εἰσέτι καὶ ὅτι ἀναπαύεται εἰς τὴν ἐκ φύλλων κλίνην αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις τὸ πεινασμένον θηρίον ῥίπτεται ἐπὶ τοῦ θύμα-

τος. Ἡ μήτηρ, βλέπουσα τὸ τέκνον της κινδυνεῦον, λαμβάνει δυνάμεις ἀπεριγράπτους καὶ ἀτρόμητος ρίπτεται μεταξὺ τοῦ θηρίου καὶ τῶν θάμνων, καὶ οὕτω σχηματίζει εἰς τὸ τέκνον διὰ τοῦ σώματός της προπύργιον.

Εἰς τὴν θέαν ταύτην ὁ λύκος λησμονεῖ τὴν τροφήν, ἐπὶ τὴν ὁποίαν κατ' ἀρχὰς ἤλπιζε, καὶ στρέφων ὅλην τὴν λύσσαν του εἰς τὸ νέον θῦμα, τὸ ὁποῖον παρουσιάζετο ἐνώπιόν του, ἐφορμᾷ κατ' αὐτοῦ καὶ πάλη φοβερὰ συνάπτεται. Ἐν ᾧ δὲ ἡ δυστυχὴς γυνὴ αἱμόφυρτος ἠγωνίζετο ὑπὸ τοὺς ὀδόντας τοῦ θηρίου, ἐνθυμεῖται ὅτι εἶχε μαχαίριον. Λαμβάνει τοῦτο καὶ συγκεντρώσασα τὰς δυνάμεις της ἐμπήγει εἰς τὴν καρδίαν τοῦ φρικτοῦ θηρίου, τὸ ὁποῖον, ἀφ' οὗ ἐξέπεμψε τρομερὸν ὀλολυγμὸν ἐξέπνευσεν. Ἀλλ' ἡ νικηφόρος μήτηρ πολὺ ἀσθενὴς καὶ καταβεβλημένη πίπτει εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ φονευθέντος τέρατος, κραυγάζουσα: «Σώσατε τὸ τέκνον μου!»

Λύκος.

Αἱ κραυγαὶ καὶ οἱ στεναγμοὶ προσείλκυσαν τὴν προσοχὴν πολλῶν ξυλοκόπων, οἵτινες δραμόντες εἶδον τὴν σύντροφον ἐξηπλωμένην κατὰ γῆς αἱμόφυρτον. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς μάχης ἐκείνης τὸ παιδίον ἀγνοοῦν τοὺς κινδύνους τῆς μητρὸς εἶχεν ἡσύχως ἀποκοιμηθῇ.

Καὶ τὸ παιδίον καὶ ἡ μήτηρ μετεκομίσθησαν εἴς τινα καλύβην ὑπὸ τῶν ξυλοκόπων, οἵτινες περικυκλώσαντες τὴν ἄπνουν μητέρα παρέσχον πᾶσαν περιποίησιν, ἥτις θὰ ἠδύνατο ν' ἀνακαλέσῃ αὐτὴν εἰς τὴν ζωήν. Ἀλλ' ἀνωφελεῖς βοήθειαι!...

Ἀπηλπίζοντο ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπαναφέρωσιν εἰς τὴν ζωὴν τὸ γενναῖον θῦμα τῆς μητρικῆς στοργῆς, ὅτε ἐφαντάσθησαν νὰ θέσωσι τὸ πρόσωπον τοῦ παιδίου ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς μητρός. Ἡ χροιὰ αὐτῆς ἐπανῆλθε καὶ ἤνοιξε τὸν ἕνα ὀφθαλμόν. Ἠσθάνθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ διαχέηται εἰς τὰ μέλη της γλυκεῖα θερμότης. Καὶ ἀφ' οὗ ἀνεγνώρισε τὸ τέκνον της ἔσφιξεν αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ χορτάσῃ τὴν φιλοστοργίαν της. Ἡ εἰκὼν τοῦ φρικτοῦ τέρατος παρουσιάζεται μὲν εἰς τὸν νοῦν τῆς φιλοστόργου μητρός, ἀλλὰ λησμονεῖ αὐτήν, διότι τὸ τέκνον της ζῇ.

---

2. Ἀμφίνοος καὶ Ἀναπίας.

Ὅτε κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τὸ πῦρ τοῦ ὄρους Αἴτνης πάντα τὰ περίχωρα κατέστρεφε καὶ πάσας τὰς οἰκίας, καὶ λάβα ἐξεσφενδονίζετο εἰς τὴν πόλιν Κατάνην, κίνδυνος δὲ μέγας ἠπείλει τοὺς κατοίκους πάντας, ἕκαστος λαμβάνων ἐπὶ τῶν ὤμων, ὅ,τι πολύτιμον εἶχεν, ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ φεύγων· ἀλλὰ καταλαμβανόμενος ὑπὸ τῆς λάβας καὶ μὴ δυνάμενος νὰ προχωρήσῃ ἐγίνετο παρανάλωμα τοῦ πυρὸς μετὰ τοῦ κομιζομένου θησαυροῦ. Μόνοι δὲ δύο ἀδελφοὶ ὁ Ἀμφίνοος καὶ ὁ Ἀναπίας ἀντὶ παντὸς ἄλλου θησαυροῦ ἔλαβον ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῶν ὁ μὲν τὸν πατέρα, ὁ δὲ τὴν μητέρα καὶ διασχίσαντες τὰς φλόγας διῆλθον ἀβλαβεῖς καὶ διέσωσαν αὐτοὺς εἰς μέρος ἀσφαλέστατον, μιμηθέντες κατὰ τοῦτο τὸν ἐκ τοῦ πυρπολουμένου Ἰλίου ἀπερχόμενον εὐσεβῆ Αἰνείαν, ὅστις ἔσωσε τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἀγχίσην, λαβὼν αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὤμων.

Τὴν υἱικὴν δὲ ταύτην στοργὴν πάντες ἐπῄνεσαν καὶ οἱ ποιηταὶ ἐξύμνησαν. Αἱ δὲ πόλεις Συρακοῦσαι καὶ Κατάνη

διεφιλονίκησαν τὴν γέννησιν τῶν δύο τούτων φιλοστόργων τέκνων καὶ ἐπειδὴ ἡ ἔρις δὲν διελύθη, ἑκατέρα τούτων ἀνήγειρε ναοὺς πρὸς τιμὴν τῶν τέκνων ἐκείνων καὶ πρὸς μίμησιν τῆς εὐσεβείας καὶ φιλοστοργίας αὐτῶν.

---

3. Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης.

Κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν μυθολογίαν οἱ βασιλεῖς τῆς Σπάρτης Τυνδάρεως καὶ Λήδα, ἐγέννησαν δύο διδύμους υἱούς, τὸν Κάστορα καὶ τὸν Πολυδεύκην.

Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν γέννησίν των αἱ Μοῖραι παρουσιάσθησαν πρὸ τῶν δύο βρεφῶν καὶ ὥρισαν, ὅτι ὁ μὲν Πολυδεύκης θὰ εἶνε ἀθάνατος, ὁ Κάστωρ ὅμως θὰ εἶνε θνητός.

Ἐπίσης ὥρισαν ὅπως συνδέῃ τὰς δύο των καρδίας ἀδιάρρηκτος δεσμὸς τρυφερᾶς ἀδελφικῆς ἀγάπης.

Τοὺς παιδικούς των χρόνους ὁ Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης διῆλθον χωρὶς οὔτε μία φιλονικία νὰ ἀναφυῇ μεταξύ των. Πλήρης ἁρμονία ἐβασίλευεν εἰς τὰς ψυχάς των, καὶ ὅ,τι ἤρεσκεν εἰς τὸν ἕνα ηὐχαρίστει καὶ τὸν ἄλλον, ἡ δὲ ἀμοιβαία των ἀγάπη παρεῖχε τὴν μεγαλυτέραν χαρὰν εἰς τοὺς εὐδαίμονας γονεῖς των.

Ὅτε ἐμεγάλωσαν ἔλαβον μέρος ὁμοῦ εἰς ὅλους τοὺς πολέμους, ὅσοι συνέβαινον τότε. Ἐμάχοντο πλησίον ἀλλήλων ἀχώριστοι καὶ κατώρθωνον νὰ νικῶσι πάντοτε.

Ἀλλ' αἴφνης εἰς τινα μάχην πληγώνεται καιρίως ὁ Κάστωρ.

Ὁ Πολυδεύκης σπεύδει νὰ βοηθήσῃ τὸν ἀδελφόν του καὶ τὸν ἐναγκαλίζεται, ἀλλὰ ματαίως κοπιάζει· μετ' ὀλίγον ὁ Κάστωρ ἦτο νεκρός.

Ὁ Πολυδεύκης παρουσιάζεται τότε πρὸς τὸν μέγιστον

τῶν θεῶν, τὸν Δία καὶ ἀναφωνεῖ κλαίων: «Πάτερ τῶν θεῶν· εὐεργέτησόν με τὸν ἀθάνατον· ὁ Κάστωρ ἀπέθανε, ἐπίτρεψον νὰ ἀποθάνω καὶ ἐγώ!»

—«Δὲν ἐπιτρέπουσιν αἱ μοῖραι», ἀπαντᾷ ὁ Ζεύς, «ν' ἀποθάνῃς».

—«Ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ ὑποφέρω τὸν χωρισμὸν τοῦ ἀδελφοῦ· ἡ ἀθανασία θὰ μοὶ εἶνε διαρκὴς δυστυχία».

—«Καὶ προτιμᾷς», ἀνέκραξεν ἔκπληκτος ὁ Ζεύς, «τὸ λυπηρὸν γῆρας καὶ τὸν μαῦρον θάνατον ἀντὶ τῆς φαιδρᾶς νεότητος, τὴν ὁποίαν ἐν τῷ οὐρανῷ θὰ διάγῃς αἰωνίως μεταξὺ τῶν εὐτυχῶν θεῶν;».

—«Ναί, ὦ Ζεῦ! Προτιμῶ νὰ μετέχω τῆς μοίρας τοῦ ἀδελφοῦ μου!»

—«Τότε θὰ παρακαλέσω τὰς Μοίρας», εἶπεν ὁ Ζεύς, «ὅπως ὁρίσωσι νὰ παραχωρήσῃς εἰς τὸν Κάστορα τὸ ἥμισυ τῆς ἀθανασίας σου. Καθ' ὃν χρόνον ἐκεῖνος θὰ ζῇ, σὺ θὰ διάγῃς εἰς τὰ ζοφερὰ τοῦ Ἅδου βασίλεια, ὅταν δὲ ἐκεῖνος θὰ ἀποθνήσκῃ, θὰ διαμένῃς σὺ εἰς τοὺς φωτεινοὺς θόλους τοῦ Οὐρανοῦ. Προτιμᾷς οὕτω;».

—«Δέχομαι» ἀπήντησεν ὁ Πολυδεύκης ἐκτὸς ἑαυτοῦ ἐκ τῆς χαρᾶς.

Καὶ οὕτως ἐγένετο. Ἀπέθανον καὶ οἱ δύο ἀδελφοί· καὶ τοὺς δύο ἐκάλυψεν ἡ γῆ. Ἀλλ' ἐκ τῶν ἀνηλίων χωρῶν τοῦ Ἅδου ἀνήρχοντο καὶ οἱ δύο εἰς τὸ φῶς ἐναλλάξ, τὴν μίαν ἡμέραν ὁ εἷς καὶ τὴν ἄλλην ὁ ἄλλος.

Ἀλλ' ἡ τρυφερὰ αὕτη ἀγάπη τῶν δύο ἀδελφῶν τόσον συνεκίνησε τὸν Δία, ὥστε μετ' ὀλίγον ἀνεβίβασε καὶ τοὺς δύο εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ κατέταξεν αὐτοὺς μεταξὺ τῶν ἀστέρων.

Διὰ νὰ τιμήσῃ δὲ μάλιστα τούτους περισσότερον ὁ Ζεύς, κατέστησεν αὐτοὺς σωτῆρας τῶν ναυτῶν καὶ τῶν πλοίων.

Ὅσάκις αἱ θύελλαι τοῦ χειμῶνος ταράττουσι τὸ ἄγριον

πέλαγος, κύματα δὲ τρομερὰ κλυδωνίζουσι τὰ πλοῖα, ἐμφανίζονται αἴφνης οἱ δύο ἀδελφοὶ καταβαίνοντες ὡς ἀστέρες ἐκ τοῦ φωτεινοῦ οὐρανοῦ, καταπαύουσι τὴν ὁρμὴν τῶν μαινομένων ἀνέμων, στρώνουσι τὰ κύματα τῆς ἀφριζούσης θαλάσσης, δεικνύουσιν εἰς τὰ πλοῖα τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἀκολουθήσωσι, καὶ σῴζουσιν οὕτω τοὺς κινδυνεύοντας ναύτας.

---

4. Ὁ Κοριολλανὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ.

Ὁ Μᾶρκος Γάϊος Κοριολλανός, καταγόμενος ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας, ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων στρατηγῶν τῆς Ῥώμης, φημιζόμενος οὐχὶ μόνον διὰ τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀφιλοκέρδειαν. Ἀλλ' ἡ κυριωτέρα ἀρετή, διὰ τὴν ὁποίαν ἐδοξάσθη τοσοῦτον ὁ Μᾶρκος, ἦτο ἡ ἀπεριόριστος ἀγάπη πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ. Συχνὰ δὲ καὶ οὗτος ἔλεγεν, ὡς ἄλλοτε ὁ Θηβαῖος στρατηγὸς Ἐπαμεινώνδας, ὅτι ἔχαιρε διὰ τὰς νίκας αὐτοῦ μόνον καὶ μόνον, διότι ἔζη ἡ μήτηρ, ἥτις, ὅτε ἤκουεν αὐτὸν ἐπαινούμενον ἢ ἔβλεπε στεφανούμενον, περιέπτυσσεν εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῆς δακρύουσα ὑπὸ χαρᾶς.

Ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ὁ Κοριολλανὸς ἐπιδοθεὶς εἰς τὸ στρατιωτικὸν στάδιον δὲν ἔλαβε τὴν ἀπαιτουμένην ἀνατροφήν.

Ὥστε μετὰ τῶν ἀξιολόγων ἐμφύτων προτερημάτων εἶχε καὶ πολλὰ ἐλαττώματα, πρὸ πάντων δὲ ἐκυριεύετο ὑπὸ ἀλόγου θυμοῦ. Ἐπειδὴ εἶχεν ἀριστοκρατικὰ φρονήματα ὁ Κοριολλανός, ἐμισεῖτο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐξηρεθίζετο κατ' αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν. Συνέβη δέ ποτε μεγάλη σιτοδεία, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς ἐγόγγυζε. Σῖτος ὅμως ἐπὶ τέλους ἐστάλη ἐκ Σικελίας, ἐνεκρίθη δὲ νὰ διανεμηθῇ δωρεὰν

εἰς τὸν λαόν· ἀλλ' ὁ Κοριολλανὸς ἀντέστη, λέγων ὅτι οὕτω διαφθείρεται ὁ λαός, καὶ γίνεται ἀπαιτητικώτερος. Ἕνεκα τούτου δυσηρεστήθησαν οἱ πολῖται καὶ λησμονήσαντες τὰς λαμπρὰς τοῦ ἀνδρὸς πράξεις ὑπὲρ τῆς πατρίδος κατεδίκασαν αὐτὸν εἰς ἐξορίαν.

Ὁ Κοριολλανὸς ἐξέρχεται ἀταράχως ἐκ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καὶ θέλων νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς συμπατριώτας αὐτοῦ καταφεύγει εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Οὐολούσκων, τὸν Ἀμφίδιον. Ἐκ πείρας ἐγνώριζεν ὁ Ἀμφίδιος τὴν ἱκανότητα τοῦ ἀνδρός, διότι ἐνικήθη πολλάκις ὑπ' αὐτοῦ. Βλέπων δὲ ἤδη τὴν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ὑπεδέχθη προθύμως αὐτὸν καὶ ἔπεισε τοὺς Οὐολούσκους νὰ ἀναλάβωσι τὰ ὅπλα.

Ὁ Κοριολλανὸς διορισθεὶς ὑπ' αὐτῶν ἀρχιστράτηγος ἐπέρχεται μὲ μεγάλην δύναμιν κατὰ τῆς Ῥώμης, καὶ ἀφοῦ ἐκυρίευσε πολλὰς ἐν τῷ μεταξὺ πόλεις ἔφθασε καὶ πρὸ τῶν πυλῶν της.

Οἱ Ρωμαῖοι ἐταράχθησαν πολὺ αἰσθανόμενοι ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀντισταθῶσι κατὰ τοῦ Κοριολλανοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ του. Ἔστειλαν λοιπὸν πρὸς αὐτὸν πρέσβεις τοὺς διασημοτέρους τῶν πολιτῶν καὶ τοὺς καλυτέρους του φίλους, ἵνα τὸν πείσωσι νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν, ὡς φίλος.

Ἀλλ' ὁ Κοριολλανὸς δὲν ἤθελε νὰ ἀκούσῃ κἂν τοὺς πρέσβεις· μόνον τὴν ἐκδίκησίν του ἐσκέπτετο καὶ ἐδήλωσεν ὅτι τὴν πολιορκίαν δὲν θὰ λύσῃ καὶ μόνον ὡς νικητὴς μετὰ τῶν Οὐολούσκων θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς πρώτης πρεσβείας ἀπεστάλη καὶ δευτέρα ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς τῆς πόλεως, ἀλλ' οὔτε αὕτη κατώρθωσε νὰ τὸν μεταπείσῃ.

Μεγάλα ἤδη δεινὰ τοὺς Ρωμαίους ἠπείλουν, κατελήφθησαν ὑπὸ ταραχῆς καὶ φόβου καὶ κατέφευγον εἰς τοὺς ναοὺς

παραναλοῦντες τοὺς θεοὺς νὰ ἀπομακρύνωσι τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον.

Ἀφ' οὗ αἱ ἐπισημότεραι γυναῖκες τῶν Ρωμαίων προσηυχήθησαν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Καπιτωλίου Διός, ἀπῆλθον εἰς τὸν οἶκον τῆς μητρὸς τοῦ Κοριολλανοῦ καὶ παρεκάλεσαν αὐτὴν νὰ μεσιτεύσῃ πρὸς τὸν υἱὸν αὐτῆς ὑπὲρ τῆς πόλεως.

Προθύμως δὲ ἡ μήτηρ τοῦ Μάρκου συμπαραλαβοῦσα τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα τοῦ υἱοῦ καί τινας τῶν ἄλλων γυναικῶν ἦλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἐχθρῶν.

Οἰκτον δὲ καὶ σεβασμὸν ἡ παρουσία αὐτῶν ἐνεποίησεν εἰς τοὺς Οὐολούσκους.

Ὁ Κοριολλανὸς ἐπὶ τοῦ βήματος καθήμενος τότε μετὰ τοῦ ἐπιτελείου αὐτοῦ ἐθαύμασε κατ' ἀρχὰς ἰδὼν τὰς γυναῖκας, ἀλλ' ἀμέσως διακρίνας τοὺς συγγενεῖς κατέβη μετὰ βίας εἰς προϋπάντησιν αὐτῶν, καὶ ἀφ' οὗ ἠσπάσθη ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὴν μητέρα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα, ἵστατο περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν καὶ περιέμενε νὰ ὁμιλήσωσι.

«*Κοριολλανέ*, εἶπεν ἡ μήτηρ, *ἐκ τῆς ἀθλίας μου μορφῆς καὶ ἐνδυμασίας ἡμῶν βλέπεις καὶ ἐννοεῖς εἰς ποίαν κατάστασιν ἔφερεν ἡμᾶς ἡ φυγή σου. Παρατήρησον, ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα αἱ δυστυχέσταται τῶν γυναικῶν, καὶ ἐν ᾧ ἐσεμνυνόμεθα διὰ σέ, τώρα κατηντήσαμεν ἐγὼ μὲν νὰ βλέπω τὸν υἱόν μου, αὕτη δὲ τὸν σύζυγον αὐτῆς νὰ ἀπειλῇ ἐχθρικῶς τὰ τείχη τῆς πατρίδος. Καὶ ἄλλοι μὲν εὑρίσκουσι παρηγορίαν εἰς τὰ δεινὰ αὐτῶν προσευχόμενοι πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλ' ἡμεῖς ποίαν εὐχὴν νὰ ἀποτείνωμεν πρὸς αὐτόν; Νὰ ἐπέλθῃ συμφορὰ καὶ δυστυχία εἰς τὸν ἀπειλοῦντα τὴν πατρίδα, ὅστις εἶσαι σύ; Καὶ ἡ μὲν γυνὴ καὶ τὰ τέκνα σου ἓν ἐκ τῶν δύο θὰ προτιμήσωσιν ἢ σὲ ἢ τὴν πατρίδα νὰ στερηθῶσιν· ἀλλ' ἐγώ, ἂν δὲν δυνηθῶ νὰ σὲ πείσω νὰ μὴ βλάψῃς τὴν πατρίδα σου, τὴν Ῥώμην, μάθε, ὅτι ἀδύνατον εἶνε νὰ ἐπέλθῃς*

κατ' αὐτῆς, ἂν δὲν πατήσῃς πρότερον νεκρὸν καὶ αἱμόφυρτον τὸ πτῶμά μου. Ἐγὼ δὲν θὰ περιμένω νὰ ἴδω τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν ἢ οἱ πολῖται θὰ θριαμβεύσωσι κατὰ τοῦ υἱοῦ μου, ἢ ὁ υἱός μου θὰ θριαμβεύσῃ κατ' αὐτῶν. Καὶ ἄδηλος μὲν πάντοτε εἶνε ἡ ἔκβασις τοῦ πολέμου, ἀλλ' εἰς σὲ τόρα εἶνε πρόδηλον ὅτι, ἂν μὲν νικήσῃς, θὰ εἶσαι ὁ κακὸς καὶ ὀλέθριος δαίμων τῆς πατρίδος, ἂν δὲ νικηθῇς, πρὸς τοῖς ἄλλοις θὰ ἐπιούρῃς τὸ μῖσος καὶ τὰς κατάρας πάντων, διότι διὰ τῆς ὀργῆς σου, μεγάλων συμφορῶν αἴτιος θὰ γίνῃς εἰς ἄνδρας φίλους καὶ εὐεργέτας».

Μετὰ προσοχῆς ἤκουεν ὁ Κοριολλανὸς τὴν μητέρα· ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν ἀπήντησεν, ἀλλ' ἵστατο σκεπτικός, «*Τί σιωπᾷς, υἱέ μου;* εἶπεν ἡ Οὐολουμνία. *Ἐπιμένεις εἰς τὴν ὀργὴν καὶ τὴν μνησικακίαν σου; Δὲν ἁρμόζει εἰς μέγαν ἄνδρα νὰ ἐνθυμῆται τὰς προσβολὰς καὶ τὰς ὕβρεις τῶν ἄλλων. Ἴδιον μεγάλου καὶ ἀγαθοῦ ἀνδρὸς εἶνε νὰ σέβηται καὶ νὰ τιμᾷ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ. Ἡ παράκλησίς μου εἶνε τοσοῦτον καλὴ καὶ δικαία, ὥστε δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ σὲ παρακαλέσω πολύ, ἐπειδὴ ὅμως βλέπω, ὅτι δὲν δύναμαι νὰ σὲ πείσω, καταφεύγω εἰς τὴν τελευταίαν μου ἐλπίδα, καὶ ἰδού, προσπίπτω εἰς τοὺς πόδας σου μετὰ τῆς γυναικός σου καὶ τῶν τέκνων σου καὶ ζητῶ παρὰ σοῦ νὰ σεβασθῇς τὴν μητέρα σου καὶ νὰ ὑπακούσῃς εἰς αὐτήν, ἥτις σὲ ἱκετεύει ὑπὲρ τῆς μεγάλης σου μητρός, τῆς Ῥώμης*».

Ἔφριξεν ὁ Κοριολλανὸς ἰδὼν τὴν μητέρα αὐτοῦ γονυπετῆ καὶ ἱκετεύουσαν αὐτόν. Εὐθὺς ἀνήγειρεν αὐτὴν καὶ φιλοστόργως τὴν χεῖρα αὐτῆς σφίγγων, «*Νικᾷς, ὦ μῆτερ*, εἶπεν, *ὄχι εὐτυχῆ νίκην οὔτε διὰ σὲ αὐτὴν οὔτε δι' ἐμέ, διότι τὴν μὲν πατρίδα ἔσωσας, ἐμὲ δὲ τὸν εὐσεβῆ καὶ φιλόστοργον υἱόν σου κατέστρεψας*».

Ὁ Κοριολλανὸς διέλυσε τὴν πολιορκίαν καὶ διὰ νυκτὸς

ἀπήγαγεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοὺς Οὐολούσκους. Οὗτοι ἐξοργισθέντες ἐφόνευσαν οἰκτρῶς αὐτόν.

Τοιουτοτρόπως δέ, ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ σεβόμενος τὴν μητέρα ἔσωσε τὴν Ῥώμην καὶ ἐδοξάσθη περισσότερον διὰ τὴν ἥτταν ταύτην ἢ διὰ τὰς προτέρας νίκας αὐτοῦ.

---

5. Ἡ φιλαδελφία καὶ ὁ Σωκράτης.

Δύο ἀδελφοὶ Ἀθηναῖοι ἐφιλονίκουν διὰ τὴν διανομὴν τοῦ πατρικοῦ των ἀγροῦ, καὶ μάλιστα ὁ εἷς ὕβριζε τὸν ἄλλον, ὁ δὲ πρεσβύτερος ὕψωσε τὴν ῥάβδον νὰ κτυπήσῃ τὸν νεώτερον. Ὁ Σωκράτης διερχόμενος εἶδε τοὺς ἀδελφοὺς τούτους νὰ φιλονικῶσι καὶ σταθεὶς εἶπε·

Ὁ Σωκράτης.

«Δὲν γνωρίζω, διατὶ φιλονικεῖτε καὶ ὑβρίζεσθε· ἀλλὰ ὁποιαδήποτε καὶ ἂν εἶνε ἡ αἰτία τῆς φιλονικίας ὑμῶν, δὲν εἶνε ὀρθὸν νὰ φιλονικῆτε καὶ νὰ ὑβρίζησθε. Μετὰ τὰ καθήκοντα πρὸς τοὺς γονεῖς οὐδὲν ἄλλο, φίλοι μου, αἴσθημα εἶνε φυσικώτερον ἢ ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη. Αὕτη πολὺ συντελεῖ εἰς τὴν οἰκιακὴν εὐδαιμονίαν. Δὲν γνωρίζετε, ὅτι οἱ γονεῖς ἡμῶν αἰσθάνονται μεγάλην χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν, ὅταν βλέπωσι τὰ τέκνα νὰ ἀγαπῶνται; Οἱ ἀδελφοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ζῶσι μετὰ ὁμονοίας καὶ ἀγάπης, τιμῶνται καὶ ἀγαπῶνται καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Οὐδὲν ἄλλο εἶνε γλυκύτερον καὶ τερπνότερον ἢ νὰ ἀγαπῶνται οἱ ἀδελφοὶ ἐξ ὅλης καρδίας. Ὑμεῖς ἐγεννήθητε ἐκ τῶν αὐτῶν γονέων, ἐθηλάσατε τὸ αὐτὸ μητρικὸν γάλα, διήλθετε ὁμοῦ ἐντὸς τῆς αὐτῆς οἰκίας τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Ἡ αὐτὴ μήτηρ ἐκράτησεν ὑμᾶς ἐντὸς τῆς κοιλίας ἴσον χρόνον, ἡ αὐτὴ μήτηρ ἀπεκοίμισεν ὑμᾶς εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῆς. Ὑμεῖς ἐχάρητε τὴν αὐτὴν χαρὰν καὶ ἐλυπήθητε τὴν αὐτὴν λύπην κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, ἐφάγετε ὁμοῦ τὸν αὐτὸν ἄρτον εἰς τὴν ἰδίαν τράπεζαν καὶ εἴχετε τὰ αὐτὰ συμφέροντα, τὰς αὐτὰς ἐλπίδας. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν εἶνε ἄξιος οἴκτου καὶ ἐλέους, διότι στερεῖται πολυτιμότατον ἀγαθόν.

«Ἄξιος δὲ κατηγορίας εἶνε ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, ἐνῷ ἔχει παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀδελφόν, δὲν ἐκτιμᾷ τὸ ἀγαθὸν τοῦτο, ἀλλὰ φιλονικεῖ καὶ ὑβρίζει τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. Οἱ ἀδελφοὶ οἱ καλοὶ πρέπει νὰ ἀποφεύγωσι πᾶσαν ἀφορμὴν δυσαρεσκείας καὶ ἔχθρας. Παύσατε λοιπὸν νὰ φιλονικῆτε, ἔχετε ὁμόνοιαν πρὸς ἀλλήλους, ἂν θέλητε νὰ εὐτυχῆτε, νὰ τιμᾶσθε καὶ νὰ ἀγαπᾶσθε ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι δύνανται καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτῶν νὰ ὑποστηρίζωσι καὶ κατὰ τῶν ἐχθρῶν νὰ ἐναντιώνωνται. Τοὺς ἠγαπημένους ἀδελφοὺς φοβοῦνται οἱ ἐχθροὶ καὶ δὲν ἐνοχλοῦσιν. Ὁ ἀδελφὸς εἶνε πολυτιμότατον κτῆμα. Πρὸς τοῦτο οὐδὲν ἄλλο οὔτε ἄργυρος, οὔτε χρυσὸς δύναται νὰ συγκριθῇ».

Τοιαῦτα εἶπεν ὁ Σωκράτης.

Οἱ ἀδελφοὶ ἐκ τῶν λόγων τούτων τόσον συνεκινήθησαν, ὥστε ἠσπάσθησαν ἀλλήλους καὶ ὡρκίσθησαν ὅτι οὐδέποτε πλέον τοῦ λοιποῦ θὰ φιλονικῶσιν, ἀλλὰ θὰ ζῶσι μετὰ μεγάλης ὁμονοίας καὶ ἀγάπης.

---

6. Ἡ μήτηρ τῶν δύο Γράκχων.

Οἱ Γράκχοι *Τιβέριος καὶ Γάϊος* ἦσαν παῖδες τοῦ Τιβερίου Γράκχου καὶ τῆς Κορνηλίας. Ὁ πατὴρ αὐτῶν ὑπῆρξεν ὕπατος καὶ τιμητὴς καὶ ἦτο τὸ πρότυπον τῆς Ρωμαϊκῆς ἀριστοκρατίας.

Ἡ μήτηρ ἦτο θυγάτηρ Σκιπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ, πολὺ πεπαιδευμένη καὶ ἐνάρετος· αὕτη ἔμεινε πρώρως χήρα. Ἀπορρίψασα δὲ τὴν πρότασιν τοῦ βασιλέως τῆς Κυρήνης Πτολεμαίου τοῦΖ' περὶ δευτέρου γάμου ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν μικρῶν αὐτῆς τέκνων προσκαλέσασα πρὸς τοῦτο διδασκάλους Ἕλληνας.

Ἐτέρπετο καὶ ᾐσθάνετο ἑαυτὴν εὐτυχῆ, διότι περιεποιεῖτο τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ ἐφρόντιζε περὶ τῆς ἀνατροφῆς αὐτῶν καὶ ἔβλεπεν αὐτὰ ἐπιμελῆ, φρόνιμα καὶ προσεκτικά, οὐδέποτε δὲ δυσηρέστουν ἢ ἐλύπουν αὐτήν, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀρετῆς αὑτῶν ηὐχαρίστουν.

Γυνή τις ἐκ Καμπανίας πλουσία ἀλαζονευομένη διὰ τὰ πολλὰ κοσμήματα ἐπεδείκνυε πρὸς αὐτὴν αὐτὰ ἡμέραν τινὰ καὶ ἐζήτει νὰ ἴδῃ καὶ τὰ κοσμήματα τῆς Κορνηλίας.

Ἡ Κορνηλία οὐδόλως προσεῖχεν εἰς τοὺς λόγους τῆς ἀνοήτου ταύτης γυναικός, ἡ ὁποία ἐκαυχᾶτο δι' ἀσήμαντα πράγματα, ἀλλὰ μετέφερε τὸν λόγον εἰς ἄλλα, ἕως ὅτου ἐπανῆλθον ἐκ τοῦ σχολείου τὰ τέκνα αὐτῆς.

Προσκαλέσασα δὲ αὐτὰ ἐνώπιον τῆς ξένης γυναικὸς καὶ δεικνύουσα εἶπεν: «*Ἰδού, φίλη μου, τὰ κοσμήματα, οἱ θησαυροὶ καὶ οἱ πολύτιμοί μου λίθοι*».

Ἡ ξένη εὐθὺς εἶπεν· «*Ἀληθῶς, ὦ Κορνηλία, ἀληθῆ κοσμήματα τῶν μητέρων εἶνε τὰ καλὰ τέκνα καὶ οὐχὶ οἱ θησαυροὶ καὶ οἱ πολύτιμοι λίθοι. Δικαιότερον λοιπὸν σὺ ὑπερηφανεύεσαι διὰ τὰ τέκνα σου ἢ ἐγὼ διὰ τὰ κοσμήματά μου*».

Καὶ ἡ ἱστορία διδάσκει ἡμᾶς ὅτι τὰ δύο τέκνα τῆς Κορνηλίας ἀνεδείχθησαν καὶ κοσμήματα τῆς πατρίδος των Ῥώμης.

---

7. Υἱκὴ στοργὴ μεγάλων ἀνδρῶν.

Πολλοὶ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ἠγάπων καὶ ἐσέβοντο τοὺς γονεῖς των.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας ὅτε πρῶτος αὐτὸς ἐπέτυχε διὰ τῆς στρατηγικῆς του ἱκανότητος νὰ νικήσῃ τοὺς ἕως τότε ἀηττήτους Σπαρτιάτας εἰς τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην ἐχάρη πολὺ διὰ τὴν νίκην του.

Ἐπαμεινώνδας.

Στραφεὶς δὲ πρὸς τοὺς φίλους του εἶπεν: «Χαίρω, διότι ἐνίκησα τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἔσωσα τὴν πατρίδα, ἀλλ' αἰσθάνομαι ἀνέκφραστον χαρὰν καὶ ἡδονήν, διότι ζῶσιν ἀκόμη οἱ γονεῖς μου καὶ φαντάζομαι τὴν χαράν των, ὅταν μάθωσιν ὅτι ὁ υἱός των ἐνίκησε τοὺς Λακεδαιμονίους!».

Ἡ μήτηρ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου Ὀλυμπιὰς ἦτο ἀπότομος καὶ στρυφνοῦ χαρακτῆρος ἐν τούτοις ὁ υἱός της ἐδείκνυε πρὸς αὐτὴν πάντοτε μεγίστην ἀγάπην, σεβασμὸν καὶ ἀφοσίωσιν.

Ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος εὑρίσκετο εἰς τὴν Ἀσίαν πολεμῶν τοὺς Πέρσας ἀφῆκεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἀντιβασιλέα τὸν στρατηγὸν Ἀντίπατρον. Ἡ Ὀλυμπιὰς ὅμως ἤθελε νὰ ἀναμιγνύηται εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Κράτους καὶ ἐματαίωνε τὰ σχέδια τοῦ Ἀντιπάτρου καταστρέφουσα τὸ ἔργον του. Ἔγραψε λοιπὸν ὁ Ἀντίπατρος μακρὰν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον παραπονούμενος κατὰ τῆς Ὀλυμπιάδος.

Μέγας Ἀλέξανδρος

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀναγνώσας τὴν ἐπιστολὴν εἶπεν:

«Ἀγνοεῖς, Ἀντίπατρε, ὅτι ἓν μόνον δάκρυον τῆς μητρὸς ἐξαλείφει πολλὰς τοιαύτας ἐπιστολάς σου;»

Ὅτε ἐκυρίευε πόλιν τινά, ἔστελλε πολλὰ δῶρα ἐκ τῶν πολυτιμοτέρων λαφύρων πρὸς τὴν μητέρα, ἵνα δείξῃ τὴν ἀγάπην πρὸς αὐτήν.

Πλίνιος ὁ νεώτερος, ὅτε ὁ φοβερὸς Βεσούβιος ἐξερράγη καὶ ἐνεταφίασε δύο πόλεις, τὸ Ἡράκλειον καὶ τὴν Πομπηΐαν, εὑρίσκετο μετὰ τῆς μητρὸς εἰς Μεσσήνην. Ἐκ τῆς ἐκρήξεως τοῦ Βεσουβίου φόβος καὶ τρόμος κατέλαβε τοὺς κατοίκους, πάντες δὲ ἔσπευδον νὰ σωθῶσιν. Ἡ μήτηρ τοῦ Πλινίου θέλουσα νὰ σώσῃ αὐτὸν ἔλεγε· **«Σπεῦσον νὰ φύγῃς τέκνον μου, σώθητι σὺ μόνον, διότι ἐγὼ εἶμαι ἀσθενὴς καὶ ἀδύνατος καὶ δὲν δύναμαι νὰ σὲ παρακολουθήσω».**

«Ὄχι, μῆτερ, δὲν δύναμαι νὰ σὲ ἐγκαταλείψω μόνην, ἀλλὰ θὰ σὲ συμπαραλάβω μετ' ἐμοῦ. Δὲν ἐπιθυμῶ ἐγὼ μὲν νὰ σωθῶ, σὺ δὲ νὰ ἀποθάνῃς». — «Εἶνε ἀδύνατον, εἶπεν ἡ μήτηρ, νὰ σὲ παρακολουθήσω. Ἂν μὲ συμπαραλάβῃς θὰ ἐπιβραδύνω πολὺ καὶ θὰ χαθῶ καὶ ἐγὼ καὶ σύ. Σπεῦσον νὰ σωθῇς σὺ μόνον. Δὲν θέλω νὰ εἶμαι ἐγὼ ἡ αἰτία τοῦ θανάτου σου».

Βεσούβιος

«Ὄχι, μῆτερ, δὲν φεύγω μόνος· ἢ θὰ σὲ σώσω, ἢ θὰ καταστραφῶ καὶ ἐγὼ μετὰ σοῦ».

Ἡ μήτηρ ὑπεχώρησεν εἰς τὴν ἐπιμονὴν τοῦ υἱοῦ καὶ παρηκολούθει, ἵνα μὴ ἐπιβραδύνῃ τὴν φυγήν. Ἀλλὰ ἐκ τοῦ Βεσουβίου πίπτει τέφρα ἐπ' αὐτῶν, σκότος περικυκλώνει αὐτούς, πανταχόθεν δὲ ἀκούονται κραυγαὶ ἀποθνησκόντων ἀνθρώπων.

Ὁ Πλίνιος ὅμως δὲν ταράσσεται, ἀλλὰ προχωρεῖ βαστάζων διὰ τοῦ βραχίονος αὐτοῦ τὴν ἀγαπητὴν μητέρα. Ὁ Θεὸς ἀντήμειψε τὴν υἱικὴν ἀφοσίωσιν τοῦ Πλινίου καὶ ἔσωσε καὶ αὐτὸν καὶ τὴν μητέρα.

Ὁ Γεώργιος Οὐάσιγκτων ὑπῆρξεν ὁ ἐπιφανέστατος πολίτης τῆς Ἀμερικῆς. Οὗτος εἶχε πολλὰ πρωτερήματα, διεκρίνετο ὅμως διὰ τὴν ἀγάπην καὶ ὑπακοὴν πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ.

Ὅτε οὗτος ἦτο δεκατεσσάρων ἐτῶν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιβιβασθῇ εἰς τὸ ναυτικὸν στάδιον, τὸ ὁποῖον ἠγάπα πολύ. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ δὲν ἤθελεν ὁ υἱὸς νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ στάδιον τοῦτο, διότι ἐγνώριζε τοὺς κινδύνους καὶ τὰς δυσκολίας τοῦ ναυτι-

κοῦ βίου, προσεπάθει δὲ νὰ ἀποτρέψῃ αὐτόν. Ὁ Γεώργιος ὅμως ἐπέμεινεν εἰς τὴν γνώμην αὐτοῦ καὶ συνεφώνησε μετά τινος πλοιάρχου νὰ ἀναχωρήσῃ. Ἡ λέμβος, ἡ ὁποία ἔμελλε νὰ φέρῃ αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, παρέλαβε τὸ κιβώτιον μετὰ τῶν ἐνδυμάτων καὶ περιέμενεν εἰς τὴν παραλίαν. Ὅτε ὁ Γεώργιος παρουσιάσθη πρὸ τῆς μητρός, ἵνα ἀποχαιρετίσῃ αὐτήν, βλέπει ἐπὶ τῶν παρειῶν αὐτῆς δάκρυα.

Οὐάσιγκτων.

Συλλογιζόμενος δὲ πόσον θὰ λυπηθῇ ἡ μήτηρ ἐκ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ, «Ὄχι, ὄχι μῆτέρ μου, ἀνέκραξε, δὲν ἀναχωρῶ, ἂν θὰ σὲ λυπήσω».

Ἡ μήτηρ ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ υἱοῦ ἐχάρη καὶ εἶπεν· «Ὁ Θεός, τέκνον μου, ὑπόσχεται, ὅτι θὰ εὐλογήσῃ ἐκεῖνα τὰ τέκνα, τὰ ὁποῖα τιμῶσι τοὺς γονεῖς αὐτῶν. Ἔχω λοιπὸν πεποίθησιν, ὅτι θὰ προστατεύσῃ καὶ σέ».

---

8. Ἀδελφικὴ ἀγάπη (δημοτικὸν τραγούδι).

Ὁ Μαυροδῆμος ἔτρωγε στὰ ἔλατ' ἀπὸ κάιου·
κ' ἐκεῖ πρὸς τὰ χαράματα περνοῦσαν δυὸ διαβάτες·
εἶχαν τὰ γένεια μακρυά, τὸ πρόσωπό τους μαῦρο·
κοντά του στάθηκαν κ' οἱ δυὸ καὶ τόνε χαιρετᾶνε.
—Καλή σου μέρα, Δῆμό μου.—Καλῶς τους τοὺς διαβάτες·
—Διαβάτες, πῶς τὸ ξέρετε πῶς εἶμαι ὁ Μαυροδῆμος;
—Φέρνομε χαιρετίσματα ἀπὸ τὸν ἀδελφό σου.
—Διαβάτες, ποῦ τὸν εἴδατε ἐσεῖς τὸν ἀδελφό μου;
—Στὰ Γιάννινα, στὴ φυλακὴ τὸν εἴδαμε κλεισμένον,

Εἶχε στὰ χέρια σίδερα καὶ κλάπες στὰ ποδάρια.
ὁ Μαυροδῆμος δάκρυσε, πετιέται γιὰ νὰ φύγῃ.
—Ποῦ πάγεις, Δῆμό μ' ἀδελφέ, ποῦ πάγεις καπετάνιε;
—Τὸν βγάζω ἀπὸ τὰ σίδερα ἢ πάω κ' ἐγὼ μὲ δαῦτον.
—Ἐγώ 'μαι τ' ἀδελφάκι σου, ἔλα νὰ φιληθοῦμε!
Κ' ἐκεῖνος τὸν ἐγνώρισε στὰ χέρια του τὸν πῆρε·
γλυκὰ κ' οἱ δυὸ φιλήθηκαν στὰ μάτια καὶ στὰ χείλια
κι ὁ Δῆμος τὸν ἐρώτησε, κι ὁ Δῆμος τὸν ρωτάει.
—Κάθου, ἀδελφέ, κάθου πιστέ, κ' ἔλα μολόγησέ μας·
πῶς ἔκαμες κι ἐγλύτωσες ἀπὸ τὴ φυλακή σου;
—Νύχτα τὰ χέρια μου ἔλυσα καὶ τσάκισα τὶς κλάπες
καὶ σύντριψα τὰ σίδερα κ' ἐρρίχτηκα στὸ Βάλτο.
Ἐκ' ηὖρα ἕνα μονόξυλο κ' ἐπέρασα τὴ λίμνη.
Προψὲς τὰ Γιάννιν' ἄφησα καὶ τὰ λαγκάδια πῆρα.

---

9. Ἡ μητέρα.

Πίοω στὸν κάμπο τὸν πλατύ, στὴν παραπάνω χώρα
κάποιος στὰ χρόνια τὰ παλιὰ κατάρα εἶχε δώσει
νὰ βγῇ στὴ μάννα τοῦ νεροῦ θεριὸ ξαγριωμένο,
νὰ μὴν ἀφήνῃ τὸ νερὸ τὴ χώρα νὰ ποτίζῃ,
καὶ τὰ σπαρτὰ νὰ ξεραθοῦν καὶ νὰ διψοῦν οἱ κάμποι.
Καὶ τὸ θεριὸ παράγγειλε στὸ βασιλιᾶ τῆς χώρας,
πῶς, ἂν τοῦ στέλνῃ κάθ' αὐγὴ νὰ τρώγ' ἕνα κορίτσι,
θἀφήνῃ λίγο τὸ νερὸ νὰ τρέχῃ μέσ' στὸν κάμπο·
κ' ἡ κόρη νἄν' ἀπὸ γενιὰ κι ἀπ' ὅλες διαλεγμένη,
μοναχοκόρη κι ὁμορφη καὶ μυσχαναθρεμμένη.
Κι ὁ βασιλιᾶς σὰν τἄκουσε βγάζει πικρὸ φερμάνι·

κάθε πρωὶ στὴν ἔλεψι[1]) νὰ βγάζουνε τὸν κλῆρο
στὲς ὄμορφες, στὲς διαλεχτὲς καὶ στὲς μοναχοκόρες.
Κι ὅποια εἶν' ἐκεῖν' ἡ ἄτυχη ποῦ θὰ τῆς πέσῃ ὁ κλῆρος
νὰ τὴν πηγαίνουν στὸ θεριὸ γιὰ τάμα νὰ τὴν τρώγῃ.
Πηγαίνουν μιά, πηγαίνουν δυό, πηγαίνουν τρεῖς καὶ πέντε
καὶ κάθ' αὐγὴ μιὰ ὄμορφη καὶ μιὰ μοναχοκόρη.
Μαυροφοροῦν οἱ χωριανοί, μαυροφοροῦν μητέρες.
καὶ κλείνουν ἀρχοντόσπιστα καὶ μοιρολόγια βγάζουν.
Μὰ μιὰν αὐγή, μιὰ Κυριακή, μιὰ ἐπίσημην ἡμέρα
ὁ κλῆρος πῆγε κ' ἔπεσε σὲ μιὰν ἀρχοντοποῦλα
ποὖχε τἀτελείωτα προικιά, τὰ κάλλη τὰ περίσσια,
κι ἡ μάννα της σὰν τἄκουσε βαρυὰ λιγοθυμάει
καὶ κλαίγει καὶ σκοτώνεται καὶ σὰν τρελλὴ φωνάζει:
—«Θεὲ μεγαλοδύναμε, μιὰ χάρι σοῦ γυρεύω·
Ἐσὺ ποῦ βλέπεις τοὐρανοῦ τὸ διαμαντένιο πλάτος,
τὰ πιὸ βαθυὰ τῆς θάλασσας καὶ τὴν καρδιὰ τῆς μάννας,
κοίτα καὶ τὴν καρδούλα μου καὶ μὴ μὲ ξεστοχιάσῃς·
καὶ δῶσέ μου γιὰ μιὰ στιγμή, γιὰ μιὰ στιγμὴ μονάχα,
τὴν ὀμορφιὰ τῆς κόρης μου καὶ τὰ γλυκά της νιᾶτα»
Κ' ἡ μάννα ἐξεκίνησε μυριοκαμαρωμένη
γιὰ νὰ τὴν φάγῃ τὸ θεριό, νὰ ζήσ' ἡ κόρη πίσω.
Ἦταν ἡ ὥρα ποὖτρεμε τὸ τελευταῖο ἀοτέρι
κ' ἐπρόβαλλ' ὁ Αὐγερινὸς κ' ἐκρύβουνταν ἡ Πούλια
κ' ἐρρόδιζ' ἡ ἀνατολὴ κι ἐφεγγοβόλ' ἡ δύσι.
Ἡ μάννα παίρνει τὸ στρατὶ καὶ στὸ βουνὸ ἀνεβαίνει
καὶ φθάν' ἀπάνω στοῦ νεροῦ τὴ στοιχειωμένη μάννα,
κι ἀκούει ἄγριο μουγκρητὸ ἀπ' τοῦ θεριοῦ τὸ στόμα
καὶ βλέπει σπίθες νὰ πετοῦν ἀπ' τοῦ θεριοῦ τὰ μάτια.
Ἀνατριχιάζει σύσσωμι καὶ πνίγετ' ἡ φωνή της,

[1]) Ἔλεψι (ἔλευσις)= ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου, ὅταν ἔρχωνται αἱ γυναῖκες εἰς τὴν βρύσιν νὰ λάβωσιν ὕδωρ.

μὰ παίρνει δύναμη ἀπ' τὸ Θεὸ κι ἀπ' τὴν πολλὴν ἀγάπη,
κ' ἐφτέρωσαν τὰ πόδια της κ' ἐθέριεψεν ὁ νοῦς της·
ἀστόχιασε τὸ θάνατο γιὰ τὴ ζωὴ τῆς κόρης,
κ' ἔσκυψε μόνη στοῦ θεριοῦ τὸ πεινασμένο στόμα.
Μᾶταν ἡ ὥρα θεϊκὴ κ' εὐλογημέν' ἡ ὥρα,
καὶ μές στὰ σπλάχνα τοῦ θεριοῦ, τὰ πεινασμένα σπλάχνα,
ἔμειν' αἰώνια ζωντανὴ ἡ μητρικὴ καρδιά της,
καὶ τὸ θεριὸ ἀπόκτησε καρδιά, ποῦ δὲν τὴν εἶχε,
κι ὅσα κορίτσια πήγαιναν, γιὰ νὰ τὰ φάῃ γιὰ τάμα,
τὰ κοίταζε, τὰ πόναγε μὲ τὴν καρδιὰ τῆς μάννας
κι ἄφηνε πάλι τὸ νερὸ χωρὶς νὰ φάῃ τὲς κόρες,
ὥς ὅτου πιὰ ξεψύχησεν ἀπ' τὴν πολλή του πεῖνα.
—Ἔτσι τῆς μάννας ἡ καρδιὰ καὶ τὸ θεριὸ νικάει.

---

10. Ἀδελφικὴ στοργὴ (δημοτικὸν ποίημα).

Ἀνάθεμά τον, ποῦ θὰ εἰπῇ: «τ' ἀδέλφια δὲν πονιοῦνται!»
Τ' ἀδέλφια σχίζουν τὰ βουνὰ καὶ δέντρα ξερριζώνουν.
Τ' ἀδέλφια ἐκυνήγησαν κ' ἐνίκησαν τὸν χάρο.
Δυό ἀδέλφια εἶχαν ἀδελφὴ στὸν κόσμο ξακουσμένη·
τὴν φθόναγεν ἡ γειτονιά, τὴν ζήλευεν ἡ χώρα·
τὴν ζήλεψε κι ὁ Χάροντας καὶ θέλει νὰ τὴν πάρῃ.
Στὸ σπίτι τρέχει καὶ βροντᾷ σὰν νἄταν νοικοκύρης.
—«Ἄνοιξε, κόρη, γιὰ νὰ μπῶ, τοιμάσου νὰ σὲ πάρω!
Τί ἐγὼ εἶμ' ὁ γυιὸς τῆς μαύρης γῆς τῆς ἀραχνιασμένης [πέτρας».
—«Ἄφοσε με Χάροντ', ἄφοσε με, σήμερα μὴ μὲ πάρῃς!
Ταχυὰ Σαββάτο θὰ λουστῶ, τὴν Κυριακὴ θ' ἀλλάξω,
καὶ τὴ Δευτέρα τὸ ταχὺ ἔρχουμαι μοναχή μου.»

Ἀπ' τὰ μαλλιὰ τὴν ἅρπαξε κ' ἡ κόρη κλαίει καὶ σκούζει...
Νὰ καὶ τ' ἀδέλφια, π' ἔφτασαν, ψηλὰ στὸ κορφοβοῦνι,
τὸν Χάροντα κυνήγησαν καὶ γλύτωσαν τὴν κόρη.

---

11. Ἡ Κωνσταντινούπολις.

Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος μετέφερεν ἐκ τῆς Ρώμης τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους εἰς τὸ Βυζάντιον, τὸ ὁποῖον μετωνομάσθη *Κωνσταντινούπολις*. Τὸ Βυζάντιον ἔχει λαμπρὰν τοποθεσίαν, κρατεῖ δὲ τὰ κλεῖθρα τῶν πυλῶν, διὰ τῶν ὁποίων συνάπτονται αἱ δύο μεγάλαι χερσόνησοι, ἡ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἡ ἐν Ἀσίᾳ, καὶ αἱ δύο μεγάλαι θάλασσαι, ὁ Εὔξεινος Πόντος καὶ τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος. Ἐπὶ τοῦ τόπου τούτου ὁ Κωνσταντῖνος ἔκτισε τὴν νέαν πρωτεύουσαν ἐντὸς ἐννέα μηνῶν.

Κωνσταντινούπολις

Τὰ νέα τείχη κατέλαβον τὸ πλεῖστον τῆς χερσονήσου, ἡ ὁποία ἐσχηματίζετο ὑπὸ τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Κερατίου κόλπου.

Κατεσκευάσθησαν καὶ δύο λιμένες πλησίον τῆς Προποντίδος, ἥτις πρότερον οὐδένα εἶχεν.

Ταῦτα ἀφ' οὗ ἐτελείωσαν, ἐστόλισε τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πόλεως διὰ πολυαρίθμων δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν οἰκοδομῶν. Ἀξιομνημόνευτοι πρὸ πάντων εἶνε τρεῖς μέγισται πλατεῖαι κεκοσμημέναι διὰ στοῶν καὶ περιεκοσμέναι διὰ γιγαντιαίων κτιρίων.

Ἀξιομνημόνευτος εἶνε καὶ ὁ πολυθρύλητος Ἱππόδρομος κατὰ τὴν μεσημβρινὴν τῆς πόλεως πλευράν. Πλησίον δὲ τοῦ Ἱπποδρόμου ἔκτισε κατοικίαν ἀξίαν ἑαυτοῦ, τὸ λεγόμενον *Παλάτιον*, τὸ ὁποῖον ἔχον ἔκτασιν μεγίστην περιελάμβανεν αἰθούσας πλείστας καὶ πολλὰς βιβλιοθήκας.

Ἔκτισε πλείστας ἐκκλησίας χάριν τοῦ νέου θρησκεύματος, πρὸς ἐξασφάλισιν καὶ θρίαμβον τοῦ ὁποίου ἀπεφάσισε κυρίως ν' ἀνεγείρῃ τὴν μεγάλην ἐκείνην πόλιν. Ἐν γένει δὲ τὰ σύμβολα τῆς νέας πίστεως ἐκόσμουν πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως τὴν νέαν πόλιν. Ἐπὶ τῆς μεγάλης πλατείας, τοῦ καλουμένου *Φόρου*, ὑψώθησαν δύο στῆλαι Ἑλένης καὶ Κωνσταντίνου καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν σταυρὸς φέρων τὴν ἐπιγραφὴν «*Εἷς ἅγιος, εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Πατρός. Ἀμήν*». Ἀλλαχοῦ ἐξήστραπτε χρυσότευκτον τὸ λάβαρον. Εἰς τὴν μεγίστην τῶν ἀνακτόρων αἴθουσαν ὑπῆρχε κατεσκευασμένος ἐπὶ τῆς ὀροφῆς διὰ πολλοῦ χρυσοῦ καὶ διὰ πολλῶν τιμίων λίθων κεκοσμημένος ὁ Σταυρός. Ἐπὶ τῶν δημοσίων κρηνῶν εἰκόνες ἐξ ὀρειχάλκου ἐπιχρύσου παριστανον ποῦ μὲν τοῦ καλοῦ ποιμένος τὰ σύμβολα, ποῦ δὲ τὸν Γαβριήλ. Εἰς αὐτὰ δὲ τὰ Βασίλεια ἐπὶ τῶν στηλῶν εἰκονίζετο ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος προσευχόμενος.

Ὁ Κωνσταντῖνος πλὴν τῶν ποικίλων δειγμάτων τῆς εὐλαβείας αὐτοῦ πρὸς τὸν χριστιανισμὸν ἐκόσμησε τὸ νέον καθίδρυμα καὶ διὰ πολλῶν ἀριστοτεχνημάτων τοῦ ἀρχαίου δόγματος καὶ τῆς ἀρχαίας τέχνης μετακομίσας διάφορα μνημεῖα ἐξ Ἀσίας, ἐξ Ἑλλάδος καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Ρώμης. Ἐτέθησαν τότε εἰς τὸν Ἱππόδρομον οἱ ἐν Δελφοῖς τρίποδες καὶ μάλιστα ὁ χρυσοῦς τρίπους, ὁ ὁποῖος ἵστατο ἐπὶ τριπεφάλου ὄφεως ἐκ χαλκοῦ. Ὁ τρίπους οὗτος, τὸν ὁποῖον ἀνέθηκαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὸν Ἀπόλλωνα μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μά-

χην, σώζεται ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ἐκείνης τῆς μεγάλης πόλεως.

Τοιουτοτρόπως ἐκτίσθη ἡ νέα πόλις τῇ 11 Μαΐου 330 σωτηρίου ἔτους, εἰκοστοῦ πέμπτου δὲ τῆς βασιλείας τοῦ Κωνσταντίνου. Ἐτελέσθησαν δὲ μεγαλοπρεπῶς τὰ ἐγκαίνια αὐτῆς ἀφιερωθείσης εἰς τὴν ἰδιάζουσαν προστασίαν τῆς Παναγίας Θεοτόκου. Κατὰ τὰ ἐγκαίνια πολλαὶ θρησκευτικαὶ τελεταὶ ἐγένοντο καὶ ἄλλαι πολλαὶ πανηγύρεις καὶ οἴνου διανομαὶ καὶ ἀγῶνες μεγάλοι εἰς τὸν Ἱππόδρομον. Κατά τινα δὲ τῶν ἀγώνων τούτων στρατιῶται φέροντες χλαμύδας μακρὰς καὶ κρατοῦντες λαμπάδας ἔφερον εἰς τὸν Ἱππόδρομον τὴν εἰκόνα τοῦ Κωνσταντίνου.

***

Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἔπίσης ἔκτισε καὶ ναὸν εἰς τὴν Ἁγίαν τοῦ Θεοῦ Σοφίαν, ἀλλ' οὗτος ἐκάη τῷ 532.

Μετὰ τὴν πυρκαϊὰν ἐκείνην ὁ τότε αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἀπεφάσισε νὰ ἀνεγείρῃ ἐκ νέου τὸν ναὸν τοῦτον ἀναθέσας τὸ σχέδιον καὶ τὴν οἰκοδομὴν εἰς τοὺς περιφανεῖς ἀρχιτέκτονας Ἀνθέμιον, Ἰσίδωρον καὶ Ἰγνάτιον.

Ἐνῷ οἱ ἀρχιτέκτονες οὗτοι παρεσκεύαζον τὸ σχέδιον ὁ Ἰουστινιανὸς συνέλεγε τὸ ἀναγκαῖον ὑλικὸν καὶ προητοίμαζε τὸν ἀπαιτούμενον χῶρον. Πολυτιμότατα καὶ ὡραιότατα μάρμαρα καὶ πολλὰ ἕτοιμα ἔργα τέχνης ἐκ τῶν σῳζομένων εἰς τοὺς ναοὺς τῆς ἀρχαιότητος μετεφέρθησαν τότε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ οἰκοδομήματος ἐτέθη τῇ 23ῃ Φεβρουαρίου τοῦ 532 ἔτους, εἰργάζοντο δὲ εἰς οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ 10 χιλιάδες ἐργάται καὶ ἐδαπανήθησαν ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Τὸ ὅλον ἔργον ἐτελείωσε μόλις μετὰ πέντε ἔτη, ἕνδεκα μῆνας καὶ δέκα ἡμέρας. Ὁ ναὸς οὗτος ἔχει πλάτος μὲν 243 ποδῶν, μῆκος 269 καὶ ὕψος περίπου 188 ἀπὸ τῆς ἀνωτάτης κορυφῆς μέχρι τοῦ ἐδάφους.

Εἰς τὸ μέσον τῆς αὐλῆς ἦτο ἡ κομψὴ φιάλη, ἥτις ἔφερε τὴν περίφημον καρκινικὴν ἐπιγραφήν: ΝΙΨΟΝ ΑΝΟΜΗΜΑΤΑ ΜΗ ΜΟΝΑΝ ΟΨΙΝ.

Ἵνα δὲ καταστῇ τὸ οἰκοδόμημα ἀπρόσβλητον ἀπὸ πυρὸς ὁ Ἰουστινιανὸς δὲν μετεχειρίσθη ξύλα, πλὴν εἰς τὰς πύλας, αἱ ὁποῖαι καὶ αὐταὶ ἦσαν ἐπίχαλκοι. Οὕτω οἱ τοῖχοι εἶνε κατασκευασμένοι ἐκ κεράμων καὶ ἀμμοκονίας ἢ σύγκεινται ἐξ ὀγκωδῶν τετραγώνων λίθων συνδεδεμένων διὰ σιδηρῶν μοχλῶν καὶ κονιάματος καὶ μολύβδου. Τὰ θεμέλια ἔχουσι πάχος 50 ποδῶν.

Ὁ θόλος κατεσκευάσθη ἐκ κισήρεως καὶ ἐκ Ῥοδίων κεράμων, αἱ ὁποῖαι εἶνε δωδεκάκις ἐλαφρότεραι τῶν συνήθων.

Ἡ δὲ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τῶν τοίχων ἐκοσμήθη ὅλη διὰ πολυτίμων καὶ πολυχρόων μαρμάρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διέλαμπεν ὁ ὄασπις καὶ ὁ πορφυρίτης. Οἱ παντοειδεῖς χρωματισμοὶ καὶ αἱ περιπλοκάδες τῶν ποικίλων φλεβῶν ὅλων τῶν ὡραιοτάτων λίθων ἀποτελοῦσιν ἀπαράμιλλον ἁρμονίαν. Οἱ κίονες εἶνε κατεσκευασμένοι ἐκ πορφυρίτου καὶ πρασίνου λίθου ἢ ἐκ στίλβοντος μαρμάρου.

Εἶχον δὲ οἱ κίονες οὗτοι κιονόκρανα ἰδιόρρυθμα καὶ ποικίλα καὶ κεκοσμημένα δι' ἐπιχρύσου χαλκοῦ.

Ὁ μέγας θόλος κατεκοσμήθη διὰ ποικιλοχρύσων ψηφοθετημάτων, ὥστε τὴν μὲν ἡμέραν ὁ ναὸς οὗτος φωτιζόμενος ὑπὸ τοῦ φωτὸς φαίνεται, ὅτι εἶνε αὐτὸ τὸ στερέωμα ὑπὸ τοῦ ἡλίου καταυγαζόμενον, τὴν δὲ νύκτα φωτιζόμενος ὑπὸ τῶν λυχνιῶν λάμπει ἀντανακλῶν πανταχόθεν τὰς ἀκτῖνας αὐτῶν. Πλὴν δὲ τούτων καθ' ὅλα τὰ μέρη ἄφθονος ὑπῆρχεν ὁ χαλκός, ὁ ἄργυρος καὶ ὁ χρυσὸς καὶ ἀπίστευτος ἦτο ἡ πολυτέλεια τῶν ἀπειραρίθμων αὐτοῦ σκευῶν.

Ἡ Ἁγία Τράπεζα καὶ ὁ Ἄμβων κατεσκευάσθησαν ἐκ χρυσοῦ, ἔχοντος ἐγκεχωνευμένους μαργαρίτας, ἀδάμαντας, σμαράγδους καὶ παντοίους ἄλλους πολυτίμους λίθους.

Ἀφ' οὗ συνεπληρώθη τὸ οἰκοδόμημα καὶ ἀνέτειλεν ἡ ἡμέρα τῶν ἐγκαινίων, ἡ 27η Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 537, ὁ Ἰουστινιανὸς ἐτέλεσε θρίαμβον πολυτελῆ καὶ ἀνάξιον τοῦ καταρθώματος.

Λαὸς καὶ εὐτατρίδαι ἔλαβον παρ' αὐτοῦ δῶρα ἄφθονα. Ἡ πόλις ὅλη ἀνευφήμει τὴν πομπικὴν πορείαν τοῦ Βασιλέως, τοῦ πατριάρχου, τῶν ἀρχῶν, ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων μέχρι τοῦ ναοῦ.

Ἐκεῖ ἀφοῦ ἔφθασεν ὁ Ἰουστινιανός, ἔδραμε πρῶτος ἀπὸ τῶν βασιλικῶν πυλῶν μέχρι τοῦ Ἀμβωνος, ἐξέτεινε τὰς χεῖρας καὶ ἀνέκραξεν ὑπερηφάνως· «*Δόξα τῷ Θεῷ τῷ ἀξιώσαντί με νὰ φέρω εἰς τὸ τέλος τὸ τοιοῦτον ἔργον. Νενίκηκά σε, Σολομών*».

---

12. Τὸ ῥυάκιον καὶ τὸ τέλμα.

Χαῖρον καὶ κελαρίζον καταβαίνει τὸ ῥυάκιον ἀπὸ τὸ ὄρος τρέχει ὑπὸ τὴν πυκνὴν χλόην, ὁρμᾶ διὰ τοῦ λειμῶνος καὶ διαγράφει ἐπὶ τῆς χλόης ἀργυρᾶ νήματα. Σπεύδει νὰ φέρῃ τὰ ὁροσερὰ ὕδατά του ὡς φόρον πρὸς τὸν ποταμόν. Καὶ ἰδοὺ διέρχεται πλησίον τέλματός τινος.

—«Ποῦ ὑπάγεις, μικρὸν ῥυάκιον;» ἐρωτᾷ τὸ τέλμα.

—«Ὑπάγω νὰ προσφέρω τὸ ὕδωρ μου εἰς τὸν ποταμόν», ἀπαντᾷ ἐκεῖνο.

—«Ἀνόητον! Φύλαττε τὸ ὕδωρ διὰ τὸν ἑαυτόν σου· τὸ θέρος θὰ εἶνε καυστικόν· πρὶν ἔλθῃ τὸ φθινόπωρον θὰ ἀποξηρανθῇς!»

Ἀλλ' ἡ ἀπειλὴ αὕτη δὲν ἴσχυσε νὰ σταματήσῃ τὸ ῥυάκιον.

—«Ἐὰν πρέπῃ ν' ἀποθάνω ἀμέσως, ἀπεκρίθη, ἐπιθυμῶ τοὐλάχιστον, ἐνόσῳ ζῶ, νὰ πράττω πᾶν ὅ,τι δύναμαι ἀγαθόν. Πρέπει λοιπὸν νὰ σπεύσω, πρὶν μὲ προφθάσῃ τὸ καυστικὸν θέρος. Χαῖρε».

Καὶ ἐξηκολούθησε τὸν ῥοῦν του τὸ ῥυάκιον χαῖρον καὶ κελαρίζον πάντοτε καὶ διαχέον πανταχοῦ, ὁπόθεν διήρχετο τὴν ὁρόσον καὶ τὴν φαιδρότητα. Τὸ τέλμα βλέπον αὐτὸ τρέχον μειδιᾷ ἐξ οἴκτου. Πόσον ἀνόητον φαίνεται εἰς αὐτό, διότι δαπανᾶται οὕτω χάριν τῶν ἄλλων! Ἐν τῇ συνετῇ προνοίᾳ του τὸ ἐγωιστικὸν τέλμα σκέπτεται νὰ συντηρήσῃ ἑαυτό. Πᾶσαν φροντίδα καταβάλλει, ὅπως φυλάξῃ δι' ἑαυτὸ μόνον, ὅσον ὕδωρ δύναται νὰ κρατήσῃ ἡ ἀποθήκη αὐτοῦ.

Ἔφθασε τὸ θέρος τὸ καυστικὸν καὶ ξηρόν. Τὸ ῥυάκιον καθίσταται λεπτὸν νῆμα, ἀλλὰ τὰ δένδρα κλίνουσι πρὸς αὐτό, ὅπως δρέψωσιν ἓν ὁροσερὸν φίλημα. Μὲ τοὺς ἀμφιβαλεῖς αὐτῶν κλάδους σκιάζουσι τὴν κοίτην αὐτοῦ, ὀφείλουσι νὰ προστατεύωσιν αὐτὸ κατὰ τὰς ἐναντίας ἡμέρας τοῦ θέρους. Δὲν εἶνε ἄρα φίλος αὐτῶν κατερχόμενον ἐκ τῶν ὀρέων, ὅπως φέρῃ εἰς αὐτὰ τὴν ὁρόσον, τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ζωήν; Αὐτὸς ὁ ἥλιος διὰ νὰ ἴδῃ αὐτὸ ῥίπτει δειλὰς τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ διὰ τῶν κλάδων τῶν δένδρων. «*Δὲν ἔχω τόσον σκληρὰν καρδίαν ὥστε νὰ σὲ βλάψω*», λέγει αὐτῷ μειδιῶν. Τὸ φιλικὸν αὐτοῦ βλέμμα κάμνει ν' ἀκτινοβολῇ ἐκ χαρᾶς ὁ μικρὸς ῥύαξ. Τὰ πτηνὰ ἔρχονται νὰ βρέξωσι τὸ ῥάμφος αὐτῶν εἰς τὰ διαυγῆ ὕδατα καὶ διὰ τοῦ ᾄσματος αὐτῶν ἐκφράζουσιν εἰς αὐτὸ τὰς τρυφερωτάτας εὐχαριστίας. Τὰ ἄνθη συνενοῦσι τὰς γλυκυτάτας αὐτῶν εὐωδίας, ὅπως τὸ ἐνθαρρύνωσιν. Πλησίον αὐτοῦ ἔρχονται τὰ ποίμνια, ἵνα ἀναπαυθῶσι, καὶ αὐτοὶ οἱ γεωργοὶ τὸ βλέπουσι μετ' ἀγάπης. Εὐτυχὲς τὸ ῥυάκιον δι' ὅλην τὴν εὐτυχίαν, τὴν ὁποίαν διανέμει κατὰ τὴν διάβασιν αὐτοῦ, δὲν φροντίζει περὶ ἑαυτοῦ. Τρέχει ἵνα ποτίσῃ τὰ διψῶντα φυτά, τὰ ἐκ τοῦ καύσωνος χαυνωμένα ποίμνια, καὶ τοὺς καταπεπονημένους ὁδοιπόρους

καὶ ἅπαντες τὸ εὐλογοῦσιν. Ἀλλὰ τὸ τέλμα τί κάμνει κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον;

Ἡ μακρὰ αὐτοῦ ἀκινησία τὸ κατέστησε νοσογόνον καὶ μιασματικόν. Τὰ ποίμνια ἀποστρέφουσι τὸ πρόσωπον αὐτῶν ἀπ' αὐτοῦ μετὰ δυσαρεσκείας· ἡ αὔρα διερχομένη θέλει νὰ τὸ ἀσπασθῇ ἀλλὰ φρικιᾷ πρὸ τῶν μιασμάτων, τὰ ὁποῖα θὰ ἀνεσήκωνον τὰ πτερὰ αὐτῆς. Οἱ δὲ ἄνθρωποι προσβαλλόμενοι ὑπὸ τῶν πυρετῶν ἀπομακρύνονται καταρώμενοι αὐτὸ καὶ ὁ ἥλιος τὸ πλήττει ἀνηλεῶς, ἕως ὅτου τὸ ἀποξηραίνει.

Ὑπουφέρει καὶ τὸ ῥυάκιον, διότι ὁ ἀὴρ εἶνε θερμός, ἀλλ' ὁ ποταμὸς συλλέγει τὰ ὕδατα τοῦ ῥυακίου, ὅπως μεταφέρῃ αὐτὰ εἰς τὴν μεγάλην θάλασσαν, ὁπότε ταῦτα ἀναβαίνουσιν, ὡς θυμίαμα πρὸς τὸν ἥλιον. Τὰ δὲ νέφη δέχονται μετὰ σεβασμοῦ εἰς τοὺς κόλπους αὐτῶν τὰς σταγόνας αὐτοῦ. Ὑπὸ τῶν ἀνέμων φερόμενα τὰ νέφη, ὡς εὐπειθεῖς ταχυδρόμοι ἐναποθέτουσι τὰ ὕδατα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, ἐξ οὗ γεννᾶται ἡ μικρὰ πηγή. Ἐκεῖ πληροῦται ἐκ νέου μέχρις ἐκχειλίσεως τὸ ποτήριον τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ.

Ὕπαγε, ῥυάκιον· μὴ διστάσῃς νὰ δαπανήσῃς διὰ τοὺς ἄλλους ὅτι ἐδέχθης! Ἐξακολούθει νὰ φέρῃς πανταχοῦ τὴν δρόσον τῶν ὑδάτων σου. Ὁ Δημιουργὸς προνοεῖ περὶ σοῦ, σὲ διαφυλάττει μετ' ἀγάπης καὶ σὲ εὐλογεῖ διὰ τὰς εὐεργεσίας τὰς ὁποίας σὺ διαχέεις εἰς τοὺς ἔχοντας χρείαν. Εὐτυχής, ὅστις διαθέτει εἰς ὠφέλειαν τῶν ὁμοίων αὐτοῦ τὰ δῶρα, ἅπερ ὁ οὐράνιος αὐτοῦ Πατὴρ τῷ ἐνεπιστεύθη.

13. Σάκκος χώματος.

Πλούσιος ἰσχυρὸς καὶ πλεονέκτης ἐσφετερίσθη τὸν ἀγρὸν πτωχῆς χήρας.

Ἡ χήρα κλαίουσα ἐζήτησεν ὡς χάριν νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὴν ἐκ τοῦ ἀγροῦ αὐτῆς νὰ γεμίσῃ ἕνα σάκκον χώματος. Ὁ πλούσιος ἐπέτρεψε τοῦτο. Ἡ χήρα, ἀφ' οὗ ἐγέμισε τὸν σάκκον, παρεκάλεσε τὸν πλούσιον νὰ βοηθήσῃ αὐτὴν νὰ θέσῃ τὸν σάκκον ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτῆς.

Ὁ πλούσιος ἐπεχείρησε, δὲν ἠδυνήθη ὅμως ἕνεκα τοῦ βάρους τοῦ σάκκου.

Τότε ἡ χήρα λέγει: «*Ἀφ' οὗ ἕνα σάκκον χώματος δὲν δύνασαι νὰ ἐγείρῃς, πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ φέρῃ ἡ συνείδησίς σου ὅλον τὸ βάρος τοῦ ἀγροῦ;*»

Ἐκ τούτου σωφρονισθεὶς ὁ πλούσιος ἐπέστρεψε τὸν ἀγρὸν εἰς τὴν χήραν.

14. Οἱ γέρανοι τοῦ Ἰβύκου.

Πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος θεαταὶ καὶ ἀγωνισταὶ προσήρχοντο εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, ὅπου ἔμελλον νὰ τελεσθῶσι τὰ Ἴσθμια.

Τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἡ συρροὴ ἦτο μεγαλυτέρα, διότι ἐγνώσθη ὅτι ὁ διάσημος κιθαρῳδὸς Ἴβυκος ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ Ῥηγίου, τῆς Ἑλληνικῆς ἐν Ἰταλίᾳ πόλεως, καὶ κατήρχετο εἰς τοὺς ἀγῶνας, ἵνα θέλξῃ τοὺς ἀγωνιζομένους καὶ τοὺς θεατὰς διὰ τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεώς του.

Ὅλοι ἦσαν ἀνυπόμονοι νὰ ἴδωσι τὸν Ἴβυκον ἐρχόμενον καὶ νὰ ἀκούσωσιν αὐτόν.

Ὁ Ἴβυκος ἤρχετο διὰ τοῦ πελάγους ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ὁ θεὸς ἔσωσεν αὐτὸν ἐκ πάντων τῶν κινδύνων καὶ ἀβλαβὴς ἔφθασε πλησίον τῆς Κορίνθου. Διέκρινε μάλιστα τὴν ἀκρόπολιν αὐτῆς, τὸν Ἀκροκόρινθον.

Ἐνώπιον αὐτοῦ ἐξετείνετο ἤδη ὡραιότατον δάσος ἐκ πεύκων, ἀφιερωμένον εἰς τὸν θεὸν Ποσειδῶνα.

Μετὰ μεγάλης εὐλαβείας εἰσέδυσεν εἰς αὐτὸ ὁ εὐσεβὴς καλλιτέχνης καὶ παρὰ τὸν βωμὸν τοῦ θεοῦ προσηυχήθη εὐχαριστήσας αὐτόν, διότι διῆλθεν ἀβλαβὴς τόσους κινδύνους τῆς θαλάσσης καὶ ἔφθασεν ὑγιὴς εἰς τὴν ἀγαπητὴν Ἑλλάδα.

Μετὰ τὴν προσευχὴν ἐξηκολούθησε διὰ μέσου τοῦ δάσους τὸν δρόμον του.

Πάντα περὶ αὐτὸν ἦσαν ἥσυχα. Οὐδὲν ἐκινεῖτο. Μόνον ὁ γλυκὺς ψίθυρος τῶν ἐλαφρῶς ὑπὸ τοῦ ἀνέμου σειομένων φύλλων τῶν δένδρων ἠκούετο.

Μόνον σύντροφον κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν αὐτοῦ εἶχε στῖφος γεράνων, οἱ ὁποῖοι ἐκ τῶν βορείων καὶ ψυχρῶν τόπων φεύγοντες ἐπέτων εἰς τοὺς νοτίους καὶ θερμούς.

Μετὰ πολλῆς χαρᾶς ὁ Ἴβυκος εἶδε τὰ πτηνὰ καὶ ἐξ ὅλης καρδίας ἐχαιρέτισε ταῦτα καὶ εἶπε: «χαίρετε, ἀγαπητά μου πτηνά, τὰ ὁποῖα καὶ εἰς τὴν θάλασσαν μὲ συνωδεύσατε· ὡς ἀγαθὸν οἰωνὸν τῶν θεῶν σᾶς θεωρῶ. Ἡ τύχη μου εἶνε ὁμοία μὲ τὴν ἰδικήν σας. Καὶ σεῖς καὶ ἐγὼ μακρόθεν ἐρχόμεθα καὶ φιλόξενον στέγην ζητοῦμεν. Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ νὰ ἐπιτύχωμεν, ὅ,τι ποθοῦμεν».

Καὶ φαιδρὸς προχωρεῖ καὶ ταχύνει τὸ βῆμα.

Εὑρίσκετο πλέον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἄλσους καὶ ἡτοιμάζετο νὰ διέλθῃ στενὴν γέφυραν, ὅτε ἐξαίφνης πηδῶσι δύο κακοῦργοι καὶ κλείουσιν εἰς αὐτὸν τὸν δρόμον.

Νὰ ἀγωνισθῇ κατὰ κακούργων ὁ καλλιτέχνης δὲν ἠδύνατο· αἱ χεῖρες αὐτοῦ μόνον τὰς λεπτὰς χορδὰς τῆς λύρας εἶχον συνηθίσει νὰ κρούωσιν.

Ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειαν τῶν ἀνθρώπων. Ὑψώνει τὴν φωνήν του πρὸς τὸν Θεόν. Ἀλλά, ὅσον μακρὰν καὶ ἂν φθάνῃ ἡ φωνή του, οὐδεὶς ἔρχεται εἰς βοήθειαν αὐτοῦ.

Ἀπελπισία κατέλαβε τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰβύκου καὶ πικρὸν παράπονον ἐξῆλθε τῶν χειλέων αὐτοῦ. «Ἄχ! Πρέπει λοιπὸν ἐδῶ εἰς ξένην γῆν, ἐγκαταλελειμμένος καὶ ἄκλαυτος νὰ ἀποθάνω ὑπὸ κακούργου χειρὸς κακοποιῶν ἀνθρώπων, χωρὶς οὐδ' ἐκδικητὴν τοὐλάχιστον νὰ εὕρω; Θεέ μου! Θεέ μου!»

Καὶ βαρέως ὑπὸ τῶν κακούργων πληγωθεὶς κατέπεσεν εἰς τὴν γῆν.

Τὸ βλέμμα τοῦ εἶχε σκοτισθῇ καὶ μόλις ἠδυνήθη νὰ διακρίνῃ τὸ ἀγαπητὸν στῖφος τῶν γεράνων, οἱ ὁποῖοι ἐπέτων ἄνωθεν αὐτοῦ. Τότε μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεως, ἥτις ἔμενεν εἰς τὴν ψυχήν του ἐφώναξεν: «Ἀπὸ σᾶς, ἀπὸ σᾶς, ἀγαπητά μου πτηνά, ἐὰν καμία ἀνθρωπίνη φωνὴ δὲν ἀκουσθῇ, ἂς ὑψωθῇ τρομερὰ ἡ κατηγορία κατὰ τῶν δολοφόνων μου».

Ταῦτα εἶπε καὶ οἱ ὀφθαλμοί του ἐκλείσθησαν διὰ παντός.

Τὸ νεκρὸν σῶμα τοῦ Ἰβύκου, ἐντὸς τοῦ ἄλσους εὑρισκόμενον, εὐθὺς μετ' ὀλίγον ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ διαβατῶν, ἂν καὶ πολὺ εἶχον παραμορφώσει αὐτὸ αἱ πληγαί.

Πρῶτος ἔσπευσεν εἰς τὸν τόπον τοῦ κακουργήματος ὁ φίλος, ὁ ὁποῖος μετὰ τόσης χαρᾶς περιέμενε νὰ φιλοξενήσῃ τὸν ἔνδοξον κιθαρῳδόν.

Δακρύων ἐνηγκαλίσθη τὸν νεκρὸν καὶ διὰ φωνῆς, ὑπὸ τῶν λυγμῶν διακοπομένης, εἶπεν· «Ἔπρεπε λοιπὸν τοιουτοτρόπως νὰ σὲ ἐπανεύρω, σὲ τὸν ὁποῖον ἤλπιζον νὰ στεφανώσω μὲ τὸν λαμπρὸν καὶ ἔνδοξον τῆς νίκης στέφανον!»

Πάντες οἱ ξένοι θρηνοῦντες ἤκουσαν τοὺς λόγους τούτους καὶ τὸ θλιβερὸν ἄγγελμα, τὸ δὲ πλῆθος ἐξωργισμένον ὥρμησε πρὸ τοῦ ἀνωτάτου τῆς Κορίνθου ἄρχοντος καὶ ἐζήτει παρ' αὐτοῦ τὴν τιμωρίαν τῶν δολοφόνων.

Ἀλλὰ πῶς νὰ ἀνεύρωσιν αὐτοὺς καὶ τὰ ἴχνη των ἐν μέσῳ τόσης συρροῆς ἀνθρώπων; Οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ τοὺς ὑποδείξῃ, οὐδεὶς νὰ καταγγείλῃ αὐτούς.

* * *

Παρῆλθον ἡμέραι τινὲς καὶ οἱ ἑορτάζοντες τὰ Ἴσθμια

παρευρίσκοντο εἰς τὸ θέατρον. Χιλιάδες ἀνθρώπων πυκναὶ ἐκάθηντο ἐπὶ τῶν ἑδρῶν τοῦ θεάτρου καὶ μετὰ μεγάλης προσοχῆς ἠκροῶντο τὰ σοβαρὰ ᾄσματα τοῦ ᾄδοντος χοροῦ.

Ἐνῷ δ' ἐκεῖ πάντες ἦσαν προσηλωμένοι εἰς τὸ ἁρμονικώτατον ᾆσμα τοῦ χοροῦ, ὅστις ἔψαλλε κατανυκτικώτατα τοὺς στίχους: «Οὐδὲν τὸν μέγαν Θεὸν λανθάνει· αὐτὸς τὰ πάντα γινώσκει. Οὐδὲν τὸν ἄγρυπνον αὐτοῦ ὀφθαλμὸν διαφεύγει· αὐτὸς τὰ πάντα βλέπει. Οὐδέποτε οὐδὲν κακούργημα ἔμεινεν ἀτιμώρητον, πάντοτε βαρύτατα ὁ δίκαιος Θεὸς τιμωρεῖ τὸν οἱανδήποτε ἁμαρτίαν ἁμαρτήσαντα», αἴφνης ἐκ τῆς ἀνωτάτης βαθμίδος τοῦ θεάτρου ἠκούσθη φωνὴ λέγουσα: «Τιμόθεε, Τιμόθεε· ἰδέ, ἰδὲ τοὺς γεράνους τοῦ Ἰβύκου!».

Καὶ ἀληθῶς ἐσκοτίσθη πάραυτα ὁ οὐρανὸς καὶ ὑπεράνω τοῦ θεάτρου εἶδον πάντες ἀμαυρὸν στῖφος γεράνων, οἱ ὁποῖοι ἐπέτων.

Τοῦ Ἰβύκου τὸ προσφιλὲς ὄνομα συγκινεῖ πάντων τὰς καρδίας καὶ νέα λύπη καταλαμβάνει αὐτούς.

Ὅπως δὲ εἰς τὴν θάλασσαν τὸ ἓν κῦμα ἔρχεται κατόπιν τοῦ ἄλλου, τοιουτοτρόπως ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ἤρχισε νὰ λέγηται: «Πῶς; Οἱ γέρανοι τοῦ Ἰβύκου; Τοῦ Ἰβύκου, τὸν ὁποῖον πάντες θρηνοῦμεν; Τὸν ὁποῖον χεὶρ δολοφόνου ἐθανάτωσε; Τίνα σχέσιν ἔχουσιν οἱ γέρανοι πρὸς αὐτόν; Τί σημαίνουσι ταῦτα;».

Αἱ φωναὶ ἐγίνοντο ζωηρότεραι καὶ πάντες περίεργοι διὰ ταῦτα ἐφώναζον: «Προσέξατε! Αὐτὸ ἔχει μεγάλην σημασίαν. Ὁ φονεὺς παραδίδεται μόνος. Συλλάβετε τοῦτον, ὅστις εἶπε ταῦτα, καὶ ἐκεῖνον, πρὸς τὸν ὁποῖον εἶπεν αὐτά. Ὁ εὐσεβὴς κιθαρῳδὸς χωρὶς αἰτίαν καὶ σκληρῶς ἐθανατώθη καὶ ὁ Θεὸς μᾶς παραδίδει τοὺς φονεῖς του».

Ἐκεῖνος, ὅστις εἶπε: «Τιμόθεε, ἰδὲ τοὺς γεράνους τοῦ Ἰβύκου», καὶ ὁ ἄλλος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπετείνετο, ὠχροὶ καὶ τεταραγμένοι, οὐδὲ λέξιν ἐξεστόμιζον. Τὸ πλῆθος ὥρμησε κατ' αὐτῶν καὶ συλλαβὸν αὐτοὺς ἔφερε πάραυτα εἰς τὸ δικαστήριον, ὅπου τρέμοντες ὡμολόγησαν τὸ φρικτὸν κακούργημά των.

Τὸ παρευρισκόμενον ἄπειρον πλῆθος ἐθαύμαζε καὶ ἔλεγεν: «Οὐδὲν μένει κρυπτὸν μέχρι τέλους. Ὁ Θεὸς τιμωρεῖ αὐστηρῶς τοὺς ἀσεβεῖς καὶ κακοποιοὺς ἀνθρώπους».

---

15. Οἱ Ζωσιμάδαι.

Μεταξὺ τῶν μεγάλων ἐθνικῶν εὐεργετῶν τὴν πρώτην θέσιν κατέχουσιν οἱ ἀδελφοὶ Ζωσιμάδαι.

Ἦσαν δὲ ἓξ ἀδελφοί, ὁ Ἰωάννης, πιθανώτατα ὁ πρεσβύτερος πάντων, ὁ Ἀναστάσιος, ὁ Θεοδόσιος, ὁ Νικόλαος, ὁ Ζώης καὶ ὁ Μιχαὴλ καὶ τρεῖς ἀδελφαί, ἡ Ἀλεξάνδρα, ἡ Ζωίτσα καὶ ἡ Ἀγγελική.

Ὁ πατὴρ των Παναγιώτης ἦτο ἔμπορος εἰς τὴν Ρωσίαν, ὅπου μετέβησαν καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ εἰς πολὺ μικρὰν ἡλικίαν καὶ ἠκολούθησαν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρός. Μετά τινα δὲ ἔτη θέλοντες οἱ ἀδελφοὶ νὰ ἐπεκτείνωσιν τὸ ἐμπόριόν των ἀπέστειλαν εἰς τὸ Λιβόρνον τῆς Ἰταλίας τοὺς δύο ἐξ αὐτῶν, τὸν Θεοδόσιον, ὅστις ἦτο ὁ ἐπιχειρηματικώτερος πάντων καὶ τὸν νεώτερον Νικόλαον.

Τὸ Λιβόρνον τότε ἦτο ἐμπορικωτάτη πόλις καὶ εὑρίσκετο εἰς μεγάλας ἐμπορικὰς σχέσεις μετὰ τῆς νοτίου Ρωσίας. Οἱ δὲ λοιποὶ ἀδελφοὶ παρέμειναν εἰς τὴν Νίζναν τῆς Ρωσίας, ὅπου ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἦτο ἐγκατεστημένος ὁ πατὴρ αὐτῶν.

Ἔκτοτε ἤρχισαν οἱ Ζωσιμάδαι νὰ ἀνταλλάσσωσι τὰ προϊόντα τῆς Εὐρώπης πρὸς τὰ τῆς Ρωσίας καὶ Ἀνατολῆς. Οἱ εἰς Ρωσίαν δηλαδὴ διαμένοντες ἀπέστελλον εἰς τὸ Λιβόρ-

νον ὅ,τι ἐνόμιζον ἐπικερδέστερον ἐκ τῶν προϊόντων τῆς χώρας ταύτης, ὡς καὶ τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἀνατολῆς ἐν γένει οἱ δὲ τοῦ Λιβόρνου ἀντὶ χρημάτων ἀνταπέστελλον βιομηχανήματα καὶ προϊόντα τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, ἰδίως ὑφάσματα μεταξωτά.

Ἀλλ' ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ πρεσβύτερος Ἰωάννης, ὁ Νικόλαος μετέβη εἰς τὴν Νίζναν, ὅπου εἰς μνήμην τοῦ ἀποθανόντος ἀδελφοῦ του ἀνήγειρε τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. Ὀλίγον χρόνον μετὰ ταῦτα ὅλοι οἱ ἀδελφοί, οἱ εἰς τὴν Νίζναν ἐγκατεστημένοι, μετῴκησαν εἰς τὴν Μόσχαν, ὅπου καὶ ἔζησαν τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου των.

Κατῴκησαν δὲ εἰς τὴν μίαν πτέρυγα τοῦ μετοχίου τῆς Ἁγίας Ἄθωνι μονῆς τῶν Ἰβήρων, εἰς ἐκείνην δηλαδή, ἡ ὁποία δὲν ἔβλεπε πρὸς τὴν μεγάλην ὁδόν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔκειτο τὸ μετόχιον τοῦτο. Ἐνταῦθα διῆλθε τὸν βίον του ὁ Ζώης Ζωσιμᾶς, τὸν ὁποῖον ἔτιμα δι' ἐπισκέψεων ἡ ρωσικὴ τῆς Μόσχας ἀριστοκρατία, καὶ πρίγκιπες ἀκόμη. Ἐνταῦθα ἀπεβίωσε καὶ ὁ Νικόλαος. Μόνον δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συμπολίτου των Ζώη Καπλάνη, ὁ ὁποῖος κατεῖχε τὴν μεγάλην πτέρυγα τοῦ μετοχίου, τὴν πρὸς τὴν ὁδόν, συνῆνεσαν οἱ Ζωσιμάδαι νὰ ἐγκατασταθῶσι καὶ εἰς ταύτην.

Ἀπὸ τὸν πατέρα των οἱ Ζωσιμάδαι ἐκληρονόμησαν ὀλίγην περιουσίαν. Κατώρθωσαν ὅμως νὰ τὴν αὐξήσουν εἰς ὀλίγον χρόνον, μὲ τὴν ἰδίαν των ἱκανότητα. Ἐν τούτοις ἔζησαν πάντοτε λιτῶς εἰς τὸ μετόχιον τῶν Ἰβήρων. Διὰ τοῦτο οὐδὲ οἰκίαν ἀνήγειραν εἰς τὴν Μόσχαν ἢ εἰς τὸ Λιβόρνον, οὐδὲ ἐπεδίωξαν ματαίαν ἐπίδειξιν τοῦ πλούτου των. Εἰς τὰ Ἰωάννινα ἐπὶ πολὺ ἐδεικνύετο ἡ πατρική των οἰκία, λιτή, ἀπέριττος καὶ τοιαύτη, ὁποίαν τὴν παρέλαβον ἀπὸ τοὺς γονεῖς των.

Καθ' ὅλον ὅμως τὸν βίον των ἡ φιλογένεια, ἡ φιλομουσία καὶ ἡ εὐσέβεια ὑπεκίνησαν αὐτοὺς εἰς δωρεὰς καὶ ἀγαθοεργίας τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἁπλῆ ἀναγραφὴ ἀποβαίνει ἔργον δυσχερές. Δὲν συνέστη σχολεῖον, τὸ ὁποῖον δὲν ὑπεστήριξαν, δὲν ὑπῆρξε λόγιος, τὸν ὁποῖον δὲν ἐβοήθησαν καὶ δὲν ἐξεδόθη βιβλίον, τὸ ὁποῖον δὲν συνέδραμον οἱ Ζωσιμάδαι. Αἱ δὲ ἀγαθοεργίαι των ἐξηκολούθησαν ἄφθονοι καὶ ἀνεξάντλητοι ἐπὶ ὁλόκληρον πεντηκονταετίαν.

Εἰς τὰ Ἰωάννινα ἐλειτούργουν δύο σχολαί, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ πρὸς διατήρησιν αὐτῶν κεφάλαια ἦσαν κατατεθειμένα εἰς τὴν Βενετίαν, ἀπωλέσθησαν δὲ ἕνεκα τῆς παρακμῆς τῆς δημοκρατίας ταύτης, ὁ Θεοδόσιος Ζωσιμᾶς ἀνέλαβε νὰ συντηρῇ ἐκ τῶν ἰδίων σχολὴν εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἡ ὁποία μέχρι σήμερον λειτουργεῖ καὶ συντηρεῖται ἐκ τῶν χρημάτων, ὅσα ὑπὲρ αὐτῆς κατέθηκαν οἱ ἀδελφοὶ Ζωσιμάδαι.

Πλὴν τούτου ὁ πλέον φιλόμουσος, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐκ τῶν ἀδελφῶν Ἀναστάσιος ἐξέδωκε σχεδὸν ὅλα τὰ συγγράμματα Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως. Ἐν ἔτει δὲ 1796 κατέβαλεν ἐξ ὀνόματος ὅλων τῶν ἀδελφῶν τὴν δαπάνην πολυτελεστάτης ἐκδόσεως τῶν Κυριακοδρομίων Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη, τὰ ὁποῖα διενεμήθησαν δωρεὰν εἰς τὰς ἐκκλησίας, εἰς τὰ σχολεῖα καὶ εἰς τὰς μονάς.

Ὁ δὲ Μιχαὴλ Ζωσιμᾶς προθύμως ἐδέχθη νὰ ἀντιπροσωπεύσῃ τὴν Ἰόνιον Πολιτείαν εἰς τὴν Βενετίαν, ἐδαπάνα δὲ χάριν τῆς ἀντιπροσωπείας ταύτης ἀφειδῶς καὶ συνηγόρει ὑπὲρ τῶν δικαίων ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους. Εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ σήμερον ἀκόμη δὲν ἐλησμονήθη ἡ ἐλευθεριότης καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ ἄλλως φειδωλοῦ Μιχαήλ.

Σκορπίζοντες δὲ ἀφειδῶς καὶ σκοπίμως τὸν πλοῦτόν των πανταχοῦ, ἐπεδαψίλευον οἱ Ζωσιμάδαι ἀφθόνως τὰς ἀγαθοεργίας των καὶ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῶν πατρίδα, τὰ Ἰωάννινα. Ἐνταῦθα πλὴν τῆς συνδρομῆς, τὴν ὁποίαν παρεῖχον πρὸς συντήρησιν τῶν σχολείων, ἀνήγειρον ἐκκλησίας,

ἀνεκούφιζον τοὺς φυλακισμένους καὶ τοὺς νοσηλευομένους εἰς τὰ νοσοκομεῖα. Εἰς τὰ Ἰωάννινα ἔζη καὶ ἡ ἀδελφή των ἡ κυρὰ Ζωΐτσα, ἡ ὁποία ἀπέβη περιώνυμος διὰ τὰς ἀγαθοεργίας της. Ἡ Ζωΐτσα, ἀφ' οὗ χρόνου κυρίως ἀπεβίωσεν εἰς ἀνθηρὰν ἡλικίαν ὁ μονογενὴς υἱός της Γεώργιος, εὗρε παρηγορίαν ἀνακουφίζουσα αὐτόκλητος τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς πάσχοντας. Διηγοῦνται δὲ ὅτι κατὰ τὰς ἐπισήμους ἑορτὰς ἐδέχετο εἰς τὴν οἰκίαν της τὰ τέκνα τῶν πτωχῶν καὶ τοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων. Ἔχουσα δὲ πλησίον τῆς θύρας ὑποδήματα καὶ ἐνδύματα, ἐφήρμοζε μὲ τὰς ἰδίας της χεῖρας εἰς ἕκαστον παιδίον τὰ ἁρμόζοντα. Αἱ ὑπηρέτριαί της ὡδήγουν τὸ οὕτως ἐνδεδυμένον εἰς τὴν ἀπέναντι θύραν, ἵνα μὴ ἀπερχόμενον ἐμποδίζῃ τὴν εἴσοδον ἄλλων.

Ἀλλὰ τὸ ὄνομα τῶν Ζωσιμαδῶν ἀπέβη περιώνυμον κυρίως, ἀφ' ὅτου ὑπεστήριξαν τὸν Κοραῆν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων. Ἡ ἑλληνικὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ, ἀπὸ πολλοὺς τόμους ἀποτελουμένη, ἐξετυπώθη διὰ δαπάνης τῶν Ζωσιμαδῶν καὶ διενεμήθη δωρεὰν εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα, τὰ ὁποῖα—ἀπὸ τῶν ἀρχῶν κυρίως τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος—ἀπέβησαν πολυπληθῆ. Τότε δὲ τὸ ὄνομα αὐτῶν ἔγεινε πασίγνωστον καὶ μεταξὺ τῶν λογίων τῆς Εὐρώπης, οἵτινες, κηρύττοντες τὸν Κοραῆν ὡς ἕνα τῶν πρώτων κριτικῶν τῆς Εὐρώπης, ἐκήρυττον συγχρόνως καὶ τοὺς Ζωσιμάδας ὡς τοὺς πρώτους εὐεργέτας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Οἱ Ζωσιμάδαι εὐεργέτησαν καὶ τὴν Ρωσίαν, διότι προσέφεραν πλὴν τῶν ἄλλων, μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, εἰς τὴν Ἰατροχειρουργικὴν Ἀκαδημίαν καὶ εἰς τὸ Γυμνάσιον τῆς Μόσχας. Μόνον δὲ ὑπὲρ τῆς Ἀκαδημίας τῆς Μόσχας ἐδαπάνησαν ἑκατὸν εἴκοσιν ἑπτὰ χιλιάδας ῥουβλίων.

Οὕτω πως εὐεργετοῦντες τοὺς πτωχούς, ὑποστηρίζοντες

τοὺς λογίους καὶ δαπανῶντες ὑπὲρ τῶν γραμμάτων, διῆλθον τὸν βίον των οἱ ἀδελφοὶ οὗτοι. Ἀποθανόντες δὲ κατέλιπον ὀκτακοσίας χιλιάδας ῥουβλίων πρὸς συντήρησιν καὶ οἰκοδομὴν τῆς Σχολῆς, τοῦ Νοσοκομείου, τοῦ Πτωχοκομείου καὶ τῶν ἐκκλησιῶν τῶν Ἰωαννίνων, τὴν συντήρησιν τοῦ Ὀρφανοτροφείου, Νοσοκομείου καὶ Σχολείου τῆς Πάτμου, διανομὴν εἰς τοὺς πτωχούς, προικισμὸν ἀπόρων κορασίων καὶ ἄλλας ἀγαθοεργίας.

Ἐπίσης ἐκτὸς ἄλλων δωρεῶν ὁ Νικόλαος Ζωσιμᾶς ἠγόρασε καὶ 250 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, αἱ ὁποῖαι ἐχρησίμευσαν ὡς τὸ πρῶτον αὐτῆς κεφάλαιον.

Ὁ ἴδιος ἐδώρησεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν Κράτος καὶ πολύτιμον νομισματικὴν συλλογήν, ἀποτελουμένην ἀπὸ 12,158 νομίσματα,—ἀπὸ 230 χρυσᾶ, 3,602 ἀργυρᾶ καὶ 8,525 χαλκᾶ.—Τὰ νομίσματα ταῦτα ἐπλούτισαν σημαντικῶς τὸ Ἐθνικὸν Νομισματικὸν μουσεῖον, ὅπου καὶ ἀπόκεινται μέχρι σήμερον.

Τοιαῦτα ὑπῆρξαν τὰ εὐεργετήματα τῶν ἀδελφῶν Ζωσιμαδῶν πρὸς τὸ ἑλληνικὸν γένος, καὶ ζώντων καὶ μετὰ τὸν θάνατόν των.

Ἀπέθανε δὲ ὁ μὲν Θεοδόσιος τῷ 1793, ὁ Ἀναστάσιος τῷ 1805, ὁ Μιχαὴλ τῷ 1809, ὁ Ζώης τῷ 1827, καὶ ὁ Νικόλαος, τελευταῖος ἀπὸ ὅλους, τῷ 1842. Ἡ ἀγγελία μάλιστα τοῦ θανάτου τοῦ Νικολάου ἐθεωρήθη εὐλόγως ὡς μεγίστη ἀπώλεια καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος Ὄθων διέταξε νὰ πενθήσουν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας διδάσκαλοι καὶ μαθηταὶ καθ' ὅλον τὸ κράτος. Πάνδημον δὲ μνημόσυνον ἐτελέσθη εἰς τὴν Ἁγίαν Εἰρήνην, τότε μητροπολιτικὸν ναὸν τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὸ ὁποῖον παρέστησαν ὅλαι αἱ ἀρχαὶ καὶ πλῆθος ἄπειρον Λαοῦ. «Ἀπὸ τοῦ Σινᾶ καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, λέγει εἰς τὸν λαμπρὸν ἐπιμνημόσυνον λόγον, τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησε τότε ὁ Κωνστ. Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, ἄχρι καὶ αὐτῶν τῶν

τῆς Ἑλλάδος ἐσχατιῶν καὶ ἀπὸ Βορρᾶ μέχρι τῶν Ἡρακλείων στηλῶν, ὅπου ὑπάρχουσιν ὀρθόδοξοι ὁμογενῶν ἐκκλησίαι, φαίνονται καὶ τῆς Ζωσιμαίας ἀδελφότητος ἡ βιβλία ἢ ἄλλα ἀναθήματα».

---

16. Τὸ χέρι.

— Μαμά, ἡ Φρόσω ἔλεγεν ὀλίγον πεισμωμένη,
Μιὰ γνώμη ἔχομε μαζὶ ἐγὼ καὶ ἡ Ἑλένη.
Ὅμως ὁ κύριος ἐδῶ, τόσος μικρὸς ἀκόμη,
Ἔχει κ' ἐκεῖνος γνώμη . . .»
Καὶ τὸ Γιωργάκη ἔδειξεν ἄσπρη μορφὴ χιονάτη,
Παιδὶ μ' ὁλόχρυσα μαλλιά, ματιὰ ψυχὴ γεμάτη.
Γλυκὰ ἐχαμογέλασε κ' εἶπ' ἡ μητέρα — Ποία
Εἶν' ἡ μεγάλη σας αὐτή, παιδιά, φιλονικία ;
— Ἰδού, μαμά· ὁ κύριος, ποῦ τόσα πολλὰ ξέρει,
Λέγει πολυτιμότερο καὶ τῶν ματιῶν τὸ χέρι.
Δὲν λέγω, μὲ τὸ χέρι του κανεὶς κεντᾷ, μὰ πάλι
Ἔχουνε ἄλλην εὐμορφιὰ τὰ δυό μας μάτια, ἄλλη !
—Γιατί, μικρέ μου, προτιμᾷς τὸ χέρι ;— Μά, μητέρα,
Θυμᾶσαι, τί μοῦ ἔλεγες ἐκείνη τὴν ἡμέρα ;
— Τί σ' ἔλεγα ;— Νά, ἔλεγες, πῶς ἡ ἐλεημοσύνη
Εἶνε τὸ πιὸ καλύτερο, ποῦ ὁ Θεὸς μᾶς δίνει.
—Λοιπόν; — Λοιπὸν εἰς τοὺς φτωχοὺς τὰ μάτια ἢ τὸ χέρι
Δίνει ψωμί ; — Μὲ τοῦτο τί ; Αὐτὸ ποιὸς δὲν τὸ ξέρει ;
Εἶπ' ἡ Ἑλένη.— Νά, ἐσύ, κι' ἂς εἶσαι πιὸ μεγάλη. . .
Τὸν φίλησ' ἡ μητέρα του, τὸν πῆρε στὴν ἀγκάλη
Καὶ εἶπεν· — Ἔχεις δίκαιο· μικρέ μου· ὅποιο χέρι

Στὸν ἀδελφό του, ποῦ πεινᾷ, λίγο ψωμὶ προσφέρει,
Κι' ἀπὸ τὰ μάτιά μας τὰ δυὸ καλύτερα κοιτάζει·
Καὶ τέτοιο χέρι τοῦ Χριστοῦ τὸ χέρι ὁμοιάζει!

---

17. Αἱ μέλισσαι.

Α΄

Αἱ μέλισσαι διαιροῦνται εἰς ἀρσενικάς, θηλυκάς, καὶ οὐδετέρας. Αἱ ἀρσενικαὶ ὀνομάζονται κηφῆνες, αἱ θηλυκαὶ βασίλισσαι καὶ αἱ οὐδέτεραι ἐργάτιδες. Καὶ αἱ ἐργάτιδες εἶνε θηλυκαί, ἀλλ' ἔχουσιν ἀτελῆ ὀργανισμὸν καὶ δὲν δύνανται νὰ γεννήσωσι.

Αἱ μέλισσαι ζῶσι κατὰ ἔθνη. Ἕκαστον ἔθνος τῶν μελισσῶν ὀνομάζεται σμῆνος καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ μίαν βασίλισσαν, ἀπὸ 500—600 κηφῆνας καὶ 20—30 χιλιάδας ἐργάτιδας.

Τὸ σῶμα τῆς μελίσσης ἔχει ἐντομὰς καὶ διαιρεῖται εἰς τρία μέρη, τὴν κεφαλήν, τὸν θώρακα καὶ τὴν κοιλίαν. Ὄργανα ἐξωτερικὰ τῆς κεφαλῆς εἶνε οἱ ὀφθαλμοί, αἱ κεραῖαι καὶ τὸ στόμα.

Τὸ στόμα ἀνοίγει καὶ κλίνει πρὸς τὰ πλάγια καὶ ἔχει δύο λαβίδας κατασκευασμένας οὕτως ὥστε νὰ μαλάσσωσι τὸ κηρίον καὶ ν' ἀνοίγωσι τὰ κεκλεισμένα ἄνθη. Ἡ γλῶσσα ἢ προβοσκὶς χρησιμεύει διὰ νὰ ῥοφᾷ τὸν γλυκὺν χυμὸν (νέκταρ) ἀπὸ τὰ ἄνθη.

Ὁ θώραξ τῆς μελίσσης διαιρεῖται εἰς τρεῖς ζώνας. Ἐπ ἑκάστης ζώνης εἶνε προσκεκολλημένοι δύο πόδες. Οἱ δύο ὀπίσθιοι πόδες εἶνε αὐλακωτοὶ πρὸς τὸ ἔξω μέρος. Ἐκεῖ συνάζει ἡ ἐργάτις μέλισσα ἐκ τῶν ἀνθέων τὴν κιτρινωπὴν κόνιν, τὴν λεγομένην γῦριν, ἐκ τῆς ὁποίας κατασκευάζει τὸν

κηρόν. Εἰς τὸ ἄκρον τῆς κοιλίας ὑπάρχει τὸ κέντρον τὸ φαρμακερὸν ὅπλον τῆς μελίσσης. Τὸ κέντρον εἶνε πολὺ ὀξὺ ὥστε νὰ εἰσέρχηται εὐκόλως· ἀλλ' ἔχει τὰ πλάγια ὀδοντωτά, καθὼς τὸ πριόνιον, καὶ ὅταν εἰσέλθῃ εἰς σκληρὸν σῶμα, δὲν ἐξέρχεται πλέον. Ἡ βασίλισσα ἔχει κέντρον, ἀλλὰ δὲν τὸ μεταχειρίζεται παρὰ μόνον διὰ νὰ φονεύσῃ ἄλλην βασίλισσαν, ὁ δὲ κηφὴν εἶνε ἄοπλος.

Β'.

Ἕκαστον σμῆνος ἢ κυψέλη, ὡς προείπομεν, ἔχει μίαν μόνην βασίλισσαν, ἥτις καὶ *Μάννα* ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὀνομάζεται. Αὕτη εἶνε ἡ κοινὴ μήτηρ ὁλοκλήρου τοῦ μελισσίου καὶ ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀκμῆς αὐτοῦ. Προορισμὸς τῆς βασιλίσσης εἶνε ν' αὐξήσῃ τὸν πληθυσμὸν τῆς κυψέλης μὲ τὴν γονιμότητά της. Εἶνε καταπληκτικὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν ᾠῶν, τὰ ὁποῖα γεννᾷ καθ' ἑκάστην ἡ βασίλισσα. Δύναται νὰ γεννήσῃ 4000 ᾠὰ εἰς 24 ὥρας. Ἄνευ τῆς βασιλίσσης τὸ μελίσσιον δὲν δύναται νὰ διατηρηθῇ, ἀλλὰ σκορπίζεται καὶ χάνεται.

Κυψέλη.

Ἡ βασίλισσα γνωρίζεται ἀπὸ τὰς ἄλλας μελίσσας, διότι ἔχει σῶμα μακρότερον καὶ πτέρυγας σχετικῶς βραχείας. Αἱ κινήσεις της εἶνε βραδεῖαι καὶ ἐπιβλητικαί. Ἐντὸς τῆς αὐτῆς κυψέλης δὲν δύνανται νὰ ζήσωσι δύο βασίλισσαι. Ἐὰν συναντηθῶσιν, ὁρμᾷ ἡ μία κατὰ τῆς ἄλλης καὶ ἀρχίζει μεταξύ των φοβερὸς ἀγών, ὁ ὁποῖος τελειώνει μὲ τὸν θάνατον τῆς μιᾶς. Εἶνε αὕτη ἡ μόνη περίπτωσις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ βασίλισσα μεταχειρίζεται τὸ κέντρον της ὡς ὅπλον. Ἡ βασίλισσα γεννᾷ τὰ ᾠά της εἰς τὰ *κελλία* (κύτταρα), τὰ ὁποῖα ἔχουσι κατασκευάσει αἱ ἐργάτιδες εἰς τὰς κηρήθρας.

Ἐκ τῶν κελλίων τούτων ἄλλα (μικρὰ) εἶνε προωρισμένα διὰ τὰ ᾠά, τὰ ὁποῖα θὰ γίνωσιν ἐργάτιδες, ἄλλα (μεγαλύτερα) διὰ τὰ ᾠά, τὰ ὁποῖα θὰ γίνωσι κηφῆνες, καὶ ἄλλα διὰ τὰ ᾠά, τὰ ὁποῖα θὰ γίνωσι βασίλισσαι. Τὰ τελευταῖα κελλία ὁμοιάζουσι πρὸς ῥάγας σταφυλῆς καὶ ὀνομάζονται *βασιλικά*. Τὰ δὲ ἐντὸς αὐτῶν ᾠὰ αἱ ἐργάτιδες ἀνατρέφουσι μὲ πολλὴν φροντίδα καὶ μὲ τροφὴν πλουσιωτέραν καὶ ἐκλεκτοτέραν.

Ἅμα αἱ ἐργάτιδες ἐξασφαλίσωσι τὴν ἀπόκτησιν νέας βασιλίσσης, καταστρέφουσιν ὅλα τὰ βασιλικὰ κελλία καὶ τὰ ἐντὸς αὐτῶν εὑρισκόμενα ᾠὰ ἢ σκώληκας, οἵτινες μέλλουσι ν' ἀναπτυχθῶσιν εἰς βασιλίσσας. Τὸ αὐτὸ πράττει καὶ ἡ νέα βασίλισσα ἅμα ἀναπτυχθῇ τελείως καὶ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ κελλίου της.

Ἡ νέα βασίλισσα τότε μόνον ἀνατρέφεται ὑπὸ τῶν ἐργατίδων, ὅταν πρόκειται, τὸ μελίσσιον ἕνεκα στενοχωρίας τῆς κυψέλης νὰ χωρισθῇ. Ἅμα ἡ νέα βασίλισσα ἀναπτυχθῇ τελείως καὶ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ κελλίου της, μένει ὡς διάδοχος ἐν τῇ κυψέλῃ, ἡ δὲ παλαιὰ παραλαμβάνουσα μέρος τοῦ σμήνους καταλείπει ἀμέσως τὴν κυψέλην καὶ μεταβαίνει εἰς ἄλλο μέρος, ἵνα ἀποτελέσῃ νέαν κοινότητα ἢ ἀποικίαν. Τὸ ἐξελθὸν μέρος τοῦ σμήνους κατ' ἀρχὰς ἐπικάθηται ἐπί τινος κλάδου οἱουδήποτε δένδρου καὶ ἔπειτα μεταβαίνει εἰς τὴν νέαν κατοικίαν.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς ἀποικίας ἡ νέα βασίλισσα ἀναλαμβάνει τὴν διοίκησιν τῆς κυψέλης καὶ ἀρχίζει νὰ γεννᾷ ᾠὰ εἰς τὰ διάφορα κελλία.

Γ'.

Τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς κυψέλης ἀποτελοῦσιν αἱ ἐργάτιδες, αἱ ὁποῖαι ἔχουσιν ὅλας τὰς φροντίδας τοῦ

συνοικισμοῦ. Ἡ ζωή των εἶναι διαρκὴς ἐργασία. Ἄλλαι φέρουσιν εἰς τοὺς ὀπισθίους πόδας γῦριν ἀπὸ τὰ ἄνθη, ἄλλαι φέρουσι μέλι καὶ ἄλλαι ὕδωρ. Ἄλλαι φυλάττουσιν ὡς φρουροὶ τὴν εἴσοδον τῆς κυψέλης, ἄλλαι χρησιμεύουσιν ὡς ἀερίστριαι διὰ τὸν ἀερισμὸν αὐτῆς, ἄλλαι ἐκτρέφουσι τοὺς σκώληκας τῆς βασιλίσσης, ἄλλαι κατασκευάζουσι τὰς κηρήθρας πλέκουσαι μὲ τοὺς πόδας των τὸν κηρόν, τὸν ὁποῖον ἐξάγουσιν ἀπὸ τοὺς δακτυλίους τῆς κοιλίας των. Ἕνεκα τῆς διαρκοῦς ταύτης ἐργασίας δὲν ζῶσι πλέον τῶν ἓξ ἢ ὀκτὼ μηνῶν. Αἱ πλεῖσται πίπτουσι θύματα τῆς φιλοπονίας των. Καθ' ὃν χρόνον εὑρίσκονται εἰς τοὺς ἀγροὺς πρὸς συλλογὴν τοῦ νέκταρος, ἄλλαι τρώγονται ὑπὸ τῶν πτηνῶν καὶ ἄλλαι καταστρέφονται ὑπὸ τῆς κακοκαιρίας καὶ τῶν βροχῶν.

Αἱ ἐργάτιδες ἔχουσι φοβερὸν ὅπλον, τὸ κέντρον. Ποτὲ ὅμως δὲν μεταχειρίζονται αὐτὸ διὰ νὰ ἐπιτεθῶσιν εἰ μὴ μόνον διὰ νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν ζωήν των, ἢ νὰ προφυλάξωσι τὴν κατοικίαν των. Τὸ κέντημα τῆς μελίσσης προξενεῖ ἰσχυρὸν πόνον, ὅστις παρέρχεται ἐὰν κατορθωθῇ νὰ ἀφαιρεθῇ ἐκ τῆς πληγῆς τὸ κέντρον. Καταπραΰνεται προσέτι ὁ πόνος ἂν τεθῇ ἐπὶ τῆς πληγῆς ὀλίγη ἀμμωνία ἢ ψυχρὸν ὕδωρ ἐπανειλημμένως.

Δ'.

Οἱ κηφῆνες χρησιμεύουσι μόνον ὡς σύζυγοι τῆς βασιλίσσης, καὶ οὐδεμίαν ὠφέλειαν εἰς τὴν κυψέλην παρέχουσιν· οὔτε νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν κατοικίαν των οὔτε νὰ ἐργασθῶσι δύνανται. Μένουσι διαρκῶς ἐντὸς τῆς κυψέλης καὶ τρέφονται μὲ τὸ μέλι τῶν ἐργατίδων.

Ἐνόσῳ ὑπάρχουσιν ἀρκετὰ ἄνθη, τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος, αἱ ἐργάτιδες φέρουσι τροφὴν εἰς τὴν κυψέλην χωρὶς νὰ παραπονῶνται κατὰ τῶν ἀέργων κηφήνων. Ὅταν ὅμως ἀρχίσωσι τὰ ἄνθη νὰ σπανίζωσι καὶ νὰ ὀλιγοστεύῃ ἡ συγκομιδὴ τοῦ

μέλιτος, καταλαμβάνονται ὑπὸ τοῦ φόβου μήπως οἱ ἀμέριμνοι καὶ πολυφάγοι κηφῆνες ἐξοδεύσωσι τὸ ἀποθηκευμένον μέλι καὶ καταστραφῇ τὸ μελίσσιον ἐκ τῆς πείνης κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος. Συλλαμβάνουσι τότε τοὺς κηφῆνας χωρὶς εὐσπλαγχνίαν καὶ τοὺς σύρουσιν ἔξω τῆς κυψέλης, ἐὰν δὲ τολμήσωσι νὰ ἀντιστῶσιν οὗτοι, αἱ ἐργάτιδες φονεύουσιν αὐτοὺς διὰ τῶν κέντρων.

Ἰδοὺ διατί ἡ λέξις κηφὴν ἀπέκτησε τὴν σημασίαν ἀέργου καὶ ὀκνηροῦ, ἀχρήστου εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ ζῶντος ἀπὸ τοὺς ξένους κόπους καὶ τὴν ἐργασίαν τῶν ἄλλων, καὶ ἰδοὺ ποῖον τέλος ἀναμένει τὸν τοιοῦτον.

Ε'.

Αἱ ἐργάτιδες μέλισσαι καταγίνονται εἰς διαφόρους ἐργασίας καὶ ἐντὸς τῆς κυψέλης καὶ ἔξω. Πᾶσαι ὅμως αἱ ἐργασίαι αὗται ἀποβλέπουσιν εἰς ἕνα σκοπόν, νὰ κατασκευάσωσι κηρήθρας καὶ νὰ πληρώσωσιν αὐτὰς μὲ μέλι καὶ μὲ γῦριν διὰ νὰ θρέψωσι τοὺς γόνους (σκώληκας) καὶ διὰ νὰ φάγωσι καὶ αὐταὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ χειμῶνος.

Αἱ κηρῆθραι συνίστανται ἀπὸ πολλὰ κελ ία ἢ κύτταρα, τὰ ἑπτὰ κεῖνται κατὰ σειράν. Τὰ κύτταρα ταῦτα εἶνε ὀπαὶ ὀξάγωνοι ἴσαι μὲ τὸ μέγεθος μιᾶς μελίσσας, καὶ ἐντὸς αὐτῶν αἱ μέλισσαι ἀποθέτουσι τὸ μέλι. Εἰς τὰς μεσαίας κηρήθρας καὶ μάλιστα εἰς τὸ βάθος τῶν κελλίων ἡ βασίλισσα τοποθετεῖ τὰ ὠά της, ἐκ τῶν ὁποίων μετὰ 4 ἡμέρας ἐξέρχονται μικροὶ λευκοὶ σκώληκες, αἱ δὲ ἐργάτιδες ἐναποθέτουσιν εἰς τὰ κελλία χυλόν, τὸν ὁποῖον παρασκευάζουσιν ἀπὸ μέλι, γῦριν καὶ ὕδωρ διὰ τὴν τροφὴν τῶν σκωλήκων. Ὁ σκώληξ μετὰ 5 ἡμέρας μεταβάλλεται εἰς νύμφην καὶ μετὰ 12 ἡμέρας ἐξέρχεται πλέον τελεία μέλισσα· ἤτοι 21 ἡμέραι χρειάζονται διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς ἐργάτιδος ἀπὸ τῆς γεννήσεως τῶν ὠῶν.

Διὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ κηφῆνος χρειάζονται 24 ἡμέραι διὰ δὲ τὸν σχηματισμὸν τῆς βασιλίσσης, ἥτις ἀναπτύσσεται ταχύτερον, χρειάζονται 16 μόνον ἡμέραι.

Αἱ μέλισσαι περιέρχονται ἀπὸ ἄνθους εἰς ἄνθος καὶ λαμβάνουσι κιτρινωπὴν τινα κόνιν, τὴν λεγομένην γῦριν, τὴν ὁποίαν μεταχειρίζονται πρὸ πάντων εἰς τὴν διατροφὴν τοῦ γόνου. Ὡσαύτως ῥοφῶσιν ἐκ τῶν ἀνθέων τοὺς γλυκεῖς αὐτῶν χυμούς, ἐκ τῶν ὁποίων κατασκευάζουσι τὸ μέλι.

ΣΤ'.

Τὸ μέλι εἶνε οὐσία ζακχαρώδης, τὴν ὁποίαν κατασκευάζουσιν αἱ μέλισσαι ἀπὸ τοὺς γλυκεῖς χυμοὺς τῶν ἀνθέων. Τὸ μέλι αἱ μέλισσαι ἀποθηκεύουσιν εἰς τὰς κηρήθρας πρὸς διατροφὴν αὐτῶν καὶ τοῦ γόνου των καὶ ὅσον ἐξ αὐτοῦ περισσεύει ἀπὸ τὴν ἄμεσον κατανάλωσιν, διατηροῦσιν ἐντὸς τῶν κελλίων, τὰ ὁποῖα κλείουσιν ἑρμητικῶς μὲ σκεπάσματα ἐκ κηρίου, ἐκ τοῦ περισσεύματος δὲ τούτου λαμβάνει καὶ ὁ μελισσοτρόφος τὸ μέλι.

Ἡ ἐποχὴ τοῦ τρυγητοῦ τῶν μελισσίων δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῇ, διότι αὕτη ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῶν φυσικῶν προϊόντων ἑκάστου τόπου καὶ ἐκ τῶν καιρικῶν μεταβολῶν.

Ὁ μελισσοτρόφος, ὅταν μέλλῃ νὰ ἐκτελέσῃ τὸν τρυγητόν, πρέπει νὰ εἶνε ἐφωδιασμένος μὲ καλύπτραν τοῦ προσώπου καὶ μὲ χειρόκτια, μὲ καπνιστήριον, μὲ ψῆκτραν ἀπὸ πτερά, καὶ μὲ μαχαίριον. Πρὶν ἀνοίξῃ τὴν κυψέλην, καπνίζει τὰς μελίσσας διὰ τῆς εἰσόδου ἢ καὶ ἄνωθεν, ἀφοῦ ἀφαιρέσῃ τὸ ἐπάνω πάτωμα. Ὁ καπνὸς καταφοβίζει τὰς μελίσσας, αἱ ὁποῖαι εἰς τὸν ἐλάχιστον κίνδυνον ῥοφοῦσι μέλι μὲ σκοπὸν νὰ διασώσωσιν αὐτὸ καὶ τότε πλέον ἔχουσι μικροτέραν διάθεσιν νὰ κεντρήσωσι. Ὁ μελισσοτρόφος διὰ τῆς ψήκτρας

σαρώνει τὰς μελίσσας καὶ τῇ βοηθείᾳ τοῦ μαχαιρίου ἀφαιρεῖ μίαν πρὸς μίαν τὰς μελικηρήθρας.

Ζ'.

Ὁ κηρὸς κατασκευάζεται φυσιολογικῶς ἐντὸς τοῦ σώματος τῶν μελισσῶν καὶ ἐκκρίνεται ἔπειτα διὰ τῶν δακτύλων τῆς κοιλίας αὐτῶν, ὅπως παράγεται τὸ γάλα τῶν μαστοφόρων ζώων ἢ ἡ μέταξα τῶν μεταξοσκωλήκων. Διὰ νὰ σχηματισθῇ ὁ κηρός, πρέπει αἱ μέλισσαι νὰ γεμίσωσι τὸν στόμαχον μὲ μέλι ἢ μὲ ἄλλην ζακχαρώδη οὐσίαν. Ὁ κηρὸς ἐξέρχεται ἐκ τῆς κοιλίας τῶν μελισσῶν εἰς λεπτοτάτας πλάκας, τὰς ὁποίας ἀποσπῶσι διὰ τῶν ποδῶν καὶ πλάττουσι πρὸς κατασκευὴν τῶν κηρηθρῶν.

Ἀφ' οὗ ἀποχωρίσωμεν τὸ μέλι ἀπὸ τὰς κηρήθρας, τήκομεν αὐτὰς θέτοντες ἐντὸς δοχείου μὲ ὀλίγον ὕδωρ ἐπὶ πυρᾶς. Μόλις βράσῃ τὸ ὕδωρ αἱ κηρῆθραι διαλύονται, καὶ τότε στραγγίζομεν αὐτὰς εἰς ἓν τρυπητόν. Ἐντὸς τοῦ τρυπητοῦ θὰ μείνῃ τὸ ἀπόθλιμμα (τσίπουρον), ὁ δὲ κηρὸς μετὰ τοῦ ὕδατος θὰ πέσῃ εἰς τὸ κάτωθεν δοχεῖον, ὅπου μετ' ὀλίγον πήγνυται. Ἐὰν θέλωμεν νὰ καθαρίσωμεν αὐτὸν καλύτερον, τήκομεν ἐκ νέου μετὰ καθαροῦ ὕδατος ἐπὶ πυρᾶς καὶ ἀφίνομεν ἔπειτα νὰ παγώσῃ.

Η'.

Αἱ μέλισσαι χρησιμεύουσι πολὺ εἰς τὴν γονιμοποίησιν τῶν ἀνθέων. Ὅπου ὑπάρχουσι πολλὰ μελίσσια, ἐκεῖ οἱ ἀγροὶ καὶ οἱ κῆποι εἶνε ἀνθηρότεροι. Εἷς τι χωρίον τῆς ἐν Γαλλίᾳ Νορμανδίας, ἔλειψαν ἐπὶ τρία ἔτη τὰ μελίσσια, αἱ δὲ μηλέαι ἂν καὶ ἐξηκολούθουν νανθίζωσι, δὲν ἐκαρποφόρουν πλέον. Τότε ἐπρομηθεύθησαν νέα μελίσσια καὶ τὰ μῆλα ἔγιναν, ὅπως πρὶν ἄφθονα. Ἐν γένει ὅπου ἡ καλλιέργεια τῶν ὀπω-

ροφόρων δένδρων εἶναι ἀνεπτυγμένη πολὺ θεωρεῖται ἀπαραίτητος ἡ συνδρομὴ τῶν μελισσῶν διὰ τὴν εὐδοκίμησιν αὐτῶν. Ὅσον δὲ αὐξάνουσιν αἱ φυτεῖαι τῶν δένδρων, τόσον αὐξάνουσιν καὶ τὰ μελίσσια.

Ἡ μέλισσα χρησιμεύει πρὸς τούτοις καὶ εἰς τὴν γεωργίαν, διότι καταστρέφει πολλὰ βλαβερὰ ἔντομα. Εἶναι σχεδὸν βέβαιον ὅτι ἐμποδίζει τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ *ἀνθοκόμου*, ἐντόμου καταστρεπτικοῦ εἰς τὰς μηλέας.

Ὁ ἀνθοκόμος γεννᾷ τὰ ᾠά του ἐντὸς τῶν λευκῶν ἀνθέων τῆς μηλέας· αἱ μέλισσαι ὅμως διὰ νὰ ροφήσωσι τὸ νέκταρ, ῥίπτουσι τὰ ᾠὰ ἔξω ἀπὸ τὸ ἄνθος, ὅπως καὶ τοὺς σκώληκας αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι τρέφονται μὲ τὴν γῦριν τοῦ ἄνθους.

---

18. Ἡ Πεταλοῦδα καὶ ἡ Μέλισσα.

Μὲ φτερὰ ζευγαρωμένα, πλουμισμένα, χνουδωτὰ
ὅλ' ἡμέρα ἡ πεταλοῦδα μέσο στὸν κῆπόν μας πετᾷ·
στὰ γαρύφαλλα, στὰ ῥόδα καὶ στοὺς κήπους τριγυρίζει
κι ὅλα τἄνθη τὰ χαηδεύει κι ὅλα τἄνθη τὰ μυρίζει.

Ὅμως ἄμυαλη γυρίζει κι ἀουλλόγιστη πολὺ
καὶ δὲν ξέρει νὰ ὠφελῆται καὶ δὲν ξέρει νὰ ὠφελῇ·
θέλει ἀνώφελη νὰ ζήσῃ κι ἔτσι ἀνώφελη πεθαίνει
κι' ἀπὸ τὴν τρελλὴ ζωή της τίποτε δὲν ἀπομένει.

Δὲς τὴ μέλισσα, ποῦ ἀνοίγει τὰ φτερὰ τὰ χνουδωτά,
κύττα την, μὲ πόση σκέψι μέσο στὸν κῆπό μας πετᾷ,
στὰ γαρύφαλλα, στὰ ῥόδα καὶ στοὺς κρίνους τριγυρίζει
καὶ τὸ μέλι των βυζαίνει κι ὅλ' ἡμέρα θησαυρίζει.

Ἄφησε τὴν πεταλοῦδα μέσο στὸν κῆπο νὰ χαζεύῃ,
μὴ ζηλεύῃς τὴ χαρά της, τὴ ζωή της τὴν τρελλή·
σὺ τὴν μέλισσα μιμήσου, ποῦ τὸ μέλι της μαζεύει
κι ὠφελεῖται μοναχή της καὶ τοὺς ἄλλους ὠφελεῖ.

---

19. Ἡ κυψέλη.

Τί ζωὴ εὐτυχισμένη
ζῇ ἡ μέλισσα ἐκεῖ!
Μέσο στὸ μέλι πάντα μένει,
μέσο στὸ μέλι κατοικεῖ.
Τὴν κυψέλη της κυττάζω
καὶ ζηλεύω καὶ πονῶ·
τὴν μητέρα μ' ἀγκαλιάζω
καὶ τὴν ζήλεια μου ξεχνῶ.
Εἶνε πλειὸ γλυκὰ ἀπ' τὸ μέλι
τῆς μητέρας τὰ φιλιὰ
κ' εἶνε πάντοτε κυψέλη
ἡ θερμή της ἀγκαλιά!

---

20. Ὁ Βυφὼν καὶ ὁ ὑπηρέτης αὐτοῦ.

Ὁ Βυφὼν ἔζησεν ὀγδοήκοντα καὶ ἓν ἔτος καὶ συνέγραψε σπουδαιότατον σύγγραμμα περὶ Φυσικῆς Ἱστορίας συγκείμενον ἐκ τριάκοντα καὶ ἓξ τόμων. Ἔλεγε δέ, ὅτι εἰς τὸν ὑπηρέτην αὐτοῦ, τὸν Ἰωσήφ, ἐχρεώστει κατὰ μέγα μέρος τὸ σύγγραμμα τοῦτο.

Ὅτε ἦτο νέος, ἠγάπα πολὺ τὸν ὕπνον, ὅστις καὶ τὴν ὑγείαν ἔβλαπτε καὶ ἀπὸ τῆς μελέτης ἠμπόδιζεν.

Ὅθεν ὑπεσχέθη εἰς τὸν ὑπηρέτην Ἰωσὴφ χρηματικὴν ἀμοιβήν, ὁσάκις κατώρθωνε νὰ ἀφυπνίζῃ αὐτὸν ἐνωρίς.

Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας ὁ ὑπηρέτης Ἰωσὴφ ἀπέτυχε, διότι θέλων νὰ ἐξυπνίσῃ αὐτὸν παρώργιζε περισσότερον καὶ αὐστηρῶς ἐπιπληττόμενος ἐξήρχετο ἐκ τοῦ κοιτῶνος ἀφήνων τὸν νέον Βυφὼν νὰ ἐξακολουθῇ ἡσύχως τὸν πρωϊνὸν ὕπνον.

Ὁ Βυφὼν συναισθανόμενος τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοῦ ὀλεθρίου ἐλαττώματος τοῦ πρωϊνοῦ ὕπνου, παρήγγειλεν αὐστηρότερον εἰς τὸν ὑπηρέτην νὰ μὴ ἐνδίδῃ εἰς τὸν θυμὸν καὶ τὰς ἐπιπλήξεις αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ ἐπιμένῃ πᾶσαν πρωΐαν, καὶ βίαν δὲ νὰ μεταχειρίζηται, ὅπως ἐγείρῃ αὐτὸν ἐκ τῆς κλίνης ἐνωρίς.

Ὁ Ἰωσὴφ συμμορφωθεὶς πρὸς τὴν αὐστηρὰν ταύτην παραγγελίαν ἐπέτυχε νὰ ἀφυπνίζῃ τὸν κύριον καὶ νὰ λαμβάνῃ καθ' ἑκάστην παρ' αὐτοῦ τὴν χρηματικὴν ἀμοιβήν.

Ὁ Βυφὼν κατώρθωσεν οὕτω νὰ εὑρίσκηται τακτικώτατα καθ' ἑκάστην πρωΐαν περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἐντὸς τοῦ σπουδαστηρίου καὶ νὰ συγγράψῃ ὀγκώδες καὶ πολὺ σπουδαῖον σύγγραμμα, νὰ φθάσῃ δὲ εἰς γῆρας βαθὺ καὶ ἔνδοξον.

---

21. Βίκτωρ Ἀλφιέρης.

Διὰ τὴν ἐργασίαν ἀπαιτεῖται ὑπομονὴ καὶ ἰσχυρὰ θέλησις ἄριστον δὲ παράδειγμα τῶν ἀρετῶν τούτων, αἱ ὁποῖαι σπανιώτατα ἀπέμειναν ἄνευ ἀμοιβῆς, παρέχει εἰς ἡμᾶς ὁ βίος τοῦ Ἰταλοῦ ποιητοῦ Βίκτωρος Ἀλφιέρη.

Ἐγεννήθη οὗτος ἐξ εὐγενῶν καὶ πλουσίων γονέων κατὰ τὸ 1749· ὅπως οἱ πλεῖστοι ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ὁ μικρὸς Βίκτωρ ἐνόμιζεν ἀνοήτως ὅτι ἡ εὐγενὴς καταγωγὴ καὶ ἄνευ προσωπικῆς ἀξίας ἀρκεῖ νὰ ἀναδείξῃ τινά, διὰ τοῦτο δὲ μολονότι ἐφοίτησεν ἐπὶ ἔτη εἰς διάφορα σχολεῖα, ἐξῆλθεν ἀπὸ αὐτὰ χωρὶς νὰ μάθῃ τίποτε. Εὐφυὴς βεβαίως, εἶχε μεγάλην ὁ Ἀλφιέρης, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἐπιμέλειαν, ὅσην δὲ εὐτυχίαν καὶ ἂν ἔχῃ τις, ἄνευ μελέτης καὶ ἐργασίας, δὲν εἶναι δυνατὸν ποτὲ νὰ προοδεύσῃ.

Ὅτε ὁ Ἀλφιέρης ἐγκατέλιπε τὰ σχολεῖα ἐταξίδευσεν εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἰταλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, ἐξοδεύων ἀδίκως τὰ χρήματά του καὶ τὸν καιρόν του ὡς νέος ἀχαλίνωτος καὶ διεφθαρμένος καὶ ὑποπίπτων εἰς πράξεις αἱ ὁποῖαι δὲν ἔκαμναν εἰς αὐτὸν τιμήν. Ὅτε ὅμως ἔφθασεν εἰς ἡλικίαν 27 ἐτῶν, ἤνοιξεν ὡς ἐκ θαύματος τοὺς ὀφθαλμούς του, κατενόησε τὴν ἀμάθειάν του καὶ ᾐσθάνθη πόσον ἀξιοκατάκριτος ἦτο ἡ διαγωγή του. Ἤρχισε τότε ὁ Ἀλφιέρης νὰ ἐντρέπηται διὰ τὰς πράξεις του καὶ νὰ ἀποστρέφηται τὸν ἑαυτόν του, συγχρόνως ὅμως συνέλαβε τὴν ἐλπίδα, ὅτι διὰ τῆς ἐργασίας θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποτινάξῃ τὴν ἀμάθειαν καὶ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ὑπόληψίν του. Ἔλαβε λοιπὸν τὴν γενναίαν ἀπόφασιν νὰ ἀλλάξῃ ἐντελῶς βίον, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς κακὰς συνηθείας του καὶ τὰς ἀνοήτους διασκεδάσεις, νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ νὰ ἐπιδοθῇ μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης ἐπιμελείας εἰς τὰ γράμματα.

Εὔκολον μὲν εἶνε νὰ δίδῃ τις τοιαύτας ὑποσχέσεις, δύσκολος ὅμως ἀποβαίνει ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν. Διότι δὲν εἶνε βεβαίως μικρὸν πρᾶγμα, ὅταν ἀποκτήσῃ τις ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡρισμένας συνηθείας καὶ ὡρισμένον τρόπον ζωῆς, νὰ μεταβάλῃ διὰ μιᾶς τὰς συνηθείας ταύτας καὶ νὰ ἀρχίσῃ νέαν ζωὴν ἐντελῶς διάφορον τῆς πρώτης. Πόσον θὰ ὑπέφερεν ὁ Ἀλφιέρης ἵνα εἰς ἡλικίαν 27 ἐτῶν ἐκτελέσῃ τὴν ὑπόσχεσιν, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν εἰς τὸν ἑαυτόν του, νὰ ἀλλάξῃ ἐντελῶς ζωήν, νὰ ἀφήσῃ τὰς διασκεδάσεις καὶ νὰ ἀρχίσῃ τὰς σπουδάς του ἐξ ἀρχῆς, καταγινόμενος μὲ πράγματα, μὲ τὰ ὁποῖα συνήθως καταγίνονται τὰ μικρὰ παιδία! Πολὺ δύσκολος ἐπιχείρησις ἀληθῶς! Πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ αὐτῆς ἐχρειάζετο ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ καὶ μία θέλησις, ὅπως συνήθως λέγομεν, *σιδηρᾶ*.

Πολλάκις φέρουσιν ὡς παράδειγμα ἀνθρώπου σιδηρᾶς θελήσεως τὸν γάλλον Βίκτωρα Παλισσύ. Οὗτος μετὰ θαυμαστῆς ὑπομονῆς εἰργάσθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη διὰ νὰ τελειοποιήσῃ τὴν ἀγγειοπλαστικὴν τέχνην καί, ἀφοῦ ἐδαπάνησεν ὅλα τὰ

χρήματά του διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπόν του, ἔρριψεν εἰς τοὺς κλιβάνους, εἰς τοὺς ὁποίους ἔψηνε τὰ ἀργιλλόπλαστα ἀγγεῖα, τὸν ξύλινον φράκτην τοῦ κήπου του, κατόπιν δὲ καὶ τὰ δένδρα. Ἐπὶ τέλους δὲ ἔρριψεν εἰς τοὺς κλιβάνους τούτους, πλησίον τῶν ὁποίων ἔμεινεν ἐπὶ μακρὰς ὥρας ἄγρυπνος καὶ ἄσιτος, καὶ τὰ ἔπιπλα τῆς οἰκογενείας του καὶ αὐτὰ τὰ πατώματα τῆς οἰκίας του. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ Παλισσὺ ταῦτα πράττων ἐθεωρήθη παρὰ πάντων παράφρων, ἔφερεν ὅμως ἐν τούτοις εἰς πέρας τὴν ἐργασίαν του.

Ἡ ἐπιμονὴ αὕτη τοῦ Παλισσὺ εἶνε ἀληθῶς ἀξιοθαύμαστος. Ἀλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ὁ Ἀλφιέρης εἰς ἡλικίαν 27 ἐτῶν, νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν ὀκνηρίαν, νὰ ἀφήσῃ τὰς φαιδρὰς διασκεδάσεις χάριν τῆς ἡσυχίας τοῦ σπουδαστηρίου, νὰ κάμῃ ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἔκαμαν οἱ σύντροφοί του, νὰ ἀποφασίζῃ νὰ μελετήσῃ, ἐνῷ ὁ νοῦς του ἔτρεχεν ἴσως ἀλλαχοῦ καὶ οἱ πόδες του εἶχον διάθεσιν νὰ ἱππεύσωσιν ἢ νὰ χορεύσωσι, τὰ δὲ βλέφαρά του ἐκλείοντο ὑπὸ τοῦ ὕπνου, δὲν ἦτο μικρὸν κατόρθωμα, οὐδὲ ὀλιγώτερον ἀξιοθαύμαστον.

Μεγάλας δυσκολίας θὰ ἀπήντησε βεβαίως ὁ Ἀλφιέρης διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ὑπόσχεσίν του, ἀρκεῖ νὰ λεχθῇ ὅτι, ὅταν δὲν εἶχεν ἀρκετὴν δύναμιν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐργασίαν του, ἕνεκα δὲ τῆς παλαιᾶς συνηθείας ἠσθάνετο τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐξέλθῃ καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς καμμίαν διασκέδασιν, διέτασσε τὸν ὑπηρέτην νὰ δέσῃ αὐτὸν καλὰ εἰς τὸ κάθισμά του καὶ πλησίον τοῦ γραφείου του. Τοιουτοτρόπως ὁ Ἀλφιέρης περιώριζε τὰς ἐπιθυμίας του καὶ ἐξηκολούθει τὴν ἐργασίαν του. Ἐννοεῖται ὅτι ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἤρχισε νὰ συνηθίζῃ εἰς τὴν νέαν αὐτὴν ζωήν, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ θέλησίς του ἠυξάνε καὶ δὲν ἐχρειάζετο πλέον τὸ σχοινίον τοῦ ὑπηρέτου διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν μελέτην του.

Κανὲν πρᾶγμα δὲν εἶνε λοιπὸν ἀδύνατον, ὅταν ὑπάρχῃ ἰσχυρὰ θέλησις. Διὰ αὐτῆς δὲ ὁ Βίκτωρ Ἀλφιέρης, ὁ ὁποῖος ἤρχισε κυρίως τὰς σπουδάς του εἰς ἡλικίαν 27 ἐτῶν, ἠδυνήθη νὰ γίνῃ εἷς τῶν μεγαλυτέρων ποιητῶν τῆς Ἰταλίας.

---

22. Οἱ μάρτυρες τῆς ἐπιστήμης [1]).

Α'.

Ἀπὸ τῆς παιδικῆς μας ἡλικίας διδασκόμεθα τὴν ἱστορίαν τῶν κατακτητῶν, οἱ ὁποῖοι ἐδοξάσθησαν διὰ τῶν πολέμων· περὶ τῶν ἀνδρῶν ὅμως ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι παρέχουν εἰς τὴν κοινωνίαν τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς καὶ τὰς ἀπολαύσεις τοῦ πνεύματος, δὲν μανθάνομεν τίποτε. Δὲν ἀγνοοῦμεν, ὅτι ὁ Ξέρξης ἐπυρπόλησε τὰς Ἀθήνας, ὅτι ὁ Πομπήιος καὶ ὁ Καῖσαρ ἔχυσαν ποταμοὺς αἵματος εἰς τὸ πεδίον τῶν Φαρσάλων· ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν σχεδὸν τίποτε περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Εὐκλείδου ἢ τοῦ Ἀρχιμήδους, τῶν ὁποίων αἱ ἀνακαλύψεις χρησιμοποιοῦνται καθ' ἑκάστην εἰς τόσας καὶ τόσας σπουδαίας κοινωνικὰς ἀνάγκας.

Καὶ ὅμως τὸν σημερινὸν πολιτισμὸν ὀφείλομεν εἰς τοὺς μεγάλους αὐτοὺς ἐργάτας ὅλων τῶν τόπων καὶ ὅλων τῶν ἐποχῶν. Κληρονόμοι τῆς πνευματικῆς περιουσίας, τὴν ὁποίαν αὐτοὶ ἐδημιούργησαν κατὰ τὸ διάστημα τῶν αἰώνων, δρέπομεν σήμερον τοὺς καρποὺς τῆς ἐργασίας των.

Μεταξὺ τῶν ὀνομάτων, ὅσα ἀνύψωσεν ὁ κοινὸς θαυμασμός, ἔνδοξα πρὸ πάντων εἶναι τὰ ὀνόματα τῶν μεγάλων ἐπιστημόνων. Πόσον εἶναι ἄξιοι τῆς εὐγνωμοσύνης μας οἱ

---

[1]) Κατὰ τὸ ὁμώνυμον ταῦχος τοῦ πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων Συλλόγου.

σοφοί, οἱ συγγραφεῖς, οἱ φιλόσοφοι, οἱ ἥρωες αὐτοὶ τῆς ἐργασίας, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἐκληροδότησαν τὰ μεγάλα εὐεργετήματα τῆς Ἐπιστήμης! Πόσα ὠφέλιμα διδάγματα, πόσα πολύτιμα παραδείγματα εὑρίσκομεν εἰς τοὺς βίους καὶ εἰς τὰ ἔργα των!

Θέλομεν νὰ μάθωμεν πῶς γίνονται τὰ μεγάλα ἔργα καὶ αἱ μεγάλαι ἀνακαλύψεις; Ἂς τὰ παρακολουθήσωμεν κατὰ τὴν ἐκτέλεσίν των, καὶ ἂς μελετήσωμεν τὴν ἐνέργειαν, τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ἐπιμονήν, τὴν ὁποίαν μαρτυροῦσιν. Ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐρωτήσωμεν τὸν Νεύτωνα [1] περὶ τῶν ἔργων του, θὰ ἔλεγεν, ὅτι ἔκαμε τὰς ἀνακαλύψεις του «*πάντοτε αὐτὰς σκεπτόμενος*». Ὁ Βυφὼν [2] θὰ ἀνεφώνει, ὅτι: «*Μεγαλοφυΐα εἶναι ἡ ὑπομονή*». Καὶ ἐν γένει ὅλοι οἱ σοφοὶ θὰ ἔλεγον τὸ αὐτό. «*Ἐργασία καὶ ὑπομονή*» εἶναι τὸ κοινὸν σύμβολον.

Μετὰ καιρὸν καὶ μὲ τὴν ὑπομονὴν τὸ φύλλον τῆς μορέας μεταβάλλεται εἰς μέταξαν. Ὁ Νεύτων ἔγραψε δεκαπέντε φορὰς τὴν *Χρονολογίαν* του, μέχρις οὗ μείνῃ εὐχαριστημένος. Ὁ Μιχὴλ Ἄγγελος [3] εἰργάζετο διαρκῶς, ἔτρωγε βιαστικά, καὶ ἠγείρετο καὶ τὴν νύκτα, διὰ νὰ ἐργασθῇ. Ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη ὁ Βυφὼν εἰργάζετο καθ' ἑκάστην εἰς τὸ γραφεῖον του, πέντε ὥρας τὴν πρωΐαν καὶ πέντε ὥρας τὴν ἑσπέραν.

Ὁ Μοντέσκιος, [4] ὁμιλῶν εἰς φίλον περὶ ἑνὸς ἐκ τῶν συγγραμμάτων του, ἔλεγε: «*Θὰ ἀναγνώσητε τὸ βιβλίον τοῦτο εἰς ὀλίγας μόνον ὥρας· ἀλλὰ σᾶς βεβαιῶ, ὅτι εἰργάσθην δι' αὐτὸ τόσα ἔτη, ὥστε αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς μου ἐλευκάνθησαν*». Ὁ Φραγκλῖνος [1] εἶπεν: «*Ὅσοι ἰσχυρίζονται, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ κατορθωθῇ τι ἄνευ ἐργασίας καὶ ἄνευ κόπου, εἶναι δηλητηριασταὶ τῆς ἀνθρωπότητος*».

[1] Διάσημος ἄγγλος ἐπιστήμων ὁ ἀνακαλύψας τοὺς νόμους τῆς βαρύτητος.

[2] Διάσημος φυσιοδίφης Γάλλος.

[3] Ἀρχιτέκτων, γλύπτης, καὶ ζωγράφος ἰταλὸς ὁ μεγαλύτερος μετὰ τοῦ Ραφαήλ.

[4] Ἐκ τῶν μεγίστων Γάλλων φιλοσόφων.

Ὁποιοσδήποτε ὅμως καὶ ἂν εἶνε ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπός, δὲν πρέπει νὰ ὑποβάλληται μόνον εἰς ἐργασίαν ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ νὰ γυμνάζηται εἰς τὸ νὰ νικᾷ τὰς δυσκολίας· διότι πολλὰ προσκόμματα θὰ ἐμποδίσωσι τὴν πορείαν του. Ὅ,τι καὶ ἂν ἐπιχειρήσῃ, θὰ παλαίσῃ, θὰ ριψοκινδυνεύσῃ διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐπιτυχίαν, διὰ νὰ θριαμβεύσῃ εἰς τὴν πάλην τῆς ζωῆς· διότι *πάλη* σημαίνει ***κίνδυνον***.

Φραγκλῖνος.

Ἐὰν θέλῃ νὰ κατακτήσῃ νέους τόπους, νὰ διασχίσῃ τὰς θαλάσσας, νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς ἠπείρους, νὰ ἐξαπλώσῃ τὰ ὅρια τῆς Γεωγραφίας, νὰ μελετήσῃ τὰ ζῷα καὶ τὰ φυτὰ ἀγνώστων μακρυνῶν χωρῶν, θὰ ἀπαντήσῃ ἀναριθμήτους κινδύνους. Ἐπὶ τοῦ Ὠκεανοῦ ἡ τρικυμία θὰ φέρῃ προσκόμματα εἰς τὴν πορείαν του· ἐπὶ τῆς ξηρᾶς οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ θηρία θὰ ἐπιτεθῶσιν ἐναντίον του· ἡ κόπωσις καὶ ἡ πεῖνα θὰ εἶναι οἱ ἐχθροί του· θὰ ἀναγκασθῇ νὰ ἀγωνισθῇ ἐναντίον τῶν ἀνέμων καὶ τῶν κυμάτων.

Β'.

Πόσοι ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὴν εὐγενῆ ἐπιθυμίαν τῆς μελέτης τῆς Φύσεως, εὗρον τὸν θάνατον, ἐνῷ ἐζήτουν τὴν ἀλήθειαν.

[1] Ὁ ἐφευρέτης τοῦ ἀλεξικεραύνου, ἀμερικανός.

Ὁ Πλίνιος, (1) ὁ μέγας οὗτος παρατηρητής, εὑρισκόμενος εἰς τὴν Μεσσήνην τῆς Ἰταλίας, εἶδεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Βεσουβίου καπνόν, ἐξερχόμενον ἐκ τοῦ ἡφαιστείου· ἀμέσως διέταξε νὰ ἑτοιμάσωσι πλοῖον. Ἀναχωρεῖ καὶ διευθύνεται πρὸς τοὺς πρόποδας τοῦ κρατῆρος, διὰ νὰ μελετήσῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὸ μεγαλοπρεπὲς φαινόμενον. Τὸ πλοῖον καλύπτεται ἀπὸ βροχὴν ἀνημμένης τέφρας· λίθοι πίπτουσιν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐν τῷ μέσῳ τῶν κυμάτων. Ὁ πλοίαρχος, φοβηθείς, θέλει νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸν ἐπικίνδυνον αὐτὸν τόπον. Ἀλλ' ὁ Πλίνιος ἀποκρίνεται διὰ τῆς ἔκτοτε περιφήμου φράσεως: «*Ἡ τύχη εὐνοεῖ τοὺς τολμηρούς*». Ὁ Πλίνιος πλησιάζει εἰς τὴν ξηράν, καὶ παρατηρεῖ μακρόθεν τὰς ἀπειλητικὰς φλόγας τοῦ κρατῆρος. Ἀναπαύεται ἐντὸς οἰκήματος, ἀλλ' αἱ δονήσεις τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ βροχὴ τῶν λίθων τὸν ἀναγκάζουν νὰ ἀποσυρθῇ, ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου. Οἱ σύντροφοί του καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος θέτουσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των προσκεφάλαια, διὰ νὰ προφυλαχθῶσιν. Ἀλλ' ὁ χείμαρρος τῆς λάβας ῥέει ταχέως πανταχόθεν, μέχρι τῆς θαλάσσης, καὶ γεμίζει τὴν ἀτμοσφαῖραν μὲ φλόγας καὶ ἀέρια. Ὅλοι φεύγουσι προσπαθοῦντες νὰ σωθῶσιν. Ὁ Πλίνιος, ὀρθιος ἐπὶ τῆς παραλίας, περικυκλοῦται ἀπὸ νέφος θειωδῶν ἀτμῶν· αἰσθάνεται ἀσφυξίαν, καὶ στηρίζεται ὑπὸ δύο δούλων· τέλος ὁ ἥρως τῆς Ἐπιστήμης πίπτει λιπόθυμος.

Τὴν ἐπαύριον εὑρέθη τὸ σῶμά του ἀκέραιον, ἄνευ οὐδεμιᾶς πληγῆς. Ἦτο νεκρός, ἀλλ' ὡμοίαζε μᾶλλον πρὸς ἄνθρωπον κοιμώμενον.

Ἀπὸ τοῦ ἀξιομνημονεύτου ἐκείνου γεγονότος, ἡ ἀγάπη τῆς Φύσεως καὶ ἡ ἀφοσίωσις εἰς τὴν Ἐπιστήμην ἀριθμοῦσι πλεῖστα ἄλλα θύματα.

1) Ρωμαῖος φυσιοδίφης, θεῖος τοῦ ἐπίσης φυσιοδίφου Πλινίου τοῦ νεωτέρου.

Ὁ ζητῶν νὰ φωτίσῃ τὴν ἀνθρωπότητα, νὰ καταστρέψῃ τὰς ματαίας προλήψεις, νὰ γονιμοποιήσῃ τὸ στάδιον τῆς διανοίας, σπείρων τὸν σπόρον νέων ἰδεῶν, θὰ ἀπαντήσῃ ἄλλο εἶδους προσκόμματα, ὀχι ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνα ἀπὸ τὰ προηγούμενα. Ἡ ζηλοτυπία, ὁ φθόνος, τὸ μῖσος θὰ ἐπιπέσουν κατ' αὐτοῦ· ἡ ἀμάθεια, ἐπιτηδείως ἐκμεταλευομένη, θὰ τὸν ἀπειλῇ διαρκῶς. Τοῦτο ἔπαθον σχεδὸν ὅλοι οἱ μεγαλοφυεῖς ἄνδρες, ὅσοι, ἀφ' ἧς ἡμέρας ὁ Σωκράτης ἔπιε τὸ κώνειον, ἐπεδόθησαν εἰς προώρους ἐπιχειρήσεις, καὶ διέπραξαν, κατὰ τὴν ὡραίαν ἔκφρασιν γάλλου ποιητοῦ, «*τὸ ἀσυγχώρητον λάθος νὰ ἔχωσι πρὸ τῆς ὥρας δίκαιον*».

Γ'.

Τὸ θέαμα ὅλων τῶν μαρτύρων τῆς προόδου, τῶν στρατιωτῶν, οἱ ὁποῖοι ἀγωνίζονται ἢ θνήσκουν δι' εὐγενεῖς σκοπούς, συγκινεῖ καὶ προκαλεῖ τὴν συμπάθειάν μας! Ἀλλὰ δὲν πρέπει καὶ νὰ μᾶς ἀποθαρρύνῃ! Ὅταν ἡ πατρὶς κινδυνεύῃ, τίς ἐξ ὑμῶν θὰ διστάσῃ νὰ δράξῃ τὰ ὅπλα, ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι φοβεῖται τὸν θάνατον, διότι οἱ πρόγονοί του ἐφονεύθησαν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης; Ἀπ' ἐναντίας ὁ ἡρωϊσμὸς τῶν προπατόρων πρέπει νὰ μᾶς ἐνθαρρύνῃ ὡς παράδειγμα ἀξιομίμητον.

Ὁμοίως καὶ εἰς τὸ στάδιον τῆς Ἐπιστήμης θὰ ἦτο ἔνοχος ὁ μὴ ἀνοίγων τὸ στόμα ἐκ φόβου μήπως διαφύγῃ ἡ ἀλήθεια. Θὰ ἦτο δειλὸς ὁ ὀπισθοδρομῶν πρὸ τοῦ ὄγκου τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ βάρους τοῦ καθήκοντος, διότι ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ ἀπέτυχον. Ὁ βίος τῶν μεγάλων ἔργατῶν τῆς Ἐπιστήμης πρέπει νὰ ὠθῇ ἡμᾶς πρὸς τὰς μεγάλας πράξεις δεικνύων εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἡ ἐπιμονὴ εἶνε τὸ μυστικὸν τῆς ἐπιτυχίας καὶ ἐνίοτε τῆς μεγαλοφυΐας.

23. Ἀρχιμήδης.

Α΄.

Μεταξὺ τῶν μεγάλων ὑπηρεσιῶν, ὅσας ἡ μεγαλοφυΐα προσέφερε ποτὲ εἰς ἔθνος ἀμυνόμενον ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεώς του, ἐξέχουσαν κατέχει θέσιν ἡ προσπάθεια τοῦ Ἀρχιμήδους, ἀγωνιζομένου νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα του.

Αἱ Συρακοῦσαι, πολιορκούμεναι κατὰ τὸ ἔτος 212 π. Χ. ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ἀνθίσταντο ἡρωϊκῶς· μετὰ τὴν διπλῆν ὅμως προσβολὴν τῶν στρατευμάτων τοῦ Μαρκέλλου, οἱ Συρακούσιοι ἀπεθαρρύνθησαν καὶ μὲ φρίκην ἔβλεπον ἐπικειμένην τὴν παράδοσίν των.

Ἀρχιμήδης.

Ἐλησμόνουν, ὅτι εἰς τὴν πόλιν των εἶχον ἕνα μέγαν ἄνδρα, μαθηματικὸν ἀπεράντου μεγαλοφυΐας, πολίτην φλεγόμενον ἀπὸ διάπυρον πατριωτισμόν, τὸν Ἀρχιμήδην.

Ὁ Ἀρχιμήδης εἶναι, διὰ τὸν πολὺν κόσμον, ὁ διασημότερος μαθηματικὸς τῆς ἀρχαιότητος, διότι ἐφήρμοσε τὰς γεωμετρικὰς καὶ μηχανικὰς γνώσεις του εἰς τὴν κατασκευὴν πολλῶν μηχανῶν καὶ ὀργάνων, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὴν πολιορκίαν ἐκείνην. Ἀλλὰ θὰ ἐκτιμήσωμεν πολὺ ἀτελῶς τὸν μέγαν τοῦτον σοφόν, ἐὰν τὸν θεωρήσωμεν μόνον ὡς ἐπιτήδειον μηχανικόν. Ὁ Ἀρχιμήδης ὑπῆρξεν εἷς τῶν μεγάλων δημιουργῶν τῆς μαθηματικῆς Ἐπιστήμης κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Τὴν Γεωμετρίαν καὶ τὴν Φυσικὴν ἐπλούτισε διὰ μεγάλων ἀνακαλύψεων, καὶ ἡ Ὑδροστατικὴ ἱδρύθη διὰ τῶν πειραματικῶν ἐρευνῶν του. Ὅσοι δύνανται νὰ ἐννοήσωσι τὸν Ἀρχιμήδην θαυμάζουσιν ὀλιγώτερον τὰς μεγάλας ἀνακαλύψεις τῶν νεωτέρων χρόνων.

Ὁ μέγας οὗτος μαθηματικὸς ἐγεννήθη εἰς τὰς Συρακούσας, τὸ 287 π. Χ., καὶ κατήγετο ἐκ βασιλικοῦ γένους. Ἦτο συγγενὴς τοῦ Ἱέρωνος, τυράννου τῶν Συρακουσῶν. Καθ' ὅσον ὅμως εἶναι γνωστόν, δὲν ἀνέλαβέ ποτε δημόσιον ἀξίωμα.

Ἐπίσης οὐδὲν εἶναι γνωστὸν περὶ τῆς νεότητος ἢ περὶ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ Ἀρχιμήδους. Γνωρίζομεν μόνον ὅτι μετέβη νέος εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἔμεινεν ἐπὶ πολὺν χρόνον.

Ὁ Ἀρχιμήδης ὅμως ἦτο ἐφωδιασμένος μὲ βαθείας μαθηματικὰς γνώσεις ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν χώραν τῶν Φαραώ. Ἐκεῖ ἐπεδόθη εἰς μεγάλας ὑδραυλικὰς ἐργασίας καὶ προσέφερε σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τὴν βιομηχανίαν τῆς χώρας.

Β΄.

Μετὰ μακρὰν διαμονὴν εἰς Αἴγυπτον, ἐπέστρεψεν εἰς Συρακούσας, καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ συγγενοῦς καὶ φίλου του Ἱέρωνος. Ὁ Ἱέρων ἔτρεφε μεγάλην ὑπόληψιν πρὸς τὸν Ἀρχιμήδην, καὶ προσέφερεν εἰς αὐτὸν τὰ μέσα βίου ἀνέτου. Ἀλλ' ἡ Ἐπιστήμη ἦτο ἡ μόνη ἀπόλαυσις τοῦ σοφοῦ ἀνδρός. Ἀνακαλύψεις ἔξοχοι, δοξάσασαι τὸ ὄνομά του, ὑπῆρξαν ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἐκτάκτου ἐπιμονῆς, μὲ τὴν ὁποίαν ἐπεδόθη εἰς τὴν ἔρευναν τῆς Φύσεως.

Αἱ ἐφαρμογαὶ τῆς Μηχανικῆς ἀπησχόλουν κυρίως τὸν Ἀρχιμήδην. Εἶχε κατασκευάσει πλῆθος ὀργάνων, διὰ τῶν ὁποίων, τῇ βοηθείᾳ μοχλῶν καὶ τροχαλιῶν, ηὔξανε καταπληκτικῶς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κινητηρίου δυνάμεως, καὶ οὕτω διὰ μετρίας ἐνεργείας ἐνίκα ὑπερμεγέθεις ἀντιστάσεις. Πλήρης πεποιθήσεως εἰς τὰς ἰδέας του καὶ θέλων νὰ δείξῃ ἐπὶ προφανοῦς παραδείγματος, ὅλα τὰ πλεονεκτήματα

τῆς Μηχανικῆς, ὁ Ἀρχιμήδης εἶπεν ἡμέραν τινὰ εἰς τὸν Ἱέρωνα, ὅτι, διὰ δυνάμεως σχεδὸν ἀσημάντου, ἠδύνατο νὰ σηκώσῃ φορτίον, βάρους ὅσον ἤθελε φαντασθῇ μεγάλου. «*Δός μοι πᾶ στῶ καὶ τὰν γᾶν κινήσω*» ἔλεγεν εἰς τὸν Ἱέρωνα.

Ἐκπλαγεὶς ἐκεῖνος ἐζήτησε παρὰ τοῦ μαθηματικοῦ ν' ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων του δι' ἑνὸς πειράματος. Τὸν ἐκάλεσε νὰ θέσῃ εἰς κίνησιν μέγιστον βάρος διὰ μικρᾶς δυνάμεως. Ὁ Ἀρχιμήδης ἐδέχθη τὴν πρότασιν.

Ὁ τύραννος διετήρει ἐντὸς τοῦ λιμένος τῶν Συρακουσῶν πλοῖα βάρους πολλῶν τόννων. Ὁ μαθηματικὸς ἐξέλεξεν ἐξ αὐτῶν τὸ βαρύτερον καὶ τὸ ἔσυρεν εἰς τὴν ξηράν, ἀλλὰ μὲ πολὺν κόπον, καὶ μὲ τὴν βοήθειαν πολλῶν χειρῶν. Κατόπιν διέταξε νὰ θέσωσιν ἐντὸς αὐτοῦ τὸ σύνηθες φορτίον καὶ τόσους ἄνδρας, ὅσους ἠδύνατο νὰ χωρήσῃ. Τότε, καθίσας εἰς ἀπόστασίν τινα ἀπὸ τοῦ βαρυτάτου τούτου ὄγκου, ἔσυρε, διὰ μόνης τῆς χειρός, ἡσύχως, τὸ ἄκρον μηχανῆς μὲ πολλὰς τροχαλίας, καὶ ἔφερε τὸ πλοῖον πρὸς τὸ μέρος του. Ἡ πρακτικὴ ἀπόδειξις ἔγινε καταφανὴς εἰς ὅλους· ἀπὸ τὴν ἡμέραν δὲ ἐκείνην ὁ λαὸς τῶν Συρακουσῶν δὲν ἀμφέβαλε πλέον περὶ τῆς Ἐπιστήμης τοῦ σοφοῦ φίλου καὶ συγγενοῦς τοῦ Ἱέρωνος.

Γ'.

Ὁ Ἀρχιμήδης ἔκαμεν εἰς τὴν Ὑδροστατικὴν θεμελιώδεις ἀνακαλύψεις. Ἀνεκάλυψε τὸν νόμον τῆς ἰσορροπίας τῶν σωμάτων ἐντὸς ῥευστῶν. Εἰς αὐτὸν ἀνήκει ἡ ἀνακάλυψις τῆς ἀρχῆς, ὅτι: «*πᾶν σῶμα, βαπτιζόμενον ἐντὸς ὑγροῦ, χάνει τόσον βάρος, ὅσον εἶναι τὸ βάρος τοῦ ὑγροῦ, τὸ ὁποῖον ἐκτοπίζει*».

Διηγοῦνται, ὅτι ὁ Ἀρχιμήδης ἀνεκάλυψε τὴν ἀρχὴν ταύ-

την ὡς ἑξῆς: Ὁ Ἱέρων εἶχε παραδώσει εἰς χρυσοχόον ποσότητα χρυσοῦ πρὸς κατασκευὴν στεφάνου. Ὁ χρυσοχόος ἀντικατέστησε μέρος τοῦ χρυσοῦ τούτου μὲ ἄργυρον ἴσου βάρους· οὕτω κατεσκεύασε στέφανον, ὁ ὁποῖος δὲν ἦτο ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ, ἀλλὰ μῖγμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Ὁ Ἱέρων ὑπωπτεύθη τὸν δόλον. Μὴ θέλων ὅμως νὰ χαλάσῃ τὸν στέφανον, τὸ ὁποῖον ἐθεώρει ἀριστούργημα τέχνης, προέτεινεν εἰς τοὺς φυσικοὺς καὶ μαθηματικοὺς τὴν λύσιν τοῦ ἑξῆς προβλήματος. «*Χωρὶς νὰ βλαφθῇ ὁ στέφανος, νὰ εὑρεθῇ ἂν εἶναι κατεσκευασμένος ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ, ἢ εἶναι μῖγμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Καὶ ἂν εἶναι μῖγμα, νὰ προσδιορισθῇ ἡ ποσότης τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου*». Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἦτο παίγνιον διὰ τὸν Ἀρχιμήδην. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀνωτέρω ἀναφερομένης ἀρχῆς ἔδιδε τὴν ἄμεσον λύσιν. Ἐξύγισε τὸν στέφανον ἀλληλοδιαδόχως ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ ὕδατος, καὶ παρετήρησεν, ὅτι ἔχανεν ἐκ τοῦ βάρος του μέρος ἀντιστοιχοῦν ὄχι εἰς καθαρὸν χρυσόν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀναλογίαν τῶν δύο ἀναμιχθέντων μετάλλων.

Ἐλέχθη καὶ ἐπανελήφθη πολλάκις, ὅτι ἡ λύσις τοῦ προβλήματος τούτου ἐπροξένησεν εἰς τὸν Ἀρχιμήδην τόσην χαράν, ὥστε, εὑρισκόμενος εἰς τὸ λουτρόν, τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν κατώρθωσε νὰ τὸ λύσῃ, ἐξῆλθε καὶ ἐντελῶς ἀφῃρημένος διῆλθε τὴν πόλιν γυμνός, κραυγάζων, «*εὕρηκα! εὕρηκα!*»

Δ'.

Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Συρακουσῶν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ὁ Ἀρχιμήδης ἀπέδειξεν ὅλην τὴν δύναμιν τῆς μεγαλοφυΐας του. «Ὁ Ἀρχιμήδης, λέγει ὁ Πλούταρχος, ἔθεσεν εἰς ἐνέργειαν τὰς μηχανάς του, καὶ εὐθὺς ὁ στρατὸς τῶν Ῥωμαίων προσεβλήθη ἀπὸ χάλαζαν βελῶν καὶ βροχὴν λίθων,

ἐκσφενδονιζομένων μετὰ τρομερᾶς δυνάμεως. Κανεὶς δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὴν ὁρμήν των· ἔρριπτον κάτω ὅσους ἐκτύπων, καὶ ἐπέφερον ἀταξίαν εἰς τὰς τάξεις τῶν στρατιωτῶν. Ὡς πρὸς δὲ τὸν στόλον, ἄλλοτε παρουσιάζοντο αἰφνιδίως δοκοὶ ἄνωθεν τῶν τειχῶν καὶ ἔπιπτον ἐπὶ τῶν πλοίων μετὰ μεγάλης ὁρμῆς καὶ τὰ ἐβύθιζον· ἄλλοτε παρουσιάζοντο σιδηραῖ χεῖρες ἢ ῥάμφη γεράνων, τὰ ὁποῖα ἀνύψωναν τὰ πλοῖα, τὰ ἐκράτουν ὄρθια μὲ τὴν πρύμνην πρὸς τὰ ἄνω καὶ τὴν πρῷραν πρὸς τὰ κάτω, καὶ τὰ κατεπόντιζον ἐντὸς τῶν κυμάτων· ἢ διὰ περιστροφικῆς κινήσεως τὰ πλοῖα. περιεστρέφοντο καὶ συνετρίβοντο ἐπὶ τῶν βράχων ὑπὸ τὰ τείχη τῆς πόλεως. Οἱ περισσότεροι, ἐξ ὅσων ἦσαν ἐντὸς τῶν πλοίων ἐφονεύοντο, συντριβόμενοι συγχρόνως μὲ τὰ πλοῖα».

Ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, ὁ Ἱέρων καὶ ὁ Ἱππος ἔγραψαν, ὅτι ὁ Ἀρχιμήδης κατώρθωσε νὰ καύσῃ τὸν στόλον τῶν Ῥωμαίων, συγκεντρώνων ἐπ' αὐτοῦ διὰ κατόπτρων τὴν θερμότητα τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων.

Ὁλόκληρος ὁ λαὸς τῶν Συρακουσῶν ἔγινε τὸ σῶμα τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς τοιαύτης ἀμύνης· ὁ Ἀρχιμήδης ἦτο ἡ ψυχή του, καὶ ἔθετεν εἰς ἐνέργειαν ὅλας τὰς μηχανάς του. Τόσος ἦτο ὁ φόβος τῶν Ῥωμαίων, λέγει ὁ Πλούταρχος, ὥστε ἐὰν ἔβλεπον τὸ ἐλάχιστον τεμάχιον σχοινίου ἢ δοκοῦ νὰ φανῇ ἄνωθεν τῶν τειχῶν, ἔφευγον δρομαίως κραυγάζοντες: «Νέαν μηχανὴν πάλιν ὁ Ἀρχιμήδης θέτει εἰς κίνησιν ἐναντίον μας».

Δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅλα τὰ παράδοξα, ὅσα ἡ ἱστορία ἀναφέρει περὶ τοῦ μεγάλου τούτου ὑπερασπιστοῦ τῆς πατρίδος του, ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς ἀναμφισβητήτους ἀνακαλύψεις, ὅσαι ὀφείλονται εἰς αὐτόν, καὶ ἀποδεικνύουν τὴν ἔκτακτον ἀξίαν του. Ὁ Ἀρχιμήδης διὰ τῶν ἔργων του, ἵσταται ὑπεράνω τῶν μεγαλυτέρων μαθηματικῶν.

Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ὁ τετραγωνισμὸς τῆς παραβολῆς [1]) καὶ ἡ ἀνακάλυψις τῆς σχέσεως τοῦ ὄγκου σφαίρας, κυλίνδρου καὶ κώνου [2]). Τὸ θεώρημα τοῦτο εἶνε ἓν τῶν σπουδαιοτέρων τῆς Γεωμετρίας, καὶ τοῦτο κατανοῶν ὁ Ἀρχιμήδης παρήγγελεν ἀντὶ ἄλλου ἐπιταφίου τὸ σχετικὸν πρὸς αὐτὸ σχῆμα νὰ χαράξωσιν ἐπὶ τῆς ἐπιταφίου του πλακός.

Ἐπενόησεν ἐπίσης νέαν ἁπλῆν μηχανὴν τὸν «ἕλικα», ὅστις φέρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ ὅστις προσέφερε μεγίστας ὑπηρεσίας εἰς τὴν μηχανικήν, ἀντικατέστησε δὲ ἤδη εἰς τὰ ἀτμοκίνητα πλοῖα τοὺς ἄλλοτε εἰς τὰ πλάγια τεθειμένους δύο μεγάλους τροχούς.

Συνεπλήρωσε τὴν θεωρίαν περὶ τῶν διαφόρων μοχλῶν καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν πρὸ πάντων ὑπεδήλου διὰ τῆς φράσεως ἐκείνης, ἣν εἶπε πρὸς τὸν Ἱέρωνα, καὶ ἔθεσε τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς θεωρίας τῶν ἐπιπλεόντων σωμάτων.

Ὁ βασιλεὺς Ἱέρων εἶχεν ἀναθέσει εἰς αὐτὸν τὴν κατασκευὴν μεγάλου πλοίου, τοῦ ὁποίου ὁ Ἀθήναιος δίδει τὴν περιγραφήν· ἦτο δ' ὡς φαίνεται καταπληκτικὸν ἔργον.

Ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Ἀρχιμήδους δὲν κατώρθωσε νὰ σώσῃ μέχρι τέλους τὴν πατρίδα του. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐκυρίευσαν αἰφνιδίως τὰς Συρακούσας, καί, παρὰ τὰς διαταγὰς τοῦ Μαρκέλλου, ὁ Ἀρχιμήδης ἐφονεύθη ὑπὸ Ῥωμαίου στρατιώτου. Κατὰ τὸν Τίτον Λίβιον ὁ σοφὸς ἐκάθητο εἰς τὴν δημοσίαν πλατεῖαν καὶ παρετήρει τὰ σχήματα, τὰ ὁποῖα εἶχε χαράξει ἐπὶ τῆς ἄμμου, ὅτε Ῥωμαῖος στρατιώτης ὥρμησεν ἐναντίον του. Λέγεται ὅτι ὁ Ἀρχιμήδης τόσον ἦτο προσηλωμένος εἰς τὰ σχέδια, ὥστε χωρὶς νὰ παρατηρήσῃ τίς ἦτο

[1]) Κατασκευὴ τετραγώνου σχετιζομένου πρὸς τὴν παραβολὴν καὶ ἴσου ἐμβαδοῦ.

[2]). Ἡ σχέσις αὕτη παρίσταται διὰ τῶν ἀριθμῶν, 1, 2, 3, ὅταν ἔχωσι τὴν αὐτὴν βάσιν Κύλινδρος καὶ Κῶνος, καὶ ἡ Σφαῖρα ἴσον πρὸς τὴν βάσιν ταύτην μέγιστον κύκλον.

ὁ καταστρέφων τὰ ἐπὶ τῆς ἄμμου σχήματά του ἀνέκραξε:
«Μή μου τοὺς κύκλους τάραττε!»
Ὁ δὲ στρατιώτης ὕψωσε τὸ ξίφος καὶ τὸν ἐφόνευσεν!

---

24. Μεταμορφώσεις.

Μιὰ μάννα εἶχε τέσσερα παιδάκια καμωμένα,
τέσσερα παιδιά.
Τἀνάθρεψε, τὰ προίκισ' ἕνα ἕνα
μ' εὔθυμη καρδιά!

Κ' εὑρῆκε καὶ τὰ ὑπάνδρεψε σ' ἀνθρώπους μὲ κεφάλι,
μὲ νοικοκυριό.
Κ' ἐκεῖνα σπιτωθήκανε κ' ἐγίνανε μεγάλοι
μέσα στὸ χωριό.

Μὰ τῆς γριᾶς τῆς μάννας των τῆς ἔδωκεν ἡ μοῖρα
ἄσχημην ψυχή.
Κι ἀπέθανεν ὁ γέρος της! Κι ἀπέμειν' αὐτὴ χήρα
χήρα καὶ φτωχή.

Κι αὐτὸ σὰν νὰ μὴν ἔφθανεν, ἀρρώστησε μιὰ μέρα,
μιὰ κακὴ βραδυά!
Φωνάζει ξένον ἄνθρωπο, μηνᾷ μ' αὐτόνε πέρα
νἄρθουν τὰ παιδιά.

— Πᾶνε καὶ πὲς τοῦ γιόκα μου νἄρθῃ νὰ μὲ κοιτάξῃ
καὶ δὲν ἠμπορῶ!
Πῆγε καὶ ἦλθε καὶ λαλεῖ:—Τἀμπέλι του θὰ φράξῃ.
Δὲν ἔχει καιρό!

— Οἱ βάτοι νὰ φυτρώσουνε στὸ σῶμά τ', εἶπ' ἐκείνη
γιὰ παντοτινά!
Καὶ ἀπὸ τότ' ὁ κακογιὸς σκαντζόχοιρος ἐγίνη,
φεύγει στὰ βουνά!

— Πᾶνε καὶ πὲς τῆς κόρης μου νἄρθῃ νὰ μὲ κοιτάξῃ,
καὶ δὲν ἠμπορῶ!
Πῆγε καὶ ἦλθε καὶ λαλεῖ:—Φαίνει λεπτὸ μετάξι!
Δὲν ἔχει καιρό!

— Νὰ 'φαίνῃ καὶ νὰ διάζεται, καὶ νἄναι, εἶπ' ἐκείνη,
μὲ χωρὶς πανί!
Καὶ ἀπὸ τότ' ἡ ἄπονη ἀράχνη ἔχει γίνει,
ματαιοπονεῖ!

— Πᾶνε στὴν ἄλλη κόρη μου νἄρθῃ νὰ μὲ κοιτάξῃ,
καὶ δὲν ἠμπορῶ!
Πῆγε καὶ ἦλθε καὶ λαλεῖ—Θὰ πλύνῃ καὶ θ' ἀλλάξῃ!
Δὲν ἔχει καιρό!

— Ἡ σκάφη ἐπάν' στὴ ῥάχη της νὰ γύρῃ, εἶπ' ἐκείνη,
ἄπλυτ' ἀλλαγή!
Καὶ ἀπὸ τότ' ἡ ἄπονη χελώνα ἔχει γίνει,
σέρνεται στὴ γῆ!

— Πᾶνε στὴν τρίτη κόρη μου νἄρθῃ νὰ μὲ κοιτάξῃ,
καὶ δὲν ἠμπορῶ:
Πρὶν ἐπιστρέψῃ καὶ τῆς πῇ, ἡ κόρ' εἶχε προφθάξῃ,
Εἶχε αὐτὴ καιρό.

— Γιατί στὰ χέρια, κόρη μου, στὰ δάχτυλα ζυμάρι
κι ἄλευρα ἐδῶ;

— Ἐξύμωνα, μαννούλα μου, μὰ εἶδησ' ἔχω πάρει
κ' ἤρθα νὰ σὲ ἰδῶ.

— Ἀνθόσκονη τἀλεῦρί σου, κ' ἡ σκάφη σου κυψέλη!
Ἤῦρες τὸν καιρό!
Στὸ βίο σου νὰ γίνεται ὅ,τι κι ἂν πιάνῃς μέλι,
μέλι γλυκερό!

Λαλεῖ, καὶ μὲ χαμόγελα ἀποκοιμιέτ' ἐκείνη
γιὰ παντοτινά.
Καὶ ἀπὸ τότε μέλισσα ἡ κόρη της ἐγίνη
καὶ καλοπερνᾷ.

Γυρνᾷ σ' ὅλα τὰ λούλουδα, εἰς ὅλα τἄνθη μπαίνει
μ' εὔθυμη ψυχή.
Κι ἀπ' ὅλα 'ναι τὰ πλάσματα ἡ πιὸ εὐλογημένη
ἀπὸ τὴν εὐχή.

---

25. Ἡ καλυτέρα συστατικὴ ἐπιστολή.

Πλούσιός τις ἔμπορος, ἔχων ἀνάγκην ἑνὸς ὑπαλλήλου ἐδημοσίευσε μίαν εἰδοποίησιν εἰς τὰς ἐφημερίδας, δι' ἧς προσεκάλει τοὺς θέλοντας νὰ καταλάβωσι τὴν θέσιν ταύτην νὰ ἀπευθυνθῶσι πρὸς αὐτὸν ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν. Πρὶν ἡ λήξῃ ἡ προθεσμία αὕτη ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὸν ἔμπορον εἴκοσι περίπου ὑποψήφιοι· οὗτος δέ, ἄνευ μεγάλης χρονοτριβῆς, ἐξέλεξεν ἕνα ἐξ αὐτῶν διὰ τὴν κενὴν θέσιν, ἥτις ὑπῆρχεν εἰς τὸ γραφεῖόν του, καὶ ἀπέπεμψε τοὺς λοιποὺς.

— Περίεργος μοὶ φαίνεται ἡ ἐκλογή σου—εἶπεν εἰς τὸν ἔμπορον εἷς τῶν φίλων του—ἐξέλεξες ὡς ὑπάλληλον ἐκεῖνον ἀκριβῶς ἐκ τῶν ὑποψηφίων, ὅστις δὲν εἶχε καμμίαν συστατικὴν ἐπιστολήν, ἀπέπεμψες δὲ ὅλους τοὺς ἄλλους, οἱ ὁποῖοι εἶχον θερμὰς συστάσεις στενῶν φίλων σου, ἐνῷ μάλιστά τινες ἐξ αὐτῶν ὄχι μίαν, ἀλλὰ δύο καὶ τρεῖς συστάσεις σοὶ ἔφερον.

— Ἀπατᾶσαι, ἀπήντησεν εἰς αὐτὸν ὁ ἔμπορος· ὁ ἐκλεχθεὶς εἶχε τὰς περισσοτέρας καὶ καλυτέρας συστάσεις. Πρὶν εἰσέλθῃ εἰς τὸ γραφεῖον, ἐκαθάρισε τὰ ὑποδήματά του, εἰσελθὼν δὲ ἔκλεισεν ἡσύχως τὴν θύραν. Τοῦτο ἀποδεικνύει, ὅτι εἶνε προσεκτικός. Εἰσῆλθε δὲ μὲ τὸν πῖλον εἰς τὰς χεῖρας καὶ δὲν ἐκάθισεν, εἰμὴ ὅτε τῷ προσέφερον ἐγὼ κάθισμα, καὶ προσέφερε προθύμως τὸ κάθισμα αὐτὸ εἴς τινα γέροντα, εἰσελθόντα μετ' αὐτόν· δὲν ἔσπευσε νὰ πλησιάσῃ πρῶτος, σπρώχνων τοὺς ἄλλους· ἐπροθυμοποιήθη τέλος νὰ σηκώσῃ ἓν βιβλίον, τὸ ὁποῖον ἐγὼ ἐπὶ τούτῳ ἔρριψα εἰς τὸ πάτωμα, ἐνῷ πάντες οἱ ἄλλοι ἔμειναν ἀπαθεῖς.

Πάντα ταῦτα δεικνύουσιν, ὄχι μόνον ὅτι ὁ νέος ἔχει πολὺ καλοὺς τρόπους, ἀλλ' ὅτι ἔχει καὶ ἀγαθὴν καρδίαν καὶ ὅτι εἶνε ἀπηλλαγμένος τοῦ μεγίστου ἐλαττώματος τῆς ὑπερηφανείας. Εἰς πάσας τὰς ἐρωτήσεις τὰς ὁποίας ἀπέτεινα εἰς αὐτόν, μοὶ ἀπήντησε μετὰ μεγάλης ἑτοιμότητος σαφηνείας, καὶ ἀκριβείας. Τοῦτο εἶνε ἀπόδειξις, ὅτι καὶ εὐφυΐαν ἔχει ἀρκετὴν καὶ κρίσιν.

Ἐν τέλει πρέπει νὰ προσθέσω ὅτι ἔκαμεν εἰς ἐμὲ πολὺ καλὴν ἐντύπωσιν καὶ ἡ ἁπλῆ μὲν ἀλλὰ λίαν καθαρὰ ἐνδυμασία του. Πάντα ταῦτα δὲ, νομίζεις, ὅτι εἶνε τόσαι ἀξιόπιστοι συστατικαὶ ἐπιστολαί; Ἐγὼ τοὐλάχιστον δίδω μεγαλειτέραν σημασίαν εἰς τὴν γνώμην, τὴν ὁποίαν μόνος σχηματίζω περί τινος ἀνθρώπου, ἀφοῦ ὁμιλήσω μετ' αὐτοῦ δέκα λεπτά, παρὰ εἰς τὰς πομπώδεις ἐκφράσεις καὶ τοὺς ὑπερβολικοὺς ἐπαίνους τῶν συστατικῶν ἐπιστολῶν ὑπὲρ προσώπων, τὰ ὁποῖα οἱ γράφοντες πολλάκις οὐδόλως γνωρίζουσιν.

---

26. Ὁ Κροῖσος καὶ ὁ Σόλων.

Ὁ Κροῖσος ἦτο βασιλεὺς τῆς Λυδίας, πρῶτος δὲ αὐτὸς ἐκ τῶν βαρβάρων, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς γνωρίζομεν, ὑπέταξε τοὺς Ἕλληνας τοὺς μετοικήσαντας εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τὰς πλησίον νήσους. Πρωτεύουσα δὲ τῆς Λυδίας ἦσαν αἱ Σάρδεις, εἰς τὰς ὁποίας ὁ Κροῖσος εἶχε μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα καὶ ἀπείρους θησαυρούς. Ὀλίγοι δὲ βασιλεῖς καὶ κατὰ τὴν παλαιὰν ἐποχὴν καὶ κατὰ τὴν σημερινὴν ὑπῆρξανἴσως τόσον πλούσιοι, ὅσον ὁ Κροῖσος, ὅστις ἔγεινε μάλιστα διὰ τοῦτο ὀνομαστός. Ἦτο δὲ ὁ Κροῖσος πολὺ ὑπερήφανος διὰ τὰ πλούτη ταῦτα καὶ ἐνόμιζεν, ὅτι ἦτο ὁ εὐτυχέστερος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου.

Σόλων ὁ νομοθέτης.

Ἤλθε δὲ μίαν φορὰν νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν Κροῖσον κατὰ πρόσκλησίν του, ὡς λέγουσιν, εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος, ὁ νομοθέτης τῶν Ἀθηναίων Σόλων. Ὁ Κροῖσος ἐδέχθη τὸν Σόλωνα φιλοφρόνως καὶ ἐφιλοξένησεν αὐτὸν εἰς τὰ ἀνάκτορά του. Νομίσας δέ, ὅτι τὰ ἀμύθητα πλούτη του ἤθελον θαμβώσει καὶ τοῦ σοφοῦ τούτου, ἀλλὰ πτωχοῦ ἀνθρώπου τοὺς ὀφθαλμούς, διέταξε τοὺς ὑπηρέτας του νὰ περιφέρωσι τὸν Σόλωνα εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ νὰ δείξωσιν εἰς αὐτὸν ὅλους τοὺς θησαυρούς του. Ἀφοῦ δὲ ἐγένετο τοῦτο, ὁ

ὑπερήφανος βασιλεὺς ἠρώτησε τὸν Σόλωνα, ἂν εἰς τὰ ταξίδια, τὰ ὁποῖα ἔκαμεν εἰς πολλὰ μέρη τοῦ κόσμου, διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν σοφίαν του, ἐγνώρισε ποῖος εἶνε ὁ εὐτυχέστερος τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Σόλων χωρὶς νὰ ζητήσῃ διόλου νὰ κολακεύσῃ τὸν Κροῖσον, ἀλλὰ λέγων τὴν ἀλήθειαν, ἀπήντησε.

—Τέλλος ὁ Ἀθηναῖος, ὦ βασιλεῦ.

Ἐκπλαγεὶς δὲ ὁ Κροῖσος διὰ τὴν ἀπάντησιν ταύτην, ἠρώτησε μὲ περιέργειαν, διατὶ ὁ Τέλλος εἶνε ὁ εὐτυχέστερος τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ ὁ Σόλων ἀπήντησεν:

—«Διότι ὁ Τέλλος ἔζησεν εἰς πατρίδα εὐτυχοῦσαν ἐντίμως καὶ ἐν εὐπορίᾳ, ἀνέθρεψε καλῶς τὰ τέκνα του, εἶδε τέκνα τέκνων, χωρὶς κανὲν ἐξ αὐτῶν νὰ πάθῃ ποτὲ τίποτε καὶ τέλος ηὐτύχησε νὰ ἀποθάνῃ ἐνδόξως, μαχόμενος ὑπὲρ τῆς πατρίδος του, καὶ νὰ ταφῇ ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του μετὰ μεγάλων τιμῶν».

Ἀφοῦ ἤκουσε ταῦτα ὁ Κροῖσος, ἠρώτησε αὐτὸν καὶ πάλιν, ποῖον ἄνθρωπον θεωρεῖ εὐτυχέστερον εἰς τὸν κόσμον μετὰ τὸν Τέλλον, ἐλπίζων, ὅτι ὁ Σόλων θὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν τοὐλάχιστον τὰ δευτερεῖα. Ἀλλ' ὁ Σόλων οὐδὲ τότε ἔδωκεν εἰς τὸν Κροῖσον εὐχάριστον ἀπάντησιν, ἀλλ' εἶπεν:

—«Ἐγνώρισα τοὺς Ἀργείους ἀδελφοὺς *Κλεόβιν* καὶ *Βίτωνα*, οἱ ὁποῖοι ἦμέραν τινά, ἐπειδὴ οἱ βόες ἐβράδυναν νὰ ἔλθωσιν ἐκ τοῦ ἀγροῦ, ἡ δὲ μήτηρ των, ἥτις ἦτο ἱέρεια τῆς Ἥρας, ἐβιάζετο νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν ναόν, ἐζεύχθησαν οἱ ἴδιοι καὶ ἔσυραν τὴν ἅμαξαν. Ἡ μήτηρ των ηὐχήθη εἰς τὴν Ἥραν νὰ δώσῃ εἰς τοὺς υἱούς της τὸ κάλλιστον ἐξ ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Τότε οἱ δύο υἱοί της ἐκοιμήθησαν καὶ δὲν ἐξύπνησαν πλέον».

Ὁ Κροῖσος ὠργίσθη καὶ εἶπε πρὸς τὸν Σόλωνα· «καὶ ἐμέ, ὦ Σόλων, δὲν κατατάττεις μεταξὺ τῶν εὐτυχῶν ἀνθρώπων τῆς γῆς;»

Ὁ Σόλων, ὁ ὁποῖος ἐμίσει τὴν κολακείαν, ἀπήντησεν:

— Ἡ τύχη τῶν ἀνθρώπων, βασιλεῦ—εἶπεν ὁ Σόλων—ἀδιακόπως μεταβάλλεται, τίποτε δὲ εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν δὲν εἶνε σταθερὸν καὶ βέβαιον. Σήμερον εἶνε ἀληθές, ὅτι εἶσαι βασιλεὺς ἰσχυρότατος καὶ πλουσιώτατος, ἀλλ' ὅπως πάντα ἄλλον, οὕτω καὶ σέ, δὲν δύναμαι νὰ μακαρίσω, πρὶν ἴδω τὸ τέλος τοῦ βίου σου, διότι ἐγνώρισα καὶ πολλοὺς ἀνθρώπους εὐδαιμονεστάτους, οἵτινες περιῆλθον ἐπὶ τέλους εἰς ἐσχάτην δυστυχίαν».

Ὁ Κροῖσος ἔτι μᾶλλον ἠγανάκτησε διὰ τοὺς εἰλικρινεῖς τούτους λόγους τοῦ Σόλωνος, τὴν ἀγανάκτησίν του δὲ ἔδειξε τόσον φανερά, ὥστε ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ τῶν ἀνακτόρων του ἀμέσως. Πόσον ὅμως συνετοὶ ἦσαν οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Σόλωνος, ἀπέδειξαν μετ' ὀλίγον τὰ πράγματα· διότι μεγάλα τῳόντι δυστυχήματα ἐπῆλθον εἰς τὸν τρισόλβιον οἶκον τοῦ Κροίσου καὶ εἰς τὸ βασίλειον αὐτοῦ.

Ὁ Κροῖσος εἶχε δύο υἱούς, ἐκ τῶν ὁποίων εἷς ἦτο κωφάλαλος, ὁ δὲ ἄλλος, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο Ἄτυς, ἦτο νέος πολὺ καλὸς καὶ ἀνδρεῖος. Διὰ τὸν υἱὸν τοῦτον ὁ Κροῖσος εἶδεν ἓν κακὸν ὄνειρον, τὸ ὁποῖον δὲν ἤργησε νὰ πραγματοποιηθῇ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἶχε φανῇ τεράστιος ἀγριόχοιρος, ὁ ὁποῖος καταβαίνων ἀπὸ τὸ ὄρος Ὄλυμπον, κατέστρεφε τὰ πέριξ κτήματα. Τοῦτο μαθὼν ὁ Ἄτυς, ἀπεφάσισε νὰ ὑπάγῃ ὁ ἴδιος ἐπὶ κεφαλῆς πολλῶν στρατιωτῶν νὰ καταδιώξῃ τὸ ἄγριον αὐτὸ θηρίον, ἔχων συνοδὸν καὶ τὸν Ἄδραστον. Οὗτος εἶχε μεγάλως εὐεργετηθῇ ἀπὸ τὸν Κροῖσον, ἕνεκα δὲ τούτου ὑπεσχέθη νὰ συνοδεύσῃ τὸν υἱόν του εἰς τὴν ἐπικίνδυνον αὐτὴν ἐκδρομὴν καὶ νὰ φυλάττῃ αὐτὸν ἀπὸ παντὸς κινδύνου. Κατὰ κακὴν τύχην ὅμως ὁ Ἄδραστος ἐξ ἀπροσεξίας ἐκτύπησε διὰ τοῦ ἀκοντίου του καὶ ἐφόνευσεν ἀντὶ τοῦ ἀγριοχοίρου τὸν Ἄτυν, ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ὁποίου κατόπιν ηὐτοκτόνησεν.

Ὁ Κροῖσος ἐθρήνησε πολὺ διὰ τὸν θάνατον τοῦ καλοῦ αὐτοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ἡ συμφορὰ αὕτη τοῦ οἴκου του δὲν ἦτο ἡ μόνη, ἄλλη δὲ πολὺ μεγαλυτέρα παρηκολούθησεν αὐτήν. Μετά τινα καιρὸν δηλαδὴ ὁ Κροῖσος περιεπλάκη εἰς τρομερὸν πόλεμον μετὰ τῶν Περσῶν, βασιλεὺς τῶν ὁποίων ἦτο ὁ Κῦρος. Ἡ ἔκβασις τοῦ πολέμου αὐτοῦ ὑπῆρξε διὰ τὸν Κροῖσον καὶ τοὺς Λυδοὺς καταστρεπτική, διότι οἱ Πέρσαι, νικήσαντες αὐτοὺς κατὰ κράτος εἰσῆλθον εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Λυδίας καὶ ἐλεηλάτησαν αὐτήν, συνέλαβον δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Κροῖσον αἰχμάλωτον. Ὁ ἀτυχὴς βασιλεύς, ὅστις ἐνόμιζεν ἄλλοτε, ἑαυτὸν εὐτυχέστατον, ὡδηγήθη ἐνώπιον τοῦ Κύρου, οὗτος δὲ ἰδὼν αὐτὸν διέταξε νὰ ἀνάψωσι πυρὰν καὶ νὰ τὸν ῥίψωσιν ἐπάνω εἰς αὐτήν. Ἡ πυρὰ ἡτοιμάσθη. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἀνεβιβάσθη ἐπ' αὐτῆς, ὁ Κροῖσος ἐνεθυμήθη τοὺς λόγους τοῦ Σόλωνος καὶ ἀνεφώνησε τρεῖς φορὰς «Σόλων! Σόλων! Σόλων!»

Ὁ Κῦρος ἠρώτησεν αὐτὸν ποῖος ἦτο ὁ Σόλων, τὸν ὁποῖον ἐπεκαλεῖτο εἰς βοήθειάν του. Ὁ δὲ Κροῖσος διηγήθη τότε εἰς τὸν Κῦρον τὴν συνέντευξίν του μετὰ τοῦ Σόλωνος καὶ τοὺς σοφοὺς ἐκείνου λόγους. Ὁ Κῦρος, ὅστις εἶχε πολὺ περισσότερον νοῦν ἀπὸ τὸν Κροῖσον, ἐνόησε πόσον ὀρθοὶ ἦσαν οἱ λόγοι τοῦ Σόλωνος. Συλλογιζόμενος δὲ ὅτι καὶ αὐτὸς ἦτο ἄνθρωπος καὶ ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ δυστυχήσῃ εἰς τὸν βίον του, συνῆλθεν ἐκ τῆς παραφορᾶς τῆς νίκης του καὶ ἐκ τῆς ὑπερηφανείας καὶ ἐχάρισε τὴν ζωὴν εἰς τὸν Κροῖσον. Τοιουτοτρόπως ὁ σοφὸς Σόλων καὶ τὸν Κροῖσον ἔσωσε καὶ τὸν Κῦρον ἐσωφρόνισε.

27. Ἡ ἄκαιρος σπουδή.

Ἐσπέραν τινὰ γέρων χωρικὸς ἐπέστρεφε πεζὸς ἐκ τῆς πόλεως εἰς τὸ χωρίον του, ἐπειδὴ δὲ ἡ ὁδὸς ἦτο ἀκατάστατος καὶ εἶχε πολλὰς πέτρας καὶ κοιλώματα ὁ γέρων ἐβάδιζεν ἀργὰ καὶ μετὰ πολλῆς προσοχῆς.

Ὁδοιπορῶν συναντᾷ ἁμαξηλάτην, ὅστις ἀδιακόπως ἐμάστιζε τοὺς ἵππους του διὰ νὰ τρέχωσι ταχύτερον.

Πρώτην φορὰν μετέβαινεν εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην καὶ δὲν ἐγνώριζε τὴν ὁδὸν ὁ ἁμαξηλάτης.

Ὅτε εἶδε τὸν γέροντα, τὸν ἠρώτησε: «Θὰ προφθάσω, καλέ μου γέρον, πρὶν νυκτώσῃ, νὰ φθάσω εἰς τὴν πόλιν.

«—Ἂν τρέχῃς τόσον ταχέως,» ἀπεκρίθη ὁ γέρων «ἀδύνατον νὰ προφθάσῃς· ἂν ὅμως προχωρῇς σιγὰ σιγά, τότε βεβαίως θὰ προφθάσῃς».

Ὁ ἁμαξηλάτης ἐξεπλάγη ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ γέροντος, ἐγέλασε καὶ εἶπε καθ' ἑαυτόν: «Εἶνε τρελλὸς ὁ δυστυχὴς καὶ δὲν γνωρίζει, τί λέγει!».

Καὶ ἐμάστιζε τοὺς ἵππους ἰσχυρότατα, ὅπως τρέχωσι τάχιστα.

Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης ἡμέρας ὁ γέρων μετέβαινεν ἐκ τοῦ χωρίου του εἰς τὴν πόλιν.»

Ἀφοῦ ἐβάδισε περὶ τὴν μίαν ὥραν, συνήντησε τὸν ἁμαξηλάτην καθ' ὁδόν. Ἀλλὰ πῶς τὸν εὗρεν! Εἰς ἀθλίαν κατάστασιν! Ἡ ἅμαξα ἔκειτο κατὰ γῆς ἀνεστραμμένη καὶ εἰς τῶν τροχῶν θρύμματα μακρὰν αὐτῆς.

Ἐκ τῆς μεγάλης ὁρμῆς, μεθ' ἧς ἔτρεχον οἱ ἵπποι, ἐθραύσθη εἰς ἐκ τῶν τροχῶν καὶ ἡ ἅμαξα ἀνετράπη.

Ὅλην τὴν νύκτα προσεπάθει ὁ ἁμαξηλάτης νὰ ἐπιδιορθώσῃ αὐτήν, ἀλλ' ἦτο ἀδύνατον. Ἦτο μόνος καὶ ἐργαλεῖα δὲν εἶχεν.

Ἵστατο λοιπὸν καὶ αὐτὸς ἀκίνητος πλησίον τῆς ἁμάξης καὶ ἔβλεπεν αὐτὴν περίλυπος. Δὲν ἐγνώριζε, τί νὰ πράξῃ.

Μόλις εἶδε τὸν γέροντα, λέγει πρὸς αὐτὸν τεθλιμμένος: —Καλὰ μοὶ εἶπες, ὅτι ἔπρεπε νὰ τρέχω ὀλιγώτερον, ἐὰν ἤθελα νὰ φθάσω ταχύτερον εἰς τὴν πόλιν· ἀλλὰ δὲν ἤκουσα!»

«— Ὅ,τι ἔγινεν, ἔγινε πλέον, ἀπήντησεν ὁ γέρων. Περίμενε ἀκόμη ὀλίγον καὶ ἐγὼ θὰ ἐπιστρέψω ἀπὸ τὴν πόλιν φέρων ἕνα ἁμαξοπηγόν, διὰ νὰ σὲ βοηθήσῃ».

---

28. Ὁ Πολυκράτης.

Ὁ Πολυκράτης ἦτο τύραννος τῆς Σάμου καὶ εἶχε στενὸν φίλον τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου Ἄμασιν· φιλόδοξος δ' ὢν ἠθέλησε νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ κράτος του, ὑποτάσσων ἀδιακρίτως πάσας τὰς πλησίον χώρας, εἴτε φιλικαὶ ἦσαν αὗται, εἴτε ἐχθρικαί. Ἡ φήμη τοῦ Πολυκράτους διὰ τὰ κατορθώματα ταῦτα ἔφθασε πανταχοῦ, ἔμαθε δὲ αὐτὰ καὶ ὁ συνετὸς βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Ἄμασις, ὅστις εἰλικρινῶς ἀγαπῶν τὸν Πολυκράτην, ἔγραψε πρὸς αὐτὸν τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν·

«Πολὺ εὐχάριστον εἶνε εἰς πάντα ἄνθρωπον νὰ μανθάνῃ, ὅτι ὁ φίλος του εὐτυχεῖ· καὶ ἐγὼ δὲ εἰλικρινῶς ἐπιθυμῶ νὰ μανθάνω πολλὰ καλὰ περὶ σοῦ. Ἡ εὐτυχία σου ὅμως διὰ τῶν ἀδιακόπων νικῶν καὶ τῶν νέων κατακτήσεων ἔφθασεν εἰς σημεῖον, τὸ ὁποῖον ὁμολογῶ, ὅτι μὲ ἀνησυχεῖ. Διὰ τοῦτο σὲ συμβουλεύω, ἀφοῦ ἡ τύχη φαίνεται μέχρι τοῦδε πρὸς σὲ τόσον εὐνοϊκή, νὰ προσπαθήσῃς μόνος νὰ προξενήσῃς εἰς σὲ αὐτὸν καμμίαν λύπην, ἂν θέλῃς ν' ἀποφύγῃς ἄλλα μεγαλύτερα κακά, τὰ ὁποῖα ἡ τύχη βεβαίως σοὶ ἐπιφυλάσσει. Φρόντισον λοιπὸν νὰ στερηθῇς διὰ παντὸς κανὲν πρᾶγμα πο-

λύτιμον καὶ λίαν ἀγαπητὸν εἰς σέ, ἡ στέρησις τοῦ ὁποίου ἤθελε πράγματι προξενήσει εἰς σὲ μεγάλην λύπην.»

Ὁ Πολυκράτης, ἀναγνώσας τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν τοῦ φίλου του καὶ ἀμέσως λαβὼν δακτυλίδιον χρυσόδετον μετὰ πολυτίμου λίθου, εἰσῆλθεν εἰς πλοιάριον καί, ἀπομακρυνθεὶς δι' αὐτοῦ πολὺ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, ἔρριψεν αὐτὸ εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἡ ἀπώλεια τοῦ πολυτίμου τούτου κοσμήματος ἐπροξένησεν εἰς τὸν Πολυκράτην μεγάλην λύπην, ἀλλὰ καὶ τότε ἡ τύχη ἐπαρηγόρησεν αὐτόν. Διότι μετά τινας ἡμέρας ἁλιεύς τις συνέλαβε μέγιστον ἰχθύν, τὸν ὁποῖον ἔφερεν εἰς τὸν Πολυκράτην ὡς δῶρον, λέγων ὅτι, ἂν καὶ εἶνε πτωχὸς ἄνθρωπος, ἐθεώρησε καθῆκόν του τὸν σπάνιον αὐτὸν ἰχθὺν νὰ μὴ φέρῃ εἰς τὴν ἀγορὰν πρὸς πώλησιν, ἀλλὰ νὰ προσφέρῃ αὐτὸν εἰς τὸν ἡγεμόνα του.

Ὁ Πολυκράτης ηὐχαρίστησε τὸν ἁλιέα διὰ τὸ δῶρον καὶ διὰ τοὺς λόγους, μὲ τοὺς ὁποίους συνώδευσεν αὐτό, παρέδωκε δὲ τὸν προσφερθέντα ἰχθὺν εἰς τοὺς ὑπηρέτας, ἵνα παρασκευάσωσιν αὐτὸν διὰ γεῦμα.

Οὗτοι δέ, καθαρίζοντες τὴν κοιλίαν, εὗρον ἐντὸς αὐτῆς τὸ πολύτιμον δακτυλίδιον τοῦ βασιλέως, πρὸς τὸν ὁποῖον χαίροντες ἔφερον αὐτό. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἔκτακτος αὕτη εὔνοια τῆς τύχης οὐδόλως ὠφέλησε τὸν δυστυχῆ Πολυκράτην, ὅστις ἔμελλε ταχέως νὰ γωρίσῃ τὸ παλίμβουλον τῆς τύχης. Διότι ἐκεῖνος πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ τύχη ἐφαίνετο μέχρι τινὸς τόσον εὐμενής, συνελήφθη ὑπὸ τοῦ Πέρσου διοικητοῦ τῶν Σάρδεων Ὀρείτα, διὰ στόλου καὶ ὑπέστη τὸν διὰ τοῦ σταυροῦ ἐπώδυνον θάνατον. Οὕτω δὲ οἱ φόβοι, τοὺς ὁποίους ὁ συνετὸς Ἄμασις ἐξέφρασε διὰ τὸ ἄστατον τῆς τύχης, πληρέστατα ἐπραγματοποιήθησαν.

29. Ἑωθινὸν ἆσμα.

Πᾶσα πνοὴ καὶ πᾶσα κτίσις
τὸν φωτοδότην εὐλογεῖ,
ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων φύσις
ἐν οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ.

Τὸ πᾶν τὸν πλάστην μεγαλύνει
Αὐτὸν δοξάζουσι σαφῶς
ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη
καὶ πάντα τ' ἄστρα καὶ τὸ φῶς.

Ἡ φύσις πᾶσα ἀφυπνουμένη
ὡς νήπιον ἐν τῇ στρωμνῇ
Αὐτοῦ τὴν χεῖρα περιμένει
καὶ τὸν τροφέα της ὑμνεῖ.

Αὐτοῦ τὴν δόξαν διηγεῖται
καὶ νὺξ ἐπίσης καὶ ἠὼς
κ' ἐν πανταχοῦ περιηχεῖται,
τὸ μέγα ὄνομα ΘΕΟΣ.

Αὐτὸν ὑμνεῖ ἡ οἰκουμένη
αἱ γενεαὶ τῶν γενεῶν
προεβῦται, νέοι καὶ παρθένοι,
λαοὶ καὶ ἄρχοντες λαῶν.

Ἀνάστα πνεῦμά μου, ἀνάστα
καὶ κρᾶξον ἀνακεκυφὸς
«Σοὶ πρέπει ἀληθῶς, ὦ Πλάστα,
δόξα, τῷ δείξαντι τὸ φῶς.»

30. Τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας.

Α'.

Διὰ νὰ μεταβαίνωσιν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τόπου εἰς τόπον κατὰ ξηρὰν καὶ μεταφέρωσι τὰ πράγματά των ἀσφαλῶς χρειάζονται ὁδοί.

Ὁδοὶ στενοὶ καὶ ἀνώμαλοι σχηματισθεῖσαι ἁπλῶς διὰ τῶν βημάτων τῶν διαβατῶν λέγονται τρίβοι. Συγκοινωνοῦσιν ὅμως τὰ χωρία καὶ αἱ πόλεις δι' ὁδῶν ἁμαξιτῶν, τὰς ὁποίας κατασκευάζει τὸ κράτος διὰ τῶν χρημάτων τῶν κατοίκων.

Εἰς τὰ πλάγια πολλῶν ὁδῶν ὑπάρχουσι τάφροι, ὅπου συλλέγεται καὶ ῥέει ἔξω τῆς ὁδοῦ τὸ ὕδωρ τῶν βροχῶν.

Ἐνίοτε ῥίπτουσι κατὰ μῆκος τῶν ὁδῶν σωροὺς χαλίκων, τὰ ***σκίρρα***, καὶ σωροὺς χώματος. Δι' αὐτῶν οἱ ἐργάται θὰ γεμίσωσιν, ὅσα κοιλώματα ἔχουσιν ἀνοίξει τῶν ἁμαξῶν οἱ τροχοί, ἢ θὰ ἐπισκευάσωσιν, ὅ,τι κατέστρεψαν αἱ βροχαί.

Κατὰ χίλια μέτρα ὀρθοῦται στυλίσκος, τὸ ***ὅριον***, δεικνύων τὸν ἀριθμὸν τοῦ σταδίου. ***Στάδιον*** εἶναι τὰ χίλια μέτρα.

Καὶ οἱ προπάτορες ἡμῶν οἱ ἀρχαῖοι ἀνίδρυον κατὰ τὰς ὁδοὺς τοιαῦτα ὅρια, τοὺς ***Ἑρμᾶς***, στήλας τετραγώνους ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐχούσας κεφαλὴν Ἑρμοῦ ἐπὶ τῆς κορυφῆς. Ἐπὶ τῆς μιᾶς αὐτῶν ὄψεως ἦτο γεγραμμένον γνωμικὸν καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης ὁ ἀριθμὸς τῶν σταδίων. Ἡ θέα τῶν Ἑρμῶν τούτων ἔτερπε καὶ ἐδίδασκε τοὺς διαβάτας.

Τὸ μέρος τῶν ὁδῶν, τὸ ὁποῖον διακόπτει ῥύαξ ἢ χείμαρρος ἢ ποταμός, διαβαίνομεν διὰ ***γεφύρας***.

Ἄνωθεν ῥύακος κατασκευάζουσι συνήθως γέφυραν ξυλίνην μέν, ἀλλὰ στερεάν· ἄνωθεν ὅμως χειμάρρων ἢ ποταμῶν κτίζουσι λιθίνας γεφύρας.

Ἡ λιθίνη γέφυρα στηρίζεται ἐπὶ τόξων. Τὰ τόξα στηρίζονται ἐπὶ λιθίνων ποδῶν, ἰσχυρῶν καὶ παχέων, οἱ ὁποῖοι βυθίζονται ἐντὸς τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ.

Τὸν χειμῶνα κατέρχεται ὠγκωμένος ὁ ποταμὸς καὶ ὁρμητικὸς ζητεῖ νὰ παρασύρῃ τὴν γέφυραν. Ἀλλὰ ματαίως· εἶνε ἀκλόνητοι τῆς γεφύρας οἱ πόδες καὶ καταφρονοῦσι τοῦ ποταμοῦ τὴν μανίαν.

Τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς τῶν ὁδῶν καὶ τῶν γεφυρῶν ὁρίζουσιν οἱ ***μηχανικοί***.

Διὰ τῶν ὁδῶν καὶ γεφυρῶν μεταβαίνομεν ἀσφαλῶς ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον, ἢ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν καὶ μεταφέρομεν διάφορα πράγματα.

Β'.

Πεζοὶ ὅμως οἱ ἄνθρωποι δὲν δύνανται νὰ διανύσωσι μακρὰς ὁδοὺς οὐδὲ νὰ μεταφέρωσιν εἰς μεγάλας ἀποστάσεις πολλὰ καὶ βαρέα πράγματα. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας μεταχειρίζονται ὡς μέσα μεταφορᾶς διάφορα ***ζῷα*** καὶ διαφόρους ***ἁμάξας***.

Εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη τῆς χώρας ἡμῶν, ὅπου δὲν ἔχουσιν ἀκόμη χαραχθῇ καλαὶ ὁδοί, μεταφέρονται οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ πράγματα ἐπὶ τῶν τρίβων δι' ἵππων ἡμιόνων καὶ ὄνων. Ἡ τοιαύτη μεταφορὰ καὶ δύσκολος εἶνε καὶ κοπιώδης.

Εἰς τὰ μέρη ὅμως, τὰ ὁποῖα συνδέουσιν ὁδοὶ ἁμαξιτοί, οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ πράγματα μετακομίζονται συνηθέστερον διὰ ***διτρόχων ἁμαξίων***, τὰ ὁποῖα σύρει μόνον εἷς ἵππος, διὰ ***τετρατρόχων ἁμαξίων***, τὰ ὁποῖα σύρουσι συνήθως δύο ἵπποι, καὶ διὰ ***τετρατρόχων ἁμαξῶν***, τὰς ὁποίας σύρουσιν εἷς ἢ δύο ἵπποι.

Εἰς τὰς πόλεις ὑπάρχει τάξις ἀνθρώπων, οἱ ἀχθοφόροι, οἵτινες ἐπαγγέλλονται τὴν μεταφορὰν βαρέων πραγμάτων ἐπὶ τῶν νώτων αὐτῶν. Εἶνε σκληρὸν νὰ καταπονῇ οὕτως ἀδελφὸς ἡμῶν τὸ σῶμα. Διὰ τοῦτο ἀπὸ πολλῶν αἰώνων ἄνθρωποι, ἵνα μὴ καταπονῶνται πολὺ κατὰ τὴν μεταφορὰν βαρέων πραγμάτων, μεταχειρίζονται τὴν **χειράμαξαν**.

Γ΄.

Τὸ εὐκολώτερον ὅμως, ταχύτερον καὶ οἰκονομικώτερον μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ ἄνθρωποι διατρέχουσι μεγάλας ἀποστάσεις καὶ μεταφέρουσι πολλὰ καὶ βαρέα πράγματα, εἶνε ὁ σιδηρόδρομος.

Ὁ σιδηρόδρομος βαδίζει ἐπὶ σιδηρῶν ὁδῶν, κατὰ τὸ πλάτος τῶν ὁποίων ἔχουσι στρωθῇ εἰς ὡρισμένας ἀποστάσεις ξύλινοι ῥάβδοι. Ἄνωθεν τῶν ῥάβδων τούτων καὶ κατὰ μῆκος, ἀπὸ τοῦ ἑνὸς καὶ ἀπὸ τοῦ ἄλλου ἄκρου αὐτῶν, ἔχουσι στρωθῇ ῥάβδοι σιδηραῖ. Ἐπὶ τούτων διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος.

Σιδηρόδρομος

Ὅσάκις τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος, διακόπτεται ὑπὸ χειμάρρου ἢ ποταμοῦ, τότε ἐπ' αὐτῶν κατασκευάζεται σιδηρᾶ γέφυρα. Ἐπ' αὐτῆς στρώνεται σιδηρᾶ ὁδός, ἐπὶ τῆς ὁποίας διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος.

Ὁ σιδηρόδρομος κινεῖται συνήθως διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀτμοῦ, ἥτις ἀναπτύσσεται ἐν ἰδιαιτέρᾳ μηχανῇ, ἡ ὁποία οὕτω δύναται νὰ σύρῃ πολλὰς ἁμάξας.

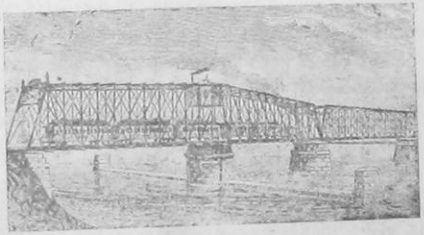
Αἱ σιδηροδρομικαὶ ἅμαξαι, αἱ κινούμεναι ὑπὸ τῆς αὐτῆς μηχανῆς, ἀποτελοῦσι τὴν **ἁμαξοστοιχίαν**.

Μία ἀτμομηχανὴ δύναται νὰ κινῇ μὲ ταχύτητα ἑξήκοντα χιλιομέτρων καθ' ὥραν ὑπὲρ τὰς τριάκοντα ἁμάξας.

Σήμερον αἱ σιδηροδρομικαὶ ἅμαξαι διασχίζουσι τὰς πεπολιτισμένας χώρας καθ' ἁπάσας τῆς διευθύνσεις ἐπὶ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν μεγάλης ἐκτάσεως καὶ οὕτως ἀποτελοῦσι διάφορα συμπλέγματα.

Τὸ μῆκος καὶ ἡ πυκνότης τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν μαρτυρεῖ τρανῶς τὴν πρόοδον καὶ τὸν πολιτισμὸν ἑκάστης χώρας.

Αἱ σιδηροδρομικαὶ ἅμαξαι ἐκτεταμένων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν περιέχουσιν ἐκτὸς τῆς θέσεως τῶν ἐπιβατῶν καὶ τῶν

Σιδηρᾶ Γέφυρα ἐπὶ τῆς ὁποίας διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος

ἐμπορευμάτων καὶ ἑστιατόρια καὶ κοιτῶνας, διὰ τῶν ὁποίων παρέχουσιν εἰς τοὺς ταξιδεύοντας πᾶσαν εὐκολίαν καὶ ἄνεσιν.

Οἱ σιδηρόδρομοι, οἵτινες χρησιμεύουσι πρὸς μεταφορὰν ἐμπορευμάτων, καλοῦνται **ἐμπορικοί**. Ἡ δὲ ταχύτης αὐτῶν εἶνε μικροτέρα καὶ αἱ ἅμαξαι βαρύτεραι.

Πλὴν τοῦ ἀτμοῦ ὡς κινητήριος δύναμις τῶν σιδηροδρόμων χρησιμοποιεῖται ὁ ἠλεκτρισμός.

Οἱ διὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ κινούμενοι σιδηρόδρομοι καλοῦνται **ἠλεκτρικοὶ** καὶ εἶνε ἐν χρήσει εἰς πλείστας Εὐρωπαϊκὰς καὶ ἄλλας χώρας.

Αἱ κυριώτεραι σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ τῆς ἡμετέρας Πατρίδος εἶνε: ἡ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ τὰ βουλγαρικὰ σύνορα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Εὐρώπην: ἡ ἀπὸ τῆς Κων)πόλεως ἐπίσης εἰς Θεσσαλονίκην: ἡ ἀπὸ Θεσσαλονίκης εἰς Μοναστήριον καὶ τὰ Σερβικὰ σύνορα καὶ ἐκεῖθεν

εἰς Εὐρώπην: ἡ ἀπὸ Θεσσαλονίκης εἰς Μητροβίτσαν: ἡ ἀπὸ Χαϊδὰρ πασᾶ εἰς Ἄγκυραν καὶ Ἰκόνιον, ἐκεῖθεν εἰς Βαγδάτην: ἡ ἀπὸ Σμύρνης εἰς τὸ Ἀφιὸν Καρὰ Χισσάρ: ἡ Σμύρνης-Κασσαμπᾶ καὶ περιχώρων: ἡ Μερσίνης-Ταρσοῦ-Ἀδάνων: ἡ Ἰόππης-Ἱερουσαλήμ. Ἐκτὸς τούτων κατασκευάζονται ἤδη ἡ ἀπὸ 40 Ἐκκλησιῶνεἰς Βαβᾶ-ἐσκῆ· ἡ γραμμὴ Χεδζάζης· ἡ γραμμὴ Βαγδάτης-Περσικοῦ κόλπου καὶ ἄλλαι.

Ἐφόσον δὲ αἱ πρόσοδοι τοῦ κράτους αὐξάνουσι καὶ ἄλλαι γραμμαὶ θὰ κατασκευασθῶσι καὶ οὕτω θὰ πολλαπλασιασθῶσι τὰ ἐκ τῆς συγκοινωνίας ἀγαθά, διότι διὰ τῶν σιδηροδρόμων κατὰ ξηρὰν καὶ τῶν ἱστιοφόρων καὶ τῶν ἀτμοπλοίων κατὰ θάλασσαν ἐξυπηρετοῦνται ἡ γεωργία, τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι τὴν πηγὴν τοῦ πλούτου καὶ τῆς προόδου πάσης χώρας.

Δ΄.

Ἐπίσης οἱ ἄνθρωποι συγκοινωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀνταλάσσουσι τὰς σκέψεις των διὰ τῶν ταχυδρομείων, τηλεγράφων καὶ τηλεφώνων.

Διὰ τῶν **ταχυδρομείων** γίνεται τακτικῶς ἡ ἀποστολὴ τῶν ἐπιστολῶν τῶν κατοίκων χώρας τινὸς πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς αὐτῆς ἢ ἄλλης χώρας. Ὡσαύτως διὰ τῶν ταχυδρομείων ἀποστέλλουσιν οἱ ἄνθρωποι βιβλία, ἐφημερίδας, διάφορα ἐμπορικὰ δείγματα καὶ χρήματα πρὸς ἄλλους ἀνθρώπους μακρὰν αὐτῶν κατοικοῦντας.

Ὁ **τηλέγραφος** μεταβιβάζει δι' ἑνὸς μεταλλικοῦ σύρματος ἢ καλῳδίων ὑποβρυχίων, συνδεομένων μετ' ἠλεκτρικῆς τινος μηχανῆς, ἀπὸ ἑνὸς τόπου εἰς ἄλλον μεμακρυσμένον τόπον ἀκαριαίως τὰς σκέψεις ἡμῶν δι' ἰδιαιτέρων συμβολικῶν γραμμάτων.

Ἀπό τινων ἐτῶν ἡ τηλεγραφικὴ συγκοινωνία ἐτελειοποιήθη ἔτι μᾶλλον καὶ ἡ συνεννόησις μεταξὺ διαφόρων πόλεων ἀπομεμακρυσμένων ἀπ' ἀλλήλων ἐπιτυγχάνεται ἄνευ σύρματος ἢ καλῳδίων διὰ τοῦ καλουμένου **ἀσυρμάτου τηλεγράφου**, τὸν ὁποῖον ἐφεῦρεν ὁ Ἰταλὸς Μαρκόνης.

Διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τηλεγράφου δύνανται τὰ πλοῖα πλέοντα ἐν τῷ Ὠκεανῷ νὰ συνεννοῶνται πρὸς ἄλλα πλοῖα μακρὰν αὐτῶν πλέοντα ἢ καὶ πρὸς πόλεις λίαν ἀπομεμακρυσμένας ἀπ' αὐτῶν.

Τελευταῖον δὲ κατώρθωσαν οἱ ἄνθρωποι νὰ συνεννοῶνται πρὸς ἀλλήλους ἀπ' εὐθείας καὶ διὰ ζώσης φωνῆς εἰς λίαν ἀπομεμακρυσμένας ἀποστάσεις διὰ τῆς ἐφευρέσεως ὀργάνου τινός, τὸ ὁποῖον καλεῖται **τηλέφωνον**.

Καὶ τηλεγραφικὰ μὲν γραφεῖα ὑπάρχουσι σήμερον ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι καὶ κωμοπόλεσι τῆς πατρίδος ἡμῶν, τηλεφωνικὰ δὲ εἷς τινας πόλεις μόνον.

Διὰ τῶν μέσων τούτων κατώρθωσαν οἱ πεπολιτισμένοι λαοὶ νὰ ἐπικοινωνῶσι τακτικῶς πρὸς ἀλλήλους, νὰ ἀνταλλάσσωσι τὰς σκέψεις αὐτῶν, νὰ ἐξυπηρετῶσι τὰς ἀνάγκας των καὶ τοιουτοτρόπως νὰ προάγωσι τὸν πολιτισμόν.

---

31. Ἀδάμας καὶ Ἄνθραξ.

«Καὶ ἐγὼ λάμπω,» ἔλεγέ ποτε πρὸς τὸν ἀδάμαντα ὁ ἄνθραξ.

— «Τολμᾷς σὺ νὰ ὁμιλῇς τοιουτοτρόπως, ἀνόητε; εἶπεν ὁ ἀδάμας. Παρατήρησόν με καὶ κρῖνον. Σὺ διαμένεις εἰς τὰ σκοτεινότατα μέρη τῆς οἰκίας, ἐγὼ συνήθως κατοικῶ ἐντὸς τῶν πολυτελῶν καὶ ἐπισήμων αἰθουσῶν· σὺ ζῇς μετὰ τῶν μαγείρων καὶ παραμαγείρων, ἐγὼ ὅμως ἔχω συντρόφους μαργαρίτας καὶ χρυσὸν καὶ συζῶ μετὰ τῶν Βασιλέων καὶ τῶν εὐγενεστάτων ἀνθρώπων· σὺ εἶσαι μέλας, ἐγὼ λάμπω καὶ ἐξαστράπτω μεγαλοπρεπῶς. Σὲ μὲν ἀποφεύγουσιν οἱ ἄνθρω-

ποι νὰ κρατῶσιν εἰς τὰς χεῖρας, ἐμὲ ὅμως εὐχαρίστως ἔχουσιν ἐπὶ τῶν δακτυλιδίων καὶ βασιλικῶν στεμμάτων. Ἐπιμένεις λοιπὸν σὺ νὰ παραδάλλησαι πρὸς ἐμέ;»

«—Θεὸς φυλάξοι! εἶπεν ὁ ἄνθραξ ταπεινῶς. Ἀλλ' ἅπασα ἡ ἀξία σου εἰς τοῦτο μόνον περιορίζεται, εἰς τὸ νὰ στολίζῃς τὰς αἰθούσας, τὰ στέμματα καὶ τὰ κοσμήματα ὀλίγων ἀνθρώπων, ἐγὼ ὅμως, ἂν καὶ εἶμαι κεκρυμμένος εἰς μέρη σκοτεινὰ καὶ ἀπόκεντρα, θερμαίνω τὰ παγωμένα μέλη τοῦ πτωχοῦ καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ, καὶ ψήνω τὰ φαγητὰ αὐτοῦ καὶ διασκορπίζω πολλὴν φαιδρότητα εἰς τὰς πτωχικὰς καλύβας. Ἐγὼ συντελῶ εἰς τὴν βιομηχανίαν· ἄνευ ἐμοῦ δὲν κινοῦνται αἱ μηχαναί. Σὺ μὲν εὐχαριστεῖς, στίλβεις καὶ στολίζεις τοὺς ἀνθρώπους, ἐγὼ ὅμως ὠφελῶ αὐτούς».

---

32. Ὁ Φαέθων.

Ὁ Φαέθων, ὁ υἱὸς τοῦ Ἡλίου, ἦτο θνητός· καὶ ὅμως διαρκῶς ἐκαυχᾶτο διὰ τὴν θείαν αὐτοῦ καταγωγήν, διὰ τὴν ὁποίαν — ἔλεγεν — ἠδύνατο νὰ διευθύνῃ καὶ τοῦ πατρὸς Ἡλίου τὸ ἅρμα.

Καὶ τὸ ἅρμα ἐκεῖνο ἔσυρον πτερόποδες ἵπποι, ἀποπνέοντες ἐκ τῶν ῥωθώνων φλόγας καὶ πῦρ! Δι' αὐτοῦ ὁ Ἥλιος, τρέχων ἀνὰ τὰς ἀπεράντους χώρας τοῦ οὐρανοῦ, ἐφώτιζε τὸν κόσμον.

Οἱ ἄνθρωποι ἔσκωπτον τὸν Φαέθοντα, ὁσάκις ἤκουον αὐτὸν νὰ ὁμιλῇ τόσον ἀλαζονικῶς.

Μίαν ἡμέραν εἰσῆλθε μετὰ σπουδῆς καὶ τεταραγμένος εἰς τὰνάκτορα τοῦ πατρός.

«—Πάτερ!» ἐφώναξεν· «ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ὑποφέρω τοὺς ὀνειδισμοὺς καὶ τὰ σκώμματα τῶν ἀνθρώπων.

»Μέχρι σήμερον ἀπέκρυψα τὴν λύπην, τῆς καρδίας μου, ἀλλὰ δὲν δύναμαι πλέον νὰ κρατηθῶ. Πρὸ ὀλίγου μὲ ὠνείδισε κάποιος, ὅτι δὲν εἶμαι υἱὸς ἄξιος σοῦ.

»Πάτερ! Δός μοι τὸ μέσον νὰ διαλύσω τὴν πλάνην τῶν ἀνθρώπων. Τοῦτο θὰ εἶνε δεῖγμα τῆς πρὸς ἐμὲ ἀγάπης σου».

«—Καὶ τίνα χάριν ζητεῖς παρ' ἐμοῦ, Φαέθων;», ἠρώτησεν ὁ Ἥλιος· «εἰπὲ καὶ θὰ ἐκτελέσω αὐτήν. Ὀρκίζομαι εἰς τὰ ὕδατα τῆς Στυγός, εἰς τὰ ὁποῖα ὀμνύουσιν οἱ θεοί· οὐδέποτε θ' ἀνακαλέσω τὴν ὑπόσχεσίν μου, οὐδὲ θὰ σ' ἀπατήσω».

Ὁ Φαέθων ἄλλο δὲν ἐζήτει ἢ τὸν ὅρκον τοῦ Ἡλίου. Ἀμέσως ἀπῄτησε νὰ διευθύνῃ ἐπὶ μίαν μόνον ἡμέραν τὸ ἅρμα αὐτοῦ.

«—Ἆ! Τί ἔπαθον!», ἀνέκραξεν ὁ Ἥλιος. «Διατί νὰ φανῶ τόσον ἀσύνετος, ὥστε νὰ ὑποσχεθῶ μὲ ὅρκον!

»Ἠξεύρεις, δυστυχισμένε, ὅτι ζητεῖς τὸν θάνατόν σου;

»Καὶ οἱ ἀθάνατοι θεοὶ ἀκόμη, Φαέθων, ἀδυνατοῦσι νὰ συγκρατήσωσι τὴν ὁρμὴν τῶν ἵππων τοῦ ἅρματός μου.

»Σύ, τρυφερὸς νεανίας, δὲν ἐννοεῖς, ὅτι αἱ δυνάμεις σου δὲν ἀρκοῦσι, διὰ νὰ ἀναλάβῃς τοιαύτην ἐπιχείρησιν;

»Κατ' ἀρχὰς ἡ ὁδὸς εἶνε τόσον ἀνωφερὴς καὶ ἀπότομος, ὥστε τὴν πρωΐαν οἱ ἵπποι, καὶ μετὰ τὴν ἀνάπαυσιν τῆς νυκτός, μετὰ δυσκολίας ἀναρριχῶνται αὐτήν.

»Ἔπειτα κατὰ τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ εἶνε τοσοῦτον ὑψηλή, ὥστε καὶ ἐγὼ αὐτὸς δὲν δύναμαι πολλάκις νὰ ἴδω ἐκεῖθεν κάτω τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, χωρὶς νὰ τρομάξω.

»Ἐκ τοῦ σημείου δ' ἐκείνου γίνεται τοὐναντίον κατωφερὴς καὶ ὀλισθηρὰ καὶ μόνον στιβαρὰ χεὶρ δύναται νὰ συγκρατήσῃ τοῦ ἅρματος τὴν φοράν.

»Ἄφες λοιπὸν τὴν ἀπαίτησιν αὐτήν, υἱέ μου!

»Ῥιψον τὰ βλέμματά σου εἰς τ' ἀγαθὰ τοῦ οὐρανοῦ, τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης. Ὅ,τι δήποτε ζητήσῃς ἐξ αὐτῶν, θὰ σοὶ δώσω».

'Αλλ' ὁ παράτολμος Φαέθων ἐπέμενε καὶ ὁ Ἥλιος, δεσμευόμενος ὑπὸ τοῦ ὅρκου, ἠναγκάσθη νὰ ὁδηγήσῃ αὐτὸν πρὸ τοῦ ἅρματος, τοῦ χρυσοῦ καὶ ποικίλου ἐκ τῶν πολυτίμων λίθων.

Ἐν ᾧ δ' ὁ Φαέθων ἵστατο ἀνυπόμονος ν' ἀναβῇ ἐπ' αὐτοῦ, ἤρχιζεν ὁ οὐρανὸς νὰ λαμβάνῃ ῥόδινον χρῶμα καὶ νὰ σβήνωσιν οἱ ἀστέρες.

'Ο Ἥλιος διέταξε πάραυτα νὰ ζεύξωσιν εἰς τὸ ἅρμα τοὺς ἵππους, ἀφοῦ δὲ συνεβούλευσε τὸν Φαέθοντα, πῶς πρέπει νὰ ἡνιοχῇ κατὰ τὸν δρόμον ἀπεχώρησε μετὰ λύπης, διότι τὸν ἐτάραττε κακὸν προαίσθημα.

'Ο Φαέθων ἐπήδησεν εἰς τὸ ἅρμα μετὰ ζωηρότητος, ἁρπάζει τὰς ἡνίας καὶ εὐχαριστεῖ τὸν πατέρα του μειδιῶν.

*
* *

Οἱ ἵπποι ταχεῖς ὥρμησαν εἰς τὴν ἀπέραντον τοῦ οὐρανοῦ ἔκτασιν· τρέχοντες διασχίζουσι τὸν ἀέρα καὶ διασκορπίζουσι τὰς νεφέλας, αἱ ὁποῖαι ἀνθίστανται εἰς τὸν δρόμον αὐτῶν. 'Αλλ' ὅπως τὸ ἀνερμάτιστον πλοῖον κλίνει ἄλλοτε μὲν ἐπὶ τῆς μιᾶς καὶ ἄλλοτε ἐπὶ τῆς ἄλλης πλευρᾶς καὶ ἀποβαίνει οὕτω τὸ παίγνιον τῶν κυμάτων, τοιουτοτρόπως καὶ τὸ ἅρμα διὰ τὴν ἀσυνήθη ἐλαφρότητα τοῦ βάρους τοῦ ἡνιόχου τινάσσεται εἰς τὰς ὑψηλὰς τοῦ αἰθέρος χώρας, ὡς ἂν ἦτο κενόν.

Οἱ δὲ ἵπποι μόλις ἐνόησαν ὅτι δὲν κυβερνῶνται πλέον ὑπὸ τοῦ Ἡλίου, ὁρμῶσιν ἀτάκτως ἔξω τῆς συνήθους ὁδοῦ.

'Ο Φαέθων ἀρχίζει νὰ τρέμῃ. Οὔτε τὰς ἡνίας δύναται πλέον νὰ συγκρατήσῃ, οὔτε τὴν ὁδὸν γνωρίζει.

Αἴφνης ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ οὐρανοῦ διακρίνει ὅτι ἡ γῆ κεῖται ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ εἰς τεράστιον βάθος. Ὠχριᾷ ἤδη, τρέμουσι τὰ γόνατα αὐτοῦ καὶ οἱ ὀφθαλμοί του σκοτίζονται καὶ θολοῦνται ἐν τῷ μέσῳ τόσου φωτός. Πῶς ἤθελεν ἤδη μηδέποτε νὰ ἤγγιζε τὸ πατρικὸν ἅρμα!

'Αλλὰ τί νὰ πράξῃ τόρα; Εἶχε πλέον διατρέξει ἀρκετὸν μέρος τοῦ οὐρανοῦ· ὑπελείπετο ὅμως ἔμπροσθεν τὸ μεγαλύτερον. 'Αναμετρεῖ καθ' ἑαυτὸν καὶ τὰ δύο ταῦτα μέρη· καὶ ἄλλοτε μὲν βλέπει πρὸς τὴν δύσιν, πρὸς τὴν ὁποίαν δὲν θὰ φθάσῃ ποτέ, ἄλλοτε δὲ στρέφεται πρὸς τὴν ἀνατολήν. Ἐν τῇ ταραχῇ δ' αὐτοῦ ἀγνοεῖ, τίνα διεύθυνσιν νὰ λάβῃ. Δὲν ἀφήνει μὲν τὰς ἡνίας, ἀλλὰ δὲν ἔχει καὶ τὴν δύναμιν νὰ κρατήσῃ αὐτάς.

Τέλος εἰς φοβερόν τι μέρος τοῦ οὐρανοῦ χάνει τὸν νοῦν, παραλύει ἐκ τοῦ τρόμου καὶ παραιτεῖ τὰς ἡνίας ἐπὶ τῶν νώτων τῶν ἵππων.

Δὲν συγκρατοῦνται πλέον οὗτοι· ἐκτρέπονται τοῦ δρόμου καὶ διατρέχουσιν ἀτάκτως ἀγνώστους χώρας τοῦ οὐρανοῦ, ὅπου ἡ ἀχαλίνωτος ὁρμὴ παραφέρει αὐτούς. Καὶ ἄλλοτε μὲν προσκρούουσιν εἰς τοὺς προσηλωμένους ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ ἀστέρας, ἄλλοτε δὲ καταφέρονται καὶ προσεγγίζουσιν εἰς τὴν γῆν.

'Οσάκις οἱ ἵπποι ὁρμῶσι πρὸς τὰ ὕψη, πυκνὸν σκότος περικαλύπτει τὴν γῆν καὶ ὅλα τὰ ἐπ' αὐτῆς ἄνθρωποι, ζῷα, φυτὰ κινδυνεύουσι νὰ καταστραφῶσιν ἐκ τοῦ ψύχους.

Χειρότερα ὅμως συμβαίνουσιν, ὁσάκις οἱ ἵπποι κατέρχονται πρὸς τὴν γῆν.

Καίονται τὰ ὑψηλότερα μέρη αὐτῆς. Ἐξατμίζονται τὰ ὕδατα τῶν πηγῶν καὶ τῶν ποταμῶν καὶ αἱ θάλασσαι ἀποσύρονται εἰς ἄλλα μέρη. Καίονται τὰ δάση, τὰ ὁποῖα καλύπτουσι τὰ ὄρη.

Κάποτε τὸ ἅρμα πλησιάζει πολὺ πρὸς τὴν γῆν. Τόρα ἀρχίζουσι νὰ κατακαίωνται αἱ πόλεις μετὰ τῶν ἀνθρώπων. 'Η οἰκουμένη ὅλη πυρπολεῖται!

Καὶ αὐτὸς ὁ ἀήρ, τὸν ὁποῖον ἀναπνέει ὁ Φαέθων εἶνε θερμὸς ὡσὰν νὰ ἐξήρχετο ἀπὸ πυριφλεγῆ κάμινον. Καὶ αὐτὸ τὸ ἅρμα καίεται πλέον. 'Η τέφρα καὶ οἱ σπινθῆρες, οἱ ὁποῖοι

πανταχόθεν ἀνατινάσσονται, καὶ ὁ φλογώδης καπνὸς περιβάλλουσι καὶ πνίγουσιν αὐτόν· ἀγνοεῖ εἰς τὴν πυκνὴν σκοτίαν, ἡ ὁποία τὸν περιβάλλει, ποῦ βαδίζει, ποῦ εὑρίσκεται καὶ σύρεται ὑπὸ τῶν πτερωτῶν ἵππων.

Ἡ λάμψις καὶ ὁ καπνὸς τῆς πυρκαϊᾶς φθάνουσι μέχρι τοῦ Διός.

Οἱ θρῆνοι καὶ οἱ στεναγμοὶ τῶν καιομένων πλήττουσι τὴν ἀκοήν του καὶ ὁ Ζεὺς ἀνήσυχος παρατηρεῖ τί συμβαίνει· Ἀμέσως ἐννοεῖ ποῖος εἶνε ὁ ἔνοχος καὶ ἵνα μὴ καταστραφῇ ἐντελῶς ἡ γῆ ῥίπτει κεραυνὸν κατὰ τοῦ Φαέθοντος.

Ὁ κεραυνὸς πλήττει καὶ καταστρέφει τὸ ἅρμα ὁ δὲ Φαέθων κυλισθεὶς κάτω τοῦ ἅρματος πίπτει παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἠριδανοῦ ποταμοῦ καεὶς.

Ἐκεῖ αἱ Νύμφαι εὗρον τὸ σῶμα τοῦ Φαέθοντος προσεκάλεσαν τὰς ἀδελφάς αὐτοῦ, καὶ αὐταὶ ἤρχισαν νὰ θρηνῶσι καὶ νὰ κλαίωσι τὸν ἀλαζόνα ἀδελφόν. Τὰ δὲ δάκρυά των μετεμορφώθησαν εἰς τὸ γνωστὸν ἤλεκτρον.

---

33. Αἱ χρυσαῖ συμβουλαί.

Ὁ πλοῦτος χωρὶς φρόνησιν καὶ εὐγενῆ καρδίαν,
οὔτε ὑπόληψιν γεννᾷ, ἀλλ' οὔτε εὐτυχίαν.

—

Ἂν ὅμως πλοῦτος κι ἀρετὴ εἰς ἓν συνενωθῶσιν,
εὐδαίμων καὶ εὐυπόληπτος θέλεις διαβιώσῃ.

—

Ὀργὴ καὶ μέθη ἀδελφαί, διαφορὰν δὲν ἔχουν·
ἐγκλήματα καὶ κίνδυνοι κατόπιν αὐτῶν τρέχουν.

—

Καπνὸς ὁ ὑπερήφανος στὴν κεφαλήν του ἔχει
καὶ πάσχων τὸν ἐγκέφαλον φρονεῖ ὅτ' ὑπερέχει.

—

Ἡ γλῶσσα εἶνε δίκοπον καὶ τρομερὸν μαχαῖρι,
ἂν δὲν προσέχωμεν αὐτήν, πολλὰ κακὰ μᾶς φέρει.

—

Δῶρον Θεοῦ πολύτιμον εἶν' ἡ πιστὴ φιλία·
εἰς τοὺς κακοὺς δὲν δίδεται τοιαύτη εὐτυχία.

—

Ἀγάπα τὸν πλησίον σου, ποτὲ μὴ ἀδικήσῃς,
καὶ ἔσο εὐεργετικὸς διὰ νὰ εὐτυχήσῃς.

—

Ἔσο γενναῖος πάντοτε, μνησίκακος μὴ εἶσαι,
δίδε καλὸν ἀντὶ κακοῦ καὶ οὕτως ἐκδικεῖσαι.

---

34. Τὸ γλυκοχάραγμα

Κρυφὰ τὸ γλυκοχάραγμα προβαίνει ἀπὸ τὸν Πίνδο
Ραντίζοντας μὲ τὴ δροσιὰ τὸ κάθε πατημά του.
Κοιμᾶτ' ἡ λίμνη ἀτάραχη, καὶ στοῦ γιαλοῦ τὴν ἄκρη
Ἀκούεται γλυκὰ γλυκὰ λίγος ἀφρὸς νὰ παίζῃ
Σὰν ἤσυχος ἀνασασμὸς μικροῦ παιδιοῦ στὸν ὕπνο,
Διαβαίνει κάποτε τρελλό, χαρούμενο ταγέρι,
Καὶ μὲ τὰθῷά του πτερὰ γλυστρᾷ στὴ λίμν' ἀπάνω
Καὶ παίζει καὶ δροσίζεται κ' ἕνα φιλὶ τῆς παίρνει.
Κ' ἐκείνη ποῦναι ντροπαλή, τὸ μέτωπο ζαρώνει
Καὶ σκυθρωπάζει μιὰ στιγμὴ καὶ ταγεράκι φεύγει.
Σηκώνεται, σηκώνεται λευκὴ σὰν χιόνι
Ἡ καταχνιά, ποῦ πάνω της ἁπλώνεται τὸ βράδυ,
Σηκώνεται, σηκώνεται, ψηλὰ-ψηλ' ἀναβαίνει
Σὰν ἱερὸ θυμίαμα μὲ χίλιες εὐωδίες.

DIGITIZED BY ARCHIVE OF GREEK LITERATURE

35. Τὸ ἐμπόριον [1])

Α΄.

Τὸ ἐμπόριον ἐγεννήθη συγχρόνως μὲ τὸν πολιτισμόν, συνεβάδισε μετ' αὐτοῦ καὶ ἔγινεν ὁ κυριώτερος παράγων τῆς προόδου αὐτοῦ.

Πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ πολιτισμοῦ ἐμπόριον δὲν ὑπῆρχεν. Ὁ ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει ἄνθρωπος δύναται σχεδὸν νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς πάσας τὰς ἀνάγκας του. Τὸ δέρμα τοῦ ζῴου, τὸ ὁποῖον φονεύει, χορηγεῖ αὐτῷ τὸ μέσον νὰ καλύψῃ τὴν γυμνότητά του ἡ δὲ σὰρξ τὴν πρωτίστην τροφήν του. Τὸ παρακείμενον δάσος τῷ χορηγεῖ ξύλα διὰ νὰ πήξῃ τὴν καλύβην του, πυκνὸν φύλλωμα διὰ νὰ τὴν στεγάσῃ καὶ πληθὺν ἀγρίων καρπῶν διὰ νὰ ποικίλῃ τὸ ἄχαρι γεῦμά του.

Ἅμα ὅμως ὁ ἄνθρωπος πολιτισθῇ ὀλίγον, δὲν ἀρκεῖται πλέον εἰς τὰ πρωτογενῆ ταῦτα ἐφόδια καὶ τὴν ὅλως ἀκατέργαστον τροφήν του. Ἐπιζητεῖ ἄσυλον ἀσφαλέστερον, ἐνδύματα προσφορώτερα, φαγητὰ ὀρεκτικώτερα καὶ πλέον εὔπεπτα. Καὶ ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ, ἂν καὶ αἱ ἀνάγκαι του εἶναι εἰσέτι πολὺ περιωρισμέναι, κατανοεῖ ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ προμηθευθῇ μόνος του, πᾶν τὸ ἀναγκαιοῦν εἰς αὐτόν. Ἀπευθύνεται τότε εἰς τοὺς ὁμοίους του, ὅπως τὸν συνδράμωσι νὰ ὑπερπηδήσῃ τὴν ἀδυναμίαν του.

Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο μόνον. Ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος ἐθεράπευσε τὰς πρώτας ἀνάγκας του, ἄλλαι ἀνάγκαι παρουσιάζονται καὶ ἐπιβάλλονται εἰς αὐτόν. Ὁ ἄγριος περιεβάλλετο τὸ δέρμα τῆς ἐλάφου ἢ τῆς ἄρκτου. Ὁ πολιτισμένος ὅμως ἀντικαθιστᾷ τὴν περιβολὴν ταύτην διὰ τοῦ κεκλωσμένου καὶ

[1]) Κατὰ τὸ ὁμώνυμον τεῦχος τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων.

ὑφανθέντος ἐρίου. Βραδύτερον εἰς τὸ μοναδικὸν τοῦτο ἔνδυμα προσθέτει καὶ ἄλλα. Τῷ χρειάζεται χιτών, ὑποκάμισον ἐκ λίνου ἢ βάμβακος, μάλλινον ἢ μετάξινον, περιπόδια, ὑποδήματα ἐκ δέρματος κατειργασμένου, περισκελὶς περιπλόκου κοπῆς, πῖλος ἀδιάβροχος καὶ χίλια ἄλλα πράγματα. Δὲν δύναται πλέον νὰ διαμένῃ ἐντὸς μιᾶς τρώγλης ἢ μιᾶς καλύβης. Ἡ κατοικία του θὰ εἶναι οἰκία ἐκ ξύλων καὶ κατόπιν ἐκ λίθων ἢ ὀπτοπλίνθων, ἔχουσα πολλὰ διαμερίσματα ἢ χωριστὰ δωμάτια, ἐκτισμένη, διὰ μεγαλυτέραν ἀσφάλειαν, ἐπὶ στερεῶν θεμελίων ἢ, διὰ τὸ ὑγιεινότερον, ὑπεράνω θολωτοῦ ὑπογείου. Ἡ κλίνη του ἄλλοτε ἀπετελεῖτο ἀπὸ φύλλα δένδρων ἀποξηρανθέντα· τώρα περιλαμβάνει στρωμνάς, σινδόνας, προσκεφάλαια, κλινοσκεπάσματα κλπ.

Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν εἶνε ἱκανὸς πλέον νὰ κατασκευάσῃ μόνος του ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, ὅσων ἔχει ἀνάγκην. Κατασκευάζει τινὰ ἐξ αὐτῶν, τὰ λοιπὰ ὅμως τὰ ζητεῖ ἀπὸ τοὺς φίλους του, ἀπὸ τοὺς γείτονάς του καὶ ἀνταλλάσσει τὰ περισσεύοντα, καὶ ἐπομένως ἄχρηστα εἰς αὐτόν, μὲ ὅσα περισσεύουσιν εἰς τοὺς ἄλλους.

* * *

Ὁ Πέτρος καλλιεργεῖ τὴν ἄμπελόν του καὶ παράγει οἶνον. Ὁ Παῦλος καλλιεργεῖ τὸν ἀγρόν του καὶ παράγει σῖτον. Ὁ Παῦλος δίδει εἰς τὸν Πέτρον τρία κοιλὰ σίτου καὶ λαμβάνει εἰς ἀνταλλαγὴν ἓν βαρέλιον οἴνου. Ἡ ἀμοιβαία αὕτη δόσις καλεῖται ἀνταλλαγή, ἤτοι πρᾶξις διὰ τῆς ὁποίας μεταβιβάζει τις ἀπ' εὐθείας ἓν προϊὸν ἀντὶ ἑτέρου προϊόντος ἰσοτίμου. Ἡ ἀνταλλαγὴ αὕτη σκοπὸν ἔχει νὰ προμηθεύσῃ εἰς ἑκάτερον τῶν ἀνταλλασσόντων ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου στερεῖται. Ἕκαστος αὐτῶν, λαμβάνων τὸ πρᾶγμα, τοῦ ὁποίου ἔχει ἔλλειψιν, καὶ δίδων ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τῷ περισσεύει, ἐνεργεῖ καλὴν δι' αὐτὸν πρᾶξιν. *Ἡ ἀνταλλαγὴ αὕτη εἶνε ἐπωφελὴς εἰς ἀμφοτέρους.*

Ἀλλ' ἡ ἀπ' εὐθείας ἀνταλλαγή, δηλαδὴ ἑνὸς προϊόντος μὲ ἄλλο προϊόν, καθὼς παρήχθησαν ὑπὸ τῆς φύσεως, εἶνε μέσον πρωτογενές, τὸ ὁποῖον μετὰ πάροδον ὀλίγου χρόνου δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τὸν πολιτισμένον ἄνθρωπον.

Ὑπὸ τὴν ἐκτεθεῖσαν πρὸ ὀλίγου μορφὴν αὐτῆς ἡ ἀνταλλαγὴ προϋποθέτει, ὅτι οἱ ἄνθρωποι μεθ' ὧν διατελεῖ τις εἰς σχέσεις, ἔχουσι παρ' αὐτοῖς ἕτοιμον πρὸς ἄμεσον παράδοσιν τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ προμηθευθῇ τις, διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς. Τοῦτο ὅμως συνήθως δὲν συμβαίνει. Ἀμπελουργός τις, προκειμένου ν' ἀρχίσῃ τὸν τρυγητόν, ἔχει ἀνάγκην ἑνὸς κάδου. Διὰ νὰ τὸν ἀποκτήσῃ προσφέρει εἰς τοὺς γείτονάς του δέκα βαρέλια οἶνου, τὰ ὁποῖα βεβαίως πολλοὶ ἐξ αὐτῶν θὰ ἦσαν διατεθειμένοι νὰ δεχθῶσιν. Ἀλλὰ οὐδεὶς αὐτῶν ἔχει τοιοῦτον κάδον. Ἐνταῦθα ἡ ἀνταλλαγὴ εἶνε ἀδύνατος *ἐλλείψει ἀνταλλαξίμου ἀντικειμένου*.

Ἐπίσης ἀνατρέφει τις βοῦς καὶ ἄλλος τρέφει πρόβατα. Εἷς βοῦς ἀξίζει ὀκτὼ πρόβατα, ἐὰν λοιπὸν ὁ πρῶτος ἔχῃ ἀνάγκην ὀκτὼ προβάτων προσφέρει ἕνα βοῦν, καὶ οὕτως ἡ ἀνταλλαγὴ γίνεται εὐκόλως. Ἀλλ' ἐὰν δὲν χρειάζηται εἰμὴ ἓν καὶ μόνον πρόβατον, δὲν δύναται νὰ προσφέρῃ τὸ ἓν ὄγδοον τοῦ βοός του. Ἐνταῦθα πάλιν ἡ ἀνταλλαγὴ εἶνε *ἀδύνατος ἐλλείψει διαιρετοῦ ἀντικειμένου*.

Ὁ κάτοχος τοῦ βοὸς δὲν δύναται, ἄρα, χωρὶς νὰ ὑποβληθῇ εἰς θυσίαν ὑπέρογκον, ν' ἀνταλλάξῃ τὸν ἰδικόν του βοῦν μὲ ἓν πρόβατον ξένου. Εἶνε λοιπὸν ἀδύνατον νὰ προμηθευθῇ ἓν πρόβατον διὰ τῆς *ἀνταλλαγῆς*. Μεταξὺ ὅμως τοῦ βοὸς καὶ τοῦ προβάτου δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἓν μέτρον κοινόν. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἓν τοιοῦτον, ἔπρεπε νὰ ἐπινοηθῇ. Τοῦτο ἔπραξαν οἱ ἄνθρωποι ἐπινοήσαντες τὸ *νόμισμα*, τὸ ὁποῖον εἶνε κοινὸν μέτρον τῶν ἀξιῶν.

Ἐκ χρυσοῦ ἢ ἀργύρου, μετάλλων λεγομένων πολυτίμων, διότι εἶνε σπάνια, ἀντέχοντα καὶ δυσαλλοίωτα, κατεσκευάσαν μικρὰ στρογγυλὰ τεμάχια δισκοειδῆ διαφόρου μεγέθους, διαφόρου βάρους καὶ ἑπομένως διαφόρου ἀξίας: ἑνὸς γροσίου, δύο, πέντε, δέκα, εἴκοσι, ἑκατὸν γροσίων κλπ. Καὶ τὰ μετάλλινα αὐτὰ νομίσματα χρησιμεύουν *ὡς μέτρον μεταξὺ διαφόρων ἐμπορευμάτων*. Οὕτως: εἷς βοῦς ἀξίζει 800 τοιαῦτα μονόγροσα, ἓν πρόβατον ἀξίζει 100. Ὁ Πέτρος δὲν δύναται ν' ἀνταλλάξῃ ἀπ' εὐθείας τὸν βοῦν αὐτοῦ μὲ ἓν πρόβατον τοῦ Παύλου. Ἀλλὰ τι κάμνει; Λαμβάνει ἐκ τοῦ βαλαντίου του 100 νομίσματα τοῦ ἑνὸς γροσίου, δίδει αὐτὰ εἰς τὸν Παῦλον καὶ λαμβάνει παρ' αὐτοῦ τὸ πρόβατον, τὸ ὁποῖον ἐζήτει. Ὁ Παῦλος *ἐπώλησε* τὸ πρόβατόν του, ὁ δὲ Πέτρος τὸ *ἠγόρασεν*. Ἡ *ἀγοροπωλησία*, ἢ ἁπλούστερον ἡ *πώλησις*, ἡ πραγματοποιηθεῖσα διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ νομίσματος, ἀντικαθιστᾷ τὴν αὐτούσιον ἀνταλλαγήν. Ἰδοὺ ἡ πρώτη πρόοδος. Ἔκτοτε δὲν ἀπασχολεῖ τοὺς ἀνθρώπους τὸ διαιρετὸν τῶν ἀνταλλασσομένων πραγμάτων, ἀφοῦ τὸ *νόμισμα εἶνε οὐσιωδῶς διαιρετόν*.

Νόμισμα.

Ἡ ἐπινόησις τοῦ νομίσματος καταργεῖ οὕτω μίαν τῶν ἀνωτέρω σημειωθεισῶν ἀδυναμιῶν: τὸ ἀνέφικτον τῆς ἀνταλλαγῆς *ἐλλείψει διαιρετοῦ ἀντικειμένου*. Ἔμεινε νὰ ἐκλείψῃ καὶ ἡ δευτέρα: ἡ ἀδυναμία τῆς συναλλαγῆς *ἐλλείψει ἀντικειμένου ἀνταλλακτέου*.

* * *

Ἀμπελουργός τις ἔχει ἀνάγκην ἑνὸς δοχείου. Πωλεῖ λιανικῶς οἶνον, ἔχει ἀνάγκην φιαλῶν καὶ πωμάτων, θέλει νὰ προμηθευθῇ τοιαῦτα διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς καὶ προσφέρει οἶνον. Οὐδεὶς ὅμως τῶν γνωρίμων αὐτοῦ ἔχει δοχεῖα, φιάλας ἢ πώματα. Τί θὰ πράξῃ;

Διὰ νὰ ἐξαγάγωσιν αὐτὸν τῆς ἀμηχανίας, ἄνθρωποι ἄλλοι ἐπαγγελόμενοι τοῦτο, λεγόμενοι *ἔμποροι, λιανοπῶλαι*, θέτου-

σιν εἰς τὴν διάθεσίν του καὶ ἐγχειρίζουσιν αὐτῷ μάλιστα τὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ζητεῖ. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἄλλοτε μέν, καὶ πρὸ πάντων εἰς πτωχὰ καὶ ἐστερημένα ὁδῶν μέρη, εἶναι *νομάδες, μὴ ἔχοντες μόνιμον κατοικίαν, ἀλλὰ μεταφέροντες παντοειδῆ ἐμπορεύματα γενικῶς μικροῦ βάρους καὶ ὄγκου.* Οἱ τοιοῦτοι ταξιδεύουσιν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ μεταβαίνουσιν ἀπὸ θύρας εἰς θύραν προσκαλοῦντες τὸν ἀγοραστήν. Καλοῦνται *πλανόδιοι ἔμποροι*, κοινῶς *γυρολόγοι*. Ἄλλοτε δέ, καὶ τοῦτο εἰς τὰς χώρας τὰς μᾶλλον προωδευμένας καὶ διὰ τὰ *προϊόντα τὰ μὴ εὐκόλως μετακομιζόμενα*, εἶναι ἄνθρωποι μονίμου κατοικίας, οἱ ὁποῖοι ἐγκατασταθέντες εἰς χωρίον ἢ πόλιν τινά, συγκεντροῦσιν ἐντὸς ἐργαστηρίου, ἀποθηκῶν, ἢ ὑποστέγων καταστημάτων, κατηγορίας τινὰς ἐμπορευμάτων καὶ περιμένουσι τοὺς πελάτας νὰ προσέλθωσι καὶ ἀγοράσωσιν ἐξ αὐτῶν. Καλοῦνται δὲ οὗτοι ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τῶν ἐργασιῶν των, μεγαλέμποροι, μικρέμποροι ἢ μεταπράται.

Μεγαλέμποροι εἶναι οἱ ἐμπορευόμενοι ὁλικῶς, οἱ ἀγοράζοντες ἐκ τοῦ τόπου τῆς παραγωγῆς τὰ προϊόντα εἰς μεγάλας ποσότητας (χονδρικῶς) καὶ μεταπωλοῦντες αὐτά, ὄχι ἀμέσως εἰς τοὺς καταναλωτάς, ἀλλ' εἰς μικροτέρους *ἐμπόρους ἢ μεταπράτας*, οἱ ὁποῖοι τὰ μεταπωλοῦσι λιανικῶς εἰς τοὺς καταναλωτάς. Διὰ τούτων τὸ ἐμπόριον ἐνεργεῖται οὕτω πως· ὁ μεγαλέμπορος ἀγοράζει τὰ προϊόντα ἐκεῖ, ὅπου παράγονται καὶ εἶναι εὐθηνότερα, τὰ μεταφέρει ἐκεῖ, ὅπου ἔχουσι *μεγαλυτέραν ἀξίαν* καὶ τὰ μεταπωλεῖ εἰς μεγαλυτέρας ὁπωσδήποτε ποσότητας. Λαμβάνει π. χ. ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν φορτίον ζακχάρεως καὶ τὴν μεταπωλεῖ εἰς βαρέλια ἢ σάκκους· ὁ δὲ μεταπράτης ὁ ἀγοράσας παρ' ἐκείνου σάκκον σακχάρεως τὴν μεταπωλεῖ κατὰ μικρὰς μερίδας, κατ' ὀκᾶν π. χ. εἰς τοὺς καταναλωτάς.

Χάρις εἰς τὰς δύο ταύτας κατηγορίας τῶν ἐμπορευομένων, πᾶς τις εἶνε πλέον βέβαιος ὅτι δύναται, καταβάλλων ὡρισμένον ποσὸν χρημάτων, νὰ εὕρῃ ἐν δεδομένῳ τόπῳ τὸ πρᾶγμα, τοῦ ὁποίου ἔχει ἀνάγκην. Οὐδεὶς πλέον φοβεῖται μήπως στερηθῇ αὐτοῦ· διότι πάντοτε ἄλλος θὰ φροντίζῃ νὰ τὸ προμηθεύῃ, καὶ οὗτος εἶνε ὁ *ἔμπορος*.

Καὶ ἐκεῖ δὲ ὅπου ἡ ἀνταλλαγὴ εἶνε ἀνέφικτος, τὸ ἐμπόριον εἶνε πάντοτε ἐφικτόν.

Β'.

Τὸ ἐμπόριον λοιπὸν σκοπὸν ἔχει τὴν διευκόλυνσιν τῆς ἀνταλλαγῆς, μετακομίσεως καὶ διανομῆς τῶν χρησίμων εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ εἶνε μέγα εὐεργέτημα διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, οἱ δὲ *ἔμποροι εἶνε ἄνθρωποι χρησιμώτατοι εἰς ἕν ἔθνος.*

Γεωργός.

Ὁ γεωργὸς μεταβαίνει εἰς τὸν ἀγρόν του. Φέρει τὴν ἀξίνην του ἢ ὁδηγεῖ τὸ ἄροτρόν του· ὀργώνει, σπείρει, λιπαίνει, σκάπτει, βωλοκοπεῖ καὶ ποικιλοτρόπως κατεργάζεται τὴν γῆν. Ἐπὶ μῆνας ὅλους ἀναμένει τὴν συγκομιδήν, ἐκτιθεμένην εἰς τοὺς κινδύνους τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ἀνωμαλιῶν, τῶν θεομηνιῶν καὶ τῶν νόσων, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐνίοτε καταστρέφεται. Ἐπὶ τέλους ἔρχεται ἡ ὥρα τοῦ θέρους, συγκομίζει καὶ ἐναποθηκεύει. *Παρήγαγε προϊόντα γεωργικά.*

Καὶ ὁ βιομήχανος, τοῦ ὁποίου ἔργον εἶνε νὰ τροποποιῇ τὰς πρώτας ὕλας, ὥστε νὰ καθίστανται χρήσιμοι πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου, ἀνήγειρεν ἐργοστάσια, ἐγκατέστησε μηχανάς, συνήγαγεν ἐντὸς αὐτῶν ἐργάτας. Προκατέβαλε χρήματα, διέτρεξε κινδύνους ἀποτυχίας. Οὕτω *παρήγαγεν* ἀντικείμενα *βιομηχανικά*, χειροτεχνήματα.

Τὰ προϊόντα τοῦ γεωργοῦ ἐν τούτοις, ὅπως καὶ τοῦ βιομηχάνου θὰ ἔμενον ἀνεκμετάλλευτα, ἀπώλητα, ἐὰν μὴ ἤρχετο ὁ ἔμπορος νὰ ἀγοράσῃ αὐτὰ καὶ διὰ τῆς ἀτομικῆς του ἐργασίας τὰ μεταπωλήσῃ, κρατῶν τὸ ἀντάλλαγμα τῶν κόπων αὐτοῦ, τὸ κέρδος ἐκ τῶν ἐμπορικῶν του πράξεων.

*
* *

Ἂς ὑποθέσωμεν πρὸς στιγμὴν ὅτι ἐμπόριον δὲν ὑπάρχει. Ὁ Πέτρος διαμένων εἰς Κωνσταντινούπολιν εἶνε βιομήχανος κατασκευάζων βαμβακερὰ ὑφάσματα.

Ὁ Παῦλος διαμένων εἰς Ἰκόνιον κατασκευάζει μάλλινα. Ἀμφότεροι εἶναι γνωστοὶ εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὰ περίχωρα, ὅπου καὶ ἔχουν πελάτας. Τὸ ἐπίλοιπον ὅμως τῆς Τουρκίας, ὅλαι αἱ ἄλλαι πόλεις αὐτῆς, πολὺ δὲ μᾶλλον αἱ κωμοπόλεις καὶ τὰ χωρία, ἀγνοοῦσι τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πέτρον καὶ τὸν ἐν Ἰκονίῳ Παῦλον ὡς κατασκευάζοντας ὑφάσματα. Μάτην ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος ἐπινοοῦσι καὶ ἐφαρμόζουσι μεθόδους καλυτέρας πρὸς τελειοποίησιν τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων των, μάτην ἀμφότεροι ἐπεκτείνουσι τὰ ἐργοστάσιά των καὶ ἀγοράζουσι νέας μηχανάς. Αἱ ἐργασίαι των δὲν προχωροῦν, ἐπομένως οὔτε τὰ κέρδη των αὐξάνουσι· διότι εἶνε ἄγνωστα τὰ προϊόντα των εἰς τοὺς κατοικοῦντας μακρύτερον.

Ἀλλ' ἰδοὺ παρεμβαίνει τὸ ἐμπόριον, καὶ οἱ μεγαλέμποροι ὅσοι ἔχουν ἀποθήκας εἰς Κωνσταντινούπολιν, Τραπεζοῦντα, Σμύρνην, Θεσσαλονίκην, Μερσίνην κ.τ.λ. καὶ ἐνεργοῦσι διὰ τῶν ἐμπορικῶν ἀποστόλων των καὶ τῶν μικρεμπόρων πελατῶν ἐργασίας εἰς ὅλην τὴν Τουρκίαν καὶ Ἀνατολήν, ἀναμιγνύονται εἰς τὴν ὑπόθεσιν καὶ ἀναλαμβάνουσι νὰ καταστήσωσι γνωστὰ καὶ νὰ διαφημίσωσι τὰ βαμβακερὰ τοῦ Πέτρου καὶ τὰ μάλλινα τοῦ Παύλου. Παρευθὺς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγοραστῶν αὐξάνει, διπλασιάζεται, δεκαπλασιάζεται, καὶ οἱ δύο ἐκεῖνοι βιομήχανοι καταντῶσιν ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν νὰ διπλασιάσωσι καὶ δεκαπλασιάσωσι τὰς ἐργασίας των καὶ νὰ αὐξήσωσι τὰ κέρδη των.

Ἰδοὺ ποίας ἐκδουλεύσεις παρέχουσιν εἰς τοὺς παραγωγοὺς καὶ βιομηχάνους οἱ ἔμποροι.

Σπουδαίας ὅμως ὑπηρεσίας παρέχουσιν οἱ ἔμποροι καὶ εἰς τοὺς καταναλωτάς.

Οὕτω ἂς ὑποθέσωμεν πάλιν ὅτι οἱ ἔμποροι εἶνε ὀλίγοι.

Γεωργός τις κατοικεῖ ἑκατὸν χιλιόμετρα μακρὰν τῆς Ραιδεστοῦ, πεντήκοντα χιλιόμετρα μακρὰν τῆς Προύσης, δέκα χιλιόμετρα μακρὰν οἱασδήποτε πόλεως τῆς Τουρκίας. Ἤκουσε νὰ γίνεται λόγος περὶ τῶν ὡραίων μεταξωτῶν τῆς Προύσης, περὶ τῶν θερμῶν μαλλίνων ὑφασμάτων τῆς Ἀγκύρας. Ποτὲ ὅμως δὲν ἔτυχε νὰ τὰ ψαύσῃ, οὔτε νὰ τὰ ἴδῃ.

Θὰ ἐπεθύμει πολὺ καὶ αὐτὸς νὰ ἔχῃ τοιαῦτα, ἀλλὰ ποῦ νὰ ἀγοράσῃ; Δὲν θὰ μεταβῇ ἴσως ποτὲ εἰς τὰς πόλεις ταύτας, οὔτε ἄλλος τις θὰ προθυμοποιηθῇ νὰ ὑπάγῃ ἀντ' αὐτοῦ. Ἄλλως τί ποσὸν πρέπει νὰ πληρώσῃ διὰ νὰ προμηθευθῇ τὸ ὕφασμα τοῦτο;

Ἀλλ' ἰδοὺ παρουσιάζονται οἱ ἔμποροι. Πάραυτα ἐκ τοῦ κέντρου τῆς παραγωγῆς διασπείρονται εἰς ὅλας τὰς πόλεις, εἰς ὅλας τὰς χώρας μεταξὺ τοῦ πλήθους τῶν καταναλωτῶν. Ἄπειρα ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ἕως τότε μόνον κατ' ὄνομα ἐγνώριζον οἱ καταναλωταί, συρρέουσι μεταξὺ αὐτῶν καὶ δύνανται εὐκόλως νὰ τὰ προμηθευθῶσι εἰς λογικὰς τιμάς. Τοῦτο εἶναι εὔκολον καὶ κατήντησε συνηθέστατον.

Χάρις εἰς τοὺς ἐμπόρους, ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς χώρας, τὸ ἔθνος ὁλόκληρον ἀνταλλάσσει τὰ φυσικὰ καὶ τεχνητὰ προϊόντα του. Δὲν περιορίζονται πλέον οἱ ἄνθρωποι εἰς μόνα τὰ προϊόντα τοῦ δήμου ἢ τῆς ἐπαρχίας αὐτῶν καὶ δύνανται ν' ἀπολαύσωσιν εὐχερῶς πᾶν ὅ,τι παράγεται καλύτερον καὶ εὐθηνότερον ὄχι μόνον ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Κράτους, ἀλλ' εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἐκδούλευσις τὴν ὁποίαν παρέχει τὸ ἐμπόριον, εἰς τοὺς καταναλωτάς. Οἱ ἔμποροι λοιπὸν εἶναι ἐξ ἴσου ὠφέλιμοι διὰ τὸν παραγωγὸν καὶ τὸν καταναλωτήν.

*
* *

Ἡ διπλῆ ἐξυπηρέτησις, τὴν ὁποίαν ὁ ἔμπορος παρέχει, κάμνει νὰ θεωρῆται καὶ αὐτὸς παραγωγός, ὡς ὁ βιομήχανος καὶ ὁ γεωργός. Καὶ ὁ ἔμπορος εἶναι παραγωγός, διότι δίδει *χρησιμότητα* εἰς τὰ προϊόντα ἐκείνων. Ἡ παραγωγὴ συνίσταται ὄχι εἰς τὴν δημιουργίαν ὕλης—ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ νὰ δημιουργήσῃ τὴν ὕλην—ἀλλ' εἰς τὴν χρησιμότητα. Ὁ γεωργὸς καὶ ὁ βιομήχανος *παράγουσι τὸ ἀντικείμενον*, ἀλλ' ὁ ἔμπορος *παράγει τὴν χρησιμότητα τοῦ ἀντικειμένου*. Τί ὠφελεῖ τὸν κάτοικον τῆς Τουρκίας ἂν ὑπάρχῃ σῖτος ἄφθονος εἰς τὴν Ρωσίαν, σίδηρος εἰς τὴν Ἀγγλίαν, βάμβαξ καὶ πετρέλαιον εἰς τὴν Βορείαν Ἀμερικήν, ὄρυζα εἰς τὴν Ἰαπωνίαν ἢ καφὲς εἰς τὴν Βρασιλίαν, ἀφοῦ ὁ σῖτος, ὁ σίδηρος, ὁ βάμβαξ, τὸ πετρέλαιον, ἡ ὄρυζα ἢ ὁ καφὲς δὲν δύνανται νὰ φθάσωσι μέχρις αὐτοῦ; Διὰ νὰ *χρησιμεύσωσι* τὰ προϊόντα ταῦτα, καθ' ἑαυτὰ χρήσιμα, πρέπει νὰ καταστῶσι προσιτὰ εἰς αὐτόν.

Αὐτὸ ἀναλαμβάνει ὁ ἔμπορος παράγων τὴν χρησιμότητα αὐτῶν καὶ δι' αὐτὸ θεωρεῖται ἐξίσου παραγωγός, ὅσον καὶ ὁ γεωργὸς ἢ ὁ βιομήχανος.

Ἀλλ' ἵνα ὁ ἔμπορος μεταφέρῃ, μετακομίσῃ τὰ διάφορα ἐμπορεύματα ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἔπρεπε νὰ ἐφεύρῃ μέσα μετακομίσεως ταχέα κατάλληλα καὶ ὀλιγοδάπανα.

Τὰ μέσα ταῦτα δημιουργοῦνται ἢ διοργανίζονται παρ' ἄλλων ἢ τῶν συνήθως καλουμένων ἐμπόρων, καθ' ὅσον τὸ Κράτος ἀνοίγει ὁδούς, ἀνορύσσει διώρυχας καὶ μεγάλαι ἑταιρεῖαι κατασκευάζουσι τοὺς σιδηροδρόμους, τὸ εὐκολώτερον τοῦτο μέσον τῆς μεταφορᾶς.

Ἀλλ' αἱ σιδηροδρομικαὶ ἑταιρεῖαι, καθὼς καὶ αἱ ἀτμοπλοϊκαί, εἶνε καὶ αὐτοὶ *ἔμποροι*, ἀπαραλλάκτως ὡς καὶ ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους καλοῦμεν ἐμπόρους. Ἐνεργοῦσι τὸ *ἐμπόριον τῆς μετακομίσεως*: δηλαδὴ παραλαμβάνουσι τὸ ἐμπόρευμα εἰς ἓν ὡρισμένον μέρος καὶ τὸ παραδίδουσιν εἰς ἄλλο μέρος ἀπέχον τοῦ πρώτου ἑκατοντάδας ἢ καὶ χιλιάδας χιλιομέτρων, π. χ. εἰς Αὐστραλίαν.

Ἄλλως τε, ὅπου δὲν ὑφίσταται ἐμπόριον, αἱ μετακομίσεις τῶν ἐμπορευμάτων ἐν γένει εἶνε δύσκολοι καὶ δαπανηραί, καθὼς εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς καὶ εἰς τὰ πλεῖστα τῆς Μ. Ἀσίας. Ὅσον περισσότερον εἶνε ἀνεπτυγμένον τὸ ἐμπόριον εἰς χώραν τινα, τόσον περισσοτέρας ὁδούς, διώρυχας, σιδηροδρόμους εὑρίσκει τις ἐκεῖ. Ἡ Ἀγγλία, τὸ Βέλγιον, ἡ Γαλλία ἔχουν τὸ μεγαλύτερον ἐμπόριον, διότι ἔχουσι τὰ περισσότερα μέσα συγκοινωνίας, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται δικαίως ὡς τὸ μέτρον τοῦ πολιτισμοῦ χώρας τινός. Εἰς τρόπον ὥστε αἱ πρόοδοι τῶν μετακομίσεων ὀφείλονται πρὸ πάντων εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν αὐτοῦ.

*
* *

Ὁ ἔμπορος παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ τὰ προϊόντα, ὅσα παρέλαβεν ἀπὸ τὸν γεωργὸν ἢ τὸν βιομήχανον διὰ νὰ μεταπωλήσῃ αὐτὰ ὑπὸ ἰδίαν του εὐθύνην εἰς ἄλλους, πᾶς δὲ κίνδυνος καὶ πᾶσα ζημία ἐξ αὐτῶν ἀνήκει εἰς τὸν ἴδιον.

Δὲν λέγει εἰς τὸν γεωργόν, εἰς τὸν βιομήχανον: «Ἀγοράζω τὸν σῖτον τοῦτον, ἀγοράζω τὸ ὕφασμα τοῦτο καὶ τὰ παραλαμβάνω μετ' ἐμοῦ. Θὰ προσπαθήσω νὰ τὰ ἐκποιήσω μὲ κέρδος. Ἐὰν ὅμως δὲν εὕρω ἀγοραστάς, θὰ τὰ ἐπιστρέψω». Καὶ τοῦτο μόνον ἐὰν ἔκαμνε, θὰ ἦτο χρήσιμος εἰς αὐτούς. Ἀλλὰ κάμνει κάτι περισσότερον ὁ ἔμπορος. Ἀγοράζει τὰ ἀντικείμενα, τὰ πληρώνει, τὰ μεταφέρει μακράν, καὶ ἂν δὲν εὕρῃ νὰ τὰ πωλήσῃ, αὐτὸς μόνος φέρει τὴν ζη-

μίαν. Ὁ γεωργὸς καὶ ὁ βιομήχανος ἐπληρώθησαν τὴν ἀξίαν τῶν ἐμπορευμάτων.

Ὁ ἔμπορος λοιπόν, ὡς καθιστῶν τὰ παρ' ἄλλων παραχθέντα προϊόντα εἰς τοὺς καταναλωτάς, ἀποβαίνει καὶ αὐτὸς παραγωγός, καθὼς εἶνε καὶ ὁ γεωργός, ὁ βιομήχανος, καὶ καθὼς ἐκεῖνοι χρήσιμος. Ὡς ὑποβαλλόμενος εἰς δαπάνας διὰ τὴν μετακόμισιν τῶν ἐμπορευμάτων, δικαιοῦται εἰς ἀποζημίωσιν. Ὡς διατρέχων δὲ κίνδυνον, διότι ἀγοράζει ἄνευ ὅρων, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ἂν θὰ δυνηθῇ νὰ μεταπωλήσῃ, δικαιοῦται εἰς *κέρδος*.

Εἶνε δίκαιον καὶ ἀναγκαῖον οἱ ἔμποροι νὰ ἀμείβωνται διὰ τοὺς κόπους καὶ τὴν ἐργασίαν των, ἡ ὁποία ἀποβαίνει χρήσιμος εἰς τοὺς ἄλλους. Ἐὰν ἡ ἐργασία καὶ οἱ κίνδυνοι τοῦ ἐμπόρου δὲν ἀντημείβοντο, τὸ ἐμπόριον δὲν θὰ ὑπεστηρίζετο καὶ οὐδεὶς θὰ ἐπεθύμει στάδιόν τόσον ἀχάριστον. Αἱ ἔντιμοι περιουσίαι, αἱ δημιουργούμεναι διὰ τοῦ ἐμπορίου, προκαλοῦσι τὴν σύστασιν νέων ἐμπορικῶν οἴκων καὶ γεννῶσι ἀνταγωνισμὸν ὠφέλιμον συντελοῦντα εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῶν τιμῶν τῶν ἐμπορευμάτων.

---

36. Πύρρος καὶ Φαβρίκιος

Ὅτε οἱ κάτοικοι τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Ἑλληνικῆς πόλεως Τάραντος εἶχον πόλεμον πρὸς τοὺς Ρωμαίους, ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου Πύρρου, οὗτος δὲ προθύμως ἔσπευσε νὰ ἔλθῃ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 280 π. Χ. εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐπετέθη κατὰ τῶν Ρωμαίων, τοὺς ὁποίους καὶ ἐνίκησεν.

Μετὰ τὴν μάχην ταύτην οἱ Ρωμαῖοι ἠθέλησαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸν Πύρρον τοὺς αἰχμαλώτους, τοὺς ὁποίους

συνέλαβον ἐκ τῶν στρατιωτῶν του ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἐλευθερώσῃ καὶ αὐτὸς τοὺς ἰδικούς του. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἔπεμψαν πρέσβυν, ἕνα τῶν στρατηγῶν των, τὸν γέροντα Φαβρίκιον.

Ὁ Φαβρίκιος ἦτο μὲν πολὺ πτωχός, ἀλλ' ἔχαιρεν ἐν Ρώμῃ μεγάλην ὑπόληψιν ἕνεκα τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς γενναιότητός του. Ὁ Πύρρος, γνωρίζων ἐκ φήμης πόσον ἐνάρετος ἄνθρωπος ἦτο ὁ Φαβρίκιος, ὑπεδέχθη αὐτὸν μετὰ μεγάλων τιμῶν, προσέφερε δ' εἰς αὐτὸν εἰς ἔνδειξιν ἐκτιμήσεως ἢ διὰ νὰ δοκιμάσῃ τὴν φημιζομένην τιμιότητά του καὶ πλουσιώτατον δῶρον, τὸ ὁποῖον ὅμως ἀπέκρουσεν ὁ Φαβρίκιος.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ὁ Πύρρος ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ καὶ τὴν ἑτοιμότητα τοῦ πνεύματος, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπίσης ἐφημίζετο ὁ Ρωμαῖος πρεσβευτής. Πρὸς τοῦτο διέταξε νὰ κρύψωσιν ὄπισθεν ἑνὸς παραπετάσματος, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τούτῳ ἐτέθη, τὸν ἐλέφαντά του. Μετὰ τὸ τέλος δὲ τῆς διαλέξεως ὁ Πύρρος ἔδωκε τὸ σύνθημα καὶ τὸ παραπέτασμα ἀνυψώθη, ὁ δὲ ἐλέφας μετὰ φοβεροῦ βρυχηθμοῦ ἐξέτεινε τὴν προβοσκίδα του ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ Ρωμαίου στρατηγοῦ.

Ὁ Πύρρος παρετήρει μετὰ προσοχῆς τὰς κινήσεις τοῦ Φαβρικίου, ὅστις ὅμως, οὐδόλως θορυβηθείς, μολονότι πρώτην φορὰν ἔβλεπεν ἐλέφαντα, ἐστράφη πρὸς τὸν Πύρρον καὶ μὲ ἀπάθειαν εἶπεν εἰς αὐτόν: «Ὅσον ὀλίγον μὲ εἴλκυσαν χθὲς τὰ χρήματά σου, τόσον ὀλίγον μὲ ἐφόβισε σήμερον ὁ ἐλέφας σου».

Πολλὰς ἀποπείρας ἔκαμε τότε ὁ Πύρρος, ἵνα πείσῃ τὸν γενναῖον τοῦτον ἄνδρα νὰ παραμείνῃ παρ' αὐτῷ ὡς φίλος καὶ πρῶτος στρατηγός, αἱ ἀπόπειραι ὅμως αὗται γενόμεναι πρὸς ἄνδρα ὀλιγαρκῆ καὶ ἀδιάφθορον, οἷοι ἦσαν οἱ Ρωμαῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, κατὰ φυσικὸν λόγον δὲν ἐτελεσφόρησαν.

Ἐν τούτοις ὁ Πύρρος δὲν ἐδέχθη τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν αἰχμαλώτων, ἵνα ὅμως εὐχαριστήσῃ καὶ τιμήσῃ τὸν Φαβρίκιον, ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ρωμαίους αἰχμαλώτους νὰ μεταδῶσι κατά τινα μεγάλην αὐτῶν ἑορτὴν εἰς Ρώμην ὑπὸ τὸν ὅρον, μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἑορτῆς νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ στρατόπεδον ὡς αἰχμάλωτοι. Οὗτοι μετέβησαν τῷόντι εἰς τὴν πατρίδα των καὶ μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ταχθείσης προθεσμίας ἐπανῆλθον εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Πύρρου, τηρήσαντες οὕτω τὴν ὑπόσχεσίν των, ἀφοῦ μάλιστα καὶ ἡ γερουσία τῆς Ρώμης, ἵνα μὴ τυχὸν αἰχμάλωτός τις φανῇ ἀνάξιος τῆς εὐγενείας ταύτης τοῦ ἐχθροῦ, ἐκήρυξεν ὅτι ἤθελεν ἐπιβληθῇ ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου κατ' ἐκείνου, ὅστις μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἑορτῆς ἤθελε παραμείνει ἐν Ρώμῃ.

Τοὺς αἰχμαλώτους ὡδήγησεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Πύρρου ὁ Φαβρίκιος, ἐκεῖ δ' ἔλαβεν ἐπιστολὴν ἀπὸ τὸν ἀσυνείδητον ἰατρὸν τοῦ Πύρρου, ὅστις ὑπέσχετο νὰ δηλητηριάσῃ ἀντὶ ὡρισμένης ἀμοιβῆς τὸν βασιλέα του. Ὁ Φαβρίκιος ἀπέστειλεν ἀμέσως τὴν ἐπιστολὴν ταύτην εἰς τὸν Πύρρον, ὅστις πλήρης εὐγνωμοσύνης καὶ θαυμασμοῦ ἀνέκραξεν· «Εὐκολώτερον ἦτο ὁ ἥλιος νὰ παρεκκλίνῃ ἀπὸ τὴν τροχιάν του ἢ ὁ Φαβρίκιος ἀπὸ τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς».

Ὡς ἦτο ἐπόμενον ὁ Πύρρος ἐτιμώρησε τὸν προδότην ἰατρὸν μὲ τὴν προσήκουσαν εἰς τὸ ἔγκλημά του ποινήν, ἵνα δὲ δείξῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸν Φαβρίκιον, ἠλευθέρωσεν ἄνευ λύτρων πάντας τοὺς Ρωμαίους αἰχμαλώτους.

---

37. Φιλήμων καὶ Βαυκίς.

Ἠθέλησέ ποτε ὁ Ζεὺς νὰ δοκιμάσῃ τὴν φιλοξενίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ μεταμορφωθεὶς εἰς ἄνθρωπον παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν υἱόν του Ἑρμῆν καὶ μετέβη εἰς ἓν χωρίον τῆς Φρυγίας.

Ἔκρουσαν κατὰ σειρὰν τὰς θύρας ὅλων τῶν οἰκιῶν ζητοῦντες φιλοξενίαν, οὐδεμία ὅμως ἤνοιξεν εἰς τὴν παράκλησίν των.

Ἔφθασαν τέλος πρὸ μιᾶς ἀχυροσκεποῦς καλύβης, ὅπου ἔζων ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ὁ γέρων Φιλήμων καὶ ἡ Βαυκίς, ἀνδρόγυνον θεοσεβές. Οὗτοι εἶχον φθάσει εἰς γῆρας βαθὺ καὶ ἦσαν πτωχοὶ μὲν ἀλλ' εὐτυχεῖς, μόλις δὲ ἤκουσαν τὴν παράκλησιν τῶν δύο ξένων, ὅπως δοθῇ εἰς αὐτοὺς ἄσυλον, ἤνοιξαν ἀμέσως τὴν θύραν καὶ ὑπεδέχθησαν αὐτοὺς εἰς τὴν καλύβην των.

Ὁ γέρων προσέφερεν εἰς αὐτοὺς κάθισμα καὶ παρεκάλεσε νὰ καθίσωσι καὶ ἀναπαυθῶσιν ἐκ τοῦ κόπου, ἡ δὲ Βαυκὶς ἔστρωσε τὸ κάθισμα διὰ χονδροῦ ὑφάσματος.

Μετὰ ταῦτα ἤναψε μέγα πῦρ μετὰ πολλοῦ κόπου εἰς τὴν ἑστίαν τῆς καλύβης, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐτοποθέτησε χαλκοῦν λέβητα ἐκαθάρισε τὰ λάχανα, τὰ ὁποῖα εἶχε συλλέξει ὁ γέρων πρὸ ὀλίγου δροσερὰ ἐκ τοῦ κήπου, καὶ ἔρριψε ταῦτα ἐντὸς τοῦ βράζοντος ὕδατος.

Ἕως οὗ ἑτοιμασθῇ τὸ γεῦμα συνωμίλουν οἱ δύο γέροντες φιλοφρόνως πρὸς τοὺς ξένους αὐτῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ γραῖα, τρέμουσα ἐκ τῶν πολλῶν ἐτῶν, ἀλλὰ πρόθυμος, ἐτοποθέτησε τὴν τράπεζαν ἐν τῷ μέσῳ τῆς καλύβης, ἐκαθάρισεν αὐτὴν διὰ πρασίνων φύλλων ἡδυόσμου, καὶ ὑπὸ τὸν ἕνα τῶν ποδῶν, ἐπειδὴ ἦτο βραχύτερος τῶν ἄλλων, ἔθηκε μικρὸν τμῆμα ξύλου καὶ οὕτως ἴσασεν αὐτόν.

Παρέθηκεν ἀκολούθως ἐπὶ πηλίνων πινακίων ἐλαίας, τυρὸν καὶ ᾠά, ἐψηθέντα ὑπὸ ἐλαφρῶς θερμὴν τέφραν.

Ἔφερε καὶ κρατῆρα χαλκοῦν καὶ ποτήρια ξύλινα καὶ οἶνον, ὄχι πολὺ παλαιόν.

Ἀπέσυρε κατόπιν ἐκ τῆς πυρᾶς τὰ λάχανα καὶ μετὰ ταῦτα

παρέθηκεν ἐντὸς κανίστρων σῦκα γλυκέα καὶ μῆλα εὐώδη καὶ σταφυλὰς δροσεράς.

Πτωχὸν ἦτο τὸ γεῦμα, ἀλλ' ἐγένετο πλούσιον ἐκ τοῦ χαρωποῦ προσώπου καὶ τῆς προθύμου θελήσεως τῶν δύο γερόντων.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως συνέβαινεν ἓν θαῦμα. Ὁ κρατήρ, ἂν καὶ διαρκῶς ἤντλουν ἐξ αὐτοῦ οἶνον, πάντοτε εὑρίσκετο πλήρης.

Οἱ γέροντες ἔκπληκτοι ἐννοοῦσιν, ὅτι οἱ ξένοι δὲν εἶνε συνήθεις ἄνθρωποι. Περίφοβοι τείνουσι πρὸς αὐτοὺς ἱκέτιδας χεῖρας καὶ παρεκάλουν τούτους νὰ συγχωρήσωσιν αὐτοὺς διὰ τὸ πενιχρὸν γεῦμα.

Εἶχον ἕνα μόνον χῆνα. Εὐθὺς ἡτοιμάσθησαν νὰ σφάξωσι καὶ μαγειρεύσωσιν αὐτὸν διὰ τοὺς ξένους· ἀλλ' ὁ χὴν ἁπλώσας τὰς πτέρυγας ἔφευγε ταχέως καὶ κατεπόνει ματαίως τοὺς διώκοντας γέροντας.

Παρενέβησαν τέλος οἱ θεοὶ καὶ εἶπον τοιαῦτα:

«—Εἶσθε θεοσεβεῖς καὶ φιλόξενοι ἄνθρωποι· εἴχετε τὴν εὐτυχίαν νὰ φιλοξενήσετε τοὺς θεούς σας. Οἱ ἀσεβεῖς ὅμως γείτονές σας θὰ τιμωρηθῶσιν, ὅπως πρέπει. Ἀφήσατε τὴν κατοικίαν σας· ἀκολουθήσατε ἡμᾶς εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους».

Οἱ γέροντες ὑπακούουσι καὶ στηριζόντες ἐπὶ τῆς ῥάβδου των τὰ καταπεπονημένα μέλη ἀναβαίνουσι μετὰ κόπου τὴν ἀνωφέρειαν τοῦ ὄρους.

Μόλις φθάνουσιν εἰς τὴν κορυφήν, στρέφουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ βλέπουσιν ὁλόκληρον τὴν κάτωθι ἔκτασιν κεκαλυμμένην ὑπὸ ὑδάτων· μόνη ἡ καλύβη αὐτῶν ὑπερεῖχεν.

Ἀλλ' ὦ τοῦ θαύματος! Μεταβάλλεται αἴφνης αὕτη εἰς μέγαν ναὸν πολύστυλον καὶ καλλιμάρμαρον.

Στρέφεται τότε ὁ Ζεὺς πρὸς αὐτοὺς καὶ λέγει: «Εἴπατέ μοι, φιλόξενοι γέροντες, τίνα χάριν ζητεῖτε παρ' ἐμοῦ;»

«—Παρακαλοῦμεν», ἀπήντησαν, «νὰ γίνωμεν οἱ φύλακες τοῦ ναοῦ σου· ὡσαύτως σὲ ἱκετεύομεν, ἐπειδὴ καὶ οἱ δύο ἐζήσαμεν ἡνωμένοι, δὸς ν' ἀποθάνωμεν καὶ οἱ δύο τὴν αὐτὴν στιγμήν· δὸς μήτ' ἐγὼ νὰ ἴδω τῆς γυναικός μου τὸν θάνατον, μήτε αὕτη νὰ καταβιβάσῃ ἐμὲ εἰς τὸν τάφον».

Οὕτως ἐγένετο. Ἐφ' ὅσον ἔζων, ἐφύλαττον τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ.

Μίαν ἡμέραν, ἐξηντλημένοι πλέον ἐκ γήρατος μακροῦ, ἐκάθηντο ἐπὶ τῶν βαθμίδων τῶν προπυλαίων τοῦ ναοῦ καὶ ὡμίλουν ἐν γαλήνῃ περὶ τοῦ παρελθόντος.

Αἴφνης ἡ Βαυκὶς βλέπει τὸν Φιλήμονα νὰ μεταβάλληται εἰς πολύφυλλον δένδρον καὶ ὁ Φιλήμων τὴν Βαυκίδα νὰ μεταμορφώνηται ὡσαύτως.

Καὶ ἐνῷ ἡ κορυφὴ τῶν δύο δένδρων ὑπερέβαινε πλέον τὰ παγωμένα αὐτῶν πρόσωπα, ἠκούσθησαν μόλις αἱ λέξεις:

«Χαῖρε, ἠγαπημένη Βαυκίς!».

«Χαῖρε ἠγαπημένε Φιλήμον!».

Αὗται ἦσαν αἱ τελευταῖαι τῶν λέξεις καὶ ἐξηφανίσθησαν ὑπὸ τοὺς φλοιοὺς τῶν δένδρων.

Οἱ κάτοικοι τῶν χωρῶν ἐκείνων δεικνύουσιν ἀκόμη δύο κορμοὺς δένδρων εὑρισκομένους πλησίον ἀλλήλων, ὡς τὰ δύο σώματα τῶν θεοσεβῶν καὶ φιλοξένων ἐκείνων γερόντων.

---

38. Τὸ εὐγενὲς παιδίον.

Μίαν ἑσπέραν ὁ μικρὸς Ἰωάννης ἵστατο εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας αὐτοῦ καὶ παρετήρει εἰς τὴν ὁδόν.

Κατὰ τύχην λευκὸς γέρων ἐνδεδυμένος μέλανα φορέματα διήρχετο ἐκεῖθεν καὶ ἐβάδιζε βραδέως διότι ἦτο πολὺ ἀδύνατος.

Αἴφνης ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους τῆς ὁδοῦ εἶδε νὰ ἔρχηται

μετὰ μεγάλης ὁρμῆς ἅμαξα, ἡ ὁποία θὰ κατεπάτει τὸν δυστυχῆ γέροντα, διότι ἡ ὁδὸς ἦτο στενὴ καὶ ὁ γέρων δὲν θὰ κατώρθωνε νὰ παραμερίσῃ ταχέως.

Εὐτυχῶς ὁ ἁμαξηλάτης μετὰ πολλῆς δυσκολίας ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ τὰς ἡνίας τῶν ἵππων καὶ νὰ ἐπιβραδύνῃ ὀλίγον τὴν κίνησιν τῆς ἁμάξης, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ὁ γέρων εὗρε καιρὸν νὰ παραμερίσῃ ἀπὸ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ.

Δυστυχῶς ὅμως ἐν τῇ σπουδῇ αὐτοῦ ὁ γέρων ὠλίσθησε καὶ ἔπεσε κατὰ γῆς, καὶ ἡ μὲν ἅμαξα διῆλθε πλησίον του χωρὶς νὰ τὸν ἐγγίσῃ, ἀλλ' ὁ γέρων κυλισθεὶς εἰς τὸν κονιορτὸν παρουσίαζεν οἰκτρὸν θέαμα, τὸ ὁποῖον συνεκίνησε πολὺ τὸν Ἰωάννην.

Δύο ἄλλα παιδία, εὑρισκόμενα τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὴν αὐτὴν ὁδὸν καὶ παίζοντα, ἅμα εἶδον τὸν γέροντα εἰς αὐτὴν τὴν ἀθλίαν κατάστασιν, ἤρχισαν νὰ γελῶσι καὶ νὰ ἀστεΐζωνται μὲ τὸ πάθημά του καὶ νὰ ἐνοχλῶσιν αὐτὸν μὲ τοὺς κακούς των τρόπους καὶ τὴν ἀγένειαν.

Ὁ μικρὸς ὅμως Ἰωάννης ἔσπευσε νὰ βοηθήσῃ τὸν γέροντα νὰ ἐγερθῇ, ἔτρεξεν ἔπειτα εἰς τὴν οἰκίαν, ἔλαβε τὴν ψήκτραν καὶ ἐπανελθὼν ἤρχιζε νὰ καθαρίζῃ ἐπιμελῶς τὰ φορέματα τοῦ γέροντος.

Ἡ φιλοφροσύνη αὐτοῦ προυξένησε πολὺ μεγάλην χαρὰν εἰς τὸν σεβάσμιον γέροντα· δι' αὐτὴν ἐλησμόνησε τὴν πικρίαν, τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐκ τῆς σκαιότητος τῶν ἀθλίων ἐκείνων παιδίων.

«—Εὐχαριστῶ, παιδίον μου,» εἶπεν· «ἡ φιλοφροσύνη σου καὶ ὁ σεβασμός πρὸς τὸ γῆρας μαρτυρεῖ τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν ἀγαθότητα τῆς καρδίας σου. Τοὺς εὐγενεῖς ἀγαπᾷ ὅλος ὁ κόσμος· νὰ εἶσαι εὐλογημένον παιδίον μου!».

Καὶ ὁ μὲν σεβαστὸς γέρων ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του ὁ δὲ μικρὸς Ἰωάννης χαίρων καὶ φαιδρὸς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν του.

39. Κώνωψ καὶ βούβαλος.

Εἰς βουβάλου τρισμεγάλου κέρατον κογχυλωτὸν
ἦλθ' ἀκρότως κώνωψ, πρῶτος τῶν κωνώπων αὐλητῶν.

Καὶ καθίσας καὶ ἀρχίσας ὡς τὸ σύνηθες ν' αὐλῇ,

ἐφαντάσθη πῶς ἐπλάσθη ὅν τι μέγα καὶ πολύ.

Μετ' ὀλίγον πτέρ' ἀνοίγων κ' εἰς τὸν βούβαλον στραφείς,

εἶπε «Φεύγω, καὶ θὰ ἔβγω πρὸς ἀνεύρεσιν τροφῆς.

Σὲ βαρύνω καὶ σὲ δίνω, φίλε, κούρασιν πολλήν,

καὶ τὴν πλάτην κυρτοτάτην σ' ἔκαμα καὶ χαμηλήν».

«—Εὐθὺς κτῆνος» εἶπ' ἐκεῖνος «κρυφόν τι δέν σε κρατῶ.

Φύγε, μεῖνε, ς ἐμὲ εἶνε πρᾶγμα ἓν καὶ τὸ αὐτό.

Οὔτε ὅτε ἦλθες, τότε τὸ αἰσθάνθην, οὔτ' ἐνῷ,

κώνωπά μου, γίγαντά μου, τόρα φεύγεις, τὸ νοῶ!»

40 Τί θέλω.

Δὲν θέλω πλούτη καὶ χρυσὸν καὶ θεραπόντων ομήνη.
θέλω τὸ στῆθός μου χαρᾶς κ' ἐλπίδων νὰ πλουτῇ,
καὶ ἔστω μόνον κτῆμά μου καλύβη ἀχυρίνη.
μ' ἀρκεῖ αὐτή.

Δὲν θέλει κήπους, πίδακας καὶ βρύσεις ἡ ψυχή μου·
δὲν μὲ μαγεύουν λείρια καὶ κρίνοι κηπευτοί,
ὅσον μὲ θέλγει ἡ ὁσμὴ τοῦ ἐπανθοῦντος θύμου·
μ' ἀρκεῖ αὐτή.

Δὲν θέλω θέατρα, αὐλοὺς καὶ μουσικοὺς θιάσους,
δὲν θέλω εἰς τὰ ὦτά μου ὀρχήστρα νὰ κροτῇ·
ὁπόταν ψάλλ' ἡ ἀηδὼν εἰς τοὺς μυχοὺς τοῦ δάσους,
μ' ἀρκεῖ αὐτή.

---

41. 'Ο 'Ακάθιστος "Υμνος.

Κατὰ τὸ ἔτος 626 μ. Χ. ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ τὸ Βυζαντινὸν κράτος εὑρίσκοντο εἰς πολὺ δυσχερῆ θέσιν.

'Ενῷ ὁ αὐτοκράτωρ 'Ηράκλειος μετέβη παρὰ τὸν "Αλυν νὰ πολεμήσῃ τοὺς Πέρσας, ὁ Χαγάνης τῶν 'Αράβων καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Χοσρόης πολιορκοῦσι τὴν πρωτεύουσαν κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν.

'Η ὑπεράσπισις τῆς πρωτευούσης ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος εἶνε ἀνατεθειμένη εἰς τὸν πρωθυπουργὸν Γεώργιον Βῶνον καὶ εἰς τὸν Πατριάρχην Σέργιον.

'Αλλ' ὁ Χοσρόης δὲν ἐννοεῖ νὰ καθυποτάξῃ μόνην τὴν Κωνσταντινούπολιν. Θέλει νὰ ἐξαναγκάσῃ τοὺς Χριστιανοὺς εἰς ἐξωμοσίαν. "Οτε ποτὲ ὁ 'Ηράκλειος ἔπεμψε πρέσβεις περὶ εἰρήνης, ὁ Χοσρόης ὑπερήφανος ἀπήντησεν, ὅτι δὲν δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς συνεννόησίν τινα, ἂν οἱ ἐν τῷ Βυζαντίῳ δὲν λατρεύσωσι τὸν "Ηλιον.

Πρὸ 12 ἐτῶν εἶχεν ἐκπορθήσῃ τὰ 'Ιεροσόλυμα, καὶ ὁ μὲν γέρων Πατριάρχης Ζαχαρίας ἐστέναζε μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων, τὸ δὲ τίμιον ξύλον τοῦ Σταυροῦ ἦτο ἐρριμένον χαμαὶ μετὰ τῶν ἄλλων λαφύρων.

Τὸ στράτευμα τοῦ Χαγάνου ἐξ 110 χιλιάδων ἀνδρῶν παρατάσσεται ἤδη πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως τῇ 29 'Ιουλίου τοῦ ἔτους 626, διὰ σημείου δὲ συνεννοεῖται μετὰ τοῦ ἐν 'Ασίᾳ στρατηγοῦ τῶν Περσῶν πρὸς ἐπίθεσιν τῇ 31 'Ιουλίου ἐπιχειρεῖ τὴν πρώτην ἔφοδον εἰς τὴν ὁποίαν γενναίως ἀνθίστανται οἱ ἐντὸς τῆς Πόλεως. τῇ δὲ 2 Αὐγούστου οἱ πολιορκούμενοι πέμπουσι πρὸς τὸν Χαγάνην τὸν Πατρίκιον Γεώργιον μεθ' ἑτέρων τινῶν, ὅπως ὁμιλήσωσιν εἰς αὐτόν.

'Αλλ' ὅμως ἰδοὺ τί λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ ὑπερόπτης πολιορκητής. «'Εὰν θέλητε νὰ λάβητε ἕκαστος τῶν ἐν τῇ πόλει ἓν ἱμάτιον καὶ ἓν ὑποκάμισον, τότε καὶ μόνον δύνασθε νὰ μεταβῆτε εἰς τὴν 'Ασίαν, ἀφήνοντες εἰς ἐμὲ τὴν πόλιν καὶ τὴν περιουσίαν ὑμῶν. Οἱ φίλοι μου καὶ σύμμαχοι Πέρσαι (τῶν ὁποίων οἱ πρέσβεις ἦσαν παρόντες) δὲν θέλουσιν ἀδικήσῃ ὑμᾶς, ἀλλὰ θέλουσιν ἐπιτρέψῃ νὰ ὑπάγητε ὅπου θέλετε. "Αλλως δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ σωθῆτε, ἐκτὸς ἂν γίνητε ἰχθύες καὶ φύγετε διὰ θαλάσσης, ἢ πτερωτοὶ καὶ ἀπέλθετε εἰς τὸν οὐρανόν. 'Ο βασιλεὺς ὑμῶν, ὅστις ἐπολέμει ἐν Περσίᾳ, —μοι λέγουσιν ἤδη οἱ Πέρσαι—ἦ φυγὰς εἶνε ἢ αἰχμάλωτος».

Οἱ κάτοικοι ἐσωτερικῶς ὄντες ἀσθενεῖς, εἶνε περίτρομοι, ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν δὲ ἀναμένουσι θάνατον ἢ σκληρὰν αἰχμαλωσίαν.

'Ο πατριάρχης Σέργιος τὴν πόλιν περιερχόμενος παρακαλεῖ τὸν λαόν, ὅπως γενναίως ἀνθίσταται κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἔχων πεποίθησιν εἰς τὴν προστασίαν τῆς Θεομήτορος. 'Ο Χαγάνης διὰ τελευταίαν φορὰν ἀναγγέλλει εἰς τοὺς πολιορκουμένους: «Μὴ ἀπατᾶσθε ἐλπίζοντες εἰς τὸν Θεόν, ὃν πιστεύετε· ἀφεύκτως αὔριον κυριεύω τὴν πόλιν ὑμῶν». ὅμως ὁποία μεταβολὴ τῶν πραγμάτων ἔγινε!

'Ο Χαγάνης προσβάλλει πραγματικῶς τὴν πόλιν, ἀλλ' ἠττᾶται κατὰ κράτος· σφοδρὰ καταιγίς, θύελλα καὶ ἀνεμοζάλη

ἐπιπεσοῦσα, διασπᾷ, καταστρέφει καὶ καταβυθίζει ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν κατὰ θάλασσαν δύναμιν τῶν ἐχθρῶν.

Τὰ συντρίμματα τῶν πλοίων καὶ τὰ πτώματα τῶν ἐχθρῶν ἐκβράζονται εἰς τὸν Κεράτειον κόλπον, ἔνθα καὶ ὁ ἐν Βλαχέρναις ναὸς τῆς Θεοτόκου.

Ὁ λαὸς τοῦ Βυζαντίου αἰφνης ἀπὸ καταδίκου εὑρίσκεται νικητής. Ὑπὸ πάντων ἡ νίκη ἀποδίδεται τῇ Θεοτόκῳ, ἣν συνεχῶς κατὰ τὴν πολιορκίαν ἐπεκαλοῦντο.

Πᾶσα ἡ Πόλις τρέχει ἤδη εἰς τὸν ἐν Βλαχέρναις ναὸν τῆς Θεοτόκου· ἄνδρες γυναῖκες, παιδία, νέοι, γέροντες, ἄφθονα δάκρυα χαρᾶς χύνοντες συνωθοῦνται ἐκεῖ πρὸς δοξολογίαν. Ὀνομάζουσιν αὐτὴν ὑπέρμαχον στρατηγὸν καὶ ἡ πόλις, ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν, εἰς τὴν Θεοτόκον ἀναγράφει καὶ τὰ νικητήρια καὶ τὰ εὐχαριστήρια.

« Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια,
» ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν, εὐχαριστήρια
» ἀναγράφω σοι ἡ Πόλις σου, Θεοτόκε.
» Ἀλλ' ὡς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον,
» ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,
» ἵνα κράζω Σοι, χαῖρε, Νύμφη ἀνύμφευτε».

Οὐδεὶς ἐκάθισε κατὰ τὴν ὁλονύκτιον ἐκείνην δοξολογίαν· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ ὕμνος οὗτος Ἀκάθιστος ἔκτοτε ἐκλήθη καὶ ἐτηρίσθη, ὅπως τελεῖται ἡ μνήμη τοῦ μεγάλου τούτου γεγονότος τῷ Σαββάτῳ τῆς Ε' ἑβδομάδος τῶν νηστιῶν, τὸ ὁποῖον καὶ Σάββατον τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου λέγεται.

Ἔκτοτε ἀπὸ δέκα καὶ τριῶν αἰώνων σεμνοπρεπῶς ἀντηχεῖ ἡ ἱερὰ αὕτη δοξολογία ὑπὸ τοὺς θόλους τῶν ἁπανταχοῦ τῆς γῆς ὀρθοδόξων χριστιανικῶν ναῶν, ἀναμιμνησκομένων τῶν πιστῶν τοῦ μεγάλου τούτου γεγονότος.

Ἡ ἀκολουθία δ' αὕτη πλήρης ψάλλεται κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς Παρασκευῆς τῆς Ε' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν καὶ εἶνε κυρίως ὁ ὄρθρος τοῦ Σαββάτου. Χάριν δὲ εὐλαβείας καὶ κατὰ τὰς Παρασκευὰς τῶν τεσσάρων πρώτων ἑβδομάδων τῶν νηστειῶν ἀναγινώσκονται ἀνὰ ἓξ ἐκ τῶν εἰκοσιτεσσάρων τμημάτων, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ὁ Ἀκάθιστος Ὕμνος.

---

42. Τὰ πορώδη ἀγγεῖα.

Ἦτο ἡμέρα τοῦ μηνὸς Ἰουλίου.

Ὁ ἥλιος ἦτο πολὺ θερμός.

Ὁ πατὴρ τοῦ Γεωργίου ἐζήτει ὕδωρ ψυχρόν, ἵνα δροσισθῇ ὀλίγον ἀλλὰ τὸ ὕδωρ τὸ ὁποῖον ὑπῆρχεν ἐντὸς τῆς θαλίνης φιάλης, ἦτο θερμόν.

Αἴφνης διήρχετο πωλητής, ὅστις ἐπώλει ἀγγεῖα πήλινα. Ὁ πατὴρ ἠγόρασεν ἓν ἐκ τούτων τῶν πορωδῶν ἀγγείων ἔθεσεν ἐντὸς αὐτοῦ ὕδωρ καὶ μετ' ὀλίγην ὥραν ἔπιεν ἐξ αὐτοῦ καὶ αὐτὸς καὶ ὁ μικρὸς υἱὸς Γεώργιος. Τὸ ὕδωρ ἦτο πολὺ ψυχρόν, δροσιστικὸν καὶ εὐχάριστον. Ὁ Γεώργιος ἠρώτησε τὸν πατέρα· «Διατί, πάτερ, τὸ ὕδωρ τοῦ ἀγγείου τούτου εἶνε τόσον ψυχρόν;»

«Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα ἔχουσι, τέκνον μου, εἶπεν ὁ πατήρ, πόρους, διὰ τῶν ὁποίων τὸ ὕδωρ ἐξέρχεται καὶ διαβρέχει τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ τὸ ὕδωρ τὸ ἐξερχόμενον ἐξατμίζεται, ἐξατμιζόμενον δὲ παράγει ψῦξιν. Ἐκ τῆς ἐξατμίσεως λοιπὸν παράγεται ψῦξις.

Ἰδοὺ καὶ ἄλλο παράδειγμα ψύξεως, τὸ ὁποῖον παράγεται ἐκ τῆς ἐξατμίσεως. Ὅταν εἴμεθα ἱδρωμένοι καὶ ἐκτιθέμεθα εἰς ρεύματα ἀέρος, τὸ σῶμα ἡμῶν ψύχεται καὶ αἰσθανόμεθα ψῦχος· τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ὅταν ἐκτιθέμεθα εἰς τὸν ἀέρα, εὐθὺς ὡς ἐξέλθωμεν ἐκ τῆς θαλάσσης, ἐντὸς τῆς ὁποίας

ἐκολυμβήσαμεν. Ἀποθανόμεθα δηλ. ψῦχος, διότι τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον καλύπτει τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος ἡμῶν, ἐξατμιζόμενον φέρει ψῦξιν.

Πρέπει λοιπόν, ἵνα ἀποφύγωμεν τὴν ψῦξιν τοῦ σώματος ἡμῶν, νὰ μὴ καθήμεθα εἰς ρεύματα ἀέρος, ὅταν εἴμεθα ἱδρωμένοι, νὰ σφογγιζώμεθα καλῶς διὰ σπόγγου, ὅταν ἐξερχώμεθα ἐκ τῆς θαλάσσης».

---

43. Τὸ ἀερόστατον.

Δύο χαρτοποιοὶ μικρᾶς Γαλλικῆς πόλεως, οἱ ἀδελφοὶ Μογγολφιέροι ἐσκέφθησαν πρῶτοι νὰ ὑψωθῶσιν εἰς τὸν ἀέρα διὰ σφαίρας πεπληρωμένης θερμοῦ ἀέρος.

Κατασκευάζουσι σφαῖραν ἐξ ὑφάσματος τῆς ὁποίας τὸ ἓν μέρος πρὸς τὰ κάτω εἶναι ἀνοικτὸν καὶ σχηματίζει ἓν στόμιον. Κάτωθεν τοῦ στομίου τούτου θέτουσιν ἄχυρα καὶ ἀνάπτουσι πῦρ. Ὁ θερμὸς ἀήρ, ὅστις παράγεται ἐκ τῆς πυρᾶς εἰσέρχεται ἐντὸς τῆς σφαίρας καὶ ἐξογκώνει αὐτήν. Τὴν σφαῖραν περιβάλλει ἄνωθεν δίκτυον σχοινίων, ὁπόθεν πρὸς τὰ κάτω κρέμαται μέγα κάνιστρον ἐκ λυγαριᾶς ὀνομαζόμενον λέμβος. Ἐντὸς τῆς λέμβου ταύτης εἰσέρχεται ὁ ἀεροναύτης παραλαμβάνων μεθ' ἑαυτοῦ, ὅσα χρειάζονται διὰ τὸ ἐναέριον ταξείδιόν του.

Ἀερόστατον.

Μετ' ὀλίγον ἡ σφαῖρα ἐξογκοῦται ἐντελῶς καὶ μόλις συγκρατεῖται πρὸς τὴν γῆν δεδεμένη διὰ σχοινίων. Τέλος ἀπολύουσι τὰ σχοινία ταῦτα καὶ τὸ ἀερόστατον ἀνέρχεται ὑψηλὰ

παρασύρον καὶ τὸν ἀεροναύτην καὶ μετ' ὀλίγον ἀνέρχεται ἄνωθεν τῶν νεφῶν.

Πῶς ὅμως ἀνυψοῦται τὸ ἀερόστατον;

Ὅπως ἐὰν ξυλίνην σφαῖραν βυθίσωμεν εἰς τὸ ὕδωρ βαθέως καὶ ἔπειτα ἀφήσωμεν αὐτήν, ἡ σφαῖρα, ὡς ἐλαφροτέρα τοῦ ὕδατος ἀμέσως ἀνέρχεται, οὕτω συμβαίνει καὶ μὲ τὸ ἀερόστατον. Ἐπειδὴ ἡ σφαῖρα αὐτοῦ περιέχει θερμὸν ἀέρα, ὅστις εἶνε ἐλαφρότερος τοῦ ψυχροῦ, ἀνέρχεται πρὸς τὰ ἄνω ὡς ἐλαφροτέρα.

Ἀλλὰ τὸ ὕφασμα καὶ τὰ σχοινία τοῦ ἀεροστάτου, ἡ λέμβος, ὁ ἀεροναύτης, δὲν εἶναι βαρύτερα τοῦ ἀέρος; Βεβαίως· ἀλλὰ καὶ μολυβδίνη σφαῖρα εἶναι ἐπίσης βαρυτέρα τοῦ ὕδατος καὶ οὐδέποτε μόνη θὰ ἀνέλθῃ ἐκ τοῦ βάθους εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Ἀλλ' ὅμως ἂν προσδεθῇ εἰς ξυλίνην σφαῖραν ἱκανῶς μεγάλην ἀνέρχεται συρομένη ὑπὸ τοῦ ξύλου· ὁμοίως ἀνέρχεται καὶ ἡ λέμβος μετὰ τοῦ φορτίου αὐτῆς· παρασύρεται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἀέρος, ἐὰν οὗτος εἶναι ἐπαρκής.

*
* *

Τὰ πρῶτα πειράματα τῶν ἀδελφῶν Μογγολφιέρων ἐπροξένησαν μέγαν κρότον. Πάντες μέγα ἐνδιαφέρον ἐπέδειξαν διὰ τὴν ἀπόπειραν αὐτῶν ν' ἀνοίξωσι δρόμον διὰ τοῦ ἀέρος. Τὸ πρῶτον πείραμα ἔγινε τὴν 19ην Σεπτεμβρίου 1783 ἐνώπιον τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου τοῦ δεκάτου ἕκτου. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἀνέλθῃ μετὰ τοῦ ἀεροστάτου, ὅπερ ἐλέγετο *μογγολφιέρα*, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν ἐφευρετῶν, ἐκρέμασαν ἀπὸ τοῦ ἀεροστάτου κλωβίον περιέχον πρόβατον, ἀλέκτορα καὶ νῆσσαν. Οἱ πρῶτοι οὗτοι ἀεροναῦται ἐπέστρεψαν σῶοι καὶ ἀβλαβεῖς· οὐδὲν δυστύχημα συνέβη εἰς τὴν ἀνάβασιν.

Καὶ πῶς κατέβη τὸ ἀερόστατον; Ἰδοὺ πῶς:

Ὁ ἀὴρ τοῦ ἀεροστάτου δὲν διατηρεῖται πάντοτε θερμός· ψυχραίνεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον, καὶ ἐπομένως γίνεται βαρύ-

τερος. Καθ' ὅσον ὁ ἀὴρ γίνεται βαρύτερος ψυχόμενος, κατέρχεται τὸ ἀερόστατον. Τὸ πρόβατον λοιπόν, ὁ ἀλέκτωρ καὶ ἡ νῆσσα ἐπέστρεψαν σῶοι καὶ ὑγιεῖς ἐκ τοῦ ταξιδίου αὐτῶν. Μετ' ὀλίγον δέ, δύο τολμηροὶ νέοι, ὁ Πιλὰρ Δὲ Ροζιὲ καὶ ὁ Δ' Ἀρλὰνδ ἐτόλμησαν νὰ ἐπιβῶσιν ἐπὶ τῆς λέμβου. Τὸ ἀερόστατον συγκρατούμενον διὰ μακροῦ σχοινίου ἀνυψώθη ἐπανειλημμένως εἰς ὕψος ἑκατοντάδων τινῶν μέτρων. Ἡ ἐπιτυχία αὕτη ἐνεθάρρυνεν αὐτοὺς καὶ τῇ 20ῇ Νοεμβρίου 1783, οἱ δύο νέοι ἀνυψώθησαν ἐπὶ ἀεροστάτου ἐλευθέρου χωρὶς νὰ συγκρατῆται διὰ σχοινίου. Τὸ ἀερόστατον διῆλθε τοὺς Παρισίους καθ' ὅλον τὸ πλάτος αὐτῶν, ἐν ᾧ ἐζητωκραύγαζεν ἐνθουσιωδῶς τὸ πλῆθος καὶ χωρὶς νὰ συμβῇ δυστύχημά τι κατῆλθε μετὰ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας δύο χιλιόμετρα μακρὰν τοῦ μέρους, ἐξ οὗ εἶχον ἀνυψωθῆ.

Ἀλλ' ἡ τόλμη τοῦ Πιλὰρ δὲ Ροζιὲ ἐγένετο αἰτία τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ.

Ἀπεφάσισε νὰ διέλθῃ ἐπὶ τοῦ ἀεροστάτου τὸν πορθμόν, ὅστις χωρίζει τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας. Ἀλλὰ μετά τινας στιγμὰς ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ τὸ ἀερόστατον ἐσχίσθη καὶ ὁ ἀεροναύτης κρημνισθεὶς ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ἀέρος κατεμελίσθη πεσὼν ἐπὶ τῆς παραλίας. Τοῦτο δ' ὅμως τὸ ταξίδιον ἐξετέλεσαν πολλοὶ ἄλλοι ἔκτοτε χωρὶς νὰ πάθωσί τι, ἀλλ' ἐπὶ ἀεροστάτων τελειοτέρων.

Μετὰ τὸν θερμὸν ἀέρα πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ ἀεροστάτου μετεχειρίσθησαν τὸ *ὑδρογόνον*, ἀέριον, τὸ ὁποῖον εἶνε 14 φορὰς ἐλαφρότερον τοῦ ἀέρος· ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο εἶνε ἀραιότατον καὶ συχνότατα διαφεῦγον ἀπὸ τοὺς πόρους τοῦ ὑφάσματος τῆς σφαίρας, προυξένει τὴν πτῶσιν τῶν ἀεροστάτων καὶ πολλὰ δυστυχήματα, ἤδη ἀντὶ τοῦ ὑδρογόνου εἰς τὰς σφαίρας τῶν ἀεροστάτων θέτουσι φωταέριον.

*
* *

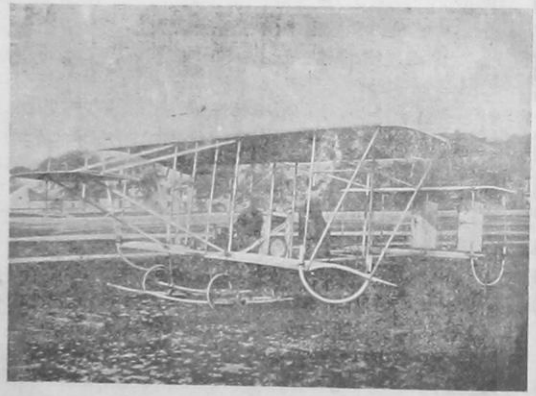
Ὁ ἀεροναύτης παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν λέμβον

σάκκους ἄμμου, οἱ ὁποῖοι ὀνομάζονται ἔρμα. Τὸ ἀνώτατον μέρος τοῦ ἀεροστάτου, ἔχει δικλεῖδα, τὴν ὁποίαν ὁ ἀεροναύτης ἀνοίγει καὶ κλείει κατὰ βούλησιν διὰ σχοινίου. Ὅταν θέλῃ νὰ καταβῇ, ἀνοίγει τὴν δικλεῖδα, οὕτω δὲ μέρος τοῦ ἀερίου ἐξέρχεται καὶ ἀντικαθίσταται ὑπὸ ἀέρος, τὸ δὲ ἀερόστατον γίνεται βαρύτερον καὶ κατέρχεται ἠρέμα. Ἐὰν δὲ τὸ ἀερόστατον πλησιάζον εἰς τὴν γῆν εὑρίσκηται εἰς ἐπικίνδυνον μέρος, ἄνωθεν ποταμοῦ ἢ δάσους ἢ κρημνοῦ, ὁ ἀεροναύτης πρέπει ν' ἀναβῇ, ἵνα μεταβῇ εἰς ἄλλο μέρος καταλληλότερον. Ἀναβαίνει δὲ ῥίπτων μέρος τῆς ἄμμου ἐκτὸς τῆς λέμβου. Ὥστε ἐν ὅσῳ ὁ ἀεροναύτης ἔχει ἔρμα δύναται νὰ ἐκλέξῃ τὸ μέρος, ὅπου δύναται νὰ καταβῇ. Τοῦτο ἦτο λίαν σπουδαῖον, ἐνόσῳ δὲν εἶχεν εὑρεθῇ τὸ πηδάλιον τοῦ ἀεροστάτου, ὥστε νὰ διευθύνῃ τοῦτο κατὰ βούλησιν ὁ ἀεροναύτης.

Ὁ ἀεροναύτης βεβαίως ὅταν λύηται καὶ τὸ τελευταῖον σχοινίον τὸ συγκρατοῦν τὸ ἀερόστατον καταλαμβάνεται ὑπὸ μεγάλης συγκινήσεως. Μετ' ὀλίγα λεπτὰ ὅταν ἀνέρχηται εἰς τὰ ὕψη, οἱ ἄνθρωποι, αἱ οἰκίαι, τὰ δένδρα, τὰ πάντα ἐξαφανίζονται ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Ἐὰν ἀποσπασθῇ ἡ λέμβος, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται ὁ ἀεροναύτης, ἐὰν κατακρημνισθῇ ἐκ τοῦ ὕψους οὐδεμία ἐλπὶς σωτηρίας. Φρίκη καταλαμβάνει ἡμᾶς ἀναλογιζομένους τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου. Ἀλλ' ὅμως γενναῖοι ἄνδρες χάριν τῆς ἐπιστήμης ἀνέβησαν ὅσον ἦτο δυνατὸν ὑψηλότερον. Τῷ 1804 ἔνδοξος σοφὸς ὁ Γαι-λουσὰκ ἔφθασεν εἰς ὕψος 7,000 μέτρων, τῷ 1850 ὁ Βαρὰλ καὶ ὁ Βιζὶν ἔφθασαν περίπου εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος. Τῷ 1862 ὁ Γκλαϊσχερ καὶ ὁ Κοζονὲς ὑψώθησαν εἰς δέκα χιλιάδας μέτρα, τὸ ὁποῖον εἶνε τὸ ἀνώτατον σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνέβη ἄνθρωπος.

Ἀλλὰ διατί δὲν ἀνέβησαν ὑψηλότερον; ἠδύνατό τις νὰ ἐρωτήσῃ. Διότι ὅσον ὑψηλότερον ἀνέλθῃ τις, τόσον εὑρίσκει τὸν ἀέρα ἀραιότερον καὶ ἀκατάλληλον διὰ τὴν ἀναπνοήν,

ἑπομένως διατρέχει μέγαν κίνδυνον ἡ ζωὴ αὐτοῦ. Τὰ ὦτα τοῦ ἀεροναύτου βομβοῦσιν, οἱ ὀφθαλμοὶ θολοῦνται, ἐπιταχύνεται ἀλλὰ ματαίως ἡ ἀναπνοή, ἐπέρχεται ἀτονία τέλος τὸ αἷμα ἐξέρχεται ἐκ τῶν ὤτων, τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν ρωθώνων, καί, ἂν ὁ ἀεροναύτης δὲν κατέλθῃ ταχέως, ἀποθνήσκει.

Ἀεροπλάνον

Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη κατωρθώθη νὰ εὑρεθῇ καὶ πηδάλιον τοῦ ἀεροστάτου, τὸ μηχάνημα δῆλαδὴ διὰ τοῦ ὁποίου τὸ ἀερόστατον δύναται νὰ κινῆται κατὰ βούλησιν. Τὰ ἀερόστατα ταῦτα, τὰ πηδαλιουχούμενα, ἔχουσι σχῆμα ὄχι πλέον σφαιρικόν, ἀλλ' ἐπίμηκες καὶ ὡοειδὲς καὶ εἶναι πολὺ μεγάλα κατὰ τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν ὄγκον. Τὸ διασημότερον τῶν πηδαλιουχουμένων ἀεροστάτων ὀφείλεται εἰς τὸν γερμανὸν Τσέππελιν.

Ἐπίσης ὅμως ἐφευρέθησαν καὶ ἄλλαι μηχαναὶ πρὸς πτῆσιν ἰσχυρόταται, αἵτινες ἀνυψοῦνται διὰ μόνης τῆς κινητηρίου των δυνάμεως, ὁμοιάζουσαι πρὸς τεράστια πτηνὰ μὲ ἀνοικτὰς πτέρυγας καὶ αἱ πτητικαὶ μηχαναὶ αὐταὶ ὀνομάζονται ἀεροπλάνα ἢ ἀεροπόρα.

44. Ὀδυσσεὺς καὶ Νεοπτόλεμος.

Ὁ πανοῦργος Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ γενναῖος υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως Νεοπτόλεμος μετὰ ναυτῶν προσέρχονται εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Λήμνου, πρό βράχου τινός, ὅπου ἦτο ὁ Φιλοκτήτης, ἵνα ἀπαγάγωσιν αὐτὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας, διότι τοῦτο κατὰ τὴν μαντείαν τοῦ Ἑλένου θὰ συνετέλει εἰς τὸ νὰ κυριευθῇ ἡ Τροία.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ὀδυσσεὺς ἐφοβεῖτο μήπως ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τοῦ Φιλοκτήτου καὶ τιμωρηθῇ, διότι αὐτὸς κατὰ τὸν πλοῦν τῶν Ἀχαιῶν εἰς τὴν Τροίαν ἀφῆκε τὸν Φιλοκτήτην εἰς τὴν Λῆμνον, ὑποβάλλει εἰς τὸν Νεοπτόλεμον σχέδιον ἀπάτης, κατὰ τὸ ὁποῖον οὗτος μέλλει νὰ ὑποκριθῇ, ὅτι ἔχει μῖσος δεινὸν πρὸς τοὺς Ἀχαιούς· λέγει λοιπὸν ὁ Ὀδυσσεὺς τὰ ἑξῆς πρὸς αὐτόν: «*Ὦ παῖ Ἀχιλλέως, πρέπει γενναῖος νὰ εἶσαι ὄχι μόνον κατὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νὰ ἐξαπατήσῃς τὴν ψυχὴν τοῦ Φιλοκτήτου διὰ πλαστῶν λόγων. Ὅταν δὲ ἐρωτᾷ ὁ Φιλοκτήτης, τίς εἶσαι καὶ πόθεν ἔρχεσαι, λέγε, ὅτι εἶσαι υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως, πλέεις δὲ εἰς τὴν πατρίδα καταλιπὼν τὸ ναυτικὸν στράτευμα τῶν Ἀχαιῶν, διότι μεγάλην ἔχθραν τρέφεις πρὸς τοὺς Ἀχαιούς, οἵτινες δὲν ἔδωκαν εἰς σὲ τὰ ὅπλα τοῦ Ἀχιλλέως ἀλλὰ εἰς ἐμέ. Λέγε δὲ κατ' ἐμοῦ, ὅσας θέλεις ἐοχάτας κατηγορίας. Προσπάθησον δὲ νὰ κλέψῃς τὰ ἀνίκητα ὅπλα, τὸ τόξον καὶ τὰ βέλη τοῦ Φιλοκτήτου. Γνωρίζω, ὦ παῖ, ὅτι ἐκ φύσεως δὲν εἶσαι παρεσκευασμένος νὰ λέγῃς τοιαῦτα μηδὲ νὰ μηχανᾶσαι κακά,*

ἀλλὰ εἶνε εὐχάριστον νὰ ἐπιτύχωμεν τὸν σκοπὸν ἡμῶν. Φανοῦ λοιπὸν ἐπὶ ἐλάχιστον μέρος τῆς ἡμέρας ἀναιδής, ἔπειτα δὲ τὸν ἐπίλοιπον χρόνον ὀνομάζου εὐσεβέστατος πάντων τῶν ἀνθρώπων».

Ἀλλὰ ὁ Νεοπτόλεμος, ὁ γενναῖος υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως, ὁμοιάζων κατὰ τὸ ἦθος πρὸς τὸν πατέρα, ἀποκρούει τὴν ἀπάτην καὶ τὰ δόλια τεχνάσματα καὶ λέγει πρὸς τὸν Ὀδυσσέα τὰ ἑξῆς :

«Ὦ παῖ Λαέρτου, ἐγὼ ἀκούων τοὺς λόγους σου λυποῦμαι καὶ ἀποστρέφομαι δολίως νὰ πράττω, διότι ἐγεννήθην ἐκ φύσεως μηδὲν νὰ πράττω μετὰ δόλου καὶ ἀπάτης. Οὔτε ἐγὼ εἶμαι τοιοῦτος, οὔτε ὁ γεννήσας με πατήρ. Ἀλλ' ἀντὶ διὰ δόλου νὰ ἀπαγάγω τὸν Φιλοκτήτην, εἶμαι ἕτοιμος διὰ τῆς βίας νὰ πράξω τοῦτο. Προτιμῶ δέ, ὦ παῖ τοῦ Λαέρτου, εἰπὼν τὸ ἀληθὲς νὰ ἀποτύχω ἢ νὰ ἐπιτύχω ἐξαπατήσας καὶ ψευδόμενος».

---

45. Ὁ ἐξυβρισθεὶς πτωχός.

Πτωχός τις ἐργάτης δὲν ἠδύνατο νὰ ἐργάζηται, διότι εἶχε θραύσει τὸν πόδα καταπεσὼν ἔκ τινος οἰκίας, εἰς τὴν ὁποίαν εἰργάζετο.

Ἡμέραν τινὰ διήρχετο υἱὸς πλουσίου, ὁ ὁποῖος, ἀντὶ νὰ εὐσπλαγχνισθῇ καὶ νὰ ἐλεήσῃ, ἐξύβρισε καὶ ἔρριψε λίθον κατ' αὐτοῦ. Ὁ πτωχὸς ἂν καὶ ἐξυβρίσθη καὶ ἐκτυπήθη διὰ τοῦ λίθου, δὲν ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ τι, ἀλλὰ ἔκυψε καὶ ἔλαβε τὸν λίθον καὶ εἶπε καθ' ἑαυτόν. *«Ἂς κρατήσω τὸν λίθον καὶ ἂς φυλάξω αὐτόν. Εἶνε πιθανὸν ἡμέραν τινὰ νὰ ρίψω καὶ ἐγὼ αὐτὸν κατὰ τοῦ ὑβριστοῦ καὶ σκληροῦ τούτου ἀνθρώπου».* Μετά τινα χρόνον ἀπέθανεν ὁ πατὴρ τοῦ ὑβριστοῦ. Ὁ υἱὸς περιῆλθεν εἰς μεγάλην πενίαν καὶ ἐπειδὴ δὲν εἰργάζετο, ἔζη

κλέπτων διάφορα πράγματα. Ὁ ἀστυνόμος τῆς πόλεως συνέλαβεν αὐτὸν κλέπτοντα καὶ ὡδήγει εἰς τὰς φυλακάς. Ὁ πτωχὸς ἐργάτης εἶδεν αὐτὸν ρακένδυτον καὶ ἐλεεινὸν καὶ ἐσκέφθη πρὸς στιγμὴν νὰ ρίψῃ τὸν λίθον κατ' αὐτοῦ.

Ἀλλ' ἀμέσως μετενόησε καὶ ἀντὶ νὰ ρίψῃ τὸν λίθον κατὰ τοῦ ἐλεεινοῦ ἐκείνου ἀνθρώπου, ἔρριψεν ἐντὸς φρέατος καὶ εἶπεν: *«Δὲν εἶναι χριστιανικὸν νὰ ἐκδικῆταί τις τὸν ἐχθρόν αὐτοῦ. Ὅταν μὲν ὁ ἐχθρὸς εἶναι ἰσχυρός, εἶναι μωρία νὰ ζητῇ τις ἐκδίκησιν, ὅταν δὲ δυστυχήσῃ, εἶναι μεγάλη σκληρότης».*

---

46. Ὁ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Λέων.

Ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Βασίλειος διεκρίνετο διὰ τὴν δραστηριότητα, τὴν σύνεσιν, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ. Τὰ προτερήματα ὅμως ταῦτα ἐπεσκίαζε τὸ ἐλάττωμα, ὅτι ἦτο παράφορος καὶ τότε ἐδεικνύετο ἄδικος καὶ σκληρός.

Εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Βασιλείου ἔζη ὁ Σανταβαρηνός, ὅστις διὰ τῆς ὑποκρισίας καὶ τῶν ῥαδιουργιῶν του κατώρθωσε νὰ τὸν εὐνοῇ ὁ αὐτοκράτωρ, ἐνῷ ὁ υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Λέων, γνωρίζων τὸν χαρακτῆρα τοῦ ὑποκριτοῦ, περιεφρόνει αὐτόν.

Τοῦτου ἕνεκα ὅμως ὁ Σανταβαρηνὸς ἐμίσει θανασίμως τὸν Λέοντα, ὅστις ἦτο καὶ ὁ διάδοχος τοῦ θρόνου, καὶ ἐζήτει τὸ μέσον νὰ καταστρέψῃ αὐτὸν ἐπωφελούμενος ἀπὸ τὴν συνήθη παραφορὰν τοῦ αὐτοκράτορος.

Ἤρχισε λοιπὸν νὰ προσποιῆται φιλίαν πρὸς τὸν Λέοντα, νὰ κολακεύῃ αὐτόν, νὰ ἐκτελῇ πάσας τὰς ἐπιθυμίας τοῦ

Λέοντος, οὕτως ὥστε ὁ Λέων ἤρχισε νὰ μὴ δυσπιστῇ πλέον πρὸς τὸν πανοῦργον.

Ὅταν δὲ ἐπρόκειτο ἡμέραν τινὰ ὁ αὐτοκράτωρ νὰ ἐξέλθῃ εἰς κυνήγιον, ὅτε οὐδεὶς τῶν ἀκολούθων καὶ τῶν υἱῶν ἀκόμη τοῦ αὐτοκράτορος ἐπετρέπετο νὰ φέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ ὅπλον, ὁ Σανταβαρηνὸς ἔκρινε τὴν περίστασιν κατάλληλον, διὰ νὰ θέσῃ εἰς ἔργον τὸ σχέδιόν του.

Ἐπειδὴ εἶχεν ἀποκτήσει πλέον τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Λέοντος, ἔρχεται ὁρμαίως πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως πρὸς αὐτόν, ἀνακοινώνει εἰς τὸν Λέοντα δῆθεν μυστικῶς τὴν ψευδῆ εἴδησιν, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ διατρέχει κίνδυνον κατὰ τὸ κυνήγιον, καὶ πείθει τὸν ἀγαθὸν υἱὸν ν' ἀκολουθήσῃ τὸν πατέρα, φέρων κεκρυμμένον ἐγχειρίδιον, ὅπως προστατεύσῃ αὐτόν.

Ἐξῆλθον μετ' ὀλίγον εἰς τὸ κυνήγιον. Κατά τινα στιγμὴν αὐτοῦ τρέχει ἀσθμαίνων καὶ περίτρομος ὁ Σανταβαρηνὸς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καί: «Δέσποτα!», φωνάζει, «ὁ υἱός σου ὁ Λέων ἀνυπομονεῖ νὰ βασιλεύσῃ· ὑπὸ τὸ φόρεμα κρύπτει ξιφίδιον! Φυλάξου, βασιλεῦ!».

Ὁ αὐτοκράτωρ εὐθὺς παραφέρεται· διατάσσει νὰ προσαγάγωσι τὸν Λέοντα.

Μόλις ἀπεκαλύφθη τὸ ξιφίδιον, ἀκράτητος ἐξ ὀργῆς ὁρμᾷ κατὰ τοῦ ἀθῴου υἱοῦ, ἀποσπᾷ ἀπὸ τὰ στήθη αὐτοῦ βιαίως τὰ αὐτοκρατορικὰ κοσμήματα καὶ διατάσσει νὰ ῥίψωσιν αὐτὸν ἄκριτον εἰς τὴν φυλακήν.

Ἐπανελθὼν ἀκολούθως εἰς τὰνάκτορα ἐκλείσθη ἐν τοῖς δωματίοις αὐτοῦ καὶ περιπεσὼν εἰς ἄμετρον λύπην ἀνελύθη εἰς δάκρυα. «Ὁ Λέων», ἔλεγεν ὀλολύζων, «ὁ προσφιλής μου υἱός, ὁ ἀληθὴς διάδοχος, νὰ ἐπιβουλευθῇ τὴν ζωὴν τοῦ πατρός του; Ὁ ἀχάριστος! Δὲν θέλω πλέον νὰ ἴδω οὔτε αὐτόν, οὔτε ὅ,τι δήποτε ἄλλο δύναται νὰ μ' ἐνθυμίζῃ τὴν ὄψιν αὐτοῦ. αἰ' ἐμὲ οὔτε ὑπάρχει, ἀλλ' οὔτε ὑπῆρξέ ποτε

Λέων!» Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐχύθη πένθος εἰς τὰ ἀνάκτορα.

Μάτην ὁ ἀτυχὴς Λέων ἔγραφεν ἐκ τῆς εἱρκτῆς συγκινητικωτάτας ἐπιστολὰς πρὸς τὸν πατέρα. Ὁ αὐτοκράτωρ οὔτε καὶ νὰ ἴδῃ τὰς ἐπιστολὰς ταύτας ἤθελεν.

* * *

Παρῆλθον τρεῖς μῆνες καὶ κατὰ παλαιὰν συνήθειαν τὴν ἑσπέραν τῶν Χριστουγέννων ὁ Βασίλειος παρέθετεν ἐπίσημον γεῦμα εἰς τοὺς αὐλικούς. Δὲν ἤθελεν, ἂν καὶ πενθῶν εἰσέτι διὰ τὴν διαγωγὴν τοῦ υἱοῦ του, νὰ μὴ ἐκτελέσῃ τὴν συνήθειαν αὐτήν. Εἰς δὲ τὸ παρατεθὲν γεῦμα, ὅπου παρακάθισαν ὁ αὐτοκράτωρ καὶ οἱ αὐλικοί, λύπη καὶ σιγὴ ἐπικρατεῖ, ὡσὰν τὸ γεῦμα νὰ εἶναι πένθιμον.

Ἀπὸ τὸ πλαίσιον ἑνὸς τῶν παραθύρων κρέμαται κλωβίον ἀπὸ ἀργυρᾶ σύρματα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ὁ ὑπὸ τοῦ Λέοντος ἀνατραφεὶς ψιττακός. Αἴφνης ἐν τῷ μέσῳ τῆς βαθείας σιγῆς ἀκούεται ἡ φωνή: «Λέον! φίλτατε Λέον!»

Ἦτο ἡ φωνὴ τοῦ ψιττακοῦ, ὅστις ἐπανελάμβανε τὰς λέξεις ὅσας εἶχε μάθει παρὰ τοῦ Λέοντος.

Εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς φράσεως, πάντες συνεκινήθησαν· καὶ αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος οἱ ὀφθαλμοὶ ἐπληρώθησαν δακρύων.

Ἐπὶ τέλους εἷς τῶν αὐλικῶν λέγει: «Δέσποτα! ἡ φωνὴ τοῦ ψιττακοῦ καταδικάζει ἡμᾶς· διατὶ νὰ μὴ τολμῶμεν καὶ ἡμεῖς, ὅπως αὐτὸ νὰ προσφέρωμεν ὄνομα τόσον προσφιλὲς εἰς πάντας; Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ παρευρισκώμεθα εἰς ἐπίσημον γεῦμα, ἀφοῦ ὁ υἱός σου παραμένει εἰς ὑπόγειον φυλακήν, θῦμα φοβερᾶς πλεκτάνης;

Διέταξας, Δέσποτα, ν' ἀνακριθῇ; ν' ἀπολογηθῇ; Ἐξησφάλισεν ὁ νόμος εἰς αὐτόν, ὅσα πλεονεκτήματα δὲν ἀρνούμεθα οὐδὲ εἰς τοὺς ἐσχάτους κακούργους;»

Ἡ εὐθαρσὴς αὕτη γλῶσσα ἀφυπνίζει ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ αὐτοκράτορος τὰ συναισθήματα τῆς φύσεως. Ὁ Λέων ὁδη-

γηθεὶς πρὸ τοῦ πατρὸς αὐτὴν ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἀπέδειξεν εὐκολώτατα τὴν ἀθῳότητα αὐτοῦ.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἀναγνωρίζει, ὅτι ἐξηπατήθη· καταρᾶται τὴν ἀπαισίαν παραφοράν, ἥτις ἐπὶ τρεῖς μῆνας κατέστησε καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν δυστυχεῖς. Ἐναγκαλίζεται τὸν Λέοντα· ἀναμιγνύονται τὰ δάκρυα αὐτῶν. Ἡ συνάθροισις ὅλη κλαίει ἐκ χαρᾶς.

Καὶ ὁ Σανταβαρηνός; Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Λέων εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὴν αἴθουσαν, εἶχε δραπετεύσει. Ὁ Βασίλειος καὶ ὁ Λέων ἐν τῇ εὐτυχίᾳ αὐτῶν ἐφάνησαν ἐπιεικεῖς. Ἐτιμώρησαν μόνον τὸν προδότην δι' ἐξορίας διαρκοῦς.

---

47. Ἀοργησία μεγάλων ἀνδρῶν.

Ὅτε νεανίας τις θρασὺς καὶ βδελυρὸς ἐλάκτισε τὸν Σωκράτην, πάντες οἱ περὶ αὐτὸν φίλοι ἠγανάκτησαν καὶ ἠθέλησαν νὰ τιμωρήσωσιν αὐτόν. Ὁ Σωκράτης ὅμως βλέπων αὐτοὺς τεταραγμένους δὲν ὠργίσθη, ἀλλὰ θέλων νὰ καταπραΰνῃ τὴν ὀργὴν αὐτῶν εἶπεν· «*Ἆρά γε ἠθέλετε ἀξιώσει, ἂν ὄνος με ἐλάκτιζε, καὶ ἐγὼ νὰ ἀντιλακτίσω αὐτόν;*» Ὁ νεανίας τόσον πολὺ μετεμελήθη διὰ τὸ ἀτόπημα αὐτοῦ, ὥστε μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ τοὺς ὀνειδισμοὺς τῶν ἄλλων προετίμησε νὰ ἀπαγχονισθῇ.

Ὁ Ἀρχύτας, ὁ στρατηγός, ὅτε ἀπῆλθεν εἰς πόλεμον, παρέδωκεν εἴς τινα ἐπιστάτην τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, ἵνα καλλιεργήσῃ αὐτόν.

Οὗτος ὅμως ἀμελήσας ἀφῆκε τὸν ἀγρὸν χέρσον.

Ὅτε ἐπανῆλθεν ὁ Ἀρχύτας ἐκ τοῦ πολέμου καὶ εἶδε τὸν ἀγρὸν χέρσον, δὲν ὠργίσθη, ἀλλὰ προσεκάλεσε τὸν ἐπιστάτην καὶ εἶπε· «*Θὰ σὲ ἐτιμώρουν, ἂν δὲν ὠργιζόμην πολύ.*»

Ὁ Πλάτων ὁ φιλόσοφος ὠργίσθη ποτὲ κατὰ τοῦ βδελυροῦ καὶ λαιμάργου δούλου αὐτοῦ· προσκαλέσας δὲ τὸν υἱὸν τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ εἶπε· «*Ῥάπισον αὐτόν, σὲ παρακαλῶ, διότι ἐγὼ πολὺ ὀργίζομαι.*»

Ἀντίγονος ὁ βασιλεὺς ἠνάγκασέ ποτε τοὺς στρατιώτας νὰ στρατοπεδεύσωσιν εἰς μέρος, ὅπου ἦτο ἔλλειψις τροφῶν.

Τινὲς ἐξ αὐτῶν ἤρχισαν διὰ τοῦτο νὰ κακολογῶσι καὶ νὰ ὑβρίζωσιν αὐτὸν μὴ γνωρίζοντες, ὅτι ἦτο πλησίον αὐτῶν. Ὁ Ἀντίγονος ἀνασηκώσας τὴν σκηνὴν διὰ τῆς ῥάβδου εἶπε· «*Θὰ σᾶς κάμω νὰ κλαύσητε, ἂν δὲν ἀπέλθητε ὀλίγον τι μακρὰν νὰ μὲ ὑβρίζετε.*»

Πύρρος, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου, μαθὼν ὅτι νεανίσκοι τινὲς συμπίνοντες εἶπον πολλὰς ὕβρεις καὶ βλασφημίας κατ' αὐτοῦ, διέταξε νὰ παρουσιασθῶσιν ἅπαντες ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν. Ἀφοῦ δὲ παρουσιάσθησαν, ἠρώτησε τὸν πρῶτον ἐξ αὐτῶν, ἄν τῷ ὄντι, εἶπον ὕβρεις. «*Ναί, βασιλεῦ,* ἀπεκρίθη, *καὶ ταύτας εἴπομεν καὶ περισσοτέρας θὰ ἐλέγομεν, ἂν εἴχομεν πίει οἶνον περισσότερον*». Γελάσας δὲ ὁ Πύρρος ἀπέλυσεν αὐτούς, οὐδένα τιμωρήσας.

Ὡραῖον παράδειγμα ἀοργησίας καὶ πραότητος παρουσιάζει ὁ βίος τοῦ δικαίου Ἀριστείδου. Ὁ Ἀριστείδης διὰ τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀφιλοχρηματίας, τῆς φρονήσεως καὶ τῆς φιλοπατρίας ἀπέκτησε μεγίστην ὑπόληψιν καὶ ἐπιρροὴν μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλά τινες παρέστησαν ἐπικίνδυνον εἰς τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα τὴν τοιαύτην τοῦ Ἀριστείδου ὑπεροχὴν καὶ κατέπεισαν τὸν λαὸν νὰ ἐξοστρακίσῃ τὸν δίκαιον τοῦτον ἄνδρα ἐπὶ δεκαετίαν μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν.

Ὅτε δὲ οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν ἐξορίαν αὐτοῦ ἔγραφον ἐπὶ τῶν ὀστράκων τὸ ὄνομα, ἵνα ῥώσωσι τὴν ψῆφον κατ' αὐτοῦ, χωρικός τις ἀγράμματος ἐπλησίασεν αὐτὸν καὶ παρουσιάσας

τὰ ὄστρακον παρεκάλει νὰ γράψῃ ἐπ' αὐτοῦ τὸ ὄνομα Ἀριστείδης.

—«Καὶ τί κακὸν ἔπαθες ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου;» ἠρώτησε τότε τὸν χωρικὸν ὁ Ἀριστείδης.

—«Οὐδέν, ἀπεκρίθη ὁ χωρικός· οὐδὲ γνωρίζω τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἐνοχλοῦμαι νὰ ἀκούω ἁπανταχοῦ νὰ ὀνομάζωσιν αὐτὸν δίκαιον».

Ὁ Ἀριστείδης δὲν ὠργίσθη κατὰ τοῦ χωρικοῦ, ἀλλ' ἔγραψεν ἀμέσως ἐπὶ τοῦ ὀστράκου τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸ εἰς τὸν χωρικόν.

Ὀργὴ καὶ μέθη ἀδελφαί, διαφορὰν δὲν ἔχουν,
ἐγκλήματα καὶ κίνδυνοι κατόπιν αὐτῶν τρέχουν.

---

48. Τὸ ἴον.

Ἐκεῖ εἰς βράχον ἔρημον ἐφύτρωσεν ἓν ἴον·
κάτω τοῦ βράχου λυσσωδῶς τὸ κῦμα σπᾷ, ἀφρίζει,
τὸ ἄνθος δέρνει ἡ βροχή, ὁ νότος τὸ λυγίζει·
δὲν ἔχει ἕνα σύντροφον παρήγορον πλησίον.
Μεμονωμένον, ἄγνωστον κυρτοῦται, ἀνορθοῦται·
ἁπλῶς τὸν θόρυβον ἀκοῦον τῶν κυμάτων.
Ἡ φύσις πλὴν ἐρρίγησεν, ὠχρὰ καὶ τεθλιμμένη,
ψυχρὸς βορρᾶς ἐτίναξε τὰ φύλλα καὶ τὰ ἄνθη,
τὸ ἴον τὸ ταλαίπωρον ἐπίσης ἐμαράνθη,
καὶ ὁ ἀνεμοστρόβιλος τὸ ἥρπασε. Ποῦ βαίνει;
Καὶ ὁ ἀνεμοστρόβιλος ἀνήρπασε τὸ ἴον,
δὲν ἔχει πλέον ἄρωμα, δὲν ἔχει χρῶμα πλέον
εἰς μάτην ἀγωνίζεται ἁπλῶς παλαιόν.
Φεῦ! εἰς τὸ κάλλος ἔδωκε βραχὺν ἡ μοῖρα βίον.

Καὶ πάλιν καὶ αἰώνια τὸ ἔαρ ἐπιστρέφει,
τὸ ἄνθος μου ἐζήτησα καὶ δὲν ὑπῆρχε πλέον . . .
Τὸ κῦμα κάτω θρηνεῖται ἄνω περνοῦν τὰ νέφη.

---

49. Ὄνος φέρων εἰκόνα.

Εἰς καλὸν χωρίδιον
ὄνος εἰκονίδιον
ἔφερε στὸν ὦμόν του·
κι ὅταν εἰς τὸν δρόμον του

ἄλλοι προσηκώνοντο,
ἄλλοι ἐσταυρώνοντο,
ὑπερηφανεύετο
καὶ οὐροχαιδεύετο.

Ἔλεγε καυχώμενος,
ἔλεγ' ἀγαλλόμενος
«—Πόσα προσκυνήματα!
ποῖα γονατίσματα!

Ἐμὲ ὅλοι σέβονται
καὶ μὲ προπορεύονται!
Εἶδαν τὴν ἀξίαν μου
κι' ἦλθαν εἰς λατρείαν μου».

Καὶ ταὐτιά του τάνυζε,
πήδαε, ὠγκάνιζε,
πλὴν τὸν ὀνηλάτην του
εἶδεν εἰς τὴν πλάτην του,

ὅστις τὸν ἀντάμειψε,
καὶ τοῦ τὲς πασάλειψε,
τρέμων μὴ στὸ σκόνισμα
πέσῃ τὸ εἰκόνισμα,

καὶ ὡς ἐπιφώνημα
κράζων· «Κάθου φρόνιμα,
ὄνε! μὴ τρελλαίνεσαι!
καὶ θεὸς δὲν γένεσαι».

---

50. Ὁ ἠλεκτρικὸς τηλέγραφος.

Ὅσον περισσότερον χρόνον κερδίζει ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸ διάστημα τῆς ζωῆς του, τόσον περισσότερον ζῇ. Ἕως τώρα ἡ ἐφεύρεσις ἡ ὁποία ἐχρησίμευσε περισσότερον εἰς τὸν ἄνθρωπον διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν, εἶνε ὁ ἠλεκτρικὸς τηλέγραφος, ὁ ὁποῖος καὶ ὁμοιάζει πολὺ πρὸς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον. Πρὸς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἀντιστοιχοῦν τὰ σύρματα καὶ ἡ μηχανή, πρὸς δὲ τὴν ἀόρατον ψυχὴν ὁ ἠλεκτρισμός, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ ἄψυχος μηχανὴ κινεῖται καὶ μεταδίδει εἰς παμμεγίστας ἀποστάσεις τὰς σκέψεις καὶ τὰς ἀποφάσεις του.

Ὁ κόσμος ὅλος ἀποδίδει τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ τηλεγράφου εἰς τὸν Μόρς. Εἶναι ἄδικον τοῦτο, διότι πολλοὶ ἐπιστήμονες πρὸ τοῦ Μὸρς τὸν εἶχον ἀνακαλύψει.

Τὸν συνήθη τηλέγραφον ἀποτελοῦν κυρίως τὰ ἑξῆς μέρη:

Ἠλεκτρικὴ στήλη, ἡ ὁποία δίδει τὸν ἠλεκτρισμόν· ἀνεκαλύφθη κατὰ πρῶτον ἀπὸ τὸν Γαλβάνην τῷ 1790 καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὸν Βόλταν τῷ 1800· κατόπιν δὲ ἐτελειοποιήθη εἰς τὴν στήλην τοῦ Δανιὴλ (κατὰ τὸ 1839), τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίησεν ὁ Μόρς.

Τὸ σύρμα, διὰ τοῦ ὁποίου διαβιβάζεται ὁ ἠλεκτρισμός, ἐν ἀρχῇ ἦτο διπλοῦν. Ὁ Σταιναῒλ ἀνεκάλυψε τῷ 1838 ὅτι ἡ γῆ δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ ἕν ἐκ τῶν συρμάτων τούτων.

Ὁ ἠλεκτρομαγνήτης, ὁ ὁποῖος σύγκειται ἐξ ἑνὸς τεμαχίου σιδήρου, σχήματος πετάλου· ἐπ' αὐτοῦ περιτυλίσσεται λεπτὸν σύρμα μεμονωμένον διὰ μεταξίνης κλωστῆς. Ὅταν διέρχεται διὰ τοῦ σύρματος ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα, ὁ πεταλοειδὴς σίδηρος γίνεται μαγνήτης καὶ συνεπῶς ἕλκει ἄλλα μικρὰ τεμάχια σιδήρου.

Ὁ τηλέγραφος λοιπὸν τοῦ Μὸρς λειτουργεῖ ὡς ἑξῆς: Πιέζομεν τὸ χειριστήριον ἢ πομπὸν καὶ θέτομεν οὕτως εἰς συγκοινωνίαν τὴν στήλην μετὰ τῆς γραμμῆς. Τότε ὁ ἠλεκτρομαγνήτης τοῦ ἄλλου σταθμοῦ ἕλκει τὸ τεμάχιον τοῦ σιδήρου, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται ἀπέναντί του. Ὁ σίδηρος αὐτὸς συνδέεται μετὰ δείκτου, ὁ ὁποῖος γράφει ἐπὶ λωρίδος χαρτίνης τὸ ἀποσταλὲν σημεῖον. Ἅμα παύσωμεν νὰ πιέζωμεν τὸ χειριστήριον διὰ μικροῦ ἐλατηρίου, ὁ πομπὸς ἀνυψοῦται καὶ τότε διακόπτεται τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα. Πρὸς τηλεγραφικὴν συνεννόησιν παρεδέχθησαν δύο μόνον σημεῖα: τὴν στιγμὴν (.), τὴν ὁποίαν χαράσσουσι πιέζοντες στιγμιαίως τὴν λαβὴν τοῦ χειριστηρίου τοῦ σταθμοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀναχωρεῖ τὸ τηλεγράφημα, καὶ τὴν παῦλαν (—), τὴν ὁποίαν χαράσσουσι πιέζοντες περισσότερον χρόνον τὸ χειριστήριον. Διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν δύο τούτων σημείων παράγουν συνθηματικῶς τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου.

Ὁ τηλέγραφος ἐτελειοποιήθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Τὸ 1853 ὁ Αὐστριακὸς Γίντλ ἀνεκάλυψε τὸ διπλοῦν λεγόμενον σύστημα, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπὸ δύο τηλεγραφικοὺς σταθμοὺς ταυτοχρόνως στέλλονται τηλεγραφήματα διὰ τοῦ αὐτοῦ σύρματος. Τὸ 1878 ὁ Ἔδισσων, τελειοποιήσας τὸ σύστημα τοῦτο, τὸ ἔκαμε τετραπλοῦν, δηλαδὴ τέσσαρα ταυτοχρόνως τηλεγραφήματα στέλλονται διὰ τοῦ αὐτοῦ σύρματος.

Τὸ 1846 ἐτέθη εἰς χρῆσιν ὁ γραφοτηλέγραφος, διὰ τοῦ ὁποίου τὸ τηλεγράφημα τυπώνεται ἐπὶ τῆς χαρτίνης ταινίας δι' ἀλφαβητικῶν στοιχείων. Τὸ μηχάνημα αὐτὸ ἦτο ὁ πρόδρομος ἄλλου, τοῦ ὑπὸ τῶν Ἀμερικανικῶν «τίκκερ» ὀνομαζομένου· τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ μικρᾶς τηλεγραφικῆς συσκευῆς, ἀπαραιτήτου εἰς πάντα τραπεζίτην καὶ ἔμπορον τῶν μεγάλων ἐμπορικῶν κέντρων, συνδεομένης μὲ τὸ χρηματιστήριον. Ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ὁ τραπεζίτης, ὁ ἔμπορος ἢ ὁ χρηματιστὴς γνωρίζουν τὴν κίνησιν τῆς χρηματαγορᾶς, καὶ τηλεγραφοῦσι συνεχῶς εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους τὰς γενομένας πράξεις.

Ἄλλη τελειοποίησις τοῦ τηλεγράφου εἶνε ὁ λεγόμενος «πανομοιότυπος» διὰ τοῦ ὁποίου μεταβιβάζεται πανομοιότυπον τοῦ τηλεγραφήματος, τὸ ὁποῖον γράφει ὁ ἀποστολεύς.

***

Ἡ μεγαλυτέρα ὅμως ἐφεύρεσις, ἡ σχετικὴ πρὸς τὸν τηλέγραφον, εἶναι ὁ ἄνευ σύρματος τοῦ Ἰταλοῦ Μαρκόνη. Ἀλλ' ὅπως διὰ τὸν τηλέγραφον τοῦ Μόρς, οὕτω καὶ διὰ τὸν τοῦ Μαρκόνη εἰργάσθησαν προηγουμένως πολλοὶ ἐπιστήμονες. Κατὰ τὸ 1887 ὁ Χὲρτς ἀπέδειξε διὰ πειραμάτων, ὅτι οἱ ἠλεκτρικοὶ σπινθῆρες παράγουν ἠλεκτρικὰ κύματα τοῦ αἰθέρος, ὅμοια μὲ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα παράγονται ὅταν ῥίψωμεν λίθον ἐντὸς ἠρεμοῦντος ὕδατος. Τὰ κύματα ταῦτα προχωροῦν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις μὲ ταχύτητα 300 ἑκατομμυρίων μέτρων κατὰ δευτερόλεπτον καὶ εἶναι ἀόρατα. Ἡ παρουσία τῶν κυμάτων τούτων ἐννοεῖται δι' ἑνὸς ὀργάνου, τὸ ὁποῖον ἀνεκάλυψεν ὁ Βρανλὺ τῷ 1830. Ὡς γνωστόν, διὰ νὰ διέλθῃ τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα ἀπὸ ἓν σημεῖον εἰς ἄλλο, πρέπει νὰ ἑνώσωμεν τὰ σημεῖα ταῦτα δι' ἑνὸς μετάλλου. Ἐὰν τὰ σημεῖα ταῦτα τὰ ἑνώσωμεν διὰ ῥινισμάτων μετάλλου, τότε τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα δὲν διέρχεται. Ὁ Βρανλὺ ὅμως ἀνεκάλυψεν ὅτι τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα διέρχεται καὶ διὰ τῶν ῥινισμάτων, ἐὰν ταῦτα εὑρεθοῦν ἐντὸς ἠλεκτρικῶν κυμάτων.

Πρῶτος ὁ Ποπὼφ τὸ 1895 ἐσκέφθη νὰ χρησιμοποιήσῃ εἰς τὸν τηλέγραφον τὰς ἀνακαλύψεις τοῦ Χὲρτ καὶ τοῦ Βρανλύ. Οὗτος παρῆγεν εἰς ἓν μέρος ἠλεκτρικοὺς σπινθῆρας, οἱ ὁποῖοι, καθὼς εἴπαμεν, γεννοῦν ἠλεκτρικὰ κύματα καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις. Εἰς ἓν ἄλλο μέρος ἔθεσε ῥινίσματα μετάλλου ἐντὸς σωλῆνος, συνδεδεμένα μὲ μίαν ἠλεκτρικὴν στήλην. Τὸ ῥεῦμα τῆς ἠλεκτρικῆς στήλης δὲν διήρχετο διὰ τῶν ῥινισμάτων. Ὅταν ὅμως παρήγοντο σπινθῆρες καὶ ἠλεκτρικὰ κύματα, τὸ ῥεῦμα τῆς στήλης διήρχετο διὰ τῶν ῥινισμάτων καὶ ἠδύνατο νὰ θέσῃ εἰς κίνησιν κώδωνα ἢ δέκτην τοῦ Μόρς.

Τὸ ὄργανον μὲ τὰ ῥινίσματα ὀνομάζεται **συνοχεὺς** καὶ εἶναι πολὺ εὐαίσθητον. Διὰ τῆς παραγωγῆς σπινθήρων μακρᾶς ἢ βραχείας διαρκείας τὸ ῥεῦμα κινεῖ ἀναλόγως τὴν ἀκίδα τοῦ δέκτου Μὸρς καὶ ἐπὶ τῆς ταινίας χαράσσονται τὰ ἀνάλογα σημεῖα. Ὁ Μαρκόνης μετὰ τὸν Ποπὼφ ἐτελειοποίησε πολὺ τὸν ἄνευ σύρματος τηλέγραφον καὶ κατώρθωσε νὰ τὸν ἐφαρμόσῃ εἰς μεγάλας ἀποστασεις.

***

Ἐφ' ὅσον κατεφαίνετο ἡ μεγίστη χρησιμότης τοῦ τηλεγράφου μεταξὺ τῶν πολέμων καὶ χωρῶν τῆς αὐτῆς ἠπείρου, ἐπὶ τοσοῦτον ηὔξανεν ὁ πόθος τῆς συνδέσεως καὶ αὐτῶν τῶν διαφόρων ἠπείρων. Τὸ ἔργον ἦτο παραπολὺ δύσκολον, χάρις ὅμως εἰς τὰς περιφήμους ἐργασίας τοῦ ἐξόχου φυσικοῦ Θόμψων, νῦν Λόρδου Κέλβιν, κατωρθώθη νὰ συνδεθῇ ἡ Εὐρώπη μετὰ τῆς Ἀμερικῆς διὰ καλωδίου. Ἡ πρώτη ἀπόπειρα ἔγινε τὸ 1857, ἀλλὰ τὸ καλώδιον ἐκόπη μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀπὸ τῆς τοποθετήσεώς του. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1858 ἔγινε δευτέρα δοκιμή, ἀλλὰ καὶ πάλιν τὸ καλώδιον ἐκόπη. Τέλος τὸν Ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἡ τρίτη δοκιμὴ ἐπέτυχε καὶ ἡ Νέα Γῆ τῆς Ἀμερικῆς συνεδέθη τηλεγραφικῶς μετὰ τῆς Ἰρλανδίας τὴν 5ην Αὐγούστου, τὴν δὲ 16ην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἡ Βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας Βικτωρία ἐτηλεγράφει πρώτη πρὸς τὸν Πρόεδρον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Βουχάναν, συγχαίρουσα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ εὐεργετικωτάτου τούτου ἔργου. Μετὰ 45 περίπου ἔτη ὁ Πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Ρούσβελτ τηλεγραφεῖ πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδον συγχαίρων αὐτὸν διὰ τὰ ἐγκαίνια τῆς νέας μεταξὺ τῶν δύο Κρατῶν συγκοινωνίας διὰ τοῦ ἄνευ σύρματος τηλεγράφου τοῦ Μαρκόνη. Ἡ ἀπόστασις, εἰς τὴν ὁποίαν ἔφθασεν ὁ ἄνευ σύρματος τηλέγραφος τοῦ Μαρκόνη εἶναι περὶ τὰ 3,000 χιλιόμετρα. Κύριος οἶδε τί ἐπιφυλάσσει μετὰ 50 ἀκόμη ἔτη ἡ Ἐπιστήμη!

Ὡς ἐκ τῆς μεγίστης ἀποστάσεως τῶν διὰ καλωδίου συνδεομένων τηλεγραφικῶν σταθμῶν παρουσιάσθη ἡ ἀνάγκη λίαν εὐοισθήτου δέκτου πρὸς κανονικὴν χάραξιν τῶν τηλεγραφικῶν σημείων. Ὁ λόρδος Κέλβιν ἐπενόησε πρὸς τοῦτο δύο γαλβανόμετρα λίαν εὐαίσθητα. Τὸ πρῶτον σύγκειται ἐξ ἑνὸς μικροῦ μαγνήτου, ὁ ὁποῖος τίθεται ἐντὸς πηνίου. Ὅταν τὸ ῥεῦμα διέρχεται, ὁ μαγνήτης κινεῖται. Τὸ δεύτερον σύγκειται ἐξ ἑνὸς πηνίου, καὶ κινεῖται ὅταν τὸ ῥεῦμα διέρχεται διὰ τοῦ σύρματος τοῦ πηνίου. Εἷς δείκτης, ὁ ὁποῖος συνδέεται μὲ τὸ πηνίον, γράφει ἐπὶ λωρίδος χάρτου τὸ τηλεγραφηθὲν σημεῖον. Τὰ τηλεγραφικὰ σημεῖα δὲν εἶνε πλέον γραμμαὶ καὶ στιγμαί, ἀλλὰ μόνον γραμμαὶ διαφόρου μήκους.

Σήμερον ἁπλοῦνται εἰς τὰ βάθη τῶν θαλασσῶν 276000 χιλιόμετρα καλωδίων, διὰ τῶν ὁποίων ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς συνεννοοῦνται.

Μεταξὺ τῶν μακροτέρων καλωδίων εἶνε τὸ μεταξὺ Λισαβῶνος καὶ Βρασιλίας, τοῦ ὁποίου τὸ μῆκος εἶνε 7159 χιλιόμετρα.

---

51. Ἡ Ἰφιγένεια.

Οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἐλλιμενισμένοι εἰς τὴν Αὐλίδα, μικρὰν πόλιν, κειμένην ἀπέναντι τῆς Χαλκίδος ἐπὶ τῆς Βοιωτικῆς ἀκτῆς. Ματαίως ὅμως περιέμενον οὔριον ἄνεμον, ὅπως ἀποπλεύσωσι κατὰ τῆς Τροίας. Ἦσαν ἀνυπόμονοι νὰ τιμωρήσωσι τὴν ὕβριν, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν εἰς αὐτοὺς ὁ Πάρις, ἁρπάσας τὴν βασίλισσαν τῆς Σπάρτης Ἑλένην, καὶ ὅμως ἔμενον ἐκεῖ πάντοτε ἀκίνητοι· διότι ὁσάκις ἐπεχείρουν ν' ἀποπλεύσωσιν, ἄνεμοι ἐναντίοι ἠμπόδιζον αὐτούς.

Τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ εἶχεν ὁ Ἀγαμέμνων. Ἀλλ' ὁ κραταιὸς ἐκεῖνος βασιλεὺς τοῦ Ἄργους καὶ τῶν Μυκηνῶν, ἀφ' ἧς ἡμέρας εἶδεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ τὰ χίλια διακόσια πλοῖα τῶν συμμάχων Ἑλλήνων καὶ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας στρατιωτῶν, ἔγινε ματαιόφρων καὶ ὑπερόπτης· ἔπλαττε δὲ σχέδια μεγάλα, ὥστε εἴδησις ἀπρόοπτος ἦλθε νὰ πλήξῃ τὴν καρδίαν αὐτοῦ βαθέως. Ὁ μάντις Κάλχας, συμβουλευθεὶς τοὺς χρησμοὺς περὶ τῆς ἐναντιότητος ἐκείνης τῶν ἀνέμων ἔμαθεν, ὅτι ἡ θεὰ Ἄρτεμις δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων ν' ἀποχωρήσωσιν, οὔτε νὰ νικήσωσι τοὺς Τρῶας, ἂν δὲν θυσιασθῇ πρωτον ἐπὶ τοῦ βωμοῦ αὐτῆς ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀγαμέμνονος Ἰφιγένεια.

Ἕξαλλος ἐκ τῆς θλίψεως ὁ δυστυχὴς πατὴρ διατάττει ἀμέσως τὸν κήρυκα Ταλθύβιον νὰ κηρύξῃ ἐπισήμως τὴν διάλυσιν τοῦ στρατοῦ· διότι κατ' οὐδένα τρόπον δὲν συνήνει εἰς τὴν θυσίαν τῆς κόρης του.

Ἀλλ' ὁ ἀδελφός του Μενέλαος ἔρχεται κατ' ἰδίαν εἰς τὴν σκηνήν του καὶ τὸν ἱκετεύει νὰ σκεφθῇ ὡριμώτερον. Ἐνθυμίζει εἰς αὐτόν, ὅτι ὡς ἀρχιστράτηγος τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ ὅλων ὁμοῦ τῶν ἡνωμένων Ἑλλήνων καὶ ὡς ἀπόγονος πρὸς τούτοις ἡρώων ἔχει καθήκοντα, πρὸ τῶν ὁποίων δὲν σύναται νὰ ὀπισθοδρομήσῃ· «ὀφείλεις, λέγει, εἰς αὐτόν, χάριν τῆς πατρίδος νὰ ἐπιδάλῃς σιγὴν εἰς τὴν θλῖψίν σου». Τέλος μετὰ πολλὰς προσπαθείας καὶ μετὰ πολλὰς παρακλήσεις πείθει αὐτὸν νὰ στείλῃ ἄνθρωπον εἰς Ἄργος, διὰ νὰ καλέσῃ εἰς Αὐλίδα τὴν σύζυγόν του Κλυταιμνήστραν καὶ τὴν θυγατέρα του Ἰφιγένειαν· ἀπέφυγεν ὅμως ὁ Ἀγαμέμνων νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς αὐτὰς καὶ τὸν σκοπόν, διὰ τὸν ὁποῖον τὰς προσεκάλει.

Ἀλλ' ὅταν ὁ ἀπεσταλμένος του ἀνεχώρησε καὶ ὁ Μενέλαος ἐπέστρεψεν εἰς τὸ στρατόπεδον, μείνας μόνος τὴν νύκτα εἰς τὴν σκηνήν του ὁ ἄτυχὴς οὗτος πατήρ, ᾐσθάνθη ἀμέσως ἐξεγειρ· μένην τὴν καρδίαν του· ᾐσθάνθη, ὅτι θὰ ἦτο ἀδύνα-

τον νὰ ἐπιβάλῃ σιγὴν εἰς τὴν θλῖψίν του, ἀδύνατον νὰ ἴδῃ θυσιαζόμενον τὸ τέκνον του, καὶ καλεῖ ἐσπευσμένως ἄλλον θεράποντα γέροντα καὶ ἀφωσιωμένον εἰς αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν σκηνήν του· αὐτὸς ἐγνώριζε τὴν Ἰφιγένειάν του, ἀφ' ὅτου εἶχε γεννηθῇ, καὶ τὴν ἠγάπα μὲ ὅλην τὴν στοργήν, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ πιστοὶ θεράποντες ἀγαποῦσι τὰ τέκνα τῶν κυρίων των.

Εἰς αὐτὸν λοιπὸν διηγεῖται ἐμπιστευτικῶς, ὁποῖον κίνδυνον διατρέχει ἡ θυγάτηρ του, ἂν ἔλθῃ εἰς Αὐλίδα, καὶ τὸν παραγγέλλει νὰ σπεύσῃ ἀμέσως εἰς Ἄργος, διὰ νὰ προλάβῃ τὴν ἀναχώρησίν της.

—«Ἄκουσον, ὦ γέρον, λέγει εἰς αὐτόν· σὺ νὰ σταθῇς καθ' ὁδὸν πλησίον κρήνης, σὺδὲ στιγμῆς ἀνάπαυσιν νὰ ζητήσῃς, ἂν δὲν φθάσῃς πρῶτον εἰς τὰ ἀνάκτορά μου καὶ εὕρῃς τὴν σύζυγόν μου Κλυταιμνήστραν. Καθ' ὁδὸν ἀκόμη, ἐνῷ τρέχεις, νὰ ἔχῃς ἐστραμμένα τὰ ὄμματά σου προσεκτικά, μήπως συναντήσῃς ἐρχομένας ἐδῶ τὰς βασιλικὰς ἁμάξας. Τὴν ἅμαξαν, ἐφ' ἧς ἐπιβαίνει ἡ θυγάτηρ μου, γνωρίζεις· εὐθύς, ὡς ἴδῃς αὐτήν, ὅρμησον, ἀναχαίτισον τοὺς ἵππους καὶ στρέψον αὐτοὺς πάλιν εἰς τὰς Μυκήνας.

—Ἀλλά, βασιλεῦ, τί θὰ εἴπῃ ἡ σύζυγός σου καὶ ἡ θυγάτηρ σου;

Πῶς θὰ γείνω πιστευτὸς εἰς αὐτάς, ἀφ' οὗ πρὸ ὀλίγου σὺ ὁ ἴδιος προσεκάλεσας αὐτὰς νὰ ἔλθωσιν ἐδῶ;

—Ἰδού· ἡ ἐπιστολὴ αὕτη φέρει τὴν σφραγῖδά μου· φύλαττε αὐτὴν καλῶς καὶ παράδος εἰς χεῖρας μόνης τῆς συζύγου μου. Γράφω εἰς αὐτήν, ὅτι τὰ πολεμικά μας ἔλαβον τροπὴν ἀπαισίαν καὶ παραγγέλλω εἰς αὐτὴν νὰ μένῃ ἐν Μυκήναις. Σπεῦσον ὅμως, ἀναχώρησον· διότι ἤδη ἀρχίζει νὰ φωτίζῃ τὸν ὁρίζοντα ἡ ἠώς».

* * *

Ἀλλ' ἡ Κλυταιμνήστρα, εὐθύς, ὡς ἔφθασεν ὁ πρῶτος

ἀπεσταλμένος, ἔσπευσε νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ συζύγου αὐτῆς. Καθ' ὁδὸν δὲ δὲν συνήντησε τὸν γέροντα θεράποντα, διότι ἐκείνη ἀνεχώρησε δι' ἄλλης ὁδοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὑπέθεσεν, ὅτι ὁ σύζυγος προσεκάλει αὐτὴν ἐν τῷ μέσῳ τόσων στρατηγῶν καὶ τόσων βασιλέων Ἑλλήνων, διὰ νὰ μνηστεύσῃ τὴν θυγατέρα αὐτῶν, κατεχάρη. Ἐνέδυσε τὴν νεαρὰν βασιλόπαιδα ἐνδύματα πολυτελῆ, ἐφόρεσε δὲ καὶ ἡ ἰδία στολὴν βασιλικὴν βαρύτιμον. Καλέσασα δὲ τὰς θαλαμηπόλους αὐτῆς καὶ ἄλλην ἀκολουθίαν τιμητικὴν ἐξ Ἀργείων νεανίδων, διέταξε τοὺς ὑπηρέτας νὰ ζεύξωσι τὰς λαμπροτέρας ἁμάξας. Μεθ' ἑαυτῆς ἔλαβεν ἐπίσης καὶ τὸν μικρὸν υἱὸν Ὀρέστην, ὅστις ἦτο νήπιον τότε, καὶ ἀνεχώρησε περιχαρὴς παραγγέλλουσα εἰς τοὺς ἡνιόχους νὰ σπεύδωσι καθ' ὁδόν.

* * *

Ὁ Ἀγαμέμνων ἦτο βέβαιος πλέον, ὅτι εἶχε προλάβει τὴν ἀναχώρησιν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, ἀλλ' εὑρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν, μὴ γνωρίζων πῶς νὰ κατορθώσῃ τὸν ἀπόπλουν τοῦ στρατοῦ, ὅτε αἴφνης ὁ πρῶτος ἀπεσταλμένος, τὸν ὁποῖον εἶχε πέμψει εἰς Ἄργος, ἔρχεται εἰς τὴν σκηνὴν καὶ ἀναγγέλλει εἰς αὐτόν, ὅτι συμφώνως πρὸς ὅσα εἶχε διατάξει αὐτόν, ὡδήγησεν ἀσφαλῶς τὴν βασίλισσαν καὶ τὴν θυγατέρα αὐτῆς· ὅτι ἔφθασαν ἤδη αὗται εἰς Αὐλίδα καὶ ἵστανται ἔξω τῆς πόλεως πλησίον κρήνης διὰ ν' ἀναπαυθῶσιν.

Προσθέτει ὅμως, ὅτι εὐθὺς ὡς ἔγινε γνωστὸν εἰς τὰ πέριξ, ὅτι ἡ βασιλόπαις ἔφθασε, πλῆθος πολὺ συνέρρευσεν ἐκεῖ, διὰ νὰ τὴν θαυμάσῃ· καὶ ἄλλοι μὲν ἔλεγον, ὅτι προσεκάλεσεν αὐτὴν ὁ πατήρ της, διὰ νὰ τὴν νυμφεύσῃ, ἄλλοι ὅμως, διὰ νὰ τὴν θυσιάσῃ εἰς τὴν Ἀρτέμιδα.

Τότε ἀπελπισία καταλαμβάνει τὸν Ἀγαμέμνονα.

—Ἀλλοίμονον, λέγει, πῶς νὰ ἐξέλθω εἰς προϋπάντησιν τῆς συζύγου μου; Τί νὰ εἴπω εἰς αὐτήν! Ἀλλὰ καὶ τὴν Ἰφιγένειάν μου πῶς νὰ ἴδω εἰς τὸ πρόσωπον!

Καὶ ὁ ἥρως ἐκεῖνος, ὁ ἐκπλήττων μὲ τὴν ἀνδρείαν του τὰ πλήθη εἰς τὸν πόλεμον, καταβληθεὶς ἀπὸ τὴν ἀγγελίαν ταύτην κλαίει!

Παρὼν εἶναι μόνος ὁ ἀδελφός του Μενέλαος· ἀλλὰ τόρα δὲν παρακινεῖ πλέον αὐτὸν νὰ θυσιάσῃ τὴν θυγατέρα του· τὰ δάκρυα τοῦ ἀδελφοῦ του τὸν συγκινοῦν βαθύτατα καὶ ὁρκίζεται, ὅτι θὰ κάμῃ πᾶν, ὅ,τι εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν του, ὅπως σώσῃ τὴν βασιλόπαιδα ἀπὸ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ πλήθους.

Ὁ Ἀγαμέμνων.

Ἀλλ' ὁ πατὴρ ἐλπίδας πλέον δὲν ἔχει. Πῶς εἶναι δυνατόν, λέγει, τόρα ν' ἀντιστῶ! Πρὶν ἡ ἔλθῃ ἐδῶ ἡ θυγάτηρ μου, ἦτο εὔκολον. Τώρα ὅμως ὁ Κάλχας θὰ ἔχῃ πλέον ἀνακοινώσει τοὺς χρησμοὺς εἰς τοὺς στρατιώτας· ὁ δὲ Ὀδυσσεύς, αὐστηρὸς καθὼς εἶναι, ὅταν πρόκειται περὶ καθήκοντος, εὐθὺς ἅμα μάθῃ, ὅτι ἐγὼ ἀρνοῦμαι νὰ ἐξασφαλίσω διὰ τῆς θυσίας αὐτῆς τὸν ἀπόπλουν τοῦ στρατοῦ, θὰ ἐξεγείρῃ ἐναντίον μου ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ θὰ κατευθυνθῶσιν αὐτοὶ εἰς Ἄργος, διὰ νὰ τὸ καταστρέψωσιν.

Ἀλλοίμονον! Ἀλλοίμονον! ἀνακράζει· διέξοδον δὲν εὑρίσκω πλέον! Καὶ στέλλει τὸν ἀδελφόν του νὰ προλάβῃ, μήπως μάθῃ ἡ Κλυταιμνήστρα τὴν φοβερὰν εἴδησιν ἀμέσως.

*
* *

Μετ' ὀλίγον πρὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ἀρχιστρατήγου φθάνουσιν αἱ ἅμαξαι, αἱ φέρουσαι τὴν Κλυταιμνήστραν, καὶ πρώτη

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ 1942

τρέχει νὰ ἐναγκαλισθῇ τὸν πατέρα της ἡ Ἰφιγένεια. Ἡ νεαρὰ βασιλόπαις εἶναι ξανθὴ καὶ ἀφελεστάτη· ῥίπτεται εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρός της λέγουσα·

— Ἄφησέ με νὰ σὲ ἀσπασθῶ, πάτερ μου.

— Ναί, φίλησέ με, κόρη μου, ἀπαντᾷ ὁ Ἀγαμέμνων. Σὺ ἀπὸ ὅλα τὰ τέκνα μου μὲ ἀγαπᾷς περισσότερον.

Ὁ Μενέλαος.

— Πόσον καιρὸν εἶχον νὰ σὲ ἴδω πάτερ μου! Πόσον χαίρω διότι σὲ βλέπω!

— Καὶ ἐγὼ χαίρω πολύ, τέκνον μου!

— Ἀλλὰ φαίνεσαι λυπημένος· τί ἔχεις πάτερ μου;

— Ἔχουσι πολλὰς φροντίδας οἱ βασιλεῖς, τέκνον μου!

— Ἄφες τώρα τὰς φροντίδας καὶ βλέπε ἐμέ.

— Ἰδού, εἶμαι ὅλος ἰδικός σου.

— Ἀλλὰ σπογγίζεις δάκρυα ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς σου, πάτερ μου! τί ἔχεις καὶ κλαίεις;

— Κλαίω, διότι μετ' ὀλίγον θὰ σὲ χωρισθῶ.

— Μὴ φεύγῃς λοιπόν, πάτερ μου, μεῖνε μαζί μας εἰς τὸν οἰκόν σου.

— Καὶ ἐγὼ ἐπιθυμῶ, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶνε ἀδύνατον, δι' αὐτὸ κλαίω.

— Ἀλλὰ δὲν θ' ἀργήσητε νὰ νικήσητε τὰ ἐχθρικὰ στρατεύματα· ἐλπίζω εἰς τοὺς θεούς.

— Ὢ ! ἡ ἐκστρατεία αὕτη μ' ἔχει καταστρέψει πρὶν ἡ τελειώσῃ ὑπὲρ ἡμῶν.

— Ἐννοεῖς, πάτερ μου, διότι εἶσαι ἠναγκασμένος νὰ μένῃς τόσον μακρὰν ἀπὸ ἡμᾶς καὶ νὰ κρατῇς ἐδῶ ἀκίνητον καὶ τὸν στρατόν ;

— Ὑπόθεσις σπουδαία μὲ κρατεῖ ἐδῶ καὶ μᾶς εἶνε ἀδύνατον ν' ἀποπλεύσωμεν ἂν δὲν τελειώσῃ. . . .

Ἀλλ' ἀδυνατῶν νὰ συγκρατήσῃ τὴν συγκίνησιν αὐτοῦ πρὸ τῶν ἀφελῶν ἐρωτήσεων τῆς Ἰφιγενείας, προτρέπει αὐτὴν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σκηνήν, ὅπου ἀναμένουσιν αὐτὴν αἱ φίλαι αὐτῆς.

Ὁ Ἀχιλλεύς.

Πάλιν ὅμως περιβάλλει αὐτὴν διὰ τοῦ βραχίονος καὶ τὴν ἀσπάζεται φιλοστόργως· κατόπιν δὲ φεύγει μακράν.

* * *

Ἐν τούτοις ὁ πιστὸς θεράπων τοῦ Ἀγαμέμνονος μὴ εὑρὼν τὴν βασίλισσαν εἰς Ἄργος, ἐπέστρεψεν ἐσπευσμένως καὶ ζητεῖ αὐτὴν παντοῦ· εὑρίσκει αὐτὴν πρὸ τῆς σκηνῆς τοῦ συζύγου της καὶ ἐκεῖ ἀποκαλύπτει εἰς αὐτήν, ὅσα ὁ τεθλιμμένος σύζυγος δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἀνακοινώσῃ αὐτῇ.

Ὁ Ἀχιλλεύς, ὁ βασιλεὺς τῶν Μυρμιδόνων, εἶνε παρὼν· εἶχεν ἔλθει ἐκεῖ νὰ ζητήσῃ τὸν Ἀγαμέμνονα, διότι ἡ παρουσία τοῦ ἀρχιστρατήγου ἦτο ἀναγκαία εἰς τὸ στρατόπεδον, ἀλλὰ δὲν τὸν εὗρεν. Τότε ἡ δυστυχὴς μήτηρ ἀπηλπισμένη δὲν γνωρίζει ποῦ νὰ καταφύγῃ· λησμονεῖ, ὅτι εἶνε βασίλισσα, καὶ κλαίουσα γονυπετεῖ πρὸ τοῦ νεαροῦ ἥρωος.

— Ὢ υἱὲ τῆς Θέτιδος, λέγει εἰς αὐτόν, ἰδέ, καταφεύγω εἰς σέ, ὅπως καταφεύγει ὁ ἀπηλπισμένος εἰς τὸν βωμόν. Βοήθησόν με νὰ σώσω τὸ τέκνον μου !

Ἐκεῖνος, ἂν καὶ δὲν συγκινεῖται ποτέ, οὐδὲ κατὰ τὰς φονικωτέρας μάχας, κάμπτεται ἀμέσως πρὸ τοῦ μητρικοῦ πόνου. Ἐννοεῖ τὴν ἀγωνίαν τῆς μητρὸς ἐκείνης, ἀπὸ τῆς ὁποίας θ' ἁρπάσωσι τὴν θυγατέρα της, διὰ νὰ τὴν σφαγιάσωσιν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, καὶ ὑπόσχεται καὶ ὁρκίζεται μάλιστα, ὅτι μὲ πᾶσαν θυσίαν του θ' ἀπομακρύνῃ τὸν κίνδυνον ἀπὸ τῆς βασιλόπαιδος· ἀναχωρεῖ δὲ ἀμέσως εἰς τὸ στρατόπεδον διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ὑπόσχεσίν του.

* * *

Ὅταν ἐπέστρεψεν ὁ Ἀγαμέμνων εἰς τὴν σκηνήν του, ἡ Κλυταιμνήστρα ὑποδέχεται αὐτὸν ὠργισμένη· τὸν ἐπιπλήττει μὲ λόγους πικροτάτους, διότι δὲν ἀνθίσταται εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ στρατοῦ, καὶ τὸν ἐρωτᾷ.

—Μήπως δὲν ἔχουν καὶ οἱ ἄλλοι βασιλεῖς θυγατέρας ; Πρέπει καὶ καλὰ ἡ ἰδική μας νὰ σφαγῇ ! Διατί δὲν προσφέρει τὴν ἰδικήν του θυγατέρα ὁ ἀδελφός του Μενέλαος, ἀφοῦ μάλιστα χάριν τῆς βασιλίσσης Ἑλένης ἔγινεν ὅλη αὐτὴ ἡ ἐκστρατεία τῶν συμμάχων Ἑλλήνων ; Θὰ ἦτο δικαιότατον. Ἂν ἦσο δίκαιος πατήρ, θὰ ἔλεγες εἰς τοὺς Ἕλληνας· «Ἐπιθυμεῖτε ν' ἀποπλεύσωμεν εἰς τὴν Τρῳάδα· ἔχετε δίκαιον. Ἀλλ' ἂς θέσωμεν κλῆρον μεταξὺ τῶν θυγατέρων ὅλων ἡμῶν, καί, εἰς οἱανδήποτε ἂν πέσῃ ὁ κλῆρος, αὐτὴν ἂς προσφέρωμεν εἰς τὴν θεάν».

* * *

Ἡ ἀτυχὴς Ἰφιγένεια εἶναι παροῦσα εἰς ὅλον τὸν διάλογον καὶ ἀκούει καὶ κλαίει καὶ μὲ λόγους συγκινητικωτάτους θρηνεῖ καὶ παρακαλεῖ τὸν πατέρα της νὰ τὴν σώσῃ.

Ἀλλ' ἐκεῖνος, ἂν καὶ φαίνεται, ὅτι πάσχει πολύ, ἀπαντᾷ εἰς αὐτὴν τὰ ἑξῆς:

—Ἰδέ, κόρη μου, πόσα στρατεύματα εἶναι εἰς τὰ πλοῖα καὶ πόσοι στρατηγοὶ καὶ βασιλεῖς ἔνοπλοι περιμένουν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατιωτῶν των· εἶναι ὅλοι ἀνυπόμονοι ν' ἀναχωρήσωμεν· ἀλλ' ὁ Κάλχας, εἶπεν, ὅτι οὔτε ν' ἀποπλεύσωμέν ποτε θὰ δυνηθῶμεν, οὔτε νὰ νικήσωμεν τοὺς ἐχθρούς, ἂν δὲν θυσιασθῇς σύ. Ἄνευ σοῦ, ὦ κόρη μου, θὰ μείνῃ ἀτιμώρητος ἡ ὕβρις κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα ὠργισμένα ἐναντίον μας θὰ σπεύσωμεν εἰς Ἄργος, διὰ νὰ φονεύσωσι καὶ σὲ καὶ ἐμὲ καὶ ὅλας τὰς κόρας. Ἡ τιμὴ τῆς πατρίδος ἀπαιτεῖ τὴν θυσίαν ταύτην· εἴτε θέλω ἐγὼ νὰ σὲ θυσιάσω, εἴτε δὲν θέλω, τὸ θέλει ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ ἀπαίτησις τῆς πατρίδος εἶνε ἀνωτέρα καὶ ἰσχυροτέρα ὅλων ἡμεῖς δὲ πρὸ τῆς πατρίδος εἴμεθα ἐλάχιστοι.

Καὶ χωρὶς κἂν νὰ στρέψῃ νὰ ἴδῃ τὰς δύο ἀγαπητὰς αὐτῷ ὑπάρξεις ἐξέρχεται τῆς σκηνῆς.

—Τετέλεσται, ἀναφωνεῖ ἡ Κλυταιμνήστρα, λαμβάνουσα τὴν θυγατέρα εἰς τὴν ἀγκάλην αὐτῆς, ὅπως τὴν προστατεύσῃ ἀφοῦ ὁ πατὴρ μᾶς ἐγκαταλείπῃ, ἀπωλέσθημεν!

Ἀλλ' ἰδοὺ βλέπει ἐρχόμενον μακρόθεν τὸν Ἀχιλλέα· παρακολουθοῦσιν αὐτὸν στρατιῶται καὶ ἡ ἐλπὶς ἀναγεννᾶται ἀμέσως εἰς τὴν καρδίαν αὐτῆς· ματαίως ὅμως, διότι καὶ αὐτὸς ἀναγγέλλει, ὅτι ὁ στρατὸς ὅλος εἶναι ἀνάστατος.

—Διατί; τὸν ἐρωτᾷ.

—Διότι ἀπαιτεῖ νὰ θυσιασθῇ ἡ θυγάτηρ σου.

—Καὶ δὲν ἀντιτείνει κανεὶς εἰς τοῦτο;

—Κανείς· προσεπάθησα νὰ τὴν ὑπερασπίσω, ἀλλά μοι ἀπήντησαν διὰ λιθοβολισμῶν.

—Καὶ τίς ἐτόλμησε νὰ βλάψῃ σέ, ὦ Ἀχιλλεῦ;

—Ὅλος ὁ στρατός!

—Καὶ οἱ Μυρμιδόνες σου δὲν ἦσαν ἐκεῖ νά σε ὑπερασπίσωσιν;

—Αὐτοὶ πρῶτοι ἐπέπεσον ἐναντίον μου.

—Ὦ! πόσον φοβερὸς εἶναι ὁ ὄχλος, ὅταν εἶναι ἐξηγριωμένος! Πῶς θὰ σώσωμεν λοιπὸν τὴν Ἰφιγένειαν;

—Ὑπεσχέθην νὰ ὑπερασπίσω αὐτὴν μὲ πᾶσαν θυσίαν μου καὶ θὰ τηρήσω τὴν ὑπόσχεσίν μου.

—Θὰ πολεμήσῃς λοιπὸν εἰς ἐναντίον ὅλων;

—Ναί· βλέπεις τοὺς ὡπλισμένους ἐκείνους ἀνθρώπους; Αὐτοὶ εἶναι ἰδικοί μου.

* * *

Ἀλλ' ἡ Ἰφιγένεια, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπροξένησαν ἐντύπωσιν βαθεῖαν οἱ λόγοι τοῦ πατρός της, ἔχει ἤδη λάβει ἀπόφασιν γενναίαν· θέλει τόρα ν' ἀποθάνῃ, διὰ νὰ μὴ ἐκθέσῃ οὔτε τὸν πατέρα της, οὔτε τὸν ἑαυτόν της. Ἡ δειλὴ ἐκείνη κορασίς, ἥτις μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἴστατο μακράν, μὴ τολμῶσα κἂν νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὴν μητέρα της, διότι εἶναι παρὼν ξένος, τόρα προχωρεῖ πρὸς αὐτὴν ἀποφασιστικῶς. Ὁ ἥρως Ἀχιλλεὺς πρῶτον τότε βλέπει αὐτὴν κατὰ πρόσωπον καὶ μένει ἔκθαμβος πρὸ τῆς καλλονῆς της. Καὶ εἶναι εἴπερ ποτὲ ὡραία ἡ ξανθὴ βασιλόπαις τὴν στιγμὴν ἐκείνην· οἱ ὀφθαλμοί της φωτίζονται ὑπὸ λάμψεως ζωηρᾶς καὶ ἡ φυσιογνωμία της ὅλη ἐκφράζει τὰ εὐγενῆ καὶ μεγάλα αἰσθήματα, ὅσα κατέχουσιν αὐτήν.

—Ὄχι, μῆτερ μου, λέγει, δὲν θέλω νὰ μὲ ὑπερασπισθῇ κανείς· θ' ἀποθάνω, τὸ ἀπεφάσισα. Ἄκουσον πῶς σκέπτομαι· εἰς ἐμὲ ἔχει τόρα τὰς ἐλπίδας της ὁλόκληρος ἡ Ἑλλάς· ἂν ἀποθάνω, θὰ δυνηθῶσι τὰ πλοῖα ν' ἀποπλεύσωσι καὶ θὰ κερδίσωσι τὴν νίκην· θὰ μάθωσι δὲ οἱ βάρβαροι, ὅτι, ἂν ὑβρίσωσι καὶ εἰς τὸ μέλλον Ἑλληνίδας, δὲν θὰ μείνωσι ἀτιμώρητοι. Θὰ ὠφελήσῃ λοιπὸν ὁ θάνατός μου, καὶ ἡ δόξα, ὅτι ἔσωσα τὴν πατρίδα, θὰ μοὶ μείνῃ αἰωνία. Δὲν πρέπει ν' ἀγαπῶ

τόσον πολὺ τὴν ζωήν! Δὲν μ' ἐγέννησες μόνον διὰ σέ· μ' ἐγέννησες διὰ τὴν Ἑλλάδα! Ἀναρίθμητοι κωπηλάται, ἀναρίθμητοι στρατιῶται θὰ λάβωσι διὰ τῆς θυσίας μου τὸ θάρρος ν' ἀποθάνωσιν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ἡ ἰδική μου ζωὴ εἶναι μία· εἶναι λοιπὸν δίκαιον νὰ τεθῇ ὡς ἐμπόδιον εἰς ὅλους ἐκείνους; Ἔπειτα, ἀφοῦ αὐτὴ εἶναι ἡ θέλησις τῆς θεᾶς, πρέπει ἐγὼ θνητὴ ν' ἀντιστῶ εἰς αὐτήν; Ὄχι, τὴν δίδω τὴν ζωήν μου εὐχαρίστως· ἂς μὲ θυσιάσουν διὰ νὰ κυριεύσωσι τὴν Τροίαν!

***

Ὅλοι θαυμάζουν τὴν Ἰφιγένειαν καὶ παραμυθοῦν τὴν ὀδυρομένην μητέρα. Ἡ Ἰφιγένεια προσπαθεῖ καὶ αὐτὴ νὰ παρηγορήσῃ τὴν μητέρα της.

— Μὴ κλαίγῃς, μῆτέρ μου, καὶ λυπῇς καὶ ἐμέ· σὲ παρακαλῶ, μήτε τοὺς πλοκάμους σου νὰ κόψῃς, μήτε νὰ πενθηφορήσῃς χάριν ἐμοῦ.

— Νὰ μὴ πενθηφορήσω, ἀφοῦ θὰ σὲ χάσω;

— Δὲν θὰ μὲ χάσῃς· θὰ σοὶ μείνῃ ἡ δόξα μου.

— Νὰ μὴ θρηνήσω τὸν θάνατόν σου!

— Ὄχι· διότι τάφον δὲν θὰ ἔχω· ὁ βωμὸς τῆς θεᾶς θὰ εἶναι ὁ τάφος μου.

— Ἀλλὰ τί νὰ εἴπω εἰς τὰς ἀδελφάς σου;

— Νὰ τὰς ἀποχαιρετίσῃς ἐκ μέρους μου, ἀλλ' οὔτε αὐτὰς νὰ ἐνδύσῃς μέλανα.

Λαμβάνουσα δὲ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῆς τὸν μικρὸν αὐτῆς ἀδελφόν, ὁσπάζεται τρυφερῶς λέγουσα: ἀνάθρεψον αὐτὸν καλῶς, μῆτέρ μου, διὰ νὰ ἀναδειχθῇ μίαν ἡμέραν ἀνὴρ Ἕλλην.

— Καὶ τίνα ἄλλην παραγγελίαν ἔχεις νά μοι δώσῃς, τέκνον μου;

— Νὰ μὴ εἴπῃς ποτὲ λόγον ψυχρὸν εἰς τὸν πατέρα μου, διότι ἠναγκάσθη νά με θυσιάσῃ.

***

Ταῦτα λέγουσα ἀποσπᾶται ἡσύχως ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῆς μητρὸς αὐτῆς καὶ ἐρωτᾷ:

— Τίς θὰ ἔλθῃ νά με λάβῃ διὰ νά με ὁδηγήσῃ εἰς τὸν βωμόν;

— Καὶ ἐγὼ θὰ ἔλθω μαζί σου, τέκνον μου, ἀναφωνεῖ ὀδυρομένη ἡ Κλυταιμνήστρα.

— Ὄχι! σὺ πρέπει νὰ μείνῃς, μῆτέρ μου· τοῦτο εἶναι προτιμότερον καὶ διὰ σὲ καὶ δι' ἐμέ. Ἂς ἔλθῃ τις ἐκ τῶν συμμάχων τοῦ πατρός μου νά με ὁδηγήσῃ.

Ἀλλ' ἰδοὺ φθάνει ὁ Ὀδυσσεύς· φορεῖ τὴν βασιλικὴν αὐτοῦ στολὴν καὶ παρακολουθεῖται ὑπὸ ἀκολουθίας τιμητικῆς.

— Ἀναχωρεῖς; τέκνον μου! ἀνακράζει ἡ δυστυχὴς μήτηρ.

— Ναί, ὦ μῆτέρ μου, ἀναχωρῶ, ὡς βλέπεις ἐνδόξως. Καὶ ἀποσπασθεῖσα πάλιν ἀπὸ τὴν ἀγκάλην τῆς μητρὸς αὐτῆς ἀποχαιρετᾷ αὐτὴν τρυφερῶς· μὲ βῆμα δὲ σταθερὸν ἀκολουθεῖ τὸν Ὀδυσσέα. Κατόπιν αὐτῆς ἕπονται αἱ θαλαμηπόλοι αὐτῆς καὶ αἱ Ἀργεῖαι νεάνιδες· ὅλαι δακρύουσιν, ἀλλὰ θαυμάζουσι τὸν ἡρωϊσμὸν αὐτῆς.

Ἡ δόξα σου, λέγουσιν εἰς αὐτήν, θὰ μείνῃ αἰωνία.

***

Μετ' ὀλίγον φθάνουσιν εἰς τὸ ἄλσος, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου ὑψοῦται ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος· ἐκεῖ τὰ πάντα εἶνε ἕτοιμα διὰ τὴν θυσίαν καὶ ὁ στρατὸς ὅλος εἶνε συνηθροισμένος· περιμένουσιν ἐπίσης ἐκεῖ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἄνακτες ὅλοι ἐν στολῇ. Αἱ ἀστράπτουσαι περικεφαλαῖαι αὐτῶν καὶ οἱ πολυτελεῖς θώρακες, αἱ ἀσπίδες καὶ αἱ λόγχαι τῶν παρατεταγμένων στρατιωτῶν, αἱ περὶ τὸν βωμὸν προετοιμασίαι, τὰ ἄνθη ἐντὸς κανίστρων, διὰ τῶν ὁποίων ἔμελλον νὰ ῥάνωσι τὸ θῦμα οἱ ὡρισμένοι ἐπὶ τῆς τελετῆς, ὅλα προσδίδουσιν εἰς τὴν σκηνὴν ἐκείνην κάτι σοβαρὸν καὶ μυστηριῶδες· ἐννοεῖ τις ἀμέσως, ὅτι γεγονὸς θλιβερὸν μέλλει νὰ τελεσθῇ ἐκεῖ. Κάτωχρος ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων βασιλέων ἵσταται ὁ ἀρχιστάτηγος

καὶ βασιλεὺς Ἀγαμέμνων! Αἰσθάνεται ὅτι ὀφείλει νὰ δώσῃ τὸ παράδειγμα, ὅπως θυσιάζωσιν οἱ Ἕλληνες τὸ πᾶν ὑπὲρ πατρίδος, καὶ καταβάλλει προσπαθείας ὑπεράνθρώπους, ὅπως συγκρατήσῃ τὴν θλῖψίν του· εἶναι ἥρως, καὶ ἡ θέλησίς του ἡ ἀκλόνητος πνίγει τὸν πόνον τῆς καρδίας του· καὶ ὅμως ἰδοὺ βλέπει ἐρχομένην μακρόθεν τὴν θυγατέρα του, καὶ λυγμὸς ἀκούσιος ἐκφεύγει ἐκ τοῦ στήθους του.

Συγκίνησις βαθεῖα καταλαμβάνει τότε ὅλον ἐκεῖνο τὸ πλῆθος· ἡ Ἰφιγένεια προχωρεῖ, πλησιάζει, καὶ οἱ στρατιῶται παραμερίζουσιν ἑκατέρωθεν αὐτῆς ἀνοίγοντες δίοδον· παντοῦ ὅμως, ὁπόθεν διέρχεται ἡ νεαρὰ κόρη, κραυγὴ ἐκπλήξεως ἐγείρεται ἐκ τοῦ πλήθους· ὅλοι μένουσιν ἔκθαμβοι πρὸ τῆς καλλονῆς της. Καὶ ἐκείνη, βλέπουσα τὰ ὄμματα ὅλων προσηλωμένα ἐπ' αὐτῆς, καταλαμβάνεται ὑπὸ αἰδημοσύνης καὶ καταβιβάζει τὰ ἰδικά της πρὸς τὴν γῆν, προχωρεῖ ὅμως πάντοτε μὲ βῆμα σταθερόν, ὡς γνησία Ἑλληνὶς βασιλόπαις. Πόσον ἀφελὴς εἶναι καὶ πόσον χαρίεσσα! Φορεῖ εἰσέτι τὴν λευκὴν καὶ ἀργυροκέντητον ἐσθῆτα, τὴν ὁποίαν ἐνέδυσεν αὐτὴν ἡ μήτηρ της, ὅταν ἀνεχώρησαν ἐξ Ἄργους· ἡ ξανθή της κόμη λυτὴ κυματίζει ὄπισθέν της. Ὅλοι ἀτενίζουσι πρὸς τὴν νεαρὰν κόρην μὲ ἐνθουσιασμόν· καὶ οἱ στρατιῶται ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι συνέρρευσαν ἐκεῖ ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, δὲν παραπονοῦνται πλέον, διότι ἐγκατέλιπον πρὸ τόσου καιροῦ τὰς οἰκογενείας των, διότι ἀφῆκαν τοὺς ἀγρούς των ἀκαλλιεργήτους καὶ μέλλουσι ν' ἀπέλθωσι μακρὰν εἰς τόπους ἀγνώστους· αἰσθάνονται τώρα νέον θάρρος, ὅπως πολεμήσωσιν, εἶνε βέβαιοι τώρα, ὅτι θὰ κερδίσωσι τὴν νίκην.

Ἡ Ἰφιγένεια φθάνει ἐνώπιον τοῦ πατρός της καὶ μὲ φωνὴν γλυκεῖαν, ἡ ὁποία ἐν μέσῳ τῆς βαθυτάτης σιγῆς ἠκούσθη εἰς ὅλον τὸ πλῆθος, λέγει·

— Ἦλθον, πάτερ μου, μὲ χαρὰν νὰ δώσω τὴν ζωήν μου

ὑπὲρ πατρίδος· ἀφοῦ αὐτὴ εἶναι ἡ θέλησις τῆς θεᾶς, εἴθε διὰ τῆς θυσίας μου νὰ κερδίσωσι τὰ Ἑλληνικὰ ὅπλα τὴν νίκην καὶ νὰ ἐπανέλθητε ὅλοι εἰς τὰς πατρίδος σας ἔνδοξοι καὶ εὐτυχεῖς!

Ὁ Κάλχας ἐν τούτοις, ὅστις μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης προσηύχετο μακράν, πλησιάζει τόρα πρὸς τὴν βασιλόπαιδα· φορεῖ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του στέφανον καὶ πέπλον μακρὸν καὶ θέτει καὶ ἐπὶ τῆς ἰδικῆς της κεφαλῆς στέφανον· ἔπειτα λαμβάνει τὴν νεαρὰν κόρην ἀπὸ τὴν ξανθήν της κόμην καὶ φέρει αὐτὴν ὀπίσω τοῦ βωμοῦ. Ἀρχίζει τότε ἡ νενομισμένη τελετή, ἀλλὰ μετὰ τὸ πέρας αὐτῆς κανεὶς δὲν τολμᾷ πλέον νὰ ὁμιλήσῃ, κανεὶς νὰ ἴδῃ πρὸς τὸν βωμόν. Ὅλοι ἀποστρέφουσι τεθλιμμένοι, καὶ πολλοὶ πολεμισταὶ μέλλοντες νὰ περιφρονήσωσι τὸν θάνατον κρύπτουσι νῦν μεταξὺ τῶν χειρῶν αὐτῶν τὸ πρόσωπον καὶ ἀπομάσσουσι δάκρυα.

Ὁ Κάλχας πλήττει τὸ θῦμα ἀκούεται ὁ κρότος τῆς μαχαίρας, ἤτις βαρεῖα καταπίπτει, ἀλλ' ὦ τοῦ θαύματος! Δὲν ἔχει, πλέον ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν Ἰφιγένειαν· ἀντ' αὐτῆς βλέπει ἔλαφον ἀσπαίρουσαν εἰς τὸ αἷμα.

Ἡ Ἄρτεμις, ἡ φορεῦσα τὴν σελήνην ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ὡς στέμμα καὶ ἐντὸς τῆς φαρέτρας αὐτῆς κρύπτουσα βέλη ἀργυρᾶ, ἡ σοβαρὰ ἐκείνη θεά, ἡ λαμβάνουσα ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῆς ὅλας τὰς ἐναρέτους καὶ σώφρονας νεάνιδας, κατῆλθεν ἐξ οὐρανοῦ ἐντὸς νέφους καὶ ἔλαβε τὴν Ἰφιγένειαν μεθ' ἑαυτῆς.

Δὲν εἶχε ζητήσει τὴν εὐσεβῆ κόρην, διὰ νὰ θυσιάσῃ αὐτὴν ἀσπλάχνως· τὴν εἶχε ζητήσει, διότι ἐξ ὅλων τῶν νεανίδων τῆς Ἑλλάδος αὐτὴν ἠγάπα περισσότερον.

Συγκεκινημένος ὁ Κάλχας στρέφεται πρὸς τὸ πλῆθος καὶ δεικνύει τὴν ἔλαφον.

— Ἴδετε, λέγει, ἡ θεά, διὰ νὰ μὴ μιάνῃ τὸν βωμόν της μὲ τὸ αἷμα τοιαύτης κόρης, μᾶς ἔστειλεν ἀντ' αὐτῆς ἔλαφον·

ηὐχαριστήθη δὲ τόσον ἀπὸ τὴν θυσίαν, ὥστε μᾶς δίδει πλοῦν αἴσιον καὶ μᾶς παραγγέλλει νὰ σπεύσωμεν ἀμέσως κατὰ τῆς Τρῳάδος.

Ἀλαλαγμοὶ χαρᾶς ἐκάλυψαν τὴν φωνήν του, καὶ ἀγγελιαφόρος σπεύσας ἔφερεν ἀμέσως τὴν χαροποιὸν ἀγγελίαν εἰς τὴν ὀδυρομένην μητέρα.

*
* *

— Μὴ κλαῖε, λέγει εἰς αὐτήν· ἡ κόρη σου δὲν ἀπέθανεν· ἡ θεὰ ἔλαβεν αὐτὴν εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ της ἐθυσιάσθη ἔλαφος.

Μετ' ὀλίγον φθάνει καὶ ὁ Ἀγαμέμνων καὶ ἐπιβεβαιοῖ τὰ αὐτά. Πρέπει, λέγει εἰς τὴν σύζυγόν του, νὰ εἴμεθα καὶ οἱ δύο εὐτυχεῖς, διότι ἡ θυγάτηρ μας ἠξιώθη τοιαύτης τιμῆς παρὰ τῆς θεᾶς.

Διατάξας δὲ τότε τὰ στρατεύματα νὰ ἐμβῶσιν εἰς τὰ πλοῖα, προτρέπει καὶ τὴν Κλυταιμνήστραν νὰ λάβῃ τὸν μικρὸν Ὀρέστην καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Ἄργος, εἰς τὰ ἄλλα των τέκνα.

Ἀλλ' ἐκείνη ἀκούει αὐτὸν σιωπηλὴ καὶ περίλυπος· ὅταν δὲ τὰ πλοῖα ἀνεχώρησαν, καὶ ἐβασίλευσε πέριξ αὐτῆς σιγὴ καὶ ἠρεμία, τότε βραδέως ἀναβαίνει ἐπὶ τῆς βασιλικῆς της ἁμάξης· δὲν φορεῖ πλέον ἐνδύματα πολυτελῆ, οὔτε στολίζουσιν αὐτὴν βασιλικὰ κοσμήματα· τὸ ἔνδυμά της εἶναι ἁπλούστατον, ἀλλὰ δὲν εἶναι πένθιμον.

Βλέπει τὰ πλοῖα ἀπομακρυνόμενα ταχέως ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ οὐρίου ἀνέμου καί, πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ καὶ αὐτὴ εἰς τὸ Ἄργος, στρέφεται πρὸς ἀνατολάς· τοὺς δακρυσμένους ὀφθαλμούς της ὑψοῖ πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τείνει πρὸς τὰ ἄνω τὴν χεῖρα.

— Ὦ θεά, λέγει, σύ, ἥτις ἔλαβες ἀπ' ἐμοῦ τὸ τέκνον μου, προστάτευσον τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα καὶ τὸν σύζυγόν μου καὶ δὸς εἰς αὐτοὺς τὴν νίκην καὶ τὸν θρίαμβον!

52. Ὁ Δῆμος καὶ τὸ καρυοφύλλι του.

Ἐγέρασα, μωρὲ παιδιά· πενῆντα χρόνους κλέφτης
τὸν ὕπνον δὲν ἐχόρτασα· καὶ τόρ' ἀποσταμένος
θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Ἐστείρεψ' ἡ καρδιά μου.
Βρύσι τὸ αἷμα τὄχυσα σταλαματιὰ δὲν μένει.
Θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Κόψτε κλαρὶ ἀπ' τὸ λόγγο,
νἄναι χλωρὸ καὶ δροσερό, νἄναι ἀνθοὺς γεμάτο
καὶ στρῶστε τὸ κρεββάτι μου καὶ βάλτε με νὰ πέσω.
Ποιὸς ξέρει ἀπὸ τὸ μνῆμα μου τί δένδρο θὰ φυτρώσῃ.
Κι ἂν ξεφυτρώσῃ πλάτανος, στὸν ἴσκιο του ἀποκάτω
θ' ἄρχωνται τὰ κλεφτόπουλα τἄρματα νὰ κρεμᾶνε
νὰ τραγουδοῦν τὰ νιᾶτά μου καὶ τὴν παλληκαριά μου.
Κι ἂν κυπαρίσι ὄμορφο καὶ μαυροφορεμένο,
θ' ἄρχωνται τὰ κλεφτόπουλα τὲ μῆλά του νὰ παίρνουν,
νὰ πλένουν τὲς λαβωματιές, τὸ Δῆμο νὰ σχωρνᾶνε.
Ἔφαγ' ἡ φλόγα τἄρματα, οἱ χρόνοι τὴν ἀνδρειά μου,
Ἤλθε καὶ μένα ἡ ὥρα μου. Παιδιά μου μὴ μὲ κλάψτε.
Τἀνδρειωμένου ὁ θάνατος δίνει ζωὴ στὴ νιότη.
Σταθῆτ' ἐδῶ τριγύρω μου, σταθῆτ' ἐδῶ σιμά μου,
τὰ μάτια μου νὰ κλείσετε νὰ πάρτε τὴν εὐχή μου.
Κι' ἔν ἀπὸ σᾶς τὸ νιώτερο ἂς ἀναβῇ στὴ ράχι,
ἂς πάρῃ τὸ τουφέκι μου, τἄξιο καρυοφύλλι.
Κι ἂς μοῦ τὸ ρίξῃ τρεῖς φορὲς καὶ τρεῖς φορὲς ἂς σκούξῃ:
Ὁ Γέρο Δῆμος πέθανε! ὁ Γέρο Δῆμος πάει!
Θ' ἀναστενάξ' ἡ λαγγαδιά, θὲ νὰ βογγύξ' ὁ βράχος,
θὰ βαργομήσουν τὰ στοιχειά, οἱ βρύσες θὰ θολώσουν,
καὶ τἀγεράκι τοῦ βουνοῦ, ὅπου περνᾷ δροσᾶτο,
θὰ ξεψυχήσῃ, θὰ σβησθῇ, θὰ ρίψῃ τὰ φτερά του,
γιὰ νὰ μὴ πάρῃ τὴ βοή, ἄθελα καὶ τὴ φέρῃ
καὶ τήνε μάθῃ ὁ Ὄλυμπος καὶ τὴν ἀκούσῃ ὁ Πίνδος.

καὶ λυώσουνε τὰ χιόνια τους καὶ ξεραθοῦν οἱ λόγγοι.
Τρέχα παιδί μου, γρήγορα τρέχα ψηλὰ στὴ ῥάχι,
καὶ ρίξε τὸ τουφέκι μου. Στὸν ὕπνο μου ἐπάνω
θέλω γιὰ ὕστερη φορὰ νὰκούσω τὴ βοή του.»

---

53. Τὸ ἐμπόριον.

Γ'.

Ἔχω ἀπόλυτον ἀνάγκην μιᾶς σταφιδομηχανῆς διὰ νὰ καθαρίσω τὸν σταφιδόκαρπόν μου. Σεῖς ἔχετε μίαν τοιαύτην καὶ οὐδεὶς ἄλλος. Σᾶς παρακαλῶ νὰ μοὶ τὴν πωλήσετε καὶ σεῖς ζητεῖτε τὸ τριπλοῦν ἀφ' ὅσον ἀξίζει. Ἐπειδὴ ὅμως ἔχω ἀνάγκην, ἐπειδὴ *οὐδεὶς ἄλλος δύναται νὰ μοὶ τὴν προμηθεύσῃ*, τὴν πληρώνω ὅσον ζητεῖτε, ἂν καὶ εἶνε ὑπερβολικὴ ἡ τιμή.— Κάμνετε οὕτω μίαν ἐπιχείρησιν ἐξαίρετον, τόσον ἐξαίρετον, ὥστε ἀμέσως ἐπιλαμβάνεσθε τῆς κατασκευῆς νέας σταφιδομηχανῆς ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ νέου ἀγοραστοῦ. Καὶ ὁ ἀγοραστὴς αὐτὸς παρουσιάζεται καὶ σεῖς ζητεῖτε τὴν ἰδίαν τιμήν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐγὼ σᾶς ἐπλήρωσα. Συγρόνως ὅμως ἔρχονται εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλοι κατασκευασταὶ καὶ προσφέρουσιν εἰς μικροτέραν τιμὴν σταφιδομηχανὰς ὁμοίας μὲ τὴν ἰδικήν σας.

Πόθεν προῆλθεν ἡ ἀφθονία αὕτη τῶν σταφιδομηχανῶν καὶ ἡ ἔκπτωσις τῆς τιμῆς των; Ἐκ τοῦ συναγωνισμοῦ, ὡς ἑξῆς: Ὅταν σεῖς ἐπωλήσατε εἰς ἐμὲ ἀκριβὰ τὴν σταφιδομηχανὴν καὶ ἐκερδίσατε ἀρκετά, τὸ πρᾶγμα διεδόθη διὰ τῆς φήμης καὶ ἕκαστος ἐνόμιζεν, ὅτι ἤρκει νὰ εἶνε κάτοχος μιᾶς ὁμοίας σταφιδομηχανῆς διὰ νὰ ὠφεληθῇ πωλῶν αὐτὴν εἰς τὸ τριπλάσιον, ἀφ' ὅσον ἐστοίχισε. Καὶ ἰδοὺ τότε πολλοὶ τεχνῖται, δελεαζόμενοι ὑπὸ τῆς ἐλπίδος ταύτης τοῦ κέρδους,

ἐπιδίδονται διὰ μιᾶς εἰς τὴν κατασκευὴν ὁμοίων μηχανῶν. Οὕτως, ὅταν ὁ δεύτερος ἀγοραστὴς ἐζήτησε ν' ἀγοράσῃ μηχανήν, εὗρεν ὄχι μόνον μίαν, ὡς ἐγώ, ἀλλὰ τέσσαρας, πέντε, δέκα πρὸς πώλησιν. Ἐπομένως, ἀντὶ νὰ τὴν ἀκριβοπληρώσῃ, καθὼς ἐγώ, εἰς τὸ τριπλοῦν τῆς ἀξίας της, ἠδυνήθη νὰ τὴν ἀγοράσῃ πολὺ εὐθηνότερα. Τῷ ὄντι ἕκαστος κάτοχος τοιούτων μηχανῶν ἐφοβήθη μήπως ὁ ἀγοραστὴς προτιμήσῃ τὰς τῶν ἄλλων ὁμοτέχνων του καὶ διὰ νὰ προλάβῃ καὶ ἐκποιήσῃ τὴν ἰδικήν του, *κατεβίβασε τὴν τιμήν της*. Ἐκ τούτου προέκυψεν, ὥστε ἡ δευτέρα σταφιδομηχανὴ νὰ πωληθῇ πολὺ εὐθηνότερα τῆς πρώτης.

Τὴν ἐλάττωσιν ταύτην τῶν τιμῶν, τὴν εὐθηνίαν, ἔφερεν *ὁ συναγωνισμός*.

Ὁ συναγωνισμὸς μεταξὺ βιομηχάνων εἶναι ἡ ἄμιλλα αὐτῶν πρὸς τὸν σκοπὸν παραγωγῆς καλυτέρων, περισσοτέρων καὶ εὐθηνοτέρων πραγμάτων. Μεταξὺ δὲ ἐμπόρων ἡ ἄμιλλα αὕτη ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν ταχυτέραν πώλησιν προϊόντων ὁμοειδῶν καὶ παρεμφερῶν. Ὁ ἔμπορος ἀποκαλεῖ συναγωνιστήν του ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος πωλεῖ τὰ ἴδια πράγματα, ὅσα καὶ αὐτός. Ὁ μὴ ἔχων συναγωνιστὰς εἶνε, ὡς λέγουν, «κύριος τῆς ἀγορᾶς». Πωλεῖ ὅσον θέλει.

* * *

Κατοικοῦμεν σεῖς καὶ ἐγὼ εἰς μικρὸν χωρίον κείμενον τέσσαρα χιλιόμετρα μακρὰν τῆς πόλεως. Ἐγὼ εἶμαι μικρὸς πραγματευτής, μεταπράτης, ὡς ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ὑπάρχουσιν εἰς ὅλα τὰ χωρία, πωλοῦντες ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα τῆς οἰκιακῆς χρήσεως. Σᾶς ἀναγκαιοῦν εἰς μικρὸς κάδος ἐκ λευκοσιδήρου καὶ σᾶς ζητῶ 4 γρόσια. «Τέσσαρα γρόσια ἀναφωνεῖτε. Πολὺ ζητεῖς. Τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ἀξίζει τὸ πολὺ 2,50 γρόσια.

«—Δὲν ἠξεύρω ἂν ἀξίζει 2,50, ἐγὼ τὸ πωλῶ 4 γρόσια. Ἐὰν δὲν σᾶς συμφέρῃ, ἀγοράσατέ το ἀλλοῦ.—Γνωρίζετε, ὅτι

δὲν δύναμαι νὰ μεταβῶ ἀλλοῦ νὰ τὸ ἀγοράσω, σεῖς δὲ εἶσθε ὁ μόνος μεταπράτης τοῦ χωρίου.—Λοιπὸν πηγαίνετε νὰ τὸν εὕρητε εἰς τὴν πόλιν.—Ἡ πόλις ἀπέχει τέσσαρα χιλιόμετρα, καὶ ἂν ὑπάγω ἐκεῖ χάνω τὸ ἡμερομίσθιόν μου.—Τότε ἀγοράσατέ τον διὰ 4 γρόσια». Καὶ σεῖς ἀναγκάζεσθε καὶ τὸν ἀγοράζετε εἰς τὴν τιμὴν ταύτην.

Ἀλλ' ἂν πράγματι ἡ τιμὴ τῶν 4 γροσίων εἶναι ὑπέρογκος σεῖς θὰ εἴπητε εἰς τὸν πρῶτον πλανόδιον ἔμπορον, τὸν γυρολόγον, τὸν ὁποῖον ἠθέλατε ἀπαντήσει καθ' ὁδόν: «Περάσατε καὶ ἀπὸ τὸ χωρίον μας. Ἐκεῖ ἔχομεν ἕνα μεταπράτην, ὁ ὁποῖος μᾶς λιγοστεύει πωλῶν τὰ πάντα ἀκριβότατα. Κατὰ τὴν προσεχῆ περιοδείαν του ὁ γυρολόγος ἐκεῖνος θὰ ἔλθῃ καί, ἅμα τῇ ἐμφανίσει τοῦ ἀπροόπτου ἐκείνου *συναγωνιστοῦ*, θὰ καταβιδάσῃ τὰς τιμὰς εἰς ὄριον λογικώτερον. *Ὁ συναγωνισμὸς τείνει εἰς τὸ νὰ κανονίσῃ τὴν δικαίαν τιμὴν ἑκάστου πράγματος*.

Ἐπὶ τῆς τιμῆς τῶν πραγμάτων δὲν ἐπιδρᾷ μόνον ὁ συναγωνισμός, ἀλλὰ καὶ ἡ σπάνις ἢ ἡ ἀφθονία τῶν πρὸς πώλησιν πραγμάτων, καθὼς καὶ ἡ σπάνις ἢ ἀφθονία τῶν προτιθεμένων νὰ ταγοράσωσιν. Τοῦτο καλεῖται *προσφορὰ καὶ ζήτησις*: Προσφορὰ τῶν πωλητέων, ζήτησις τῶν ἀγοραστέων πραγμάτων.

Ἡ προσφορὰ καὶ ἡ ζήτησις εἶναι αἱ δύο πράξεις αἱ προηγούμεναι πάσης ἀνταλλαγῆς, πάσης ἐμπορικῆς πράξεως καὶ κανονίζουσαι αὐτήν. Ἡ ἐπίτασις τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης συνεπάγεται τὸν ὁρισμὸν τῆς ἀξίας ἢ τῆς *τιμῆς*, τῆς ὁποίας ἡ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ποικίλη ἐκτίμησις καλεῖται *τιμὴ τρέχουσα*.

Ὁ πλεονασμὸς τῶν *προσφορῶν* ἐπιφέρει τὴν ἔκπτωσιν τῶν τρεχουσῶν τιμῶν. Ὁμοίως καὶ ἡ μεγαλυτέρα ζήτησις ἐπιφέρει τὴν ὕψωσιν αὐτῶν.

* *
*

Ἔχει ἔμπορός τις οἶνον εἰς τὸ ὑπόγειόν του. Εἶναι οἶνος τοῦ 1898. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1899 τὸν προσέφερε πρὸς 100 γρόσια τὸ βαρέλιον τῶν 50 ὀκάδων. Ἀλλὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1900 αἱ ἄμπελοι προσεβλήθησαν ἀπὸ τὸν περονόσπορον. Ἡ ἐσοδεία τοῦ 1900 σχεδὸν κατεστράφη. Ἐπομένως ὁ κόσμος ἦτο ἠναγκασμένος νὰ πίνῃ οἶνον, ὄχι μόνον τοῦ περισωθέντος ὀλίγου μέρους τῆς ἐσοδείας ταύτης, ἀλλὰ καὶ τῶν προηγηθεισῶν. Ἐκ μόνου τοῦ γεγονότος τῆς κακῆς συγκομιδῆς τοῦ 1900 καὶ τῆς ἐκ τούτου ἐπελθούσης σπάνεως τοῦ οἴνου, ὁ οἶνος τῆς ἐσοδείας τοῦ 1898 ἤξιζεν ἀμέσως 250 καὶ πλέον γρόσια τὸ βαρέλιον. Καὶ ἂν ἡ συγκομιδὴ τοῦ 1901 ἦτο κακή, θὰ ἤξιζε πολὺ περισσότερον ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος οἶνος.

Τὴν ὑπερτίμησιν τοῦ οἴνου ἔφερεν ἡ *σπάνις*, καὶ ἂν ἔχει συναγωνιστάς, ἤτοι ἀνθρώπους πωλοῦντας ὡς καὶ ἐκεῖνος οἶνον καὶ ἔχοντας πλήρη τὰ δοχεῖά των, οἱ συναγωνισταὶ οὗτοι δὲν εἶχον καμμίαν διάθεσιν νὰ προβῶσιν εἰς συναγωνισμόν. Διότι καθὼς ὁ πρῶτος ἤθελον καὶ αὐτοὶ νὰ ὠφεληθῶσιν ἀπὸ τὴν σπάνιν τοῦ οἴνου διὰ νὰ ὑψώσωσι τὰς τιμάς. Καὶ χωρὶς νὰ ἔλθωσιν εἰς συνεννόησίν τινα, ἐζήτησαν περίπου τὴν αὐτὴν τιμὴν διὰ τὸ αὐτὸ ποσόν.

Πόθεν ἡ γενικὴ αὕτη συννενόησις; Διότι γνωρίζοντες ὅτι ὁ οἶνος ἦτο σπάνιος κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ὑπελόγιζαν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν καταναλωτῶν θὰ ἦτο ἐπίσης μέγας, καθὼς καὶ τὰ ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα ὁ οἶνος ἦτο ἄφθονος. Ὅταν χώρα ὁλόκληρος, π. χ. ἡ Γαλλία, εἶναι πρὸ πολλοῦ συνηθισμένη τὰ πίνῃ οἶνον, πίνει τοιοῦτον καὶ κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἐλλείψεως καὶ τὸν πληρώνει ἀκριβότερα. *Ἡ σπάνις τοῦ προϊόντος τείνει νὰ ὑψώσῃ τὴν τιμὴν αὐτοῦ*.

Δύναται ὅμως νὰ συμβῇ ὥστε οἱ οἰνοπῶλαι νὰ ἀπατηθῶσιν εἰς τοὺς ὑπολογισμούς των καὶ οἱ καταναλωταὶ τοῦ οἴνου

νὰ περιορισθῶσι, νὰ μὴ εἶναι τόσον πολλοί, ὅσον κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἀφθονίας.

Ἕνεκα τῆς ὑψηλῆς τιμῆς τοῦ οἴνου λ. χ., πολλοὶ ἀποφασίζουσι νὰ μὴ πίνωσιν οἶνον ἢ νὰ πίωσιν ὀλιγώτερον. Τὸ αὐτὸ πράττουσι καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ὥστε οἱ καταναλωταὶ τοῦ οἴνου ὀλιγοστεύουσιν, οἱ δὲ οἰνοπῶλαι μὴ δυνάμενοι πλέον νὰ πωλήσωσι παρὰ τὸ ἥμισυ, ἀφ' ὅσον ἐπώλουν πρίν, ἀναγκάζονται καὶ καταβιβάζουσι τὰς τιμάς των διὰ νὰ ἐπαναφέρωτὴν πελατείαν των. *Ἡ σπάνις τῶν ἀγοραστῶν συνεπάγεται τὴν ἐλάττωσιν τῆς τιμῆς τῶν ἐμπορευμάτων.*

*
* *

Ἐν τούτοις ὑπάρχουν μερικὰ προϊόντα, τὰ ὁποῖα, ὅσον καὶ ἂν εἶνεὑπερτιμημένα διατηροῦσιν ἀναγκαίως τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν καταναλωτῶν, διότι εἶνε δύσκολον, σχεδὸν ἀδύνατον, νὰ παραιτηθῇ τις αὐτῶν. Εἶνε τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀπολύτως ἀναγκαῖα, *ἀπαραίτητα*, καθὼς ὁ ἄρτος, τὸ κρέας, τὸ ἅλας κλπ.

Ὁ ἄρτος εἶναι ἡ κυριωτάτη τροφὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅλος ὁ κόσμος τρώγει ἄρτον, ὅλος ὁ κόσμος εἰς τινας χώρας φωτίζεται μὲ τὸ πετρέλαιον. Ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ συγκομιδὴ τῶν σιτηρῶν, ἐκεῖθεν ταῦτα ἔρχονται, εἶναι κακὴ καὶ μερικοὶ ἔμποροι συνεννοοῦνται νὰ ἀγοράσωσιν ὅλον τὸν ὑπάρχοντα σῖτον, ἢ ὅτι εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας πρόσωπά τινα προαγοράζουσιν ὅλον τὸ πετρέλαιον, τὸ ἐκ τῶν ἐκεῖ πηγῶν ἐξαγόμενον, καὶ ὅτι ὅλοι ἐκ συμφώνου πωλοῦσι τὸν σῖτον καὶ τὸ πετρέλαιον εἰς ὑψηλὰς τιμάς. Ἡ ἀκρίβεια αὕτη δὲν ἐμποδίζει τοὺς ἀνθρώπους νὰ τρώγωσι ἄρτον καὶ νὰ καίωσι πετρέλαιον. Ἴσως ἀναγκασθῶσι νὰ καταναλίσκωσιν ὀλιγώτερον. Ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ ἀποφύγωσι τὴν χρῆσιν ἄρτου ἢ πετρελαίου. Ἐκεῖνοι δέ, ὅσοι συνήθροισαν ὅλον τὸν διαθέσιμον σῖτον, οἱ προαγορασταί, οἱ *προστοιχισταί*, καθὼς ὀνομάζονται θὰ κερδίσωσι σημαντικὰ ποσά, διότι, ὅσον ἀκριβὰ

καὶ ἂν πωλῶσι, θὰ εὑρίσκωσι πάντοτε ἀγοραστὰς τοιούτων ἀπαραιτήτων προϊόντων.

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐκτεθείσας περιπτώσεις τῆς προαγορασίας δὲν ἐπιδρῶσι πλέον οἱ δύο ἐκεῖνοι παράγοντες, οἱ συνήθως ἐπιδρῶντες ἐπὶ τῆς τιμῆς τῶν πραγμάτων. Συναγωνισμὸς μεταξὺ πωλητῶν δὲν ὑφίσταται πλέον, διότι οἱ προαγορασταὶ συνεννοοῦνται καὶ ὁρίζουν τὴν τιμὴν τοῦ σίτου κ. λ. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸν συναγωνισμὸν μεταξὺ ἀγοραστῶν, αὐτὸς καθ' ὁλοκληρίαν διαταράσσεται εἰς τὰς κινήσεις του.

Καὶ προκειμένου μὲν περὶ ἐμπορευμάτων, τὰ ὁποῖα *δὲν εἶναι τόσον ἀπαραίτητα*, ἐὰν ταῦτα εἶνε ἀκριβά, οἱ ἀγορασταὶ ἀναβάλλουσι τὰς ἀγοράς των. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἡ ζήτησις τῶν πρὸς ἀγορὰν ἐμπορευμάτων περιορίζεται, μέχρις ὅτου αἱ τιμαὶ ἐλαττωθοῦν.—Τοὐναντίον ὅμως, προκειμένου περὶ σίτου, ἄρτου, κρέατος, πετρελαίου κ. λ., τὰ ὁποῖα εἶναι *ἀπαραίτητα*, ἂν καὶ ταῦτα πωλῶνται ἀκριβά, ὁ καταναλωτὴς δὲν δύναται παρὰ νὰ τὰ ἀγοράσῃ. Ἀναγκάζεται λοιπὸν νὰ πληρώσῃ τὴν τιμήν, ἡ ὁποία ζητεῖται καὶ οὕτω νὰ πλουτίσῃ ἀνθρώπους κερδοσκοποῦντας ἐπὶ τῆς δυστυχίας του!

Ἡ ἀναγκαία αὕτη συνέπεια ἐξηγεῖ τὸ μῖσος, τὸ ὁποῖον ὁ λαὸς ἐξεδήλωσε πάντοτε κατὰ τῶν «προστοιχιστῶν», ἐκείνων δηλαδή, ὅσοι κερδοσκοποῦσιν ὑπερτιμῶντες τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα. Διὰ τοῦτο τιμωρεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Ποινικὸς νόμος ἐν Γαλλίᾳ «πάντας ὅσοι γίνονται κάτοχοι τοῦ αὐτοῦ ἐμπορεύματος ἢ προϊόντος ἐπὶ σκοπῷ νὰ μὴ μεταπωλήσωσιν αὐτὰ παρὰ εἰς τιμὰς ὑψηλάς, ἀνωτέρας ἐκείνων, τὰς ὁποίας ἐκανόνιζεν ὁ ἐλεύθερος συναγωνισμός».

*
* *

Τὰ λυπηρὰ ἀποτελέσματα τῆς προαγορασίας ἠθέλησαν πολλάκις νὰ τὰ καταπολεμήσωσιν δι' ἄλλων μέσων. Οὕτω ἀντὶ νὰ ἀφήσωσι τὸν ἀγοραστὴν καὶ τὸν πωλητὴν νὰ κανο-

νίσωσι μόνοι των τὴν τιμὴν τῶν ἐμπορευμάτων, ἠξίωσαν νὰ παρέμβωσι καὶ νὰ ὁρίσωσιν ἐκ τῶν προτέρων τὰς τιμάς, τὰς ὁποίας οὔτε ὁ συναγωνισμὸς οὔτε ἡ σπάνις τῶν προϊόντων ἢ ἀγοραστῶν θὰ ἠδύναντο νὰ μεταβάλωσιν. Ἐκ τούτου ἐπήγασαν οἱ νόμοι τοῦ *ἀνωτάτου ὅρου*, οἱ ἀπαγορεύοντες τὴν πώλησιν διαφόρων προϊόντων, ἰδίως τροφίμων, ἄρτου, κρέατος κ.λ. εἰς τιμὴν ἀνωτέραν τῆς ὑπὸ τῶν νόμων τούτων ὁρισθείσης.

Οὕτως ἐν Γαλλίᾳ ὡρίσθη ἄλλοτε διὰ νόμου ὁ *ἀνώτατος ὅρος* ἤτοι ἡ τιμή, ὑπεράνω τῆς ὁποίας ἀπηγορεύετο ἡ πώλησις προϊόντων τινῶν. Ὁ πωλῶν αὐτὰ δὲν ἠδύνατο νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν ἀγοραστὴν περισσότερον ἀπὸ τὴν διατίμησιν. Ὁ σῖτος, ὁ οἶνος, τὸ κρέας κατήντησαν σπάνια. Οἱ ἔμποροι ἤρχισαν νὰ ἀναβιβάζωσι τὰς τιμάς των. Τότε ἡ κυβέρνησις παρενέβαινε καὶ ἔλεγεν: Ὁ ἀρτοπώλης, ὁ κρεοπώλης, ὁ ἐδωδιμοπώλης δὲν ἔχουσι δικαίωμα νὰ πωλῶσι τὸν ἄρτον, τὸ κρέας, τὰ ἐδώδιμα κ.λ. εἰς τιμὴν ἀνωτέραν τῆς ὁρισθείσης ὑπὸ τῆς Πολιτείας.

Ἄλλοτε, τοὐναντίον, εὕρισκον ὅτι ἕνεκα διαφόρων λόγων, ἰδίως δὲ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ξένου συναγωνισμοῦ, ὁ γεωργός, ὁ βιομήχανος δὲν ἐπώλουν τὰ προϊόντα των πολὺ ἀκριβά. Ἐφοβοῦντο μήπως καταστραφῶσι καὶ ἀποθαρρυνθῶσιν. Ἡ Κυβέρνησις τότε παρενέβαινε καὶ ἔλεγε: Θὰ λάβωμεν μέτρα κατὰ τῶν ξένων προϊόντων, διὰ νὰ δύνανται ὁ γεωργὸς καὶ ὁ βιομήχανος νὰ πωλῶσι τὰ προϊόντα των εἰς τὸν δεῖνα *ἐλάχιστον ὅρον*. Ὡρίσαν δὲ τὴν κατωτέραν τιμήν, τῆς ὁποίας ὀλιγώτερον δὲν ἠδύναντο οὗτοι νὰ πωλῶσιν.

Ἀλλὰ τὰ μέτρα ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἐτέθησαν ἄλλοτε εἰς ἐνέργειαν καὶ σήμερον ἀκόμη ἐφαρμόζουσιν διὰ τῶν ἀστυνομικῶν διατάξεων, διὰ νὰ ὁρίσωσιν *αὐθεντικῶς* τὰς τιμὰς τῶν πραγμάτων, δὲν εἶναι ἀποτελεσματικά. Δὲν φέρουσιν οὔτε

ἔφερον ποτὲ τὴν προσδοκωμένην θεραπείαν. Τοὐναντίον ἐπέσυραν τὴν κατακραυγὴν τοῦ λαοῦ.

Γενικῶς τὰ μέτρα ταῦτα τῆς ὑπὸ τῆς Πολιτείας διατιμήσεως πραγμάτων τινῶν καταστρέφουσιν ὅσους ἠξίουν νὰ πλουτίσουν καὶ πτωχύνουν τὴν χώραν ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς.

Διὰ τοῦτο τὰ μᾶλλον πολιτισμένα ἔθνη ὁσημέραι παραιτοῦνται συστήματος, τὸ ὁποῖον, καθὼς τὸ τῶν *μονοπωλίων*, ἔσχε πάντοτε διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν ὀλεθρίας συνεπείας, καὶ ἀφίνουν εἰς τὴν *ἐλευθερίαν τοῦ ἐμπορίου* τὴν φροντίδα νὰ κανονίσῃ τὰς μεταξὺ πωλητῶν καὶ ἀγοραστῶν σχέσεις, ἤτοι τὰς τιμὰς τῶν ἐμπορευμάτων.

Ὡς ἐκ τούτου κατηργήθησαν ἐν Γαλλίᾳ πάντες οἱ τοιοῦτοι νόμοι τοῦ ἀνωτάτου ὅρου τῶν τιμῶν, τῶν ὁποίων ἴχνη διασῴζονται καὶ παρ' ἡμῖν, δι' ἀστυνομικῶν διατάξεων, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐφαρμόζονται πάντοτε.

Τὸ ἐλευθέρως ἐμπορεύεσθαι εἶναι τὸ ὀρθὸν καὶ τοῦτο γενικῶς ἀληθεύει διὰ τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον ἑκάστης χώρας. Τὸ αὐτὸ τείνει νὰ ἀληθεύσῃ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου ἤτοι τοῦ ἐμπορίου, τὸ ὁποῖον ἕκαστον ἔθνος ἐνεργεῖ μετὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν.

---

54. *Θάνατος εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης.* [1])

Τὸ θέαμα τοῦ πυροβολικοῦ εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης προξενεῖ συγχρόνως καὶ θαυμασμὸν καὶ τρόμον. Ὅλη ἐκείνη ἡ μακρὰ σειρὰ ἀπὸ ἵππους ἀπὸ πυροβόλα, ἀπὸ ἁμάξας, κινεῖται σύσσωμος μὲ ἕν πρόσταγμα καὶ μὲ κρότον φοβερὸν καὶ ὁρμᾷ· διαβαίνει πεδιάδας, δρόμους, ἀμπέλους, ἀναβαίνει, κα-

[1]) Ἀπὸ τὴν «Στρατιωτικὴν ζωὴν» τοῦ Ἰταλοῦ De amicis, κατὰ μετάφρασιν τοῦ Χ. Ἀννίνου.

ταβαίνει, στρέφεται μὲ ταχύτητα καὶ εὐκαμψίαν, καὶ εἰς τὸν δρόμον της τὸν ὁρμητικόν, πηδᾷ προχώματα, αὐλάκια, κρημνίζει φράκτας, καὶ εἰς ἀνεμοστρόβιλον ἀπὸ κόνιν χάνεται ὀπίσω ἀπὸ τὰ μακρινὰ δένδρα, καὶ ὕστερον πάλιν φαίνεται εἰς τὴν κορυφὴν ἑνὸς λόφου, καὶ εἰς μίαν στιγμὴν διαλύεται, παρατάσσεται, σκορπίζει εἰς τὸν ἀέρα πυκνὸν καπνὸν καὶ ἀντηχοῦσιν ὅλαι αἱ κοιλάδες γύρω καὶ εἰς ἑκάστην βολὴν φαίνονται ἐκεῖναι τὰ φοβερὰ στόματα τῶν πυροβόλων, νὰ ὀπισθοχωρῶσιν, ὡσὰν τρομασμένα καὶ αὐτὰ ἀπὸ τὴν τρομερὰν φωνήν των, καὶ ἐκεῖ κάτω μακρὰν ἡ βολή των κρημνίζει τοίχους, σπάζει δένδρα καὶ αἱ πυκναὶ φάλαγγες τῶν ἐχθρῶν διασπῶνται καὶ διασπείρονται εἰς τὴν πεδιάδα.

Ἀπὸ τὴν συναίσθησιν αὐτὴν τῆς θαυμαστῆς καὶ τρομακτικῆς δυνάμεως τοῦ ὅπλου του, ὁ στρατιώτης τοῦ πυροβολικοῦ ἀποκτᾷ τὸν ἰδιαίτερον ἐκεῖνον χαρακτῆρα τῆς σοβαρότητος καὶ τῆς ὑπερηφανείας, ὁ ὁποῖος μένει εἰς τὴν ψυχήν του καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν του, ἀκόμη καὶ ἀφοῦ χαθῇ ἡ μάχη, ὅταν ὅλοι οἱ ἄλλοι φαίνωνται καταβεβλημένοι ἀπὸ τὴν λύπην καὶ ἀπὸ τὴν ἀποθάρρυνσιν.

*
* *

Καὶ οἱ πυροβοληταὶ μιᾶς πυροβολαρχίας σοβαροὶ καὶ σκεπτικοί, ἀλλ᾽ ὄχι· καὶ ἀποτεθαρρημένοι, εἰσήρχοντο πρὸς τὴν ἑσπέραν εἰς μικρὰν ἐπαρχιακὴν πόλιν, δεκαπέντε ἡμέρας μετὰ ἀτυχῆ μάχην.

Ἔλειπον ἀπὸ τὴν πυροβολαρχίαν πολλαὶ ἅμαξαι καὶ πολλοὶ ἵπποι, ἓν πυροβόλον, δύο ἀξιωματικοὶ καὶ μερικοὶ στρατιῶται. Τὴν πυροβολαρχίαν ὡδήγουν εἰς λοχαγὸς καὶ εἰς ὑπολοχαγός. Οἱ κάτοικοι τὴν ἔβλεπον νὰ διέρχηται σιωπηλοί, λυπημένοι ὡς νὰ διήρχετο λείψανον.

Ἐστάθη εἰς τὴν πρώτην πλατεῖαν. Ὁ λοχαγὸς διέταξε τὸν ἄλλον ἀξιωματικὸν νὰ καταυλισθῇ ἐκεῖ ἡ πυροβολαρχία, αὐτὸς δὲ ἐπέζευσε καὶ ἤρχισε νὰ βλέπῃ γύρω, ὡς νὰ ἐζήτει τινὰ εἰς τὸ πλῆθος, τὸ ὁποῖον ἤρχισε νὰ συναθροίζηται ἐκεῖ.

Μετ᾽ ὀλίγον τὸν ἐπλησίασαν δύο νέοι, ὁ εἷς εἰκοσιπέντε, ὁ ἄλλος περίπου δεκαοκτὼ ἐτῶν, ἐχαιρέτισαν αὐτὸν καὶ τὸν ἠρώτησαν μὲ συστολήν:

—Ἡ εὐγενεία σας εἶσθε ὁ λοχαγός;...

Ὁ λοχαγὸς δὲν ἄφησε νὰ τελειώσωσιν ἔσφιξε τὴν χεῖρα καὶ τῶν δύο, τοὺς ἐκάλεσε φιλικῶς μὲ τὸ ὄνομά των καὶ εἶπεν:

—Ἤλαβον τὸ θάρρος νὰ σᾶς γράψω κατ᾽ εὐθεῖαν χωρὶς, νὰ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς γνωρίζω, διότι καὶ δὲν ἐγνώριζον κανένα ἄλλον ἐδῶ, εἰς τὸν ὁποῖον ν᾽ ἀποταθῶ· θὰ ἔγραφον, καὶ πρωτύτερον, ἂν ἐγνώριζον τίποτε περὶ τῆς οἰκογενείας σας. Ἀλλὰ οὔτε οἱ φίλοι τοῦ μακαρίτου—προσέθεσεν ὁ ἀξιωματικὸς μὲ ὕφος λυπημένον—δὲν ἤξευρον νὰ μοὶ εἴπωσι τίποτε. Καὶ μ᾽ ὅλα ταῦτα εἶχε φίλους πολλοὺς ὁ δυστυχὴς νέος!

Καὶ πάλιν ἔδωκε τὴν χεῖρα εἰς τοὺς δύο νέους.

—Εἴπατε τίποτε εἰς τὸν πατέρα σας περὶ τῆς ἐπιστολῆς μου; ἠρώτησεν.

Οἱ νέοι ἀπήντησαν ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν εἶπον εἰμὴ ὅτι ὁ λοχαγὸς τῆς πυροβολαρχίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκεν ὁ ἀδελφός των, ἐπρόκειτο νὰ ἔλθῃ μίαν ἀπ᾽ αὐτὰς τὰς ἡμέρας νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ. Δὲν ἠδυνήθησαν νὰ εἴπωσι τίποτε περισσότερον, διότι ἦτο ἀσθενὴς καὶ ἐφοβοῦντο μήπως πάθῃ ἀπὸ τὴν πολλὴν συγκίνησιν. Μερικὰς λεπτομερείας ὅμως περὶ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ του τὰς ἐγνώριζεν ἀπὸ τὴν δευτέραν ἡμέραν μετὰ τὴν μάχην καὶ ἦτο ἀκόμη ἀπαρηγόρητος.

Εἰς αὐτὸ τὸ μεταξὺ ἐπλησίασε καὶ ὁ ὑπολοχαγός.

—Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀξιωματικός, περὶ τοῦ ὁποίου σᾶς ἀνέφερον εἰς τὴν ἐπιστολήν μου, εἶπε μὲ χαμηλὴν φωνὴν ὁ

λοχαγός, καὶ ἐσύστησε τὸν ὑπολοχαγὸν εἰς τοὺς δύο ἀδελφούς, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐχαιρέτισαν μὲ πολλὰς ἐκφράσεις ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης.

Μετὰ μικρὰν συνομιλίαν ὁ ὑπολοχαγὸς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πυροβολαρχίαν. Ὁ δὲ λοχαγὸς συνεφώνησε μὲ τοὺς δύο νέους, ὅτι θὰ μετέβαινε τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν, νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν πατέρα των κατὰ τὰς ἑπτά, ἐπειδὴ εἰς τὰς ὀκτὼ ἐπρόκειτο ν' ἀναχωρήσῃ. Καὶ ἀφοῦ ἐσημείωσε τὴν διεύθυνσίν των, ἔκραξε πάλιν τὸν ὑπολοχαγὸν καὶ τῷ ἐψιθύρισεν εἰς τὸ οὖς.

—Αὔριον εἰς τὰς ὀκτώ, ἐὰν ἐγὼ δὲν ἔλθω, νὰ ἀναχωρήσῃς μὲ τὴν πυροβολαρχίαν· πρόσεχε ὅμως νὰ μὴ περάσῃς ἀπὸ τὸν δρόμον ἐκεῖνον...

Ὁ ὑπολοχαγὸς ἐνόησεν· ἀπήντησεν ὅτι θὰ ἐκτελέσῃ τὴν διαταγὴν καὶ ὁ λοχαγὸς ἀπεμακρύνθη μὲ τοὺς δύο ἀδελφούς.

***

Τὸ πρωῒ κατὰ τὰς ἑπτὰ ὁ λοχαγὸς ἐκτύπα τὴν θύραν τῶν δύο νέων του φίλων.

Ἡ θύρα ἠνοιξε καὶ ἐφάνησαν οἱ δύο ἀδελφοί.

Δὲν ἀφῆκαν καιρὸν νὰ ὁμιλήσῃ. Τῷ ἔνευσαν μὲ τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα, ὡς νὰ ἔλεγον «σιωπή», ἔνευσαν ἐπίσης νὰ κρατῇ μὲ τὴν χεῖρά του τὸ ξίφος διὰ νὰ μὴ κάμνῃ κρότον, καὶ ἀφοῦ τὸν ἐχαιρέτισαν σιωπηλά, τὸν ἔβαλον νὰ καθίσῃ.

—Κοιμᾶται, εἶπεν ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός, ἀλλὰ εἶνε πολὺ καλύτερα.

Ὁ λοχαγὸς ἐκάθισε, καὶ οἱ δύο νέοι ἐκάθισαν καὶ ἐπλησίασαν τὰ καθίσματά των, ὥστε νὰ δύνανται νὰ συνομιλῶσι σιγά.

—Νομίζετε, ὅτι δύναται νὰ μὲ ἀκούσῃ χωρὶς κίνδυνον;

—Τώρα ναί, ἀπήντησαν συγχρόνως καὶ οἱ δύο ἀδελφοί· τώρα δὲν εἶνε κίνδυνος.

—Πολὺ καλά· ἂν νομίζητε ὅμως τὸ ἐναντίον, σᾶς παρακαλῶ νὰ μοὶ τὸ εἴπητε ἐλευθέρως· δὲν ἤθελον, ἀφοῦ ἦλθον ἐδῶ νὰ φέρω ὀλίγην παρηγορίαν, νὰ γίνω ἀπ' ἐναντίας αἴτιος μεγαλυτέρας συμφορᾶς.

—Εἶσθε πολὺ καλός, καὶ σᾶς εὐχαριστοῦμεν πολύ.

Εἶπεν ὁ μεγαλύτερος ἀδελφὸς καὶ προσέθεσεν:

—Ὁ πατήρ μας εἶνε πράγματι καλύτερα. Ἐν τούτοις ἂν ἦτο ἄλλος καὶ πάλιν θὰ ἐδιστάζομεν. Ἀλλ' ἐκεῖνος νὰ εἶσθε βέβαιος; ὅτι θὰ ἐννοήσῃ τὸ εἶδος τῆς παρηγορίας τὴν ὁποίαν τῷ φέρετε, ὥστε δὲν εἶνε καμμία ἀμφιβολία, ὅτι θὰ προξενήσουν εἰς αὐτὸν καλὸν οἱ λόγοι σας. Εἶνε πατὴρ φιλόστοργος, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ καλὸς πατριώτης.

—Τὸ πιστεύω, εἶπεν ὁ λοχαγός.

***

Ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἠνοίξεν ἡ θύρα καὶ ἐφάνη ἓν ξανθὸν παιδίον δέκα περίπου ἐτῶν. Ἅμα εἶδε τὸν λοχαγόν, ἀπεσύρθη νὰ ἔμβῃ πάλιν μέσα.

—Ἔλα ἐδῶ, εἶπεν ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός.

Τὸ παιδίον ἐπλησίασεν.

—Αὐτὸ εἶνε τὸ ἀδελφάκι μας.

—Πόσον τῷ ὁμοιάζει! ἀνέκραξεν ὁ λοχαγός.

—Ἀλήθεια, εἶπαν οἱ δύο ἀδελφοί.

***

Ἀφοῦ συνωμίλησαν ἀκόμη ὀλίγα λεπτὰ μὲ σιγανὴν φωνήν, ὁ λοχαγὸς ἠνοιξε τὸ δέμα καὶ ἔδειξεν εἰς τοὺς τρεῖς ἀδελφοὺς τί ἔφερεν εἰς τὸν πατέρα των. Ἔπειτα ὁ δεύτερος ἀδελφὸς ἐσηκώθη καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πλαγινὸν δωμάτιον, διὰ νὰ ἐξυπνήσῃ τὸν ἀσθενῆ.

Ὁ νέος ἐπλησίασε τὸν πατέρα του μὲ ἐλαφρὰ βήματα.

Ὁ γέρων ἐκοιμᾶτο ἐλαφρά, ἔχων τὴν μίαν χεῖρα ἔξω ἀπὸ τὰ σκεπάσματα καὶ μὲ τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς τὴν θύραν.

Ἤνοιξεν ἀργὰ ἀργὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ μὲ τὴν χεῖρα, ἡ ὁποία ἦτον ἔξω ἀπὸ τὸ σκέπασμα, ἔσφιξε τὴν χεῖρα τοῦ υἱοῦ του.

Ἐκεῖνος τότε ἔφερε τὴν χεῖρα εἰς τὸ μέτωπον τοῦ πατρός του, ἔσκυψε καὶ τὸν ἠρώτησε πῶς ἦτο.

—Πολὺ καλύτερα, ἀπήντησεν ὁ γέρων.

—Ἄ, καλά... Ἄκουσον, πατέρα, εἶνε κάποιος ἔξω, ὅστις θέλει νὰ σὲ ἴδῃ.

—Ἂς ἔλθῃ.

Ὁ νέος δὲν ἐκινήθη.

—Ποῖος εἶνε; ἠρώτησεν ὁ πατήρ.

—Εἶνε... Εἷς ἀξιωματικός.

Ὁ γέρων εἶδε τὸν νέον χωρὶς νὰ τῷ ὁμιλήσῃ.

—Εἷς λοχαγός.

—Λοχαγός; εἶπεν ὁ γέρων, καὶ ἤνοιξε καλὰ τοὺς ὀφθαλμούς.

Ὁ υἱός, ἀφοῦ ἐδίστασεν, ἔλαβε πάλιν θάρρος καὶ ἐπρόσθεσεν:

— Εἷς λοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ.

Ὁ πατὴρ ἔκαμεν αἰφνίδιον κίνημα διὰ νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ καθίσῃ· ἀλλ' ὁ υἱός του τὸν ἠμπόδισεν.

— Ὄχι πατέρα! εἶπε μὲ πολλὴν τρυφερότητα, μὴ κινεῖσαι· ἠμπορεῖ νὰ σοῦ κάμῃ κακόν· ὁ ἰατρὸς παρήγγειλε νὰ προσέχῃς νὰ μὴ κρυώσῃς... μεῖνε πλαγιασμένος, κάθισε ἥσυχος.

Καὶ ἔβαλε κάτω ἀπὸ τὸ σκέπασμα τὴν χεῖρα.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ γέροντος ἔλαμψαν, ἡ ἀναπνοή του ἔγινε

κοπιαστική, καὶ χωρὶς νὰ βλέπῃ κατὰ πρόσωπον τὸν υἱόν του, μὲ φωνὴν τρέμουσαν ἐψιθύρισε:

— Καὶ τί εἶνε αὐτὸς ὁ λοχαγός;

— ... Ἦτο ὁ λοχαγός του.

Αὐτὴν τὴν ἀπάντησιν τὴν ἐπερίμενεν.

— ... Ἦλθεν ἐδῶ ἐπίτηδες διὰ νὰ σὲ ἴδῃ.

Ὁ γέρων ἔμεινε πάλιν σκεπτικός, ἔπειτα ἐκίνησε τὴν κεφαλήν, ἔσφιξε τὰ χείλη, καὶ ἐσκέπασε τοὺς ὀφθαλμοὺς μὲ τὴν χεῖρα.

— Πάτερ, εἶπεν ὁ νέος φιλῶν τὸ μέτωπόν του, ἔχε θάρρος... ὁ λοχαγὸς ἦλθεν ἐδῶ διὰ νὰ σὲ παρηγορήσῃ... καὶ θὰ σὲ παρηγορήσῃ· εἶμαι βέβαιος... Θάρρος... καὶ ἐσήκωσε τὴν χεῖρα ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς.

— Ὁδήγησέ τον.

— Τώρα εὐθύς;

— Ναί, εὐθύς.

— Λοιπόν.... νὰ ὑπάγω;

— Πήγαινε.

— Ὑπάγω, ἀλλά... νὰ ἔχῃς θάρρος, νὰ φανῇς γενναῖος. Ὁ λοχαγὸς θὰ σὲ παρηγορήσῃ· νὰ τὸ ἰδῇς.

Καὶ μὲ ταχέα βήματα ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ δωμάτιον. Τὸ βλέμμα τοῦ πατρός του τὸν ἠκολούθησε, καὶ ἔμεινε προσηλωμένον εἰς τὴν θύραν. Ἠκούσθησαν ψιθυρίσματα, κρότος ξίφους... Εἰσῆλθεν ὁ λοχαγός.

Μόλις τὸν εἶδεν ὁ γέρων, ἅπλωσε τὰς χεῖράς του πρὸς αὐτὸν καὶ ἐφώναξεν:

— Ἄ! λοχαγέ!... λοχαγέ!

Ἔτρεξεν ἐκεῖνος, τὸν ἐνηγκαλίσθη καὶ εἶπε μὲ ἀγάπην:

— Ὑπομονή, ὑπομονή!

Ὁ μεγαλύτερος υἱὸς καὶ ὁ μικρὸς μικρὸς ἐστάθησαν ἀπὸ τὸ ἓν μέρος τῆς κλίνης· ὁ δεύτερος υἱὸς ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ὁ

γέρων εἶχε στηρίξει τὴν κεφαλήν εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ λοχαγοῦ καὶ ἔκλαιε. Κανεὶς δὲν ἔλεγε λέξιν.

Αἴφνης ὁ ἀσθενὴς ἄφησε τὴν ἀγκάλην τοῦ ἀξιωματικοῦ, ἐσήκωσε τὴν κεφαλήν, καὶ εἶπε μὲ ὕφος ἀποφασιστικόν:

—Λοχαγέ, ἤσθε παρών... τὸν εἴδατε... εἴπατέ μου... διηγηθῆτέ μου... Θέλω νὰ τὰ μάθω ὅλα· θὰ δείξω γενναιότητα... αἰσθάνομαι πολὺ θάρρος· θὰ ἀκούσω χωρὶς νὰ συγκινηθῶ... χωρὶς νὰ σᾶς διακόψω. Ἀλλὰ θέλω νὰ μὴ μοῦ κρύψετε τίποτε... θέλω νὰ μάθω... ἔχω ἀνάγκην νὰ μάθω μὲ τί τρόπον... (καὶ τὰ δάκρυα διέκοψαν τὴν φωνὴν) νὰ μάθω πῶς ἀπέθανε τὸ παιδί μου.

Καὶ πάλιν ἄφησε τὴν κεφαλήν του νὰ πέσῃ εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ λοχαγοῦ, καὶ ἐφώναξεν ἀπαρηγόρητα:

—Ἄχ! ἦτον τόσον νέος!

*
* *

Ὁ λοχαγὸς ἐκάθισεν ὅσον ἠδύνατο πλησιέστερον εἰς τὴν κλίνην καὶ ἐσκέπτετο πῶς ν' ἀρχίσῃ τὴν διήγησιν. Δὲν εὕρισκε τρόπον, οὔτε ἦτο εὔκολον νὰ εὑρῇ· ἀλλὰ τότε ὁ μεγαλύτερος ἀδελφὸς τὸν ἐβοήθησε.

—Ἔλαβε πολὺ μέρος εἰς τὴν μάχην, κύριε λοχαγέ, ἡ πυροβολαρχία σας; τὸν ἠρώτησε.

—Εἰς τὴν μάχην; Ὄχι καὶ τόσον πολύ. Δηλαδὴ ἀποτέλεσμα πολὺ ὀλίγον ἔφερεν. Ἀλλὰ ὅσον διὰ κόπους, ἔκαμε πολλούς. Ἐτρέχομεν τρεῖς καὶ τέσσαρας ὥρας, χωρὶς ν' ἀναπνεύσωμεν μίαν στιγμήν, ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω, πάντοτε εἰς τοὺς ἰδίους δρόμους.—«Λοχαγέ! ἐφώναζον, ὕπαγε νὰ καταλάβῃς ἐκεῖνο τὸ ὕψωμα». Καὶ ἐγὼ ἀμέσως μετέδαινον τρέχων· μόλις ὅμως ἔφθανον ἐκεῖ ἐπάνω, ἰδοὺ ἄλλη διαταγή, νὰ καταβῶ εἰς τὴν πρώτην μου θέσιν. Καὶ αὐτὸ ἐπανελήφθη τρεῖς ἢ τέσσαρας φοράς, χωρὶς νὰ σταματήσωμεν

οὔτε μίαν στιγμήν. Οἱ δυστυχεῖς ἵπποι πόσον ὑπέφερον τὴν πρωΐαν ἐκείνην. Ἤξιζον καλυτέραν τύχην.

— Ἐφονεύθησαν;

— Οἱ περισσότεροι.

— Καὶ ποῦ ἐσταματήσατε ἐπὶ τέλους;

— Τὴν θέσιν ἀκριβῶς δὲν τὴν γνωρίζω... ἀλλὰ ἐνθυμοῦμαι ἀκριβέστατα τὸ μέρος, ὅπως ἦτο. Ἤμεθα εἰς τὸ μέσον τοῦ κατηφόρου ἑνὸς λόφου μεταξὺ τῆς κορυφῆς καὶ τῆς πεδιάδος· τὸ ἔδαφος ἦτο τόσον βαθύ, ὥστε ἠδύναντο ἐξαίρετα νὰ κρυφθῶσιν ἐκεῖ ἓν ἢ δύο τάγματα, καὶ νὰ μὴ φανῶσι διόλου ἀπὸ τὸ μέρος, ὁπόθεν ἤρχετο ὁ ἐχθρός. Ὅταν ἔφθασα ἐκεῖ, ἐφαίνοντο μακρὰν εἰς τὴν πεδιάδα τρεῖς μεγάλαι φάλαγγες ἐχθρῶν καὶ προυχώρουν βραδέως, καὶ πότε ἐφαίνετο, ὅτι στρέφουσι δεξιά, ἄλλοτε ἀριστερά, πάντοτε ὅμως εὑρίσκοντο ἀπέναντί μας. Ἦσαν πολὺ μακράν· μόλις διεκρίνετο ἡ στολή των καὶ ἔλαμπον αἱ λόγχαι των. Εἷς ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς μου διετάχθη νὰ ὑπάγῃ μὲ δύο πυροβόλα εἰς τὸ δεξιὸν πλευρὸν τοῦ λόχου. Εἷς τὴν κυρίαν θέσιν ἐμείναμεν ἐγὼ καὶ ὁ ὑπολοχαγός μου μὲ τέσσαρα πυροβόλα. Εἷς τὸ δεξιὸν πυροβόλον—καὶ ὁ λοχαγὸς ἐστράφη πρὸς τὸν μεγαλύτερον υἱόν—ὑπηρέτει ὁ ἀδελφός σας.

*
* *

Ὁ γέρων δὲν ἔκαμε κανὲν κίνημα· ἤκουε προσεκτικός.

Ὁ λοχαγὸς ἐξηκολούθησεν:

— Ἦτο εἰς τὸ δεξιὸν πυροβόλον. Ἤρχισεν ἀμέσως τὸ πῦρ. Ἀφοῦ ἐγεμίσθη τὸ πυροβόλον, ὁ ἀδελφός σας, καθὸ λοχίας, ἔπρεπε νὰ σκοπεύσῃ. «—Ἐπάνω εἰς τὴν κεντρικὴν λοχίας, ἔπρεπε νὰ σκοπεύσῃ. «—Ἐπάνω εἰς τὴν κεντρικὴν φάλαγγα!» ἐφώναξα. «—Μάλιστα», μοὶ ἀπήντησε, καὶ ἔκυψε διὰ νὰ σκοπεύσῃ. «—Ἐδῶ σὲ θέλω!» προσέθεσα. Ἐμει

ὁ κορμὸς ἑνὸς δένδρου εἰς τὸ μέσον τῆς κεντρικῆς φάλαγγος, αὐτὴ δὲ συνεταράχθη διὰ μίαν στιγμήν, ἤνοιξεν, ἐσκόρπισεν· οἱ ἀξιωματικοὶ ἔφιπποι ἔτρεχον ἐδῶ κ' ἐκεῖ· ἔπειτα ὀλίγον κατ' ὀλίγον οἱ στοῖχοι συνεπτύχθησαν, συνετάχθη πάλιν καὶ ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον της. «—Εὖγέ σου!» τῷ ἐφώναξα. Τὸ ἄλλο πυροβόλον τόρα!» Ἐσκόπευσεν ἄλλην μίαν φορὰν καὶ πάλιν ἡ βολὴ ἐπέτυχε.

Ὁ γέρων ἐκτύπησε τὸ στρῶμα μὲ τὴν παλάμην.

—Ἐπέτυχεν ἀκριβῶς τὸν σκοπόν, ἐξηκολούθησεν ὁ ἀξιωματικός, ἡ φάλαγξ ἐταράχθη περισσότερον ἀπὸ τὴν πρώτην φοράν· καὶ πάλιν οἱ ἀξιωματικοὶ ἔτρεξαν ἐδῶ κ' ἐκεῖ καὶ πάλιν ἡ φάλαγξ ἀνεσχηματίσθη. Τὴν ἰδίαν στιγμὴν εἴδομεν μακρὰν τέσσαρα πυροβόλα, τὰ ὁποῖα ἐφθασαν μὲ καλπασμὸν εἰς τὴν γραμμὴν τῶν τριῶν φαλάγγων· τὰ δύο ἐτοποθετήθησαν μεταξὺ τῆς κεντρικῆς φάλαγγος καὶ τῆς ἀριστερᾶς· τὰ ἄλλα δύο μεταξὺ τῆς κεντρικῆς καὶ τῆς δεξιᾶς, καὶ ἤρχισαν νὰ πυροβολῶσιν ἐναντίον μας.—«Καρδιά! ἐφώναξα πρὸς τοὺς στρατιώτας μου. Ἰδοὺ καλὴ περίστασις νὰ τοὺς δείξωμεν ποῖοι εἴμεθα». Καὶ ἠρχίσαμεν νὰ πυροβολῶμεν ἐναντίον τῶν πυροβόλων τοῦ ἐχθροῦ. Αἱ φάλαγγες ὑπεχώρησαν εἰς ἀρκετὸν διάστημα. Ἡ κεντρικὴ ἐπλησίασεν εἰς ἕνα οἰκίσκον καὶ φαίνεται ὅτι εἰς αὐτὸν εἰσῆλθον πολλοὶ ἀπὸ τοὺς στρατιώτας. «—Λοχία! ἐφώναξα τότε πρὸς τὸν υἱόν σας, στεῖλε σὲ παρακαλῶ μίαν ὀδίδα εἰς ἐκεῖνον τὸν οἰκίσκον». «Ἀμέσως!» ἀπήντησεν αὐτὸς μὲ τὸ ὕφος του ἐκεῖνο τὸ ἀτάραχον πάντοτε καὶ ἀποφασιστικόν. Ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἐπέρασε τρέχων μὲ τὸν ἵππον του εἰς συνταγματάρχης τοῦ ἐπιτελείου. Ἤκουσε τοὺς λόγους μου, ἐστράφη πρὸς τὸ πυροβόλον τὸ δεξιὸν καὶ εἶπε: «—Νὰ σᾶς ἴδω!».—«Πῦρ!» διέταξε ταυτοχρόνως ὁ γενναῖος λοχίας. Καὶ ἀπὸ τὴν στέγην τοῦ οἰκίσκου ἐκείνου εἴδομεν νὰ ἀνυψωθῶσι καὶ νὰ πέσωσιν εἰς τὸ μέσον τῆς φάλαγγος σανίδια, κεραμίδια, φύλλα,

ὁλόκληρος σωρός· ἐξῆλθον στρατιῶται ταχέως καὶ ἐσκορπίσθησαν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

Ὁ πατὴρ ἔτριβε καὶ μὲ τὰς δύο του χεῖρας τὸ σκέπασμά του, ὡς νὰ τὸν εἶχε καταλάβῃ νευρικὴ ἕξαψις.

«—Λαμπρά!» εἶπεν ὁ συνταγματάρχης καὶ ἔφυγε τρέχων. Ἀλλὰ τὰ ἐχθρικὰ πυροβόλα δὲν ἠσταίζοντο. Αἱ σφαῖραι των ἔπιπτον ὀκτώ, δέκα βήματα τριγύρω μας, ἐχώνοντο εἰς ὀργώματα καὶ ἐσήκωναν σύννεφα ἀπὸ πέτρας καὶ ἀπὸ χώματα, τὰ ὁποῖα συχνότατα ἐσκέπαζον καὶ τὰ πυροβόλα καὶ τοὺς πυροβολητὰς καὶ τοὺς ἔκρυπτον ὅλως διόλου ἀπ' ἐμπρός μου. Ἀφοῦ παρῆλθε τὸ σύννεφον, ἐφαίνετο πάντοτε ὁ ἄξιος υἱός σας, νὰ τινάζῃ μὲ μειδίαμα τὰ χώματα τὰ ὁποῖα εἶχον πέσῃ μεταξὺ τοῦ ὑποκαμίσου καὶ τοῦ λαιμοῦ του, ἤσυχος, ἀτάραχος, ὡς νὰ μοὶ ὑπῆρχε δι' αὐτὸν κίνδυνος. Ἐστάθημεν ὅμως ἀτυχεῖς. Μία σφαῖρα ἔπεσεν εἰς τὸ μέσον ἑνὸς λόχου πεζικοῦ, ὁ ὁποῖος ἔκανεν ὡς στήριγμα ὄπισθέν μας, καὶ ἐφόνευσε τρεῖς στρατιώτας. Μετὰ μίαν στιγμὴν εἷς ἀπὸ τοὺς ἵππους μας ἐφονεύθη καὶ ἄλλοι δύο ἐπληγώθησαν βαρέως. Αὐτὸ ὅμως ἦτο τὸ μικρότερον κακόν. Δὲν εἶχον περάσῃ δύο λεπτά, ὅταν ἠκούσθη τρίξιμον φοβερὸν καὶ μία δυνατὴ φωνή. Μία σφαῖρα ἔσπασε τὸν τροχὸν ἑνὸς πυροβόλου καὶ ἐξῆλθε κάτω κομματιασμένους δύο πυροβολητάς... Δὲν ἦτο τὸ πυροβόλον τοῦ υἱοῦ σας.

*
* *

Ὁ γέρων ἀνέπνευσεν, ὡς νὰ τοῦ ἔμεινεν ἡ ἐλπίς, ὅτι ὁ υἱός του ὁριστικῶς εἶχε σωθῇ.

—Ὁ υἱός σας, ἐνθυμοῦμαι, ἐκτύπησε μὲ τὴν χεῖρα τὸ μέτωπόν του καὶ ἐφώναξε, μὲ θυμόν. Ἀλλὰ δὲν ἤμεθα καὶ ἀπελπισμένοι· ἠδυνάμεθα νὰ μείνωμεν εἰς τὴν θέσιν μας ἀρκετὴν ὥραν ἀκόμη· ἄλλα δύο νέα πυροβόλα ἤλθον καὶ προσετέθησαν εἰς τὰ ἄλλα τέσσαρα· αἱ ἐχθρικαὶ φάλαγγες ἤρ-

χισαν πάλιν νὰ προχωρῶσι δὲν ἠτο δυνατὸν νὰ μείνωμεν περισσότερον, ὅπου ἤμεθα. Αἴφνης ἠκούσαμεν ὄπισθέν μας θόρυβον ἀπὸ βήματα, ἀπὸ φωνάς, ἀπὸ ὅπλα καὶ εἴδαμεν δύο τάγματα ταχέως νὰ παρατάσσωνται εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψώματος, ὡς νὰ ἤθελαν νὰ ἀποκρούσουν ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ.

Μεταξὺ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου καὶ τῆς θέσεώς μας καθὼς σᾶς προεῖπα, ἠτο λάκκος· διὰ τοῦτο δὲν ἠδύνατο τὸ πεζικὸν νὰ προχωρήσῃ ἕως εἰς τὴν ἰδικήν μας γραμμήν· ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσωμεν ἡμεῖς. Ἡ μεσαία φάλαγξ ἤρχετο ἐναντίον μας μὲ πολλὴν ὁρμήν. Τὴν ἄφησα νὰ πλησιάσῃ μέχρι σημείου βολῆς, καὶ διέταξα: «—Πῦρ μὲ βολιδοφόρους ὀβίδας!» Μὲ τὸ πρόσταγμα «πῦρ!» ἠκούσθη ὡσὰν μία βροντὴ καὶ σφύριγμα ὀξύτατον καὶ συγχρόνως σύννεφον σκόνης μᾶς ἔκρυψε τὴν φάλαγγα.

Ὅταν ἐκαθάρισεν, εἴδαμεν τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ εἰς ταραχήν, εἰς ἀναστάτωσιν. Ἀλλὰ ἦτον ἀργὰ πλέον. Οἱ ἐχθροί, ὅσον καὶ ἂν ἐζαλίσθησαν καὶ ἂν ἐσκορπίσθησαν, ἐξηκολούθησαν νὰ ἀναβαίνωσι μὲ τόλμην. Δὲν ἔπρεπε νὰ χάσωμεν οὔτε στιγμήν. Ἔπρεπε νὰ σώσωμεν τὰ πυροβόλα μας. Οἱ ἵπποι δὲν ἦσαν ἀρκετοί. «—Μὲ τὰς χεῖρας! ἐφώναζα, πρὸς τὰ ὀπίσω!» Τριάκοντα χεῖρες δυναταὶ ἥρπασαν ἀμέσως τοὺς τροχούς, τὰ τιμόνια, τὰ πυροβόλα καὶ ἤρχισαν νὰ σπρώχνουν πρὸς τὰ ὀπίσω Ἀπὸ τὸ δεξιὸν πυροβόλον ἔλειπεν εἷς πυροβολητής. Ὁ υἱός σας τὸν ἀνεπλήρωσεν... ἥρπασε τὸν ἀριστερὸν τροχόν. «— Δύναμιν, ἐφώναζεν· ὅσην ἠμπορεῖτε δύναμιν!» Ἀλλὰ τὸ διάστημα ὅσον εἶχε νὰ διατρέξῃ τὸ πυροβόλον ἦτο ἀνώμαλον· οἱ τροχοὶ ἐχώνοντο εἰς τὸ ἔδαφος· ἡ προσπάθεια διὰ νὰ τὸ ἀνασηκώσουν ἦτο φοβερά. Οἱ πέντε ἐκεῖνοι γενναῖοι στρατιῶται ἔκαμναν ὡσὰν εἴκοσι. Ἐφαίνοντο τὰ νεῦρα εἰς τὰ χέρια των καὶ τὸν λαιμόν των νὰ ἐξογκώνωνται, ὡς νὰ ἤθελον νὰ σπάσωσιν. Τὰ πρόσωπά των ἦσαν κατακόκκινα.

Ἔτρεχεν ὁ ἱδρώς· ἦσαν ἀγνώριστοι. «Θάρρος!» ἐφώναζον οἱ στρατιῶται καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψώματος. Καὶ οἱ πυροβοληταὶ ἐδιπλασίαζον τὰς προσπαθείας των... Ἐν τούτοις ὁ θόρυβος τῆς ἐχθρικῆς φάλαγγος καὶ αἱ φωναὶ τῶν ἀξιωματικῶν της ἐπλησίαζον ὄπισθέν μας· μία σειρὰ ἀκροβολιστῶν ἐσχηματίσθη εἰς τὸ μέτωπον τῆς ἐχθρικῆς φάλαγγος καὶ ἤρχισε νὰ μᾶς στέλλῃ χάλαζαν σφαιρῶν· εἴχομεν ὅμως φθάσει σχεδὸν εἰς τὴν κορυφήν. Ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἐπληγώθη ...

* * *

— Ποῦ ; ποῦ ἐπληγώθη ; ἠρώτησε μὲ ἀγωνίαν ὁ γέρων, ὡς νὰ ἤκουε διὰ πρώτην φορὰν τὴν εἴδησιν.

— Εἰς τὸν πόδα.

— Εἰς ποῖον μέρος ;

— Ἐδῶ, ἀπήντησεν ὁ λοχαγός, καὶ ἔδειξε τὸ σαρκῶδες τῆς δεξιᾶς κνήμης. Ἅμα ἐπληγώθη, ἐστράφη, ἔσκυψε νὰ παρατηρήσῃ τὴν κνήμην του καὶ ἐφώναξε:

«Τίποτε, τίποτε !... θάρρος, ἐμπρός !» Καὶ ἐξηκολούθησε νὰ κινῇ τὸν τροχόν.

— Εὖγέ του ! ἐφώναξε μὲ φωνὴν σταθερὰν καὶ δυνατὴν ὁ ἀσθενής.

— Ναί, εὖγέ του, πραγματικῶς ! ἐξηκολούθησεν ὁ ἀξιωματικός. Οἱ πέντε γενναῖοι ἔβαλον τὴν τελευταίαν των δύναμιν· ἔσπρωξαν τὸ πυροβόλον ἕως τὴν κορυφήν, ἐφώναξαν δυνατά· «—Τὸ ἐσώσαμεν ! καὶ ἐξηπλώθησαν κατάκοποι κάτω. Ἐσηκώθησαν ὅμως πάλιν ἀμέσως ...

— Δὲν ἐσηκώθησαν ὅμως ὅλοι ! ἀνέκραξεν ὁ γέρων καὶ ἐσκέπασε τὸ πρόσωπον μὲ τὰς χεῖρας... Ὦ! τὸ ἤξευρα!...

— Εἶχε πληγωθῇ εἰς τὸ πλευρόν.

Ἐσιώπησαν ὅλοι.

— Ἀφοῦ τὰ πυροβόλα ἐσύρθησαν ὀπίσω ἀπὸ τὴν κορυ-

φήν, ἐπανέλαβεν ὁ λοχαγός, τὰ δύο τάγματα τοῦ πεζικοῦ ἤρχισαν τυφεκισμὸν πυκνὸν κατὰ τοῦ προχωροῦντος ἐχθροῦ. Τὸ δεξιὸν πυροβόλον ἐσύρθη ἀκόμη ἕως τριάκοντα βήματα. Ἐνῷ δὲ τὸ ἔσυρον (καὶ ὁ ἀξιωματικὸς ἐσηκώθη ὄρθιος), ὁ γενναῖος υἱός σας, ἐξηπλωμένος κατὰ γῆς μὲ τὴν χεῖρα εἰς τὴν πληγήν, του, ἐφώναξε δύο-τρεῖς φοράς !.., «— Ἐμπρός! ἐμπρός!» Ἀλλὰ δὲν εἶχε πλέον φωνὴν καὶ ἔκαμνε νεῦμα...

— Ὦ! φθάνει, λοχαγέ! ἐφώναξεν ὁ γέρων μὲ φωνὴν πνιγμένην.

— Ἀφοῦ ἐστάθησαν τὰ πυροβόλα μας, μᾶς ἦλθον οἱ ἵπποι μερικῶν ἄλλων πυροβόλων, τὰ ὁποῖα εἶχαν πέσει εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ. Διέταξα νὰ τὰ ζεύξωσιν ἀμέσως. Ὁ ὑπολοχαγὸς ἐπέζευσε καὶ ἐπρόσεχε νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ διαταγή μου. Ἴστατο ἐμπρὸς εἰς τὸ μέρος τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ ἵπποι εἶχον ζευχθῆ· ἦτο ἕτοιμος νὰ στραφῇ πρὸς ἐμέ, διὰ νὰ μοι εἴπῃ, ὅτι ἦσαν ἕτοιμοι. Ὅταν αἴφνης ἠσθάνθη νὰ σφίγγωσι τὸ γόνυ· στρέφεται καὶ βλέπει ...

Ὁ γέρων ἀνεπήδησε εἰς τὸ στρῶμά του, ἥρπασε τὴν χεῖρα τοῦ λοχαγοῦ καὶ ἠρώτησε :

— Ποῖον ;

— Τὸν υἱόν σας.

— Τὸν υἱόν μου !

Τὸν υἱόν σας. Ἐξηντλημένος, ἑτοιμοθάνατος, εἶχε συρθῇ ἕως ἐκεῖ διὰ νὰ δώσῃ τελευταῖον ἀποχαιρετισμὸν εἰς τὸ πυροβόλον του καὶ εἰς τοὺς συντρόφους του... «— Τί θέλεις, παλληκάρι μου ; τὸν ἠρώτησεν ὁ ὑπολοχαγός· λέγε τί θέλεις ; Ἐκεῖνος ἐσήκωσεν ὑψηλὰ τὰς χεῖρας καὶ τὰς ἤνωσεν ὡς νὰ ἐνηγκαλίζετο κάτι. Τότε, ὡσὰν νὰ ἦλθεν ἔμπνευσις τοῦ ὑπολοχαγοῦ, ἐκτύπησε μὲ τὴν παλάμην τὸ πυροβόλον καὶ τὸν ἠρώτησεν : «— Αὐτό ;» «—Ναί, ναί, ναί!...» ἐφάνη ὅτι ἤθελε νὰ εἴπῃ μὲ κίνημα τῆς κεφαλῆς. Οἱ δύο στρατιῶται τὸν ἀνεσήκωσαν ἕως τὸ πυροβόλον· ἐκεῖνος τὸ ἐνηγκαλίσθη, τὸ ἔσφιγξεν εἰς τὸ στῆθός του, ἀνεστέναξε καὶ... ἐξεψύχησεν.

* * *

Ὁ πατήρ, ἕως ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἤκουε τὸν λοχαγὸν μὲ αὐξάνουσαν συγκίνησιν καὶ ἐψηλάφει σπασμωδικῶς ἄλλοτε τὴν χεῖρά του, ἄλλοτε τὸ ξίφος, ἄλλοτε τὴν ἄκραν τῆς στολῆς του, ὅπως θὰ ἔκαμνε τυφλός. Ὅταν ἤκουσε τοὺς τελευταίους ἐκείνους λόγους, οἱ δακρυσμένοι ὀφθαλμοί του ἤστραψαν καὶ τὸ λυπημένον του πρόσωπον ἐφωτίσθη ἀπὸ ὑπερηφάνειαν.

Ὁ ὑπολοχαγὸς ἥρπασε μὲ τὰς δύο του χεῖρας τὴν κεφαλὴν τοῦ υἱοῦ σας, ἐκοίταξεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του ὡς νὰ ἦτο ἀκόμη ζωντανός, καὶ εἶπε μ᾽ ἐνθουσιασμόν : «— Γενναῖον, ἠγαπημένον, τιμημένον παλληκάρι !» «—Ζήτω!» ἐφώναξαν μὲ μίαν φωνὴν ὅλοι οἱ στρατιῶται. Καὶ ἐγὼ διέταξα : «— Χαιρετίσατε!» Καὶ ὅλοι ὕψωσαν τὴν χεῖρα εἰς τὸ πιλήκιον καὶ ἐφώναξαν πάλιν ὅλοι ὁμοῦ : «—Ζήτω !»

Ὁ γέρων ἔκλαιε.

— Ναί, ναί, ἐξηκολούθησεν ὁ λοχαγός, μὲ περισσοτέραν συγκίνησιν, κλαύσατε, χύσατε αὐτὰ τὰ γλυκὰ δάκρυα· θὰ σᾶς ἐλαφρώσουν. Ἦτο τὸ καύχημα τῆς πυροβολαρχίας μας· δὲν θὰ τὸν λησμονήσωμεν ποτέ. Μετὰ εἴκοσι ἔτη, ὅταν οἱ στρατιῶταί μας θὰ προφέρουν τὸ ὄνομά του, ἡ καρδία των θὰ κτυπᾷ, καθὼς κτυπᾷ ἡ ἰδική μας τόρα, καὶ θὰ λέγωσιν ὅλοι ὅτι ἦτον γενναῖος καὶ θὰ τὸν ἀγαπῶσι καὶ θὰ τὸν εὐλογῶσιν ὡς ἀδελφόν των ξενητευμένον. Ναί, ναί, κλαύσατε τόρα· τόρα ἠμπορεῖτε νὰ κλαύσητε, νὰ βρέξητε μὲ τὰ δάκρυά σας τὸ στῆθός μου.

Καὶ ἔσφιγξεν εἰς τὴν ἀγκάλην του τὴν λευκὴν κεφαλὴν τοῦ γέροντος. Οἱ νέοι ἔκλαιον καὶ αὐτοί.

Ἔπειτα ὁ ἀσθενής, ἐξηντλημένος ἀπὸ τὴν μακρὰν καὶ

βαθεῖαν συγκίνησιν, ἀφῆκε τὴν κεφαλήν του νὰ πέσῃ εἰς τὸ προσκέφαλον καὶ εἶπε μὲ φωνὴν διακεκομμένην:

— Σὲ εὐχαριστῶ, λοχαγέ μου, σὲ εὐχαριστῶ. Οἱ λόγοι σου μοὶ ἐπροξένησαν πολὺ καλόν. Μοὶ φαίνεται ὡσὰν νὰ ἐσηκώθη ἀπὸ τὸ στῆθός μου μέγα βάρος. Μοὶ φαίνεται ὡσὰν νὰ μὴ πονῶ πλέον. Μοὶ ἐδώσατε μεγάλην παρηγορίαν, καλέ μου λοχαγέ· εὐχαριστῶ.

Ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἡσύχασε διὰ μίαν στιγμήν.

***

—Λοχαγέ, εἶπε μετ' ὀλίγον, ὡσὰν νὰ συνήρχετο.

—Τί θέλετε;

—Ἦτο λοχίας σας;

—Μάλιστα.

—Τότε ἴσως θὰ ἔχετε... κανέν του ἔγγραφον καμμίαν ἐπιστολήν, τίποτε ἀπὸ τὴν χεῖρά του...

Καὶ ἐδυσκολεύετο νὰ εὕρῃ τὴν λέξιν.

—Ἀναφοράν του, θέλετε νὰ εἴπητε;

—Μάλιστα· ἔχετε καμμίαν, λοχαγέ;

—Ἔχω, ἔχω πολλάς· μόλις φθάσω θὰ σᾶς στείλω ἀργότερα. Τὸ ἐσυλλογίσθην. Καὶ ἂν δὲν μοῦ τὸ ἐλέγετε σεῖς τώρα, θὰ σᾶς τὸ ἔλεγα ἐγώ.

—Ὦ, λοχαγέ μου! ἐφώναξεν ὁ γέρων. Πόσα σᾶς χρεωστῶ! Θὰ φυλάξω ὡς ἱερόν, ὅ,τι ἔγραψε τὸ τέκνον μου. Θὰ τὰ ἀναγινώσκω δέκα φορὰς τὴν ἡμέραν, στείλετέ τα.

—Δὲν ἔχω μόνον αὐτὸ νὰ σᾶς δώσω.

—Τί ἄλλο; ἠρώτησεν ὁ γέρων καὶ ἀνεσηκώθη πάλιν.

Ὁ λοχαγὸς ἀνέσυρεν ἀπὸ τὸν κόλπον του καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν πατέρα ἓν μετάλλιον ἀνδρείας μὲ τὴν ταινίαν του.

Μόλις τὸ εἶδεν ὁ γέρων, ἀμέσως τὸ ἥρπασε καὶ τὸ ἔσφιγξεν εἰς τὸ στῆθός του.

Ἐσιώπησαν ὅλοι ἀρκετὴν ὥραν, ἕως ὅτου ὁ λοχαγὸς εἶπε

σιγὰ εἰς τοὺς δύο νέους ὅτι ἔπρεπε ν' ἀναχωρήσῃ. Ἦτο ὀγδόη ὥρα.

—Πατέρα, εἶπε τότε ὁ μεγαλύτερος.

Ὁ γέρων ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς.

—Ὁ λοχαγὸς θὰ φύγῃ.

—Θὰ φύγῃ;... Τόσον ταχέως!... Θὰ φύγῃ; διατί; Δὲν δύνασθε νὰ μείνητε ἀκόμη ὀλίγην ὥραν μαζί μας, κύριε λοχαγέ;

—Δὲν ἠμπορῶ, λυποῦμαι πολύ· πρέπει νὰ φύγω ἀμέσως.

Ὁ γέρων ἔκαμε κίνημα λύπης, ἥρπασε καὶ ἔσφιγγε τὴν χεῖρα τοῦ λοχαγοῦ.

—Θὰ ἐπιστρέψω... θὰ ἔρχωμαι ἐνίοτε νὰ σᾶς βλέπω· θὰ σᾶς γράφω. Εἶνε ἀδύνατον νὰ σᾶς λησμονήσω πλέον. Σᾶς εἶχον ἀγαπήσει καὶ πρὶν νὰ σᾶς γνωρίσω. Τὸν πατέρα ἑνὸς γενναίου στρατιώτου δὲν ἠμπορεῖ παρὰ νὰ τὸν ἀγαπᾷ κανείς, καὶ ἂς μὴ τὸν ἔχῃ ἴδει. Τώρα, ἀφ' οὗ σᾶς εἶδα καὶ σᾶς ἐγνώρισα, τώρα ὄχι μόνον σᾶς ἀγαπῶ, ἀλλὰ καὶ σᾶς θαυμάζω. Λοιπὸν σᾶς ἀποχαιρετῶ καὶ νὰ εἶσθε βέβαιοι ὅτι, ὅπως συμμερίζομαι τὴν θλῖψίν σας, συμμερίζομαι ἐπίσης τὴν ὑπηρεφάνειάν σας, καὶ καθὼς σεῖς θὰ λέγητε: «Ὁ ἥρως ἐκεῖνος ἦτο υἱός μου!» θὰ λέγω καὶ ἐγώ· «Ὁ ἥρως ἐκεῖνος ἦτο στρατιώτης μου!» Ἔχετε ὑγείαν.

—Μείνατε ὀλίγον...

***

Ὁ λοχαγὸς ἤνοιγε τὸ στόμα διὰ νὰ ὁμιλήσῃ· ἀλλ' ὁ γέρων αἴφνης ἔκαμε νεῦμα ἔντονον μὲ τὴν χεῖρα διὰ νὰ ἐπιβάλῃ σιωπήν, ἔκυψε τὴν κεφαλὴν καὶ ἐστάθη ἀκίνητος, ὡσὰν νὰ ἠκροάζετο μακρυνὸν κρότον.

—Τί εἶναι; ἠρώτησεν ὁ μικρὸς υἱός.

Ὅλοι ἐσιώπησαν. Ὁ λοχαγὸς καὶ αὐτὸς ἠκροάσθη, ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως καὶ δυσαρεσκείας καὶ ἐψιθύρισεν:

—Ὁ ὑπολοχαγὸς ἐλησμόνησε τὴν διαταγήν μου, ἢ δὲν τὴν ἐνόησεν...

Ἠκούετο πραγματικῶς μακρυνός, ὑπόκωφος, ἀόριστος θόρυβος, καὶ βαθμηδὸν ἐπλησίαζεν.

—Πατέρα, τί ἀκούεις; ἠρώτησε καὶ πάλιν ὁ υἱός.

Ὁ γέρων, χωρὶς νὰ κινήσῃ οὔτε τὴν κεφαλὴν οὔτε τοὺς ὀφθαλμούς, ἤπλωσε τὴν χεῖρα πρὸς τὸν λοχαγόν, ἤγγισε τὸν βραχιόνα του καὶ τὸν ἠρώτησε μὲ χαμηλὴν φωνήν:

—Λοχαγέ... ἀκούετε;

—Ἐγώ; ὄχι... δὲν ἀκούω τίποτε.

Ἠκούσθη μία φωνὴ μακρυνή, ὡσὰν στρατιωτικὸν πρόσταγμα. Ὁ θόρυβος ὁλονὲν ἐπλησίαζεν.

— Λοχαγέ! ἐφώναξε μὲ ὁρμὴν ὁ γέρων ἀναπηδῶν εἰς τὸ στρῶμά του, αὐτὸ εἶνε πυροβολικόν...

Ὁ λοχαγὸς ἐταράχθη.

— Εἶνε ἡ πυροβολαρχία σας!

— Δὲν πιστεύω... ἀπατᾶσθε...

— Εἶνε ἡ πυροβολαρχία σας. Τὴν αἰσθάνομαι... τὴν ἀκούω, τὴν βλέπω!... Εἴπατέ μου τὴν ἀλήθειαν, λοχαγέ!

Καὶ τὸ πρόσωπόν του καὶ ἡ φωνή του εἶχόν τι τὸ ἐπιτακτικόν.

Ὅλοι ἐσιώπων· καὶ ἠκούετο τόρα καθαρὰ ὁ κρότος τῶν ἁμαξῶν, ὁ ποδοβολητὸς τῶν ἵππων καὶ τὰ προστάγματα τῶν ἀξιωματικῶν.

— Ἄ! καλὰ τὸ ἔλεγον!... ἐφώναξεν ὁ γέρων. Τὰ ἠσθάνετο ἡ ψυχή μου ὅτι ἦσαν τηλεβόλα... ὡσὰν νὰ τὰ ἔβλεπον!... Γρήγορα!... τὰ φορέματά μου!... θέλω νὰ σηκωθῶ, θέλω νὰ καταβῶ...

— Ὄχι, πατέρα, ὄχι, ὄχι!.. δὲν πρέπει νὰ καταβῇς· εἶσαι ἄρρωστος.

Καὶ προσεπάθησαν νὰ τὸν κρατήσουν. Αὐτὸς ὅμως ἤνοιξε μὲ δύναμιν τὰς χεῖράς του καὶ τοὺς ἀπώθησεν.

— Ἀφήσατέ με! ἐφώναξε. Δώσατέ μου γρήγορα νὰ ἐνδυθῶ.

Καὶ προσεπάθησε νὰ καταβῇ ἀπὸ τὴν κλίνην. Τὸν ἐμπόδισαν, ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τὸν συγκρατήσουν πλέον.

* * *

Τῷ ἔδωσαν τὰ ἐνδύματά του καὶ τὸν ἐβοήθησαν ταχέως νὰ ἐνδυθῇ, ἐνῷ τὸν παρεκάλουν νὰ μὴ ἐπιμένῃ.

— Ὄχι, ὄχι!... ἐπανελάμβανεν αὐτὸς διὰ φωνῆς πνιγμένης, θέλω νὰ καταβῶ... θέλω νὰ ἴδω!

Ὑποστηριζόμενος ἀπὸ τοὺς υἱούς του ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ δωμάτιον μὲ βήματα κλονιζόμενα, ἐνῷ ὁ λοχαγός, ἀπὸ τὸ παράθυρον, διέτασσε τὸν ὑπολοχαγὸν νὰ περάσῃ γρήγορα ἡ πυροβολαρχία.

Ἡ διαταγή του ἐξετελέσθη.

Ὁ γέρων ἔφθασε τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὴν θύραν, εἶδε τὴν πυροβολαρχίαν νὰ φεύγῃ καὶ ἐφώναξε μὲ ἀπελπισίαν.

Ὁ λοχαγὸς συνεκινήθη.

— Δεκανεῦ! εἶπε πρὸς ἕνα ὑπαξιωματικόν, τρέξε νὰ εἴπῃς εἰς τὸν ὑπολοχαγὸν νὰ σταματήσῃ ἀμέσως τὴν πυροβολαρχίαν.

Ἡ πυροβολαρχία ἐσταμάτησεν. Ὁ γέρων στηριζόμενος εἰς τοὺς υἱούς του, καὶ ἀκολουθῶν τὸν λοχαγόν, διηυθύνθη πρὸς τὰ πυροβόλα, τὰ ὁποῖα εἶχον προχωρήσει.

Ἔφθασαν εἰς τὸ τελευταῖον. Ὁ γέρων ἐστράφη πρὸς τὸν λοχαγὸν καὶ μὴ δυνάμενος νὰ προφέρῃ λέξιν, τὸν ἠρώτησε διὰ νεύματος.

Ὄχι, δὲν εἶνε αὐτό, ἀπήντησεν ὁ λοχαγός· παρεμπρός.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἦλθε καὶ ὁ ὑπολοχαγός.

Ἐπλησίασαν εἰς τὸ δεύτερον πυροβόλον.

—Οὔτε αὐτό!...

Ἔφθασαν εἰς τὸ τρίτον.

Ὁ λοχαγὸς ἔκρινε περιττὸν νὰ ὁμιλήσῃ. Ὁ γέρων ἐρρίφθη μὲ ἀπερίγραπτον ὁρμὴν ἀγάπης ἐπάνω εἰς τὸ πυροβόλον καὶ τὸ ἐνηγκαλίσθη...

Ὁ λοχαγὸς ἔνευσε καὶ ὁ ὑπολοχαγὸς ἐπέζευσεν· κατέβησαν ἀπὸ τὴν ἅμαξαν καὶ οἱ δύο πυροβοληταί, ἀκριβῶς ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι εἶχαν κρατήσῃ τὸν πληγωμένον λοχίαν· καὶ οἱ τρεῖς ἐστάθησαν ὀπίσω ἀπὸ τὸν γέροντα· ὁ ἀξιωματικὸς εἰς τὸ μέσον.

—Κύριε, ἐφώναξεν ὁ ὑπολοχαγός.

Ὁ πατήρ, χωρὶς ν' ἀφήσῃ ἀπὸ τὴν ἀγκάλην του τὸ πυροβόλον, ἔστρεψε τὴν κεφαλήν, εἶδε τοὺς τρεῖς ἐκείνους· ὡσὰν ἀστραπὴ ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν του ἡ σκηνή, τὴν ὁποίαν εἶχε διηγηθῇ ὁ λοχαγός· ἀνετινάχθη, ἤπλωσε τὰς δύο χεῖρας εἰς τοὺς ὤμους τῶν δύο στρατιωτῶν καὶ ἔκλινε τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ στῆθος τοῦ ὑπολοχαγοῦ.

— Ὅλοι εἶσθε παιδιά μου ! ἐφώναξεν.

Ὁ λοχαγὸς διέταξε καὶ ὅλοι οἱ στρατιῶται ἐσηκώθησαν ὄρθιοι καὶ ἐχαιρέτισαν τὸν γέροντα στρατιωτικῶς.

Ἐκεῖνος ᾐσθάνθη τότε νὰ κλονίζονται τὰ γόνατά του καὶ ἔπεσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν υἱῶν του.

Μετ' ὀλίγον καὶ τὸ τελευταῖον πυροβόλον τῆς πυροβολαρχίας ἔγινεν ἄφαντον εἰς τὴν ἄκραν τοῦ δρόμου· ὁ πατὴρ ἔξω ἀπὸ τὴν θύραν τῆς κατοικίας του, τὸ ἀπεχαιρέτιζε μὲ τὴν χεῖρα ὡς νὰ ἔφευγε πραγματικῶς μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ υἱὸς ὁ νεκρός...

—Πατέρα, εἶπε τότε ὁ μικρότερος υἱός, ὁ ἀδελφός μας δὲν ἀπέθανε.

Ὁ γέρων ἐσήκωσεν ὑπερηφάνως τὴν κεφαλὴν καὶ ἀπεκρίθη:

— Καὶ οὔτε θ' ἀποθάνῃ !

---

55. Ὁ τάφος τοῦ Δήμου. (Δημοτικὸν ποίημα)

Ὁ ἥλιος ἐβασίλευσε κι ὁ Δῆμος παραγγέλλει.
«Σοῦτε, παιδιά μου, στὸ νερό, ψωμὶ νὰ φᾶτ' ἀπόψε,
Καὶ σὺ, Λαμπράκη μ' ἀνιψιέ, κάθησ' ἐδῶ κοντά μου.
Νά, τἄρματά μου φόρεσε, νὰ γίνῃς καπετάνιος.
Καὶ σεῖς, παιδιά μου, πάρετε τὸ ἔρημο σπαθί μου.
Πράσινα κόψετε κλαδιά, στρῶστέ μου νὰ καθήσω,
Καὶ φέρτε τὸν πνευματικὸ νὰ μ' ἐξομολογήσῃ,
Καὶ νὰ τοῦ 'πῶ τὰ κρίματα, ποῦ ἔχω καμωμένα,
Τριάντα χρόνια ἁρματωλὸς καὶ εἴκοσι χρόνια κλέφτης,
Καὶ τώρα μ' ἤρθε ὁ θάνατος καὶ θέλω νὰ πεθάνω,
Κάμετε τὸ κιβοῦρι μου πλατὺ ψηλὸ νὰ γίνῃ,
Νὰ στέκ' ὀρθὸς νὰ πολεμῶ καὶ δίπλα νὰ γεμίζω,
Κι ἀπὸ τὸ μέρος τὸ δεξὶ ἀφῆστε παραθύρι,
Τὰ χελιδόνια νἄρχωνται τὴν ἄνοιξι νὰ φέρνουν
Καὶ ταὴδόνια τὸν καλὸ τὸ Μάη νὰ μὲ μαθαίνουν.

---

56. Τὰ εἴδη τῶν γαιῶν καὶ ἡ ἄροσις τῶν ἀγρῶν.

Τὸ χρῶμα τῶν γαιῶν δὲν εἶνε τὸ αὐτὸ παντοχοῦ· ἄλλαι μὲν γαῖαι ἔχουσι χρῶμα ὑπόλευκον, ἄλλαι δὲ ἀνοικτὸν φαιὸν καὶ ἐνίοτε κοκκινωπὸν ἢ ὑπομέλαν.

Ἡ διαφορὰ δ' αὕτη τοῦ χρώματος τῶν γαιῶν προέρχεται ἐκ τούτου, ὅτι τὸ χῶμα τοῦ ἐδάφους ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ἀναμίξεως πολλῶν οὐσιῶν, αἵτινες καλοῦνται συστατικὰ τοῦ ἐδάφους. Τὸ χρῶμα λοιπὸν ἑκάστης γῆς προέρχεται ἐκ τοῦ συστατικοῦ ἐκείνου, τὸ ὁποῖον πλεονάζει ἐν αὐτῇ.

Συνήθως ἐν ταύτῃ μὲν τῇ γῇ πλεονάζει λ. χ. ἡ ἄσβεστος,

ἐν ἄλλῃ ἡ ἀργιλος καὶ ἐν ἄλλῃ ἡ ἄμμος. Ἐπομένως καὶ αἱ γαῖαι, αἵτινες ἔχουσι κύρια συστατικὰ τὴν ἄσβεστον ἢ τὴν ἄργιλον ἢ τὴν ἄμμον, καλοῦνται ἀσβεστώδεις, ἀργιλώδεις καὶ ἀμμώδεις.

Ἐκ τῶν γαιῶν αἱ ἀσβεστώδεις διακρίνονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ ὑποκεύκου χρώματος αὐτῶν.

Αἱ ἀργιλώδεις διακρίνονται ἐκ τοῦ ἀνοικτοῦ φαιοῦ καὶ ἐνίοτε κοκκινωποῦ ἢ ὑπομέλανος χρώματος καὶ τῆς ἰδιαιτέρας χωματώδους ὀσμῆς αὐτῶν· πρὸς τούτοις τὸ ἔδαφος τούτων ἐν ξηρᾷ μὲν καταστάσει εἶνε σφιγκτὸν καὶ σκληρόν, ἐν ὑγρᾷ δὲ πολὺ ὀλισθηρὸν καὶ κολλῶδες· διὰ τοῦτο δυσκόλως τοῦτο διασχίζεται ὑπὸ τοῦ ἀρότρου καὶ διαπερᾶται ὑπὸ τοῦ ὕδατος.

Τέλος δὲ αἱ ἀμμώδεις γαῖαι ἀποτελοῦνται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ ἄμμου, ἤτοι ἐκ τῶν λεπτῶν συντριμμάτων παλαιῶν λίθων.

*
* *

Ὁ γεωργὸς ὀφείλει νὰ παρασκευάσῃ καλῶς τὸ ἔδαφος τοῦ ἀγροῦ αὐτοῦ πρὶν σπείρῃ· ὀφείλει νὰ τὸ καταστήσῃ μαλακὸν καὶ πορῶδες, διότι τότε μόνον αἱ ρίζαι τῶν φυτῶν ἐξαπλοῦνται εὐκόλως ἐντὸς αὐτοῦ καὶ κυκλοφορεῖ ἐλευθέρως ὁ ἀήρ, προφυλάσσεται δὲ τοιουτοτρόπως τὸ φυτὸν ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ξηρασίαν ἢ ὑγρασίαν.

Ἡ διόρθωσις αὕτη τοῦ ἐδάφους γίνεται δι' ἀρόσεων. Καὶ αἱ μὲν ἀμμώδεις γαῖαι ἔχουσιν ἀνάγκην δύο ἢ τριῶν τὸ πολὺ ἀρόσεων, αἱ δὲ λοιπαὶ περισσοτέρων καὶ βαθυτέρων, διὰ νὰ ἐκριζωθῶσι καὶ τὰ διάφορα ἄγρια καὶ ἐπιβλαβῆ χόρτα, ὅσα εἰς τοὺς ἀγροὺς φύονται. Τὰ χόρτα ταῦτα ἀφοῦ ἐκριζωθῶσι μένουσιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ἀγροῦ καὶ σὺν τῷ χρόνῳ μεταβάλλονται εἰς λίπασμα αὐτοῦ.

Τὸ σύνηθες καὶ ἀρχαιότατον ἄροτρον δὲν κατορθώνει νὰ

εἰσχωρήσῃ βαθέως εἰς τὸ ἔδαφος, μήτε νὰ ἐκριζώσῃ τὰ ἄγρια χόρτα, διότι τὸ ὑνίον αὐτοῦ δὲν εἶνε κατεσκευασμένον διὰ τοιαύτην ἐργασίαν. Διὰ τοῦτο σήμερον ἀντικατεστάθη τὸ ἄροτρον τοῦτο ἀπὸ ἄλλα πολὺ τελειότερα, στερεά, ἐλαφρὰ καὶ εὐθηνά, τὰ ὁποῖα διὰ μικρᾶς δυνάμεως εἰσδύουσι βαθύτατα ἐντὸς τῆς γῆς καὶ τὴν ἀναστρέφουσι τελείως.

Τὸ ἐλαφρότατον καὶ τελειότατον πάντων τῶν τελειοποιημένων ἀρότρων εἶνε τὸ **μονόπτερον**, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς μεγαλυτέρου τῶν ἄλλων τεμαχίου, τοῦ **ἱστοβοέως**, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσαρμόζονται πάντα τὰ λοιπὰ τεμάχια τοῦ ἀρότρου.

Ἐπὶ τοῦ ἱστοβοέως προσαρμόζεται γωνιωδῶς **ὁ ἀροτρόπους ἢ ἀλετροπόδι,** ὅστις ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ ἀρότρου.

Εἰς τὸ κάτω ἄκρον τοῦ ἀροτρόποδος προσαρμόζεται τὸ αἰχμηρὸν καὶ κοπτερὸν **ὑνίον,** τὸ ὁποῖον κατασκευάζεται ἐκ σιδήρου χυτοῦ ἢ σφυρηλάτου χαλυβωμένου καὶ ἀποτελεῖ τὸ κυριώτατον μέρος τοῦ ἀρότρου.

Εἰς τὴν ἄνω ἄκραν τοῦ ἀροτρόποδος ὑπάρχουσι συνήθως δύο **χειρολαβαὶ** μακραὶ καὶ ὀλίγον κυρταὶ κατὰ τὰ ἄκρα. Διὰ τούτων κρατεῖται καὶ ὑψώνεται συνεχῶς τὸ ἄροτρον ὑπὸ τοῦ γεωργοῦ καὶ ἐπομένως, χωρὶς ὁ γεωργὸς νὰ στηρίζῃ τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπ' αὐτοῦ, βυθίζεται τὸ ὑνίον εἰς τὴν γῆν.

Ὀπισθεν τοῦ ὑνίου καὶ ὀλίγον πρὸς τὰ ἄνω ὑπάρχει ὁ **ἀναστρεπτὴρ ἢ τὸ πτερόν,** τὸ ὁποῖον χρησιμεύει, ἵνα ἀνυψώνῃ καὶ ἀποθέτῃ ἀνεστραμμένην τὴν κοπεῖσαν γῆν εἰς τὸ δεξιὸν πλάγιον τῆς ἀνοιγομένης αὔλακος.

Ὁμοίως ἔμπροσθεν τοῦ ὑνίου προσαρμόζεται λοξῶς ἐπὶ τοῦ ἱστοβοέως ἡ σιδηρᾶ **μάχαιρα,** ἥτις κόπτει τὰ διάφορα ἄγρια χόρτα καὶ οὕτω διευκολύνει τὴν ὑπὸ τοῦ ὑνίου διάσχισιν τῆς γῆς.

Τελευταῖον εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ ἱστοβοέως εἶνε ὁ

ῥυθμιστήρ, ὅστις ἀνυψούμενος ἢ καταβιβαζόμενος ὑπὸ τοῦ γεωργοῦ κανονίζει τὸ βάθος, μέχρι τοῦ ὁποίου θὰ διεισδύσῃ τὸ ἄροτρον ἐντὸς τοῦ ἐδάφους.

Ἤδη τὸ μονόπτερον τοῦτο ἄροτρον ἐτροποποιήθη διὰ τῆς προσθήκης ἑνὸς τροχοῦ εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος καὶ πλησίον τοῦ ῥυθμιστοῦ καὶ ἀπετέλεσε τὸ λεγόμενον **τροχοφόρον** *ἄροτρον, τὸ ὁποῖον προτιμᾶται τοῦ μονοπτέρου, διότι διευθύνεται πολὺ εὐκολώτερον.*

Ἐκ τῶν τελειοποιημένων ἀρότρων ἄλλα μὲν φέρουσι δύο ὑνία, ἄλλα δὲ τρία ἢ καὶ περισσότερα τούτων καὶ καλοῦνται δίυνα, τρίυνα, πολύυνα.

Τὰ ἄροτρα συνήθως σύρονται ὑπὸ βοῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἵππων, ἡμιόνων καὶ ὄνων καὶ εἰς βαρείας ἀργιλώδεις ἢ ὑγρὰς γαίας ὑπὸ βουβάλων.

---

57. Τὸ βουστάσιον.

Ὁ μικρὸς Γεώργιος μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐπεσκέφθησαν ἡμέραν τινὰ τὸ βουστάσιον τοῦ κ. Ἰωάννου, τὸ ὁποῖον ὀλίγον ἀπεῖχεν ἀπὸ τῆς οἰκίας αὐτῶν.

Ὁ κ. Ἰωάννης εὑρίσκοντο εἰς αὐτὸ καὶ ὑπεδέχθη μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης τοὺς δύο ἐπισκέπτας.

Τὸ βουστάσιον ἦτο ὑψηλὸν καὶ πλατὺ εἰς τὸ μέσον δὲ εἰς δύο σειρὰς ἀπέναντι ἀλλήλων εὑρίσκοντο αἱ φάτναι.

Εἰς τοὺς τοίχους ὑψηλὰ ὑπῆρχον πολλὰ στρογγύλα παράθυρα, ὁπόθεν ἀνενεοῦτο διαρκῶς ὁ ἀὴρ καὶ εἰσήρχοντο μετὰ τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ ἡλίου αἱ ἀκτῖνες.

«Τὸν χειμῶνα», εἶπεν ὁ ἀγρονόμος, «οἱ στάβλοι μου εἶνε θερμοὶ καὶ τὸ ψῦχος δὲν προσβάλλει τὰ ζῷα. Διότι καὶ τὰ ζῷα, ὡς γνωρίζετε, κρυώνουσι καὶ ἔχουσιν ἀνάγκην, ὅπως ὁ ἄνθρωπος, θερμῆς καὶ ξηρᾶς κατοικίας.

Ὄπισθεν τῆς φάτνης εἶνε αἱ κλῖναι τῶν βοῶν. Ἵνα μένωσι θερμαὶ καὶ ξηραί, σκεπάζω τὸ λιθόστρωτον ἔδαφος δι' ἀχύρων, τὰ ὁποῖα συχνότατα ἀλλάσσω, μεταφέρων τὰ παλαιὰ εἰς τὴν κοπροσωρόν.

»Ἡ κόπρος καὶ ἡ ὑγρασία τοῦ στάβλου βλάπτει τὴν ὑγείαν τῶν ζῴων, ἐνῷ ἡ ξηρασία καὶ ἡ καθαριότης διατηρεῖ αὐτήν».

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσήρχετο ἐκ τῆς βοσκῆς μία τῶν ἀγελάδων.

Εὐθὺς ὡς εἶδε τοὺς ἀνθρώπους, ἐστάθη καὶ προσήλωσεν εἰς αὐτοὺς τοὺς μεγάλους μαύρους αὐτῆς ὀφθαλμούς.

Ὁ Γεώργιος ἦτο ἀπέναντι τοῦ ἀγρονόμου καὶ ἀμέσως ἐπλησίασε πρὸς αὐτὸν μετὰ προφυλάξεως.

«Μὴ φοβεῖσαι», τῷ εἶπεν οὗτος, «ἡ ἀγελάς μου εἶνε ἥμερον ζῷον. Ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ἀνετράφη μετὰ πραότητος. Τώρα περιμένει τὰς θωπείας μου. Πλησίασον. Εἰς τὰ ἤρεμα αὐτῆς βλέμματα ἐκφράζεται γαλήνη ψυχική. Ἀγαπᾷ τοὺς ἀνθρώπους».

Ἡ ἀγελὰς εἰς τὰς θωπείας τοῦ ἀγρονόμου ἡσύχως ἐστράφη καὶ ἔλειξεν εὐγνωμόνως τὴν θωπεύουσαν χεῖρα.

Ἔλαβε θάρρος καὶ ὁ Γεώργιος καὶ ἐθώπευσε καὶ αὐτὸς τὸ εὔμορφον ζῷον.

«Εἶνε», εἶπεν ὁ ἀγρονόμος, «εὐτραφής. Πρέπει νὰ ἰδῆτε, μετὰ πόσης προθυμίας σύρει τὸ ἄροτρον! Εἶνε καὶ μικρόσωμος· διὰ τοῦτο δὲν δαπανῶ καὶ πολὺ εἰς τὴν διατροφὴν αὐτῆς».

«Καὶ πῶς τρέφετε, κύριε Ἰωάννη, τὰς ἀγελάδας;», ἠρώτησεν ὁ Γεώργιος.

»Διὰ χόρτου καὶ ἀχύρων. Εἰς τὴν τροφὴν ταύτην ῥίπτω ὀλίγον ὕδωρ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔχω διαλύσει πρότερον ποσὸν ἅλατος. Ἡ ἀγελὰς ἀγαπᾷ πολὺ τὸ ἅλας». Καὶ ταῦτα λέγων ἔδωκεν εἰς τὸν Γεώργιον μικρὸν βῶλον ἅλατος.

«Δὸς εἰς αὐτὴν τὸ ἄλας ἐπὶ τῆς παλάμης σου», εἶπεν ὁ ἀγρονόμος.

Ὁ Γεώργιος ἐξηπλάγη ἰδών, μετὰ πόσης προθυμίας ἡ ἀγελὰς ἔλαβεν ἀπὸ τῆς παλάμης αὐτοῦ διὰ τῆς γλώσσης τὸ ἅλας.

Ἀγελὰς λείχουσα ἅλας.

«Τὸ ἅλας διατηρεῖ», εἶπεν ὁ ἀγρονόμος, «τὴν ἀγελάδα ὑγιᾶ· διὰ τοῦτο στίλβουσι τὰ συνεστραμμένα κέρατα καὶ τὸ τρίχωμα καὶ λάμπουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς. Ἀκόμη καὶ τὸ γάλα τῆς ἀγελάδος γίνεται νόστιμον, ἀρωματικὸν καὶ ἄφθονον».

«Ὅσοι», εἶπεν ὁ κύριος Φίλιππος, «δὲν περιποιοῦνται τοὺς βόας ζημιοῦνται.

«Οἱ ταῦροι καὶ αἱ ἀγελάδες σύρουσι τὰ ἄροτρά μας. Αἱ ἀγελάδες δίδουσιν εἰς ἡμᾶς ἄφθονον καὶ παχύτατον γάλα. Ἐκ τοῦ γάλακτος μιᾶς καλῆς ἀγελάδος κερδίζω κατ' ἔτος χιλίας σχεδὸν δραχμάς. Τὰ ἀγαθὰ ζῶα δίδουσιν εἰς ἡμᾶς καὶ τὸ κρέας των, τὸ δὲ κρέας τῶν βοῶν καὶ ἰδίως τῶν μικρῶν μόσχων εἶνε νοστιμώτατον. Τέλος οἱ βόες μᾶς δίδουσι καὶ τὴν καλυτέραν κόπρον. «Ὑπάρχουσι πολλαὶ γενεαὶ βοῶν, εἶπεν ὁ κ. Ἰωάννης, καὶ ἑκάστη αὐτῶν παρέχει εἰς ἡμᾶς ἰδιαιτέραν ὠφέλειαν. Μερικαὶ γενεαὶ εἶνε κατάλληλοι διὰ τὴν ἄροσιν, ἄλλαι διὰ τὴν γαλακτοπαραγωγήν. Καὶ ἄλλαι παχυνόμενοι εὐκολώτερον δίδουσι περισσότερον κρέας.

«Ἡ ἐντόπιος γενεά, εἶνε μικρόσωμος, κατάλληλος διὰ τὴν ἄροσιν τῶν ἀγρῶν, ἐπειδὴ δὲ δίδει καὶ νόστιμον κρέας, χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν παραγωγὴν μόσχων. Ἄφθονον ὅμως γάλα δὲν δίδει.

«Δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν, εἶπεν ἐν τέλει ὁ κ. ἀγρονόμος, ὅτι ἡ δάμαλις, ἡ ἀγελὶς δηλαδὴ ἡ ὁποία δὲν ἐγέννησεν ἀκόμη, μᾶς δίδει τὴν δαμαλίδα, διὰ τῆς ὁποίας ἐμβολιαζόμεθα, ἵνα μὴ προσβληθῶμεν ὑπὸ τῆς κολλητικῆς νόσου, τῆς φοβερᾶς εὐλογίας.

---

58. Ὁ σχηματισμὸς τῆς γῆς.—Τὰ ἡφαίστεια.

Ἄλλοτε ἡ Γῆ ἡμῶν ἦτο μᾶζα φλογερὰ καὶ ἠκτινοβόλει, ὡς ὁ Ἥλιος. Ἀτμοὶ πύρινοι ἦσαν τότε ἡ ἀμόσφαιρα αὐτῆς.

Παρήρχετο ὅμως ὁ χρόνος καὶ ἡ ἐπιφάνεια τῆς Γῆς ἐψυχραίνετο βραδέως μέν, ἀλλ' ἀσφαλῶς. Λεπτὸς φλοιὸς ἐσχηματίζετο ἐπ' αὐτῆς.

Ἡ ἀκτινοβολία ἐπομένως τοῦ ἐσωτερικοῦ πυρὸς ἐσβέννυτο βαθμηδὸν καὶ σκότος ἐχύνετο κύκλῳ.

Οἱ περιβάλλοντες τὴν Γῆν ἀτμοὶ ἔχανον μὲν καὶ αὐτοὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν πυρίνην ὄψιν, ἀλλ' ἔκαιον ὅπως τὸ βράζον ὕδωρ.

Ἡ ψῦξις ἐξηκολούθει. Ὁ φλοιὸς ἐγίνετο ὁλονὲν ψυχρότερος καὶ παχύτερος.

Συγχρόνως ὅμως καὶ οἱ ἀτμοὶ τῆς ἀτμοσφαίρας ἐψύχοντο καὶ συνεπυκνοῦντο εἰς μέλανα νέφη βαρύτατα.

Τὰ νέφη ἐκεῖνα διελύοντο ἔπειτα εἰς βαγδαίαν βροχήν. Καὶ ἔβρεχεν ἀκαταπαύστως ἐπὶ ἔτη πολλὰ καὶ μῆνας ἀπείρους.

Οὕτως ἐκαλύφθη ὁ φλοιὸς τῆς γῆς δι' ὕδατίνου στρώματος· οὕτως ἐσχηματίσθη ὁ πρῶτος καὶ μόνος Ὠκεανός.

Καὶ μετὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ φλοιοῦ ἡ ἐντὸς φλογερὰ μᾶζα ἐξηκολούθει νὰ ψύχηται, καί, ὅπως εἶνε φυσικόν, νὰ πυκνώνηται. Ἐγένετο ἐπομένως καὶ ὁ ὄγκος αὐτῆς μικρότερος.

Ἀλλ' ὁ φλοιὸς τί ἔπασχεν; Ὁ φλοιός, ἐπειδὴ ἦτο σκληρός, δὲν ἐπυκνώνετο, δηλαδὴ δὲν ἐγίνετο κατ' ὄγκον μικρότερος. Νὰ μένῃ τεταμένος δὲν ἦτο δυνατὸν· διότι μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς ἐσωτερικῆς φλογερᾶς μάζης ἐσχηματίζετο κενόν· καὶ τὸ κενὸν ἐκεῖνο ἔπρεπε νὰ πληρώσῃ ὁ φλοιός. Ἐρρυτιδώνετο λοιπὸν κατ' ἀνάγκην, ἀκριβῶς ὅπως ὁ φλοιὸς τῆς ὠχρᾶς σταφυλῆς ρυτιδώνεται, ὅταν ἐξαφανισθῇ ὁ λιπαρὸς αὐτῆς χυμὸς πυκνωθῇ. Εἰς πλεῖστα μάλιστα μέρη διερρηγνύετο καὶ κατεβυθίζετο ἐντὸς τῶν σπλάγχνων τῆς γῆς.

Ἐκ τῆς ρυτιδώσεως καὶ τῶν ῥηγμάτων τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς ἐσχηματίσθησαν ἀλλαχοῦ μὲν κοιλώματα, ἀλλαχοῦ δὲ ὑψώματα.

Καὶ τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ἐκάλυπτε τὴν ἐπιφάνειαν ὅλην, ἐχύνετο μεθ' ὁρμῆς εἰς τὰ κοιλώματα καὶ οὕτως ἐφαίνοντο τὰ ὑψηλότερα μέρη.

Τὰ κοιλώματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα τὸ ὕδωρ ἐκάλυψεν, εἶνε αἱ **θάλασσαι**· τὰ ὑψώματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα τὸ ὕδωρ κατέλιπεν, εἶνε αἱ ἤ π ε ι ρ ο ι.

Καὶ τὰ ὕψιστα λοιπὸν ὄρη καὶ οἱ ταπεινότεροι λόφοι εἶνε ῥ υ τ ί δ ε ς τῆς γῆς.

***

Ὅσον παχὺς εἶνε ὁ χρυσοειδὴς φλοιὸς τοῦ πορτοκαλλίου συγκρινόμενος πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ, τόσον παχὺς εἶνε καὶ ὁ φλοιὸς τῆς Γῆς σήμερον συγκρινόμενος πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς.

Ἔσωθεν τοῦ φλοιοῦ περικλείεται ἡ ρευστὴ καὶ φλογερὰ μᾶζα.

Ἡ μᾶζα αὕτη πιεζομένη ἀπὸ τὸν φλοιὸν τῆς Γῆς διαστέλλεται καὶ προσπαθεῖ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ νὰ διαρρήξῃ τὴν Γῆν. Ἀλλ' ὁ θεὸς μεριμνᾷ περὶ τῆς

ἀσφαλείας καὶ τῆς αἰωνιότητος τῶν ἔργων Αὐτοῦ.

Εἰς πλεῖστα μέρη τοῦ φλοιοῦ ὑπάρχουσιν ἐξογκώματα ἔχοντα ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτῶν κοιλότητα, ὁμοίαν πρὸς πελώριον λέβητα. Εἰς δὲ τὸ βάθος τῆς κοιλότητος ταύτης ὑπάρχει ἀνοικτὸς μέγας πόρος, σωλὴν δηλαδή, ὁ ὁποῖος φθάνει μέχρι τῆς φλογερᾶς μάζης.

Ἐπίσης εἰς τὰ πλευρὰ τῆς κοιλότητος ἔσωθεν ὑπάρχουσι καὶ πλεῖσται ἄλλαι ὀπαὶ μικρότεραι. Ἐκ τοῦ πόρου καὶ τῶν ὀπῶν τούτων ἐξέρχονται διαρκῶς καπνὸς καὶ φλόγες καὶ οὕτω χαλαρώνεται ἡ δύναμις τῆς φλογερᾶς ὕλης.

Τὰ ἐξογκώματα ταῦτα τῆς γῆς ὀνομάζονται **ἡφαίστεια** καὶ ἡ κοιλότης αὐτῶν **κρατήρ**.

Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν αὐξάνει ἡ δύναμις τοῦ ἐσωτερικοῦ πυρὸς καὶ τότε δὲν ἐξέρχονται μόνον ἐκ τοῦ ἡφαιστείου ὀλίγος καπνὸς καὶ φλόγες, ἀλλὰ γίνεται ἔκρηξις, προξενοῦσα μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰ πέριξ, τὸ ἔδαφος σείεται καὶ ἀκούονται ὑποκώφως κάτωθεν αὐτοῦ βρονταί.

Ὁ καπνὸς τότε ἀποτελεῖ στήλην ὑψηλὴν καὶ παχυτάτην καὶ καλύπτει ὁλόκληρον τὸν οὐρανόν, ὥστε ἡ ἡμέρα μεταβάλλεται εἰς νύκτα.

Ἀστραπαὶ μετ' ὀλίγον διασχίζουσι τὰ μέλανα νέφη καὶ ἡ παχεῖα στήλη τοῦ καπνοῦ μεταβάλλεται εἰς στήλην πυρός. Ἀρχίζει νὰ πίπτῃ ἀκολούθως βροχὴ ἐξ ἀνημμένης τέφρας καὶ ἄμμου, ἡ ὁποία καταθάπτει τοὺς περιξ τόπους.

Μετὰ τὴν πυρίνην βροχὴν ἀντηχεῖ κρότος τρομερός, τόσον τρομερός, ὡς ἂν ἐβρόντων ὁμοῦ ἑκατοντάδες πυροβόλων. Ὁ θόλος τοῦ οὐρανοῦ τινάσσεται τότε καὶ λίθοι ὀγκώδεις διάπυροι ἐκσφενδονῶνται εἰς τὸν οὐρανὸν ὑψηλά.

Ἀφοῦ παρέλθῃ μικρὸς χρόνος, ἀνέρχεται εἰς τὸν κρατῆρα ὕλη ῥευστῆς καὶ διαπύρου πέτρας, ἡ **λάβα**, ἥτις ἐκχειλίζει καὶ ἀρχίζει νὰ ῥέῃ πρὸς τὰ κάτω ὡς ῥύαξ.

Ὅπου τὸ πρῶτον χύνεται ἡ λάβα, λάμπει μὲ λευκὴν φλόγα καὶ ῥέει ἐλευθέρως ὡς ὁ χυτὸς σίδηρος ἀπὸ ὑψηλῆς καμίνου· οὐδεὶς δύναται νὰ ἔλθῃ πλησίον ταύτης, ἕνεκα τῆς μεγάλης θερμότητος καὶ τῆς ἐκθαμβωτικῆς λάμψεως τοῦ φωτὸς αὐτῆς.

Ὀλίγα ὅμως μέτρα κατωτέρω ὁ πύρινος ῥύαξ γίνεται ἀμαυρὸς καὶ σκοτεινὸς καὶ ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ ταχέως ψύχεται καὶ ἀποσκληρύνεται εἰς μέλανα ἢ καστανόχρουν φλοιόν, ὥστε μετ' ὀλίγας ἡμέρας δύνατσί τις νὰ ἵσταται ἢ νὰ περιπατῇ ἐπ' αὐτοῦ.

Καὶ ὅμως εἰς μικρὸν βάθος ἐνὸς ἢ δύο ποδῶν ὑποκάτω εἶνε ἀκόμη ἐρυθρὸς καὶ καυστικός, ἐκ καὶ πολλῶν ῥηγμάτων ἀναφυσᾷ λαμπηδόνας καὶ ἀτμοὺς ἢ πνιγηρὰ ἀέρια, δύναται δὲ νὰ ἀναφλεχθῇ ῥάβδος εἰσαγομένη εἰς τοιοῦτον ἄνοιγμα.

Ὅσον ὅμως κινῆται καὶ ψύχεται ὁ ῥύαξ, τόσον καὶ ἡ κίνησις αὐτοῦ εἶναι βραδυτέρα. Προχωρῶν ὅμως καταρρίπτει καὶ συμπαρασύρει δένδρα, τείχη, οἰκίας, ὅ,τι συναντήσῃ καὶ τὰ πάντα καταθάπτει εἰς τὸ πύρινον ρεῦμα του.

Καὶ ἀφοῦ ὅμως ὁ ῥύαξ οὗτος σταθῇ, τὰ ἐντὸς αὐτοῦ παραμένουσι θερμὰ ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Οὕτω, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Βεζουβίου τοῦ 1858 ὁ ῥύαξ παρέμεινε μέχρι τοῦ 1873 τόσον θερμῶς, ὥστε δὲν ἠδύνατο κανεὶς νὰ θέσῃ τὴν χεῖρα ἐπί τινος σχισμῆς του καὶ ἐπὶ ὀλίγα μόνον λεπτά, ἂν καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνειά του ἦτο πανταχοῦ κατάψυχρος.

Αἷμα ἀρχίσῃ ὁ ῥύαξ νὰ τρέχῃ ἐκ τοῦ κρατῆρος, ἡ ἔκρηξις ὀλίγον κατ' ὀλίγον γίνεται ἀσθενεστέρα, αἱ βροχαὶ τῆς τέφρας παύουσιν ἢ δὲν ἐκτείνονται πολὺ εἰς τὰ περιξ. Δὲν ἀνατινάσσονται πλέον διάφοροι λίθοι, οἱ ὑποχθόνιοι κρότοι ἐκλείπουσι καὶ παραμένει μόνον ὁ καπνός, ὅστις πάντοτε ἀναθῴσκει ἐκ τῆς κορυφῆς, δεικνύων ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ ἡφαιστείου δὲν ἔληξεν. Τὸ ἡφαίστειον φαίνεται τότε

καὶ πάλιν κοιμώμενον· ἀλλ' ὁ ὕπνος αὐτοῦ εἶναι ταραχώδης καὶ ταραχωδεστέρα ἡ ἀφύπνισίς του, διότι μετ' ὀλίγον χρόνον ἄρχεται πάλιν ἡ ἔκρηξις.

Ὑπάρχουσι καὶ ἡφαίστεια εὑρισκόμενα εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης, τῶν ὁποίων τὴν ἔκρηξιν ἀντιλαμβανόμεθα συνήθως διότι ἐπακολουθοῦσι πολλάκις αὐτὴν ἢ καταβύθισις νήσου ἢ ἀνύψωσις νέας τοιαύτης, ὅπως συνέβη εἰς τὸν κόλπον τῆς ἑλληνικῆς νήσου Θήρας, πρό τινων μόλις ἐτῶν.

---

59. Τὰ μαθήματα τοῦ Ζήνωνος.

Εἷς νέος ἐξ Ἐρετρίας τῆς Εὐβοίας καταγόμενος, ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐσπούδασε πλησίον τοῦ περιφήμου τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος φιλοσόφου Ζήνωνος.

Ἀφ' οὗ ἐτελείωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα, ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἠρώτησε τοῦτον, τί ἐσπούδασε.

«Θὰ σοὶ δείξω», εἶπεν ὁ νέος.

Ὁ πατὴρ περιέμενεν ἐπί τινα ὥραν, καί, ἐπειδὴ ὁ νέος οὐδὲν ἐδείκνυεν εἰς αὐτόν, ὠργίσθη, ὕβρισε καὶ ἐρράπισεν αὐτόν.

Ὁ νέος οὔτε εἶπέ τι, οὔτε ἐπεχείρισε νὰ ἀντισταθῇ. Ἀταράχως ὑπέμεινε καὶ τὰς ὕβρεις καὶ τὰ ῥαπίσματα.

Ἔπειτα στραφεὶς πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ εἶπεν: «Ἰδοὺ τί ἔμαθον, πάτερ· αὐτὸ τὸ ὁποῖον βλέπεις αὐτὴν τὴν στιγμὴν μὲ τοὺς ἰδίους σου ὀφθαλμούς. Ἔμαθον νὰ ὑποφέρω ἀγογγύστως τὴν ὀργὴν τοῦ πατρὸς καὶ νὰ μὴ ἀγανακτῶ διὰ τὰς ὕβρεις καὶ τὰ ῥαπίσματα, τὰ προερχόμενα ἐκ τῶν γονέων μου».

---

60. Φωκίωνος μεγαλοφροσύνη.

Ὁ Φωκίων ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν ἐξοχωτέρων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἔζησε δὲ καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Ἑλλὰς παρακμάσασα εἶχεν ὑποκύψῃ ὑπὸ τὴν Μακεδονικὴν ἀρχήν. Ἂν καὶ οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἦσαν πτωχοὶ καὶ ἀφανεῖς, ἐν τούτοις ὁ Φωκίων, διὰ τῶν σπανίων ἀρετῶν του καὶ τῆς προσωπικῆς του ἀξίας προήχθη εἰς τὰ ὕψιστα τῆς πολιτείας ἀξιώματα, χωρὶς ποτε νὰ ἐπιζητήσῃ ταῦτα. Οὐδέποτε ἐκολάκευσε τὸν τότε διεφθαρμένον Ἀθηναϊκὸν λαόν. Τοὐναντίον ἤλεγχε πικρότατα τὰς ἀνοησίας καὶ τὰς παραφορὰς αὐτοῦ, εἰς τὰς ὁποίας παρεσύρετο ὑπὸ ἀχρείων δημοκόπων.

Παροιμιώδης ὑπῆρξεν ἡ χρηστότης τοῦ Φωκίωνος· ὅθεν ἠξιώθη τῆς ἐπωνυμίας τοῦ «χρηστοῦ». Καθ' ὅλον του τὸν βίον δὲν ἠδίκησεν οὐδένα ἐκ τῶν ἀνθρώπων, οὔτε ἐθεώρησέ ποτέ τινα ὡς ἐχθρόν του. Πολλάκις μάλιστα ἐπροστάτευσεν ἀνθρώπους, οἵτινες εἶχον βλάψει αὐτόν. Ἔζη πάντοτε βίον σώφρονα καὶ ἀπεστρέφετο τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν ἀσωτείαν καὶ τὴν φιλοχρηματίαν. Ἦτο πάντοτε σοβαρὸς καὶ σκυθρωπός, ἀλλ' ἡ ψυχή του ἦτο φιλάνθρωπος καὶ γλυκυτάτη.

Διεδίωσεν ἐν πενίᾳ καὶ ἀπεποιήθη πάντοτε τὰ πλούσια δῶρα τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἔπεμψέ ποτε ἐκ τῆς Ἀσίας πρὸς τὸν Φωκίωνα 100 τάλαντα ὡς δῶρον (τὸ τάλαντον=6,000 δραχμαί). Οἱ ἀπεσταλμένοι εὗρον τὸν Φωκίωνα ἀντλοῦντα ἐκ τοῦ φρέατος ὕδωρ, τὴν δὲ γυναῖκά του ζυμώνουσαν. Ὁ Φωκίων ἠρώτησε τοὺς ἀπεσταλμένους διατί εἰς αὐτὸν μόνον ἐκ τῶν Ἀθηναίων ὁ Ἀλέξανδρος πέμπει δῶρα. «Διότι σὲ μόνον θεωρεῖ καλὸν κἀγαθόν», ἀπεκρίθησαν οἱ ἀπεσταλμένοι.—«Λοιπὸν ἂς μὲ ἀφήσῃ νὰ εἶμαι καὶ νὰ φαίνωμαι τοιοῦτος», εἶπεν ὁ χρηστὸς Φωκίων, καὶ δὲν ἐδέχθη τὸ δῶρον.

Ὁ Φωκίων προσέφερεν ὑψίστας ὑπηρεσίας πρὸς τὴν πατρίδα, ὡς καὶ ὁ Ἀριστείδης. Ὑπηρέτησεν αὐτὴν καθ' ὅλον του τὸν βίον μετ' ἀφοσιώσεως, χωρὶς νὰ ἀποβλέψῃ εἰς δόξαν ἢ εἰς χρήματα. Τεσσαρακοντάκις ἐξελέγη στρατηγός, χωρὶς ποτε νὰ εἶνε παρὼν κατὰ τὴν ἐκλογήν· πάντοτε δὲ εἰς τὰς μάχας ἡ νίκη ἔστεφεν αὐτὸν μὲ τὸν ἀμάραντον τῆς δόξης στέφανον.

Ὁ Φωκίων φρονῶν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ διεξαγάγωσιν ἐπιτυχῶς πόλεμον ἐναντίον τῶν ἀπὸ βορρᾶ Ἑλλήνων, τῶν Μακεδόνων, ἵνα προλάβῃ μεγαλύτερα δυστυχήματα τῆς πατρίδος του, συνεβούλευσε νὰ ἀποφεύγωσι τὸν κατὰ τοῦ Φιλίππου πόλεμον. Καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου προσεπάθησε νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐξεγερθῶσι κατὰ τῶν Μακεδόνων. Ὅτε δὲ Ἀθηναῖός τις ἀπορῶν, ὅτι ὁ Φωκίων πάντοτε ἀπέτρεπε τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τὸν πόλεμον ἠρώτησεν αὐτὸν «πότε τέλος πάντων, ὦ Φωκίων, νομίζεις ὅτι θὰ εἶνε καιρὸς νὰ πολεμήσωμεν;» ὁ συνετὸς Φωκίων ἀπεκρίθη· «ὅταν ἴδω τοὺς μὲν πλουσίους προθύμως νὰ συνεισφέρωσι, τοὺς δὲ νέους νὰ πείθωνται εἰς τοὺς ἄρχοντας, καὶ τοὺς ῥήτορας νὰ μὴ κλέπτωσι τὰ δημόσια».

Καὶ ὅμως ὁ χρηστὸς οὗτος καὶ ἐνάρετος ἀνὴρ ὑπέστη τὴν αὐτὴν τύχην μὲ τὸν Σωκράτην τὸν μέγαν ἐκεῖνον διδάσκαλον τῆς ἀρετῆς.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου συνέβησαν ἐν Ἑλλάδι οὐχὶ μικραὶ ταραχαί. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διάφοροι ἐχθροὶ ξένοι καὶ ἐγχώριοι ἐρραδιούργησαν καὶ ἐσυκοφάντησαν τὸν χρηστὸν Φωκίωνα εἰς τοὺς Ἀθηναίους· ὁ δὲ παρασυρθεὶς ὄχλος κατεδίκασεν αὐτὸν ὡς προδότην, ἵνα πίῃ τὸ κώνειον. Καὶ τὸ ἔπιεν ὁ ἐνάρετος καὶ φιλόπατρις οὗτος ἀνήρ, χωρὶς νὰ ἐνδράσῃ οὐδὲ τὸ παραμικρὸν παράπονον. Καθ' ἣν μάλιστα στιγμὴν ἔπινε τὸ κώνειον ἐν ἡλικίᾳ 80

ἐτῶν, ἐρωτηθεὶς ποία ἦτο ἡ τελευταία παραγγελία του πρὸς τὸν υἱόν του Φῶκον, εἶπε μετὰ γλυκύτητος «νὰ μὴ μνησικακῇ κατὰ τῶν Ἀθηναίων διὰ τὸν ἄδικον θανατόν μου» καὶ μετὰ τὴν ὄντως χριστιανικὴν ταύτην παραγγελίαν ἐτελείωσε τὸν ἔνδοξον βίον του ὁ χρηστὸς Φωκίων.

Ἀλλ' ἡ μανία καὶ ἡ ἀχαριστία τοῦ Ἀθηναϊκοῦ ὄχλου εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὑπερέβη πᾶν ὅριον. Δὲν ἔκρινεν ἄξιον οὐδὲ ταφῆς τὸ σῶμα τοῦ ἐνδόξου πολίτου καὶ στρατηγοῦ, ἀλλὰ διέταξε νὰ ῥιφθῇ τοῦτο ἄταφον ἔξω τῆς Ἀττικῆς. Γυνή τις ὅμως Μεγαρικὴ ἀναλαβοῦσα τὸ σῶμα ἔκαυσεν αὐτὸ ὅσον ἠδύνατο ἐντιμότερον, τὰ δὲ ὀστᾶ κατέθηκεν ὑπὸ τὴν ἑστίαν εἰποῦσα «ὦ φίλη Ἑλλάς, εἰς σὲ παρακαταθέτω τὰ λείψανα ταῦτα ἀνδρὸς χρηστοῦ· σὺ δὲ ἀπόδος αὐτά, ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι σωφρονήσωσιν».

Καὶ ἀληθῶς μετά τινα χρόνον μεταμεληθέντες οἱ Ἀθηναῖοι καὶ συναισθανθέντες ὁποῖον ἄνδρα ἀπώλεσαν, ἀνήγειραν εἰς τὸ θῦμά των χαλκοῦν ἀνδριάντα, τὰ δὲ ὀστᾶ αὐτοῦ ἀνέλαβον καὶ ἔθαψαν δημοσίᾳ δαπάνῃ, καὶ τοὺς πρωταιτίους τοῦ θανάτου κατεδίκασαν εἰς θάνατον.

---

61. Ὁ Δημοσθένης.

Εἰς τὰς Ἀθήνας 384 ἔτη πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου Ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγεννήθη τέκνον ἰσχνὸν καὶ φιλάσθενον, τὸ ὁποῖον εἰς ἡλικίαν ἑπτὰ ἐτῶν ἔμεινεν ὀρφανὸν γονέων.

Τὴν ἀνατροφὴν τοῦ παιδίου τότε ἀνέλαβε παιδαγωγός τις, ὁ ὁποῖος μετά τινα ἔτη παρέλαβε τὸν μαθητήν του εἰς τὸ δικαστήριον.

Τὸ μικρὸν παιδίον ἤκουσεν ἐκεῖ νὰ ὁμιλῇ ὁ εὔγλωττος ῥήτωρ Καλλίστρατος καὶ εἶδεν ὅλους νὰ θαυμάζωσι καὶ νὰ

ἐπαινῶσιν αὐτόν, ἐπεθύμησε δὲ νὰ ἀναδειχθῇ ποτε καὶ αὐτὸς ῥήτωρ δεινὸς καὶ εὔγλωττος.

Ἔκτοτε περιωρίσθη μόνον εἰς τὰ μαθήματα ἐκεῖνα, ὅσα ἠδύναντο νὰ τὸ ἀναδείξωσι ῥήτορα. Ἀλλὰ δὲν ἀρκοῦσι μόνον οἱ κανόνες τῆς ῥητορικῆς διὰ νὰ γίνῃ τις ῥήτωρ, ἀλλὰ χρειάζονται καὶ ἄλλα σωματικὰ χαρίσματα. Ὁ δὲ μικρὸς ὀρφανὸς ὄχι μόνον δὲν εἶχε τὰ χαρίσματα αὐτά, ἀλλ' εἶχε καὶ πολλὰ φυσικὰ ἐλαττώματα, τὰ ὁποῖα τὸν ἠμπόδιζον νὰ ἀναδειχθῇ μίαν ἡμέραν καλὸς ῥήτωρ.

Ὁ Δημοσθένης.

Ἡ φωνή του ἦτο ἀδύνατος, ἐτραύλιζεν ἡ γλῶσσά του καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ προφέρῃ τὸ γράμμα ρ, ἦτο δὲ καὶ ἡ ἀναπνοή του βραχεῖα.

Ἡ παραμικρὰ ταραχὴ τὸν ἐθορύβει καὶ διέκοπτε τὴν σειρὰν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν λόγων του. Πρὸς τούτοις δὲ ὕψωνε συχνὰ τὸν ἕνα τῶν ὤμων του καὶ εἶχε παραστατικὸν λίαν δυσάρεστον. Διὰ ταῦτα, ὅτε κατὰ πρῶτον, ἅμα ἐμεγάλωσεν, ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸ κοινὸν τῶν Ἀθηνῶν διὰ νὰ ἀγορεύσῃ, κατεγελάσθη ἀπὸ τοὺς ἀκροατάς του. Ἀπηλπισμένος δὲ τότε κατέβη εἰς τὸν Πειραιᾶ πλήρης ἀθυμίας καὶ λύπης.

Εὐτυχῶς συνήντησεν ἐκεῖ γέροντά τινα ἀγαθὸν καὶ πολύπειρον, Εὔνομον καλούμενον, ὅστις κατώρθωσε νὰ τὸν παρηγορήσῃ καὶ ἐγκαρδιώσῃ διὰ καταλλήλων συμβουλῶν πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐλαττωμάτων του, συστήσας εἰς αὐτὸν θέλησιν σταθερὰν καὶ ἐπίμονον πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του.

Κατὰ συμβουλὴν λοιπὸν τοῦ Εὐνόμου ἤρχισε νὰ γυμνάζῃ·

τὸ σῶμά του, ὅπως ἐνδυναμώσῃ αὐτό. Ἀνέβαινε τρέχων ἀνωφερικοὺς δρόμους καὶ συγχρόνως ἀπήγγελλε στίχους διὰ νὰ ἀναπτύξῃ οὕτω καὶ τοὺς πνεύμονας καὶ τὴν φωνήν του. Κρατῶν δὲ χάλικας ἐντὸς τοῦ στόματος, προσεπέθει νὰ ἐκφωνήσῃ λόγους, διορθώνων οὕτω τὴν τραυλότητα τῆς γλώσσης του καὶ τὸ κακὸν τῆς προφορᾶς του. Διὰ νὰ συνειθίσῃ δὲ εἰς τὰς ταραχὰς καὶ τοὺς θορύβους τοῦ ἀκροατηρίου του κατήρχετο εἰς τὸ Φάληρον εἰς ἡμέρας θυελλώδεις, καὶ ἀπήγγελλε τοὺς λόγους του ἐνώπιον τοῦ πελάγους, προσπαθῶν νὰ ὑπερβῇ διὰ τῆς φωνῆς του τὸ θόρυβον τῶν κυμάτων. Εἰς δὲ τὴν οἰκίαν του κατεσκεύασεν ὑπόγειον, εἰς τὸ ὁποῖον καταβαίνων ἔμενε δύο τρεῖς μῆνας ἐντὸς αὐτοῦ μελετῶν, συνθέτων καὶ ἀπαγγέλλων τοὺς λόγους του· ἵνα δὲ μὴ ἔλθῃ εἰς πειρασμὸν καὶ ἐξέλθῃ, ἔκειρε τὸ ἥμισυ τῆς κεφαλῆς του. Διὰ νὰ ἀποκτήσῃ δὲ ἱστορικὰς γνώσεις καὶ ἰδίως διὰ νὰ μορφώσῃ τὸ λεκτρικόν του, ἀντέγραψεν ὀκτάκις τὸ σύγγραμμα τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ Θουκυδίδου.

Τόσοι κόποι καὶ τόσοι ἀγῶνες ἱκανοποίησαν ἐπὶ τέλους τὴν φιλοτιμίαν τοῦ νέου ῥήτορος, στεφανώσαντες μὲ πληρεστάτην ἐπιτυχίαν τὴν σταθερὰν καὶ ἐπίμονον θέλησίν του καὶ ἀναδείξαντες αὐτὸν τὸν μεγαλύτερον ῥήτορα, ἐξ ὅσων μέχρι σήμερον ἐγέννησεν ὁ ἀρχαῖος καὶ ὁ νεώτερος κόσμος. Ὁ νέος οὗτος ἦτο ὁ Δημοσθένης.

Οἱ συμπολῖται του Ἀθηναῖοι καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐθαύμαζον αὐτὸν διὰ τὴν εὐγλωττίαν του, τὴν ὁποίαν ἔτι μᾶλλον ἐλάμπρυνε καὶ ἀνύψωνεν ὁ πατριωτισμὸς τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν ἐλευθερίαν.

---

62. Τὸ φίλημα.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ διοικητὴς τῆς Αἰγύπτου Μεχμὲτ Ἀλῆς ἀπέστειλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐναντίον τῶν ἐπαναστατῶν στόλον μέγαν καὶ στρατὸν πολυάριθμον· τοῦ στρατοῦ ἐκείνου τὴν ἀρχηγίαν εἶχεν ὁ Ἰμβραὴμ πασᾶς, υἱὸς τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ καὶ ἔμπειρος στρατηγός. Οὗτος ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Πύλον καὶ ἀφοῦ ἐκυρίευσεν αὐτὴν εἰσεχώρησεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Πελοποννήσου. Διηυθύνετο δὲ κατὰ τῆς Κυπαρισσίας, ὅτε πρὸ αὐτῆς, ἐπὶ τῆς στρατηγικῆς θέσεως Μανιάκι, συνήντησε τὸν ἀρχιμανδρίτην Γρηγόριον Δικαῖον, τὸν ἐπιλεγόμενον Παπαφλέσαν. Ἐστρατοπέδευεν ἐκεῖ ἐπὶ κεφαλῆς 300 μαχητῶν· οἱ μαχηταὶ ἐκεῖνοι ἀντέστησαν εἰς τὰ πολυάριθμα πεζικὰ καὶ ἱππικὰ στρατεύματα τοῦ Ἰμβραὴμ ἡρωικώτατα. Ἐπὶ ἓνδεκα ὅλας ὥρας ἐμάχοντο ἀδιακόπως, προξενοῦντες μεγάλας ζημίας εἰς τὸν ἐχθρόν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἔπεσεν ὅλοι.

Τὸν θάνατον τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Παπαφλέσα καὶ τὸν θαυμασμόν, τὸν ὁποῖον ἠσθάνθη ὁ Ἰμβραὴμ πρὸς τὸν ἥρωα ἐκεῖνον, ὅταν εἶδεν αὐτὸν νεκρόν, περιγράφει τὸ ἑξῆς διήγημα τοῦ μακαρίτου Μητσάκη.

*
* *

Εἰς τὸ Μανιάκι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου ἐκ τῶν τριακοσίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε εἷς ζωντανός. Ὁ ἥλιος προβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν τοὺς ἐχαιρέτισεν ὀρθίους ὅλους, ἐφώτισε τὰς λευκάς των φουστανέλλας, ἐχάϊδευσε τὰς μαύρας κόμας των, ἀπήστραψεν εἰς τοὺς φλογερούς των ὀφθαλμούς, κατωπτρίσθη εἰς τὸν χάλυβα τῶν σπαθιῶν των, ἐχρύσωσε τῶν ἁρμάτων των τὰς λαβάς.

Καὶ τώρα, δύων ἐκεῖ κάτω, μέσα εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς ἀποχαιρετίζει λυπημένος. νεκρούς, σκορπισμένους ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα, καὶ χάνεται ἀργὰ ὡς μέγα κλειόμενον ἐρυθρὸν ὄμμα, ὅπερ σβῆνον θέλει ἀκόμη νὰ ῥίψῃ τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναίους. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἄσιτοι καὶ ἄποτοι ἐπάλαισαν πρὸς τὴν θύελλαν τῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βομβῶν, κατήσχυναν τὴν βροχὴν τῶν μύ-

δρων, ἐχλεύασαν τὴν ὁρμὴν τῆς ῥομφαίας καὶ τῆς λόγχης τὴν βίαν. Καὶ ἀφοῦ ἔφαγαν τὴν πυρίτιδα μὲ τὴν φούκταν, ἀφοῦ καὶ τὸ ἔσχατον σπειρί της ἐσώθη μέσα εἰς τὰς παλάσκας των, ἀφοῦ ἐρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὅπλου των ἡ κάνα, ἀφοῦ καὶ τὸ ὕστατον γιαταγάν ἔσπασεν εἰς τὸ χέρι των, ἔπεσον χαμαί, ἄψυχοι ναί· ἠττημμένοι ὄχι. Καὶ ἐν τῷ μέσῳ των ὁ Παπαφλέσας, πρῶτος ἀρχίσας τὴν μάχην καὶ τελευταῖος σταματήσας, πελιδνός, ἐξηπλωμένος μὲ πλατεῖαν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους, κρατεῖ ἀκόμη τὸ θραυσμένον τμῆμα, αἱμοστάζων μὲ σφιχτὰ τὰ δάκτυλα, ἐνσπασμῷ, ἔρωτος καὶ λύσσης. Καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἀνέρχεται ἐν καλπασμῷ ἵππων καὶ κλαγγῇ ξιφῶν, ἐν ἤχῳ τυμπάνων καὶ σαλπίγγων βοῇ, ἐνῷ τὰ σήματά του, ἀναπεπταμένα, φρίσσουν εἰς τὸν ἄνεμον τῆς ἑσπέρας. Μυρμηκιᾷ, ἀνὰ τὴν πεδιάδα καὶ τὰ πρανῆ, ὁ στρατὸς καὶ βαρὺ ἀκούεται τὸ βῆμά του. Ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς ἐκ τοῦ λύθρου γῆς οἱ Ἄραβες βαδίζουν ἐπιμόχθως, τῶν ἀλόγων τὰ πέταλα γλυστροῦν. Ἀλλ' ἡ χαρὰ ἐπὶ τῇ ἀνελπίστῳ νίκῃ εἶναι τόση, ὥστε φέρει αὐτοὺς ταχεῖς πρὸς τὸν ἀνήφορον, ταχεῖς φέρει αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ῥάχιν. Ἤδη ὁ ἀρχηγὸς των ἔφθασεν εἰς τὴν ὀφρῦν τοῦ λόφου· ἀνέβη κ' ἐπ' αὐτῆς, ἐστάθη, περιέφερε τὸ βλέμμα, ἐκοίταξε τὸ κοκκινίσαν ἔδαφος, ὅπερ πίνει λαιμάργως τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, ἐπεσκόπησε τὸν ἀνερχόμενον στρατόν, εἶδε κύκλῳ τοὺς πεσόντας.

Καὶ μ' ἀνοικτὸν τὸ ὄμμα, ἔκπληκτον, ἀναμετρεῖ τοὺς ὑψηλοὺς κορμούς των, τὰ εὐρέα στέρνα των καὶ τοὺς βραχίονάς των τοὺς νευρώδεις, τὰς ὡραίας των μορφάς, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα. Καὶ ἐπὶ τὴν τραχεῖαν ὄψιν του ὡς νέφος τι διέρχεται, τὸ βλέμμα του θολοῦται ἐλαφρῶς, ἀδιόρατος παλμὸς συσπᾷ τὰ χείλη του.

—«Κρίμα νὰ χαθοῦν τέτοιοι λεβέντες!»

Καὶ βλέπει, βλέπει γύρῳ, βλέπει θαυμάζων, βλέπει ἀπορῶν, ὡσὰν νὰ μὴ πιστεύῃ πῶς ἐχάθησαν τοιοῦτοι ἄνδρες,

ὅτι κοίτονται ἀναισθητοι, καὶ δὲν κοιμῶνται μόνον, διὰ νὰ ἐξυπνήσουν πάλιν φοβερώτεροι, πῶς καὶ ὁ ἴδιος θάνατος ὑπῆρξεν ἰσχυρότερος αὐτῶν.

—«Ποῖος εἶνε ὁ Παπαφλέσσας;»

Οἱ ὁδηγοί του ἔσπευσαν, προσέδραμον, ἔδειξαν τὸ πτῶμα, λάσιον, διάβροχον, περιρρεόμενον ἐκ τοῦ ἱδρῶτος τοῦ ἀγῶνος, κατερρακωμένα τὰ φορέματα, μαῦρον ἀπὸ τὸν καπνόν.

—«Σηκώσατέ τον... πάρετέ τον!... πάρετέ τον· πλύνατέ τον!... πλύνατε τὸ παλληκάρι!...»

Δύο ἄνδρες ἔλαβον αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχαλῶν, τὸν ἤγειραν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας του κ' ἐβάδισαν διευθυνόμενοι πρὸς παραρρέουσαν πηγήν. Ἐκεῖ ἔπλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ πτώματος, ἐξέτριψαν τὸν πηλὸν καὶ τὸν ἱδρῶτα, τὸν ἐκαθάρισαν ἐκ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς ἀσβόλης, τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ ἰχῶρος, τὸν ἐσπόγγισαν, διηυθέτησαν τὰ ἐσχισμένα του ἐνδύματα καὶ ἐγύρισαν ὀπίσω φέροντές τον.

—«Στήσατέ τον ἐκεῖ ἀποκάτω!»

Οἱ ἄνδρες κρατοῦντας ἑκατέρωθεν αὐτόν, ὥδευσαν πρὸς τὸ δειχθὲν δένδρον, τὸν ἀπέθηκαν παρὰ τὴν ρίζαν του, τὸν ὕψωσαν καὶ τὸν ἐστερέωσαν ἐπὶ τὸ στέλεχος αὐτοῦ, τὸν ἰσορρόπησαν, ὡσανεὶ ζῶντα. Ἔπειτα ἀπεσύρθησαν, ἀπεμακρύνθησαν καὶ τὸ πτῶμα ἐναπέμεινεν ἀκίνητον, εὐθύ, στηρίζον ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τὴν ῥάχιν, τὸν θώρακα προτεταμένον καὶ κρεμάμενα τὰ χέρια μὲ ἀναπόσπαστον τὸ τμῆμα τοῦ σπασμένου χαντζαριοῦ, τὰ σκέλη διεστῶτα, ὑψηλὰ τὴν κεφαλήν.

Τότε ὁ Ἰμβραὴμ πλησιάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον, ἵσταται καὶ προβλέπει σιγηλὸς ἐπὶ μακρὸν τὸ ἄπνουν πτῶμα τοῦ ἀντιπάλου, καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἥτις ἀνέτελλε τὴν ὥραν ἐκείνην αἱματόχρους, ὡσεὶ βαφεῖσα καὶ αὐτὴ ἐκ

τοῦ λύθρου τοῦ χυθέντος κατὰ τὴν μάχην, ὑπὸ τοὺς σειομένους κλάδους, οἵτινες ἀνέφριξον, πενθίμως φιλεῖ παρατεταμένον φίλημα τὸν ὄρθιον νεκρόν.

---

63. Ἡ Βροχοῦλα.

Τὰ χωράφια ξηραμένα
Περιμένουν τὰ καημένα
Τῆς βροχούλας τὸ νερό,
Γιὰ νὰ πιοῦν καὶ νὰ χορτάσουν
Καὶ οἱ γεωργοὶ νὰ πιάσουν
Τὴ δουλειὰ μὲ τὸν καιρό.
Πέφτει πέφτει ἡ βροχούλα!
Τί χαρὰ καὶ τί δροσούλα!
Ἐμαλάκωσεν ἡ γῆ.
Τὸ ἀλέτρι τὸ ζευγάρι

Ὁ καθένας σας ἂς πάρῃ.
Εἰς τὸ ἔργον γεωργοί.

Τί βαθυὰ τὸ χῶμα σχίζει
Τὸ ἀλέτρι ποῦ γυαλίζει,
Πόσ' αὐλάκια στὴ σειρά!
Πάνω-κάτω τὸ ζευγάρι,
Ποιὸς κριθάρι, ποιὸς σιτάρι
Σπέρνει μὲ κρυφὴ χαρά.
Ἤλθ' ἡ ἄνοιξις· τί χάρι!
Φουντωμένο τὸ κριθάρι
Τὸ σιτάρι σας χλωρό.
Ἤλθε καὶ τὸ καλοκαῖρι,
Τὸ δρεπάνι σας στὸ χέρι
Γεωργοὶ τὸ κοφτερό.

Ὅλα τὰ σπαρτὰ φθασμένα,
Πέφτουν, πέφτουν θερισμένα·
Τί δεμάτια, τί πολλά!
Τί χαρά, τί πανηγύρι!
Θὰ θερίσῃ ὅποιος σπείρῃ,
Θὰ χαρῇ καὶ θὰ γελᾷ·
Στὸ ἁλώνι, στὸ ἁλώνι
Τὰ δεμάτια του ξαπλώνει
Ὁ καθένας μὲ χαρά,
Καὶ γυρνοῦν, γυρνοῦν τὰ βώδια
Κι ἁλωνίζουν μὲ τὰ πόδια
Τὰ σπαρτὰ ξηρά, ξηρά.

Ἁλωνίζουν, ἁλωνίζουν.
Φυσᾷ ἀέρι καὶ λιχνίζουν,
Ἡ δουλειὰ νὰ μὴ σταθῇ!...
Ὁ καθένας γιὰ νὰ πάρῃ
Στὰ σακκιά του τὸ σιτάρι
Καὶ στὸ σπίτι του νἀλθῇ.
Τὰ σακκιὰ στὸ σπῆτι παίρνουν
Καὶ σιγὰ σιγὰ τὰ φέρνουν
Στὸν καλὸ τὸ μυλωνᾶ·
Καὶ ἀλεύρι τὸ σιτάρι
Ὅταν γίνῃ, νὰ τὸ πάρῃ
Ὁ καθένας δὲν ξεχνᾷ,

Καὶ ζυμώνει κάθε μέρα
Τὰ ψωμάκια ἡ μητέρα
Καὶ τὰ στέλνει στὸν ψωμᾶ·
Κι ὁ ψωμᾶς καλὰ τὰ ψήνει,
Μὰ καὶ κἄποτε τ' ἀφήνει,
—Ἂς τὸ ποῦμε,—καὶ ἁμά.

---

64. Ἡ χιών.

Τί ὡραῖα τὸν χειμῶνα,
Ὅταν βλέπω τὴν χιόνα
Ἐλαφρὰ νὰ καταπίπτῃ,
Ὄρη, κάμπους νὰ καλύπτῃ,
Σὰν πτερὰ λευκὰ νὰ ῥίπτῃ,
Ὁ Θεὸς τὴν γῆν νὰ κρύπτῃ
Τὰς νιφάδας του νομίζω,
Τὰς ὁποίας ἀτενίζω.

Ἐλαφρὰ πολὺ τὰς χύνει,
Χωρὶς θόρυβος νὰ γίνῃ
Καὶ κολλᾷ ἡ μιὰ στὴν ἄλλη
Ἕως γίνεται μεγάλη.
Καὶ στολίζεται ἡ χώρα
Ἀθορύβως εἰς μιὰν ὥρα
Μὲ κατάλευκον μανδύα
Τί χαρά, τί εὐτυχία!

---

65. Οἱ σεισμοί.

Γνωρίζομεν τί δύναται νὰ ἐπακολουθήσῃ, ὅταν τὸ ἔδαφος σείεται ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν καὶ ἀκούονται συγχρόνως ὑποχθόνιοι κρότοι, ἀγνοοῦμεν ὅμως ποία εἶνε ἡ αἰτία τῶν σεισμῶν.

Ὑπάρχουσι σεισμοὶ **ἡφαιστειογενεῖς**· οἱ σεισμοὶ οὗτοι εἶνε ἰσχυροὶ καὶ ὀφείλονται εἰς τὴν ἔκρηξιν πλησιοχώρων ἡφαιστείων, καθόσον ἐνῷ παρατείνεται ἡ ἔκρηξις τοῦ ἡφαιστείου σείεται καὶ τὸ πέριξ ἔδαφος εἰς πολὺ μεγάλην ἔκτασιν.

Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἄλλη αἰτία προκαλοῦσα τοὺς σεισμούς.

Ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς ῥέουσιν ὕδατα, ἀπαραλλάκτως ὅπως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς οἱ ποταμοί. Ταῦτα κατατρώγουσιν ἔσωθεν τὸν φλοιὸν τῆς γῆς, καὶ σχηματίζονται τοιουτοτρόπως εἰς αὐτὸν μεγάλα κοιλώματα.

Ὅσάκις δὲ ταῦτα κατακρημνίζονται διὰ τὸ ἄνωθεν βάρος, σείεται τὸ ἔδαφος. Οἱ τοιοῦτοι σεισμοὶ λέγονται σεισμοὶ **ἐγκατακρημνίσεως**, δὲν εἶνε δὲ οὔτε πολὺ ἰσχυροί, οὔτε πολὺ ὀλέθριοι· περιορίζονται μάλιστα εἰς ἔκτασιν μικράν.

Ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλης αἰτίας προέρχονται οἱ σεισμοί. Ἡ ἐσωτερικὴ φλογερὰ μᾶζα τῆς γῆς καὶ σήμερον ἐξακολουθεῖ νὰ ψύχηται, νὰ γίνεται, δὲ διὰ τοῦτο μικροτέρα κατ' ὄγκον. Καὶ ὁ φλοιὸς ἄρα τῆς γῆς ἐξακολουθεῖ νὰ ῥυτιδώνηται· ἔσωθεν μάλιστα ῥηγνύεται καὶ ἐντὸς τῶν ῥηγμάτων τούτων καταπίπτουσιν ἀμέσως ἄνωθεν ἢ ἐκ τῶν πλαγίων τμήματα τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Καὶ τότε τὸ ἔδαφος σείεται πάλιν. Οἱ τοιοῦτοι σεισμοὶ λέγονται **τεκτονικοὶ** καὶ εἶνε τρομεροί.

Καταβυθίζουσι χώρας ὁλοκλήρους, τῶν ὁποίων τὰ μέρη καταλαμβάνει ἡ θάλασσα· κατακρημνίζουσι πόλεις πλουσίας καὶ εὐτυχεῖς καὶ χωρία τερπνὰ καὶ θάπτουσιν ὑπὸ τὰ ἐρείπια αὐτῶν λαοὺς ὁλοκλήρους. Τοιαῦται τρομεραὶ καταστροφαὶ συνέβησαν εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, καὶ τὴν πρωΐαν τῆς 28ης Ἰουλίου 1912 ἔτους εἰς τὴν Θρακικὴν παραλίαν τῆς Προποντίδος καὶ ὅλην τὴν νότιον Θράκην.

Κατὰ τοὺς σεισμοὺς τὸ ἔδαφος κινεῖται ἀκριβῶς, ὅπως τὰ κύματα τῆς θαλάσσης· καὶ καθὼς τὸ λιθάριον, ῥιπτόμενον ἐντὸς τῆς ἡσύχου καὶ λείας, ὅπως τὸ κάτοπτρον, λίμνης, σχηματίζει κύκλους, τὸν ἕνα ἐντὸς τοῦ ἄλλου, ἐκτεινομένους μακράν, οὕτω καὶ οἱ σεισμοὶ ἁπλώνονται κύκλῳ εἰς μεγάλην ἀπὸ τοῦ κέντρου ἀπόστασιν καὶ σείουσι τοὺς διαφόρους τόπους.

Κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ σεισμοῦ αἰσθανόμεθα, πόσον ἀνίσχυροι εἴμεθα ἀπέναντι τῆς ἀκαταβλήτου δυνάμεως τῆς φύσεως, καὶ πάσας τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἀναθέτομεν εἰς Ἐκεῖνον, ὅστις ἔπλασε τὸν κόσμον καὶ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν, κάμνει αὐτὴν νὰ τρέμῃ.

66. Βροχὴ καὶ χιών.

Τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ὕδατα θερμαινόμενα ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου μεταβάλλονται εἰς ἀτμούς, οἱ ὁποῖοι ἀνέρχονται εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν, ὅπου σχηματίζουσι τὰ νέφη. Ἐκεῖ δὲ ψύχονται καὶ μεταβάλλονται οἱ ἀτμοὶ πάλιν εἰς μικροτάτας σταγόνας ὕδατος. Ἐνόσῳ δὲ ψύχονται αἱ μικρόταται αὗται σταγόνες ἑνοῦνται μὲ ἄλλας, καὶ πολλαὶ τοιαῦται ὁμοῦ ἀποτελοῦσι σταγόνας μεγαλυτέρας καὶ βαρυτέρας.

Τότε ἐπειδὴ ἔχουσιν ἀρκετὸν βάρος δὲν δύνανται νὰ μείνωσι μετέωροι εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν καὶ πίπτουσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Βρέχει, ὅπως λέγομεν.

Συχνότατα δὲ αἱ μεγάλαι αὗται σταγόνες κατὰ τὴν πτῶσιν αὐτῶν αὐξάνουσι, διότι συμπυκνοῦσι τοὺς ἀτμούς, τοὺς ὁποίους συναντῶσιν. Ἐνίοτε ὅμως αὗται ἐλαττοῦνται, πολλάκις ἐξαφανίζονται, διότι κατὰ τὴν δίοδον αὐτῶν συναντῶσι στρώματα ἀέρος θερμοῦ, ὥστε ἐκ νέου μεταβάλλονται εἰς ἀτμόν. Ἐντεῦθεν συμβαίνει ἐνίοτε, ὅτι βροχή, ἡ ὁποία πίπτει εἰς τὰ ὕψη, δὲν φθάνει μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς καὶ τοὺς τόπους.

Ἐνίοτε πίπτει βροχή, ἂν καὶ ὁ οὐρανὸς εἶνε αἴθριος. Εἰς ἄλλους τόπους πίπτει βροχὴ καθ' ὅλας τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, εἰς ἄλλους καθ' ὡρισμένας ὥρας, εἰς ἄλλους βρέχει τὸν χειμῶνα ἄνευ διακοπῆς, οὐδέποτε δὲ σχεδὸν τὰς ἄλλας ὥρας τοῦ ἔτους. Ἡ βροχὴ τὸν χειμῶνα εἶνε ἀφθονωτέρα ἢ τὰς

ἄλλας ὥρας τοῦ ἔτους. Ἡ ποσότης τῆς βροχῆς εἶνε ἀνάλογος καὶ σύμφωνος πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς.

Ὅθεν βρέχει περισσότερον εἰς τὰ παράλια ἢ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, εἰς τὰς ὀρεινὰς χώρας ἢ εἰς τὰς πεδινάς, εἰς τὰ δασώδη μέρη ἢ εἰς τὰ ἄδενδρα.

Εἰς ἄλλας χώρας αἱ βροχαὶ διαδοχικῶς ἐξακολουθοῦσι καθ' ὅλον τὸ ἔτος, εἰς ἄλλας βρέχει μόνον δὶς ἢ τρὶς τοῦ αἰῶνος, εἰς ἄλλας οὐδέποτε. Ἄλλοτε βρέχει ἐπὶ μεγάλης ἐκτάσεως τῆς γῆς, ἄλλοτε ἐπὶ πολὺ περιωρισμένης. Οὐδὲ ἡ ποσότης τῆς πιπτούσης βροχῆς εἶνε ὡρισμένη. Ἄλλοτε μόνον σταγόνες τινὲς πίπτουσιν, ἄλλοτε ἀφθονωτάτη βροχὴ πίπτει.

Τὰ ὕδατα τῆς βροχῆς διεισδύουσιν εἰς τὴν γῆν. Τούτων ἄλλα μὲν ἐξέρχονται ἐξ αὐτῆς ὡς πηγαί, ἄλλα δὲ ἀνευρίσκομεν σκάπτοντες ἀρτεσιανὰ ἢ κοινὰ φρέατα. Ὅσον δὲ ποσὸν ὕδατος ὑπολείπεται, ἢ ἐξατμίζεται ἀπ' εὐθείας ἢ εἰσερχόμενον εἰς τὰ φυτὰ διὰ τῶν ριζῶν ἀνέρχεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν φύλλων, ὁπόθεν ἐξατμίζεται. Ἡ βροχὴ μετὰ τὴν πτῶσιν μεταβάλλεται εἰς ἀτμούς, οἱ ὁποῖοι παράγουσι τὴν ὁμίχλην, τὰ νέφη, ταῦτα δὲ πάλιν τὴν βροχήν. Ἡ βροχὴ εἶνε πολὺ εὐεργετική, καθαρίζει τὴν ἀτμόσφαιραν ἀπὸ τῶν διαφόρων μικροβίων, καθαρίζει τὰς πόλεις, τρέφει τὰ φυτά, τὰ ἄνθη καὶ τὰ δένδρα καὶ αὐξάνει τὰ ὕδατα τῶν πηγῶν καὶ φρεάτων.

* *
*

Ἐνίοτε εἰς τὰ στρώματα τοῦ ἀέρος τὰ ὁποῖα κεῖνται ὑποκάτω τῶν νεφῶν ὑπάρχει ψῦχος δριμή. Αἱ σταγόνες ἑπομένως τοῦ ὕδατος, αἱ πίπτουσαι ἐκ τῶν νεφῶν διερχόμεναι διὰ μέσου τῶν ψυχρῶν τούτων στρωμάτων γίνονται στερεαί, δηλαδὴ παγώνουσι, καὶ πίπτουσι πλέον ὡς λευκόταται νιφάδες.

Αἱ νιφάδες αὗται, αἱ ὁποῖαι ἔχουσι ποικιλότατα σχήματα ὀνομάζονται χιών. Χιονίζει ἑπομένως ὅταν ἐπικρατῇ ψῦχος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς.

Ὅταν καταπίπτῃ ραγδαία βροχὴ καὶ ἡ χιὼν ἀναλύεται αὐξάνουσι τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν, ἐξογκοῦνται οὗτος καὶ ἐκ-

Σχήματα χιόνος.

χειλίζουσι κοχλάζοντες, πλημμυροῦσι δὲ εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν πλησιοχώρων πεδιάδων.

Διὰ τοῦ ὁρμητικοῦ των δὲ ρεύματος καταστρέφουσιν ὅ,τι εὑρεθῇ πρὸ αὐτοῦ, ἐκριζώνουσι δένδρα, ἀνατρέπουσιν οἰκίας πνίγουσιν ἀνθρώπους καὶ ζῷα.

Ἡ πλήμμυρα πολλάκις ἀφανίζει χωρία καὶ πόλεις ὁλοκλήρους. Πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν πλήμμυρα τοῦ Ἔβρου καὶ τοῦ Ἀξιοῦ ἐπέφερον μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ τῆς Θεσσαλονίκης

---

67. Ἀστραπὴ—βροντὴ—κεραυνός.

Δύο παιδία, ὁ Γεώργιος καὶ ἡ Ἑλένη, βροχερὰν τινα ἡμέραν τοῦ θέρους, παρετήρουν τὸν οὐρανόν, τὸν ὁποῖον διέσχιζον ὠχραὶ ἀστραπαί. Τὰ παιδία θέλοντα νὰ μάθωσιν εἰς τί ὀφείλονται αἱ ἀστραπαὶ αὗται καὶ αἱ βρονταί, αἱ ὁποῖαι ἀμέσως μετ' αὐτὰς ἠκούοντο, ἐστράφησαν πρὸς τὴν μητέρα αὐτῶν.

«Πῶς γίνεται, μητέρα», εἶπεν ὁ Γεώργιος, *«ἡ ἀστραπὴ καὶ ἡ βροντή;»*

«Περιμείνατε», ἀπήντησεν ἡ μήτηρ. Καὶ ἐγερθεῖσα μετέβη καὶ ἔφερεν ἐκ τοῦ γραφείου τοῦ συζύγου αὐτῆς ῥάβδον ἱσπανικοῦ κηροῦ, τὴν ὁποίαν ἔτριψεν ἐπί τινα λεπτὰ διὰ τεμαχίου μαλλίνου ὑφάσματος καὶ προσήγγισεν ἀκολούθως εἰς λεπτὰ τεμάχια χάρτου, ἐρριμμένα ἐπὶ τῆς τραπέζης.

Τὰ λεπτὰ ἐκεῖνα τεμάχια ἐπήδησαν ἀμέσως πρὸς τὴν ῥάβδον καὶ προσελκυσθέντα ἐκρεμάσθησαν ἐκ τοῦ ἄκρου αὐτῆς.

Τὰ παιδία ἐκρότησαν τὰς χεῖρας ἐκ χαρᾶς.

«Διὰ τῆς τριβῆς», εἶπεν ἡ μήτηρ, «ἡ ῥάβδος ἐθερμάνθη, συγχρόνως δὲ καὶ **ἠλεκτρίσθη**· ἡ αἰτία, διὰτὴν ὁποίαν ἡ ῥάβδος ἕλκει, εἶνε ὁ **ἠλεκτρισμός**.

»Ἐάν», ἐξηκολούθησεν ἡ μήτηρ, «ἐγγίσωμεν διὰ τοῦ ἄκρου τοῦ δακτύλου ἡμῶν σῶμα πολὺ ἠλεκτρισμένον, περισσότερον ἀφ' ὅσον ἠλεκτρίσθη αὐτὴ ἡ ῥάβδος, ὁ ἠλεκτρισμὸς θὰ μεταδοθῇ καὶ εἰς τὴν χεῖρα ἡμῶν καὶ ἐκ τῆς ἐπαφῆς θὰ παραχθῇ ἓν φαινόμενον. Δηλαδὴ θὰ λάμψῃ σπινθὴρ καὶ θ' ἀκουσθῇ κρότος ἐλαφρός. Ὁ σπινθὴρ οὗτος καλεῖται **ἠλεκτρικὸς σπινθήρ**.

«Ὅ,τι λοιπὸν γίνεται κατὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ ἠλεκτρικοῦ σπινθῆρος, αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὰ νέφη».

«Ἐνόησα», εἶπεν ὁ Γεώργιος». «Φαίνεται, ὅτι τὰ νέφη εἶνε ἠλεκτρισμένα, καί, ὁσάκις ἓν νέφος προσεγγίσῃ πρὸς ἄλλο, ἐκρηγνύεται **ἠλεκτρικὸς σπινθήρ**».

«Ἀκριβῶς», προσέθηκεν ἡ μήτηρ.

«Λοιπόν», συνεπέρανεν ὁ Γεώργιος, «ἡ **ἀστραπὴ** εἶνε ἠλεκτρικὸς σπινθήρ, ἐκρηγνυόμενος μεταξὺ νεφῶν. Ἀλλ' ὅμως εἶνε πολὺ μέγας!»

«Εἶνε μέγας, διότι καὶ τὰ προσεγγίζοντα ἠλεκτρισμένα σώματα εἶνε μέγιστα».

«Ἑπομένως», εἶπεν ἡ Ἑλένη, καὶ ἡ **βροντὴ** εἶνε ὁ κρότος, τὸν ὁποῖον παράγουσι μετὰ τῆς ἀστραπῆς τὰ ἠλεκτρισμένα νέφη».

«Βεβαιότατα, κόρη μου».

«Ναί· ἀλλ' ὅταν βροντᾷ», προσέθηκεν ὁ Γεώργιος, «νομίζω, ὅτι κρημνίζεται ὁ οὐρανός. Δὲν μοὶ ἀρέσκουσιν αἱ βρονταί, ὅπως δὲν μοὶ ἀρέσκει καὶ νὰ βρέχῃ! Ἀναγκάζομαι νὰ μένω διαρκῶς ἐντὸς τῆς οἰκίας».

*
* *

Μόλις εἶχε τελειώσει τοὺς λόγους τούτους ὁ Γεώργιος, ἡσμονῶν πόσον ὠφέλιμος εἶνε ἡ βροχή, καὶ λάμψις φωτὸς λευκοτάτου ἐθάμβωσε καὶ τὴν μητέρα καὶ τὰ παιδία, κρότος δὲ φοβερὸς ἐτάραξε τὴν ἀτμόσφαιραν. Εἶχε πέσει κεραυνός.

Τὰ παιδιὰ ἐφοβήθησαν καὶ ἔδραμον εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς μητρός.

—«Μὴ φοβεῖσθε πλέον. Ὁ κίνδυνος παρῆλθεν, ὁ δὲ κεραυνὸς ἐξερράγη μακράν.»

Καὶ τὰ παιδία ἀφοῦ συνῆλθον ἠρώτησαν τί εἶνε ὁ κεραυνός.

—«**Ὁ κεραυνός**, ἀπήντησεν ἡ μήτηρ, εἶνε μέγας ἠλεκτρικὸς σπινθήρ, ὅστις ἐκρηγνύεται μεταξὺ τοῦ νέφους καὶ τῆς γῆς.

—«Ἄ! εἶπεν ὁ Γεώργιος· ὅτον ὁ ἠλεκτρικὸς σπινθὴρ ἀναφαίνεται μεταξὺ τῶν νεφῶν λέγεται **ἀστραπὴ** καί, ὅταν μεταξὺ τοῦ νέφους καὶ τῆς γῆς, λέγεται κεραυνός. Ἐνόησα!»

—«Εἶνε ἐπικίνδυνος ὁ κεραυνός;» ἠρώτησεν ἡ Ἑλένη.

—«Βεβαίως. Ὁ κεραυνὸς καταστρέφει, ὅ,τι δήποτε συναντήσῃ. Φονεύει ἔμψυχα ὄντα, σχίζει καὶ καίει τὰ δένδρα, ἀνατρέπει οἰκίας. Εἶνε φοβερὰ ἡ δύναμις τοῦ κεραυνοῦ».

—«Καὶ εἶνε φόβος ν' ἀνατρέψῃ τὴν οἰκίαν ἡμῶν;».

—«Δὲν διατρέχομεν τοιοῦτον κίνδυνον. Ἡ οἰκία ἡμῶν εἶνε

ταπεινή. Μόνον τὰ ὑψηλὰ οἰκοδομήματα, τὰ κωδωνοστάσια, τὰ ὑψηλὰ δένδρα καὶ ὅ,τι ἄλλο ὑψηλὸν καὶ ὀξύ, προσβάλλει ὁ κεραυνός.

»Διὰ τοῦτο εἶνε ἀφροσύνη νὰ καταφεύγωμεν ὑπὸ τὰ δένδρα ἐν καιρῷ βροχῆς, ὁσάκις εὑρισκόμεθα ἐν τῇ ἐξοχῇ. Εἶνε φόβος νὰ γίνωμεν θῦμα τοῦ κεραυνοῦ».

Κεραυνός.

—«Θεέ μου! Πόσον φοβερὸς εἶνε ὁ κεραυνός!», εἶπον τὰ παιδία.

—«Καὶ ὅμως ὁ ἄνθρωπος», προσέθηκεν ἡ μήτηρ, «εὗρε μέσον νὰ προφυλάττεται ἀπ' αὐτοῦ.

»Παρατηρήσατε τὸν θόλον τῆς ἐκκλησίας!» καὶ ἔδειξε τὴν ἀπέναντι ἐκκλησίαν. Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ θόλου αὐτῆς ὑψοῦται ῥάβδος σιδηρᾶ μετ' ὀξείας αἰχμῆς. Εἶνε τὸ **ἁλεξικέραυνον**.

»Κάτωθεν ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ ἁλεξικεραύνου ἀρχίζει νὰ καταβαίνῃ κατὰ μῆκος τῆς στέγης ἅλυσις σιδηρᾶ, ἥτις, ὡς βλέπεται, βυθίζεται εἰς τὸ πλησίον φρέαρ.

»Ἐὰν λοιπὸν πρόκειται νὰ ἐκραγῇ κεραυνός, θὰ ἑλκυσθῇ ὑπὸ τῆς αἰχμῆς τοῦ ἁλεξικεραύνου καὶ θ' ἀναγκασθῇ νὰ πέσῃ διὰ τῆς ἁλύσεως εἰς τὸ φρέαρ, ἵνα σβεσθῇ ἐκεῖ.

»Τὸ ἁλεξικέραυνον τρόπον τινὰ φωνάζει πρὸς τὸν κεραυνὸν μετὰ περιφρονήσεως:

»Κεραυνέ, δὲν μὲ τρομάζεις· σὺ φοβεῖσαι ἐμέ! Εἶσαι δοῦλός μου! Ἔλα, ἐδῶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς μου πέσε. Δὲν σοὶ ἐπιτρέπω νὸ ἐγγίσῃς τὴν στέγην, τὴν ὁποίαν προστατεύω. Θὰ σὲ βυθίσω ἀμέσως ἐντὸς τοῦ φρέατός μου καὶ θὰ σβεσθῇς, κεραυνέ, σὺ καὶ ἡ καταστρεπτική σου λύσσα».

Καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν δύο φιλομαθῶν παιδίων ἔλαμπεν ἡ χαρά, τὴν ὁποίαν αἰσθανόμεθα, ὅταν ἀποκτῶμεν γνώσεις ὠφελίμους.

---

68. Τὰ ἐνδύματα ἡμῶν.

Τὰ ἐνδύματα καλύπτουσι τὸ σῶμα καὶ προφυλάττουσιν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ ψύχους, τοῦ καύσωνος καὶ τῆς ὑγρασίας.

Τὰ ἐνδύματα τὸν μὲν χειμῶνα διατηροῦσι τὴν φυσικὴν θερμοκρασίαν τοῦ σώματος καὶ ἐμποδίζουσιν αὐτὴν νὰ ἐξατμίζηται, τὸ δὲ θέρος ἐμποδίζουσι τὴν θερμότητα τῆς ἀτμοσφαίρας νὰ θερμαίνῃ πολὺ τὸ σῶμα.

Τὰ ἐνδύματα λοιπὸν εἶναι φραγμὸς μεταξὺ τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος καὶ τῆς ἐξωτερικῆς θερμοκρασίας.

Πρέπει νὰ ἐνδυώμεθα τοιουτοτρόπως, ὥστε μήτε νὰ κρυώνωμεν τὸν χειμῶνα, μήτε τὸ θέρος νὰ θερμαινώμεθα, διότι καὶ τὸ ψῦχος τὸ πολὺ καὶ ἡ πολλὴ θερμότης βλάπτουσιν.

Τὰ κυριώτερα ὑλικά, διὰ τῶν ὁποίων κατασκευάζονται τὰ ἐνδύματα, εἶνε ἡ κάνναβις, τὸ λίνον, ὁ βάμβαξ, ἡ μέταξα, τὰ ἔρια, διάφοροι τρίχες τῶν ζώων, τὰ δέρματα καὶ αἱ μηλωταί.

Τὰ ἐνδύματα πρέπει νὰ εἶνε καθαρά, πρὸ πάντων ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐφάπτονται τοῦ δέρματος.

Τὰ ἀκάθαρτα ἐνδύματα προκαλοῦσιν ἀσθενείας.

Πρέπει ταῦτα νὰ ἀλλάσσωμεν πολὺ συχνά. Οἱ νέοι δὲν πρέπει νὰ φορῶσι θερμὰ ἐνδύματα, διότι τὸ αἷμα αὐτῶν εἶνε πολὺ θερμόν, ἀλλὰ οἱ γέροντες.

Τὰ ἐνδύματα πρέπει νὰ εἶνε ἀνάλογα πρὸς τὸ κλῖμα καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων.

Οἱ κάτοικοι τῶν θερμῶν καὶ ξηρῶν χωρῶν φοροῦσι βαμβακερὰ καὶ λινᾶ ἐνδύματα, λεπτά, ἐλαφρὰ καὶ πλατέα, οἱ κάτοικοι ὅμως τῶν ψυχρῶν καὶ ὑγρῶν χωρῶν φοροῦσιν ἐνδύματα παχέα, βαρέα, στενά, μάλλινα καὶ γουναρικά.

Τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἐνδυμασίας ἔχει ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ὑγείας. Πρέπει τὰ διάφορα τεμάχια τοῦ ἱματισμοῦ νὰ εἶνε προσηρμοσμένα τοιουτοτρόπως, ὥστε νὰ ἀσφαλίζωσιν ἐντελῶς τὰ μέρη τοῦ σώματος, τὰ ὁποῖα καλύπτουσιν. Πρέπει νὰ εἶνε πολὺ χαλαρά, ὅπως μὴ ἐμποδίζωσι τὴν ἐλευθερίαν τῶν κινήσεων. Τὰ πλατέα ἐνδύματα εἶνε ὀλιγώτερον θερμά, ἢ τὰ στενά. Ἐκ δύο λοιπὸν ἐνδυμασιῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑφάσματος ἡ στενωτέρα εἶνε θερμοτέρα.

Εἰς τὰ θερμὰ κλίματα ἁρμόζουσι τὰ πλατέα καὶ κυματίζοντα ἐνδύματα, εἰς δὲ τὰ ψυχρά, τὰ στενά, πυκνὰ καὶ ἐπικεκολλημένα ἐπὶ τοῦ σώματος. Τὰ μετάξινα, τὰ λινᾶ, τὰ βαμβακερὰ ὑφάσματα, τὰ λεπτὰ καὶ ἐλαφρὰ εἶνε προτιμότερα διὰ τὰ θερμὰ κλίματα, τὰ μάλλινα. τὰ γουναρικά, τὰ παχέα ὑφάσματα ἀπαιτοῦνται διὰ τὰ ψυχρά.

Εἰς τὰ ψυχρὰ καὶ εἰς τὰ θερμὰ κλίματα, περισσότερον δὲ εἰς τὰ θερμὰ οἱ παχεῖς καὶ ἐλαφροὶ ἐπενδύται εἶνε ἀναγκαῖοι, διότι προφυλάττουσιν ἡμᾶς καὶ ἀπὸ τῆς καυστικότητος τοῦ ἡλίου καὶ ἀπὸ τῆς ὑπερβολικῆς δρόσου.

Εἰς τὰ ὑγρὰ κλίματα καὶ ἰδίως εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δηλητηριάζονται ὑπὸ ἀναθυμιάσεων ἑλωδῶν, κατάλληλα ἐνδύματα δὲν εἶνε τὰ λινᾶ, ἀλλὰ τὰ μάλλινα. Εἶνε προτιμότερον νὰ φορῇ τις πολλὰ μάλλινα ἐνδύματα λεπτὰ ἢ ἓν μόνον ἀλλὰ βαρύ, διότι ἀποκτᾷ τις οὕτω πολλὰ στρώματα ἀέρος, τὰ ὁποῖα φυλακισμένα ἐντὸς τῶν ἐνδυμάτων διατηροῦσι τὴν θερμοκρασίαν τοῦ σώματος χωρὶς νὰ τὴν διασπείρωσι πρὸς τὰ ἐκτός.

---

69. Τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον πίνομεν.

Τὸ ὕδωρ εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν ζωὴν καὶ χρησιμώτατον εἰς πάσας τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς ἐσκόρπισε τὸ ὕδωρ ἀφθονώτατα ἐπὶ τῆς γῆς.

Δι' οἱανδήποτε ἀνάγκην καὶ ἂν μεταχειρισθῶμεν τὸ ὕδωρ, εἴτε πρὸς πόσιν, εἴτε πρὸς κατασκευὴν φαγητοῦ, εἴτε πρὸς πλύσιν, πρέπει νὰ εἶνε τοῦτο καθαρώτατον.

Τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον πίνομεν, πρέπει νὰ εἶναι διαφανές, ἄχρουν καὶ ἄοσμον καὶ ὀλίγον ψυχρόν.

Τὸ πηγαῖον ὕδωρ εἶνε διαυγές, δροσερὸν καὶ κατάλληλον πρὸς πόσιν.

Ὕδωρ ἀκάθαρτον, πινόμενον, προξενεῖ σοβαρωτάτας ἀσθενείας.

Τὸ βρόχινον ὕδωρ εἶνε κατάλληλον πρὸς πλύσιν. Ὅπου κατ' ἀνάγκην πίνεται, ἂς συλλέγηται ἐντὸς δεξαμενῶν καθαρωτάτων καὶ ἂς διατηρῆται πάντοτε διαυγές.

Τὸ ὕδωρ τῶν φρεάτων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶνε κακῶς κατεσκευασμένα, ἢ μένουσιν ἀκάλυπτα, ἢ στεροῦνται χείλους, ἢ ἢ ἔχουσιν ὀπὰς ἢ ῥωγμάς, ὅταν πίνηται, προξενεῖ σοβαρὰς ἀσθενείας.

Τὸ ὕδωρ τῶν φρεάτων εἶνε πόσιμον, ὅταν ταῦτα κατασκευάζωνται καλῶς καὶ διατηρῶνται καθαρά.

Τὸ ὕδωρ τῶν ποταμῶν, ἰδίᾳ τῶν ῥεόντων πλησίον πόλεως, εἶνε διὰ πολλοὺς λόγους ἀκάθαρτον. Τότε γίνεται πόσιμον, ὅταν καθαρισθῇ.

Τὰ λιμνάζοντα ὕδατα εἶνε σεσηπότα. Ὅταν πίνωνται, προξενοῦσιν ἀφεύκτως σοβαρωτάτας νόσους, καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον.

Ὑποτυπώδες ὕδωρ γίνεται ἀβλαβές, ἐὰν πρότερον βρασθῇ

ἐπὶ πέντε λεπτά. Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ βράζωμεν τὸ ὕδωρ ἐν καιρῷ ἐπιδημίας.

Μὴ πίνετε τὸ ὕδωρ ψυχρόν, ὅταν εἰσθε ἱδρωμένοι· νὰ εἰσθε βέβαιοι, ὅτι θ' ἀσθενήσητε σοβαρῶς καὶ πολὺ πιθανὸν εἶνε ἡ νόσος αὕτη νὰ καταλήξῃ εἰς θάνατον.

---

70. Τὰ λουτρὰ καὶ τὰ ἰαματικὰ ὕδατα.

Οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἦσαν ὁ καθαρώτατος λαὸς τοῦ κόσμου καὶ αὐτοὶ ἐδίδαξαν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους λαοὺς τὴν καθαριότητα.

Πάντες ἐλούοντο τακτικὰ καὶ συχνότατα, εἰς τοὺς ποταμοὺς ἢ εἰς τὴν θάλασσαν, τὴν ὁποίαν ἠγάπων πολὺ περισσότερον ἡμῶν. Εἰς τὰ δροσερά της κύματα ἐκαθαρίζοντο καὶ ἐσκληραγωγοῦντο.

Ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς διὰ νὰ διατηρῶμεν τὸ σῶμα ὑγιὲς νὰ ἀγαπῶμεν τὴν θάλασσαν. Ἐκτὸς τῆς εὐχαριστήσεως, τὴν ὁποίαν μᾶς προξενεῖ ἡ θέα της, ὁ δροσερὸς αὐτῆς ἀὴρ θὰ ἐνδυναμώνῃ τοὺς πνεύμονας καὶ θὰ καθαρίζῃ τὸ αἷμα.

Δὲν πρέπει ὅμως νὰ περιμένωμεν μόνον τὸ θέρος διὰ νὰ λουώμεθα εἰς τὴν θάλασσαν καὶ καθαρίζωμεν τὸ σῶμα ἡμῶν.

Ἅπαξ τοὐλάχιστον καθ' ἑβδομάδα ὀφείλομεν νὰ καθαρίζωμεν ὅλον τὸ σῶμα, πλύνοντες δι' ἀφθόνου ὕδατος καὶ σάπωνος καὶ σπογγίζοντες ἔπειτα ταχέως καὶ ἐπιμελῶς. Ἡ ἀκαθαρσία τοῦ δέρματος τοιουτοτρόπως καθαρίζεται, ἐκφράσσονται δὲ οἱ πόροι αὐτοῦ καὶ δύναται νὰναπνέῃ ἀκωλύτως.

Τὸ δέρμα προφυλάσσει τὸ σῶμα καὶ ἀπὸ τὰς μεταβολὰς τῆς ἀτμοσφαίρας, ἀπὸ τὰς διαφόρους νόσους, ὅσαι προέρχονται ἀπὸ τὴν ψῦξιν καὶ ἐξασφαλίζει τὴν ὑγείαν, ἀρκεῖ νὰ πλύνηται συχνάκις δι' ὕδατος.

Τὸ ὕδωρ, διὰ τοῦ ὁποίου πλύνομεν τὰς χεῖρας, τὸ πρόσωπον, τὸ στόμα, τὴν κεφαλὴν καὶ ὅλον ἐν γένει τὸ σῶμα, πρέπει νὰ εἶνε καθαρώτατον· ἄλλως εἶνε κίνδυνος νὰ μολυνθῶμεν ἐκ διαφόρων νοσημάτων, ἐνίοτε σοβαρωτάτων.

Μάθε νὰ κολυμβᾷς ἐν τῷ λουτρῷ. Ἡ κολύμβησις εἶνε ἄσκησις ὠφελιμωτάτη. Ὁ κολυμβῶν κινεῖ ἰσχυρῶς, καὶ διὰ τοῦτο δυναμώνει, ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος, εἰσπνέει περισσότερον καὶ δὲν κρυώνει ἐκ τοῦ λουτροῦ.

Μὴ φοβεῖσαι τὴν θάλασσαν, ἂν καὶ φαίνεται φοβερά· δὲν πνίγει τὸν ἄνθρωπον. Ὁ ἄνθρωπος, ὃν δὲν φοβῆται, δύναται νὰ ἐπιπλέῃ σταθερῶς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ὅσας ὥρας θέλει.

Ὅταν πέσῃς πρηνὴς εἰς τὴν θάλασσαν, κράτει τὴν κεφαλὴν ὑψηλὰ καὶ ἀνάπνεε βαθέως. Οὕτως εἰσπνέεις ἄφθονον ἀέρα καὶ καθίστασαι ἐλαφρότερος τοῦ ὕδατος. Δὲν βυθίζεσαι τότε ποτέ. Διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν συγχρόνως ὦθει τὸ σῶμα πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ ἰδού, ἔμαθες νὰ κολυμβᾷς.

Μὴ τρομάζῃς· τοῦτο εἶνε τὸ μυστικὸν τῆς κολυμβητικῆς τέχνης. Ὁ τρόμος σὲ κάμνει νὰ κινήσῃς ἀτάκτως τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, νὰ στρέψῃς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τὸ σῶμα. Καὶ τότε κινδυνεύεις νὰ καταβυθίσῃς τὴν κεφαλὴν καὶ ἀντὶ ἀέρος νὰ ροφήσῃς εἰς τοὺς πνεύμονας ὕδωρ. Τότε θὰ πνιγῇς ἀφεύκτως.

***

Εἰς πλεῖστα μέρη τῆς χώρας ἡμῶν ὑπάρχουσι πηγαί, ἐκ τῶν ὁποίων ἀναβλύζουσιν ὕδατα ψυχρὰ ἢ θερμά, πικρὰ ἢ ὑπόξυνα, ὑφάλμυρα ἢ ἁρρύδη. Τὰ ὕδατα ταῦτα ἔχουσι τὴν δύναμιν νὰ θεραπεύωσι πολλὰ νοσήματα τῶν ἀνθρώπων. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ αἱ πηγαὶ αὐτῶν λέγονται ἰαματικαί.

Τὰ ἰαματικὰ ταῦτα ὕδατα εἶνε βρόχινα, καταπίπτουσι δὲ

πρότερον εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς διὰ τῶν σχισμῶν ἢ καταπίνονται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἐδάφους.

Εἰς τὰ βάθη ἐκεῖνα ἕνεκα τῆς θερμότητος, ἥτις προέρχεται ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς φλογερᾶς μάζης τῆς γῆς, θερμαίνονται καὶ θερμὰ κυκλοφοροῦσι δι' ἄλλων ὑπογείων μερῶν.

Κατὰ τὴν διάβασιν αὐτῶν προσλαμβάνουσι μεταλλικὰ στοιχεῖα καὶ οὕτως ἀνερχόμενα μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἀναβλύζουσι.

Τὸ μέρος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀναβλύζει θερμὸν ὕδωρ, λέγεται *θερμὴ πηγή*.

Ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ θερμαί τινες πηγαί, τῶν ὁποίων τὸ ὕδωρ, ὅταν ἀνέλθῃ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, μεταβάλλεται εἰς ἀτμοὺς αἰφνιδίως· οἱ ἀτμοὶ δ' ἐκεῖνοι ἐκτινάσσονται μεθ' ὁρμῆς εἰς ὕψος μέγα.

Ἰαματικὰ ὕδατα ὑπάρχουσιν εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Αὐτοκρατορίας. Τοιαῦτα ὑπάρχουσιν εἰς Προῦσαν, εἰς Γιάλοβαν, εἰς Ἰκαρίαν, εἰς Νίσυρον παρὰ τὸν Θερμώδοντα ποταμόν, εἰς Φιλαδέλφειαν καὶ ἀλλαχοῦ.

Εἰς αὐτὰ πλεῖστοι ἄνθρωποι μεταβαίνουσι κατ' ἔτος καὶ θεραπεύονται ἐκ πολλῶν ἀσθενειῶν.

---

71. Ἡ κατοικία.

Ἡ οἰκία εἶνε τὸ μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον διερχόμεθα τὸ περισσότερον μέρος τῆς ζωῆς μας, καὶ δι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ μᾶς φαίνωνται διάφορα καὶ ἀσήμαντα διὰ τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ζωήν μας τὰ προτερήματα ἢ ἐλαττώματα τῆς κατοικίας ἡμῶν.

Ἡ οἰκία διὰ νὰ εἶνε ὑγιεινὴ καὶ εὐχάριστος, πρέπει νὰ εἶνε εὐάερος καὶ εὐήλιος· χωρὶς εὔκολον καὶ τακτικὸν ἀερισμὸν ἡ ἀτμόσφαιρα τῶν κλειστῶν χώρων μολύνεται ταχέως ἀπὸ τὰς ἀναπνοὰς καὶ τὰς καύσεις, καὶ καταντᾷ ἀκατάλληλος πρὸς ἀναπνοήν· ἐπίσης οἰκία, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν εἰσέρχονται ἀφθόνως καὶ ἐπὶ ἀρκετὰς ὥρας τῆς ἡμέρας αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες, εἶνε οἰκία ὑγρά, ψυχρὰ καὶ εὐκόλως δύναται νὰ μολυνθῇ ἀπὸ μολύσματα.

Τὰ δωμάτια τῆς οἰκίας καὶ ἰδίως ἐκεῖνα, ἐντὸς τῶν ὁποίων κοιμώμεθα ἢ ἐργαζόμεθα πρέπει νὰ εἶνε εὐρύχωρα καὶ μὲ ὑψηλὴν ὀροφήν, νὰ ἔχωσι δὲ παράθυρα πρὸς τὸ ὕπαιθρον καὶ, εἰ δυνατόν, νὰ κεῖνται πρὸς τὴν ἀνατολικὴν καὶ μεσημβρινὴν πρόσοψιν τῆς οἰκίας διὰ νὰ ἀπολαύωσι τὸν ἥλιον ἐπὶ πολλὰς ὥρας τὴν ἡμέραν.

Κατοικία.

Εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὰ ἐλώδη ἐξοχικὰ μέρη ὑγιέστερα εἶνε τὰ ἄνω πατώματα τῆς οἰκίας, διότι οὔτε ὁ κονιορτὸς καὶ αἱ ἀναθυμιάσεις τῶν ὁδῶν, οὔτε οἱ κώνωπες, οἱ μεταδίδοντες τοὺς ἑλώδεις πυρετούς, ἀνέρχονται εὐκόλως εἰς τὰ ὑψηλότερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας. Καλὸν δὲ εἶνε καὶ πᾶσα οἰκία νὰ ἔχῃ καὶ ὑψηλὸν δῶμα ἢ ἐξώστην διὰ νὰ δύναταί τις νὰ ἀναπνέῃ τὸν καθαρὸν ἀέρα τοῦ ὑπαίθρου καὶ κατ' οἶκον, ὅταν δὲν ἐξέρχηται εἰς περίπατον.

Τὰ παράθυρα πρέπει νὰ εἶνε πάντοτε μεγάλα καὶ πολλά. Τὰ πολὺ μικρὰ καὶ τὰ πολὺ ὀλίγα παράθυρα εἶνε ἡ κυριωτέρα αἰτία τῆς νοσηρότητος τῶν οἰκημάτων. Ἐν καιρῷ θέρους καὶ κατὰ τὰς θερμὰς ὥρας τῶν χειμερινῶν ἡμερῶν τὰ παράθυρα πρέπει τὰ μέγιστον ἀνοικτά, ὑπὸ μερικὰς, ἐννοεῖται, προφυλάξεις, δι' ὅσους δὲν εἶνε συνηθισμένοι εἰς τὰ ρεύματα τοῦ ἀέρος. Ἐν γένει πρέπει νὰ προσπαθῶμεν, ὥστε ὁ

ἐντὸς τῆς οἰκίας ἀήρ, ὑπὸ ἔποψιν καθαριότητος νὰ μὴ διαφέρῃ, ὅσον τὸ δυνατόν, ἀπὸ τὸν ἀέρα τοῦ ὑπαίθρου, καὶ τοῦτο μόνον διὰ τοῦ συνεχοῦς ἢ τακτικοῦ ἀερισμοῦ κατορθοῦται. Καὶ διὰ νὰ ἐννοήσητε πόσην σημασίαν ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἀρκεῖ νὰ μάθητε ὅτι, διὰ νὰ ἀναπνέῃ καθαρὸν ἀέρα ὁ ἄνθρωπος, ἔχει ἀνάγκην 50 κυβικῶν μέτρων νέου καθαροῦ ἀέρος καθ' ὥραν. Δωμάτιον δὲ συνήθους μεγέθους, ἤτοι μήκους 4 μέτρων, πλάτους 4 καὶ ὕψους 3 1/2 μέτρων μόλις ἀρκεῖ διὰ νὰ μείνῃ τις ἐντὸς αὐτοῦ κεκλεισμένος ἐπὶ μίαν ὥραν, χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ τὴν βλαβερὰν ἐπιρροὴν τοῦ μεμολυσμένου ἀέρος.

Ὥστε, καὶ ὅταν δὲν ἔχωμεν ἀνοικτὰ τὰ παράθυρα, ἂς κρατῶμεν τοὐλάχιστον ἀνοικτὰς διαρκῶς τὰς θύρας τῶν δωματίων, διὰ νὰ χρησιμοποιῶμεν οὕτω ὁλόκληρον τὸν ἐντὸς τῆς οἰκίας κυκλοφοροῦντα ἀέρα.

Μετὰ τὸν ἀερισμὸν καὶ ἡλιασμὸν τὸ σπουδαιότερον συστατικὸν καλῆς ὑγιεινῆς κατοικίας εἶνε ἡ καθαριότης. Οἰκία ἀκάθαρτος εἶνε ἑτοίμη πρὸς ὑποδοχὴν πάσης ἀσθενείας. Ἀλλὰ χάριν τοῦ καθαρισμοῦ δὲν πρέπει νὰ σαρώνηται τόσον συχνὰ τὸ δάπεδον διὰ σαρώθρου. Τὸ ὑγιεινότερον μέσον καθαρισμοῦ τοῦ ἐδάφους εἶνε ἡ διὰ χονδροῦ καναβοπάνου, ἐλαφρὰ βεβρεγμένου, πλύσις τοῦ δαπέδου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ὁ ἐπιβλαβὴς κονιορτὸς ἀφαιρεῖται, χωρὶς νὰ τὸν εἰσπνέωμεν καὶ τὸ δάπεδον ταχύτερον καὶ ἀσφαλέστερον καθαρίζεται.

---

72. Ἡ ἐγκράτεια

Πρὸ τετρακοσίων περίπου ἐτῶν ἔζη εἰς τὴν Πάδουαν τῆς Ἰταλίας εὐγενής τις ὀνομαζόμενος Λουδοβῖκος Κορνάρος. Κατήγετο ἐξ ἐπισήμου οἰκογενείας τῆς Βενετίας, τέσσαρες

δὲ πρόγονοι αὐτοῦ ἐχρημάτισαν Δόγαι (πρόεδροι) τῆς Δημοκρατίας ταύτης, καὶ ἡ θεία του Αἰκατερίνη Κορνάρου, ἔγινε βασίλισα τῆς Κύπρου. Εἶχε δὲ ὁ Κορνάρος χρήματα πολλὰ καὶ ἐπαύλεις καὶ κτήματα ἀπέραντα καὶ διῆγε τὸν βίον του ἐν χαρᾷ. Ὅπως ὁ πλούσιος τοῦ Εὐαγγελίου, δὲν εἶχεν ἄλλην φροντίδα, εἰμὴ πῶς νὰ τρώγῃ καλά, νὰ πίνῃ, καὶ νὰ εὐφραίνηται. Δὲν ἔλειπεν ἀπὸ καμίαν ἑορτὴν καὶ ἀπὸ κανὲν συμπόσιον, τὰ γεύματα δέ, τὰ ὁποῖα αὐτὸς ἔδιδεν, εἶχον καταστῇ ὀνομαστὰ διὰ τὴν ἀφθονίαν καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν φαγητῶν καὶ τῶν ποτῶν.

Οὕτω διῆρχετο ὁ Κορνάρος τὸν βίον του, ἀλλὰ πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς ἡλικίαν 36 ἐτῶν, ἡ ὑγεία του κατεστράφη ἐκ καταχρήσεων, εἰς ἡλικίαν δὲ 40 ἐτῶν εὑρίσκετο εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου. Οἱ ἰατροί του ἀπελπισθέντες ἐγκατέλειψαν αὐτόν, πάντες δὲ περιέμενον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὸν θάνατόν του. Εἰς τοιαύτην ἀπελπιστικὴν κατάστασιν εὑρισκόμενος ὁ Κορνάρος, ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τῶν μεγαλυτέρων ἰατρῶν τῆς Ἰταλίας· οὗτοι δὲ μετ' ἀκριβῆ ἐξέτασιν καὶ στολύωρα συμβούλια ἀπεφάνθησαν, ὅτι τὸ μόνον μέσον, τὸ ὁποῖον δύναται ἴσως νὰ παρατείνῃ τοῦ ἀσθενοῦς τὴν ζωήν, εἶνε ἡ αὐστηρὰ ἐγκράτεια· προσέθεσαν μάλιστα, ὅτι, ἐὰν τὸ μέσον τοῦτο δὲν ἐφαρμοσθῇ ἀμέσως καὶ αὐστηρῶς, ὁ θάνατος θὰ ἐπέλθῃ μετά τινας ἡμέρας. Οὕτως ὁ λαίμαργος Κορνάρος εὑρέθη εἰς τὴν ἀναπόφευκτον ἀνάγκην νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ ἐγκρατείας καὶ θανάτου, προετίμησε δὲ φυσικῷ τῷ λόγῳ τὸ πρῶτον. Ἀμέσως λοιπὸν ἐγκατέλειψε τὰ πλουσιοπάροχα γεύματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἦτο συνηθισμένος, ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ καθ' ἑκάστην τόσον ὀλίγην καὶ τόσον λιτὴν τροφήν, ὅσην ἴσως καὶ αὐτὸς ὁ τελευταῖος ἐπαίτης οὐκ ἤθελε θεωρήσει ἐπαρκῆ. Ἡ αὐστηρὰ αὕτη δίαιτα ὠφέλησε θαυμασίως τὸν Κορνάρον. Ἤρχισε νὰ ἀναλαμβάνῃ· τὰ συμπτώματα τῆς ἀσθενείας ὑπεχώρουν τὸ ἕν μετὰ τὸ ἄλλο, καὶ εἰς τὸ διάστημα

ἑνὸς ἔτους ἐθεραπεύθη ἐντελῶς· ἐγένετο δὲ τόσον ὑγιὴς καὶ ἀκμαῖος, ὅσον οὐδέποτε ἄλλοτε εἰς τὴν ζωήν του ὑπῆρξε. Πεισθεὶς δέ, ὅτι τὴν ζωήν του ἐχρεώστει εἰς τὴν ἐγκράτειαν, ἀπεφάσισεν, ὅταν ἐθεραπεύθη ἐντελῶς, νὰ μὴ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν παλαιὸν βίον του, ἀλλὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ζῇ κατὰ τὸν αὐτὸν λιτὸν τρόπον. Ὁ Κορνάρος ἀπέθανεν, ἴσως δὲν θὰ τὸ πιστεύσητε, εἰς ἡλικίαν 100 ἐτῶν!

Ἐκ τοῦ παραδείγματος τούτου διδασκόμεθα, ὅτι *ἡ ἐγκράτεια παρατείνει τὴν ζωήν*. Ἡ ἀλήθεια αὕτη δυστυχῶς παραγνωρίζεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οἱ δὲ λαίμαργοι καὶ οἱ πότται ἰσχυρίζονται, ὅτι εἶνε καλύτερον νὰ ζήσῃ τις ὀλίγα ἔτη καλά, παρὰ πολλὰ ἔτη ἐν λιτότητι. Λησμονοῦσιν ὅμως οὗτοι, ὅτι ἡ ἀπληστία εἰς τὰ φαγητὰ καὶ τὰ ποτὰ καταστρέφει τὴν ὑγείαν καὶ ὅτι ὁ ἀσθενὴς δὲν διέρχεται βεβαίως βίον εὐτυχῆ. Τὰ συμπτώματα τῆς ἀσθενείας δὲν βραδύνουσι νὰ ἀναφανῶσι τῳόντι, καὶ ἀναγκάζουσιν αὐτοὺς νὰ προσφύγωσιν εἰς τοὺς ἰατρούς, ζητοῦντες βοήθειαν, ἀλλὰ καὶ τότε δὲν συνετίζονται. Διότι, ἐὰν εὐτυχήσωσι νὰ θεραπευθῶσι, δὲν ἔχουσι τὴν δύναμιν νὰ ἀλλάξωσιν, ὡς ὁ Κορνάρος, βίον, ἀλλὰ παραδίδονται ἀμέσως ἐκ νέου εἰς τὰς παλαιὰς αὐτῶν συνηθείας· οὕτω δὲ τὴν πρώτην προσβολὴν διαδέχεται δευτέρα, τὴν δευτέραν ἡ τρίτη, καὶ τέλος ἐπέρχεται ἡ τελεία αὐτῶν καταστροφή.

Ἡ ἀκράτεια παρακολουθεῖται ὑπὸ πλήθους ἀσθενειῶν τοῦ στομάχου, τοῦ ἥπατος, τῶν νεφρῶν, τῆς ὑπεραιμίας, τῆς πολυσαρκίας, τῆς ποδάγρας, κλπ. Ἡ πολυποσία ἰδίως πολὺ ταχέως καταστρέφει τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τῆς πολυφαγίας τὰ ἀποτελέσματα εἶνε ἐπίσης ὀλέθρια.

Ἐννοεῖται ὅτι οἱ ὑγιεῖς καὶ ἐργατικοὶ ἄνθρωποι, οἱ μὴ καταστρέψαντες τὴν ὑγείαν των διὰ προηγουμένων καταχρήσεων, δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν αὐστηρὰν δίαιταν τοῦ Κορνάρου. Τοὐναντίον οὗτοι ἔχουσιν ἀνάγκην ἐπαρκοῦς καὶ θρεπτικῆς τροφῆς. Ἡ ποσότης δὲ τῆς τροφῆς, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ λαμβάνωμεν, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ κλίματος καὶ τῆς θερμοκρασίας, ἡ ὁποία ἐπικρατεῖ· διὰ τοῦτο τὸν χειμῶνα τρώγομεν καλύτερον ἢ τὸ θέρος. Ἐπίσης ἡ ποσότης τῆς τροφῆς μας ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ βίου, τὸν ὁποῖον διάγομεν. Ὅταν μένωμεν ἀργοὶ καὶ ἀδρανεῖς, δὲν ἔχομεν ὄρεξιν νὰ φάγωμεν· ὅταν τοὐναντίον κοπιάζωμεν πολύ, καὶ μάλιστα σωματικῶς, αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην μεγαλυτέρας ποσότητος τροφῆς. Γενικῶς δὲ δυνάμεθα νὰ διατυπώσωμεν τὸν ἀκόλουθον κανόνα· *ὅταν κορέσωμεν τὴν πεῖναν ἡμῶν, πρέπει νὰ παύσωμεν νὰ τρώγωμεν· τὸ ἐπὶ πλέον εἶνε πάντοτε βλαβερόν.*

Τὴν ὠφέλειαν τῆς ἐγκρατείας ἀνεγνώρισαν πολλοὶ μεγάλοι ἄνδρες, οἵτινες δι' αὐτῆς ἔφθασαν εἰς βαθύτατον γῆρας, ἂν καὶ τὸ σῶμα αὐτῶν δὲν ἐπλάσθη ὑπὸ τῆς φύσεως πολὺ ἰσχυρόν. Ἡ δὲ ἱστορία μᾶς διδάσκει, ὅτι καὶ λαοὶ ὁλόκληροι, ἐφ' ὅσον ὁ βίος των ἦτο ἁπλοῦς καὶ λιτός, διετηρήθησαν ὑγιεῖς καὶ ἀκμαῖοι, παρήκμασαν δέ, μόλις ὁ βίος αὐτῶν κατέστη ἄσωτος. Ἡ ἱστορία τῆς Σπάρτης μᾶς παρέχει περὶ τούτου ἄριστον παράδειγμα. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι ἦσαν κατ' ἀρχὰς λαὸς ἀκμαῖος καὶ γενναῖος, ὅτε ὅμως διὰ τῆς ἀνδρείας των συνεκέντρωσαν εἰς τὴν πατρίδα των τὸν πλοῦτον ὅλου τοῦ κόσμου, καὶ δι' αὐτοῦ κατέστησαν τὸν βίον των τρυφηλόν, ἐξησθένησαν καὶ ὑπέπεσαν εἰς πολλὰ νοσήματα, ὅλως ἄγνωστα μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἐὰν θέλωμεν λοιπὸν νὰ διέλθωμεν τὸν βίον ἐν ὑγείᾳ καὶ φαιδρότητι καὶ νὰ φθάσωμεν εἰς βαθὺ γῆρας, ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν ὡς κανόνα τοῦ βίου ἀπαράβατον τὴν ἐγκράτειαν ἔχοντος ὑπ' ὄψιν τοὺς λόγους τῆς Ἁγ. Γραφῆς: «Δι' ἀπληστίαν πολλοὶ ἐτελεύτησαν, ὁ δὲ προσέχων προσθήσει ζωήν».

73. Τὸ σαββατόβραδο

Γλυκυὰ ν' ἀπόψε ἡ βραδυὰ κι ἡ φύσις ἡσυχάζει·
Κανένα ἦχο δὲν ἀκοῦς· μηδὲ βοσκοῦ φλογέρα
Μηδὲ κελάδημα πουλιοῦ ἢ βέλασμα προβάτου,
Μηδὲ 'στὰ φύλλα δὲν ἀκοῦς τὸ χάνδεμα τἀγέρα.
Μόλις 'στὴν τριανταφυλλιὰ τὴ μυριοανθιομένη
Τὰ δροσερὰ τριαντάφυλλα σειοῦνται ἀγάλι, ἀγάλι,
'Σὰν τὸ στηθάκι τοῦ παιδιοῦ, π' ἀνεβοκατεβαίνει,
Ὅταν κοιμᾶται 'ξέννοιαστο 'στὴ μητρικὴν ἀγκάλη
ἀπανεμιὰ καὶ σιωπὴ βαθειά..... Νὰ ἡ καμπάνα
'Ηχολογεῖ ἀπὸ μακρυὰ 'στὸν ἥσυχον ἀγέρα,
Μήπως γιὰ θάνατο κτυπᾷ ἢ γιὰ χαρὰ σημαίνει;
'Απόψε Σαββατόβραδο κι' ἀπὸ τὴν ἐκκλησία
Σημαίνει γιὰ τὴν αὐριὴν ἡμέρα ἡ καμπάνα
Ὦ χωρικοί, σφουγγίσατε, ἀπὸ τὸ μέτωπό σας
Τὸν ἵδρωτα ποῦ ἅγιασεν ἓξ ἡμερῶν σας κόπος.
Αὔριο εἶναι Κυριακή, χαρᾶς ἀγάπης μέρα!
Εὐτυχισμένοι χωρικοί, πλαγιάστε, κοιμηθῆτε,
Καὶ θἄρθουν ὄνειρα γλυκὰ 'στὸν ἥσυχό σας ὕπνο.
Καὶ αὔριο πολὺ πρωὶ καλόκαρδοι, ἀθῷοι,
Μὲ τὴ γυναῖκα 'στὸ πλευρό, τὸ τέκνο 'στὴν ἀγκάλη,
Πηγαίνετε 'στὴν ἐκκλησιὰ γιὰ νὰ λειτουργηθῆτε.

---

74. Ἡ πρώτη τοῦ ἔτους.

'Εσεῖς, ὅπου σκορπίζετε τὰ πλούτη 'στὸν ἀέρα!
Τὸ χέρι σας τὸ ἄσωτο καὶ σφαλιστὸ ἁπλῶστε,
Καὶ δῶστε καὶ 'στὸν ἄρρωστο καὶ 'στὴν πτωχὴ μητέρα
'Ελεημοσύνη, χριστιανοί, ἐλεημοσύνη δῶστε!

Ποιὸς λέγει, ποιός, πῶς ὅλ' αὐτά, ποῦ τόρα σεῖς πετᾶτε,
Εἶναι δικά σας;.. Δύστυχοι! αὐτὸ ποῦ περισσεύει,
Εἶναι τῆς χήρας, τὸρφανοῦ, καὶ μὴν τὸ σπαταλᾶτε.
Ὅποιος τὰ πλούτη του σκορπᾷ ἀπ' τοὺς φτωχοὺς τὰ
[κλέβει!

'Ελεημοσύνη, χριστιανοί, ἀδέλφια, ἐλεημοσύνη,
λίγο ψωμὶ γιὰ τὸν φτωχὸ καὶ λίγη καλωσύνη.
Συλλογισθῆτε, εἰς αὐτὴ τὴν ὥρα γυμνωμένα
πόσα παιδάκια κρυώνουνε, πόσα μικρὰ πεινοῦνε·
πόσα δὲν ἔχουνε γιατρὸ καὶ γιατρικὸ κανένα!
'Αλλοίμονον εἰς τὶς καρδιὲς ποῦ σήμερα γελοῦνε!..
Ἄχ, δώστε ἕνα φόρεμα στὸ γέρο, ποῦ κρυώνει,
λίγο ψωμὶ μ' ἕνα γλυκὸ χαμόγελα στὸν ξένο,
ἕνα βραδὺ [illegible] στὸν τυφλό, ποῦ στὸ σκοτάδι λειώνει.
κ' ἕνα [illegible] στὸ παιδὶ τὸ παραπονεμένο!...
'Ελεημο[illegible] χριστιανοί· ἀδέλφια, ἐλεημοσύνη.
χαρὰ ς' ἐκεῖνη τὴν καρδιά, ποῦ τὸ ψωμάκι δίνει!

. . . . . .

Τὰ ἐλαφρὰ μεταξωτὰ καὶ τὸ μαργαριτάρι,
ὅπου ὁ πλοῦτος σήμερα καὶ ἡ σπατάλη δίνει,
δὲν ἔχουν τόση ἐμορφιά, δὲν ἔχουν τόση χάρη,
δὲν εἶναι ὡραιότερα ἀπ' τὴν ἐλεημοσύνη.
Πόσοι χαρίζουν σήμερα σ' ἀνθρώπους, ποῦ [illegible]μισοῦνε,
γιὰ νὰ φαντάξουν μοναχὰ καὶ νὰ φανοῦνε μόνο,
καὶ τὰ πτωχὰ τἀδέλφια τους ἀφήνουν νὰ χαθοῦνε!
Αὐτοὶ δὲν ἔχουνε καρδιὰ ἀνθρώπου, οὔτε πόνο.
'Ελεημοσύνη, χριστιανοί, ἀδέλφια, ἐλεημοσύνη·
πολλὰ χαρίζει ὁ Θεὸς σ' ἐκεῖνον, ὅπου δίνει!

---

73. Οἱ ἀγῶνες καὶ τὰ ἀγωνίσματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Εἰς οὐδένα ἄλλον λαὸν τόσον ἤκμασε καὶ ἐλατρεύθη ἡ γυμναστική, ὅσον μεταξὺ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, οἵτινες ἐξ ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς ἐτέλουν γυμναστικοὺς ἀγῶνας καὶ παιδιάς, ἐκαλλιέργουν μετ' ἀληθοῦς ἀφοσιώσεως τὴν ἄσκησιν τοῦ σώματος, εἰς αὐτὴν ἐκ παραλλήλου μετὰ τῆς πνευματικῆς ἀσκήσεως χρεωστοῦντες ὅλα τὰ μεγάλα ἔργα, ὅσα διέπραξαν καὶ μᾶς ἀφῆκαν ὡς ἱερὰν κληρονομίαν.

Προώδευσε δὲ ἡ καλλιέργεια τῆς γυμναστικῆς ἐν Ἑλλάδι, διότι ὁ σπόρος ὑπῆρχεν ἀρχῆθεν εἰς τὸν εὔθυμον καὶ φιλοπαίγμονα καὶ ἀρρενωπὸν βίον τῶν Ἑλλήνων καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνάς των. Ἐκαλλιεργήθη δὲ καὶ ἐπειτα, πρῶτον μὲν διότι ἐνομίσθη ἀναγκαῖον προσὸν τῶν ἀρχόντων, ἔπειτα δὲ διότι ἐξελήφθη ὡς ὅρος καλῆς ***(ἐλευθερίου)*** ἀνατροφῆς καὶ παιδείας, ἡ ὁποία διεμόρφωνε τελείους ἐλευθέρους ἀνθρώπους. Ἀλλὰ δὲν ἐβράδυναν οἱ Ἕλληνες νὰ διακρίνωσι καὶ ἄλλας ἀρετὰς εἰς τὴν ἀσχολίαν τῆς γυμναστικῆς. Τοιαῦται δὲ ἦσαν ἡ παρασκευὴ ἀλκίμων πολιτῶν καὶ στρατιωτῶν, ἡ στερέωσις τῆς ὑγείας καὶ ἡ διάπλασις ὡραίου σώματος.

Τῷ ὄντι ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι εἶχον σῶμα στερεόν, συμπαγὲς καὶ εὐκίνητον καὶ ὄχι πολύσαρκον, ἀντεῖχον εἰς τὸ θάλπος καὶ τὸ ψῦχος καὶ δὲν ἀνελύοντο εἰς ἱδρῶτα ὑπὸ τὸν ἥλιον ἢ ὑπὸ τοῦ κόπου, εἶχον δὲ χαρακτῆρα θυμοειδῆ καὶ προθυμίαν καὶ τόλμην πρὸς τοὺς κινδύνους, ἄνευ φειδοῦς τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον τοσάκις ἐξέθεσαν εἰς τὰς ἀμειλίκτους πυγμὰς τῶν ὁμηλίκων· τοιοῦτοι ἄνδρες ἦσαν βεβαίως ὄχι μόνον ἐν εἰρήνῃ πολῖται καλοί, ἀλλὰ καὶ ἐν πολέμῳ στρατιῶται καλύτεροι καὶ ὑπερασπισταὶ εὐψυχότεροι τῶν μεγαλυτέρων ἀγαθῶν, τῆς πολιτείας, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς εὐδαιμονίας.

Ἔπειτα ἡ γυμναστική, ἀσκοῦσα τὰς διαφόρους δυνάμεις τοῦ σώματος ἐξ ἴσου καὶ κρατύνουσα αὐτό, ἐστερέωνε καὶ τὴν ὑγείαν. Τὴν σχέσιν τῆς γυμναστικῆς πρὸς τὴν ὑγείαν δεικνύει καὶ ὁ μῦθος τοῦ Κενταύρου Χείρωνος, ὅστις, ἐν ᾧ εἶχεν ἀναθρέψει τόσους ἥρωας διὰ τῶν ἀσκήσεων τοῦ κυνηγίου, ἐθεωρεῖτο συγχρόνως καὶ πανάρχαιος ἰατρός. Πράγματι δὲ σῶμα, τὸ ὁποῖον ἐκτίθεται γυμνὸν εἰς τὸν ἐλεύθερον ἀέρα, ὡς εἰς φυσικὸν περιβάλλον, καὶ ἀντέχει εἰς τοὺς καμάτους καὶ τὰς καιρικὰς ἀντιθέσεις καὶ μεταβολάς, εὔλογον εἶνε νὰ ἀμύνηται ἰσχυρότερον κατὰ τῶν νόσων καὶ νὰ μὴ προσβάλληται εὐκόλως ἢ συχνὰ ὑπ' αὐτῶν. Ἐθεώρουν δὲ τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος οἱ ἀρχαῖοι πολυτιμότατον ἀγαθὸν καὶ ἐγγύησιν καὶ τῆς ψυχικῆς ὑγείας. Διότι ἐπίστευαν, ὅτι μόνον εἰς σῶμα ὑγιὲς δύναται νὰ κατοικῇ νοῦς ὑγιής. «***Ὅταν ὑπάρχῃς, ὦ εὐλογημένη ὑγεία,*** ἔλεγον, ***τὰ πάντα ἀκμάζουσι καὶ λάμπει ἔαρ χαρίτων, ἄνευ δὲ σοῦ οὐδεὶς εἶνε εὐτυχής***».

* * *

Τὴν ἀγάπην καὶ τὴν στοργὴν τῶν προγόνων ἡμῶν πρὸς τὴν γυμναστικὴν μαρτυροῦσι τὰ διάφορα εἴδη τῶν ἀγώνων, τοὺς ὁποίους ἐτέλουν οἱ πανάρχαιοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ σύγχρονοι τοῦ Ὁμήρου. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐξυμώθησαν μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὥστε ἔγιναν πλέον ἔθιμον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον καὶ ἐξηκολούθησε καὶ ἔπειτα μετὰ τὴν Ὁμηρικὴν ἐποχήν, καὶ μάλιστα ἔτι ζωηρότερον ἢ πρότερον, διότι ἐνισχύθη ἤδη ὑπὸ τῆς γυμναστικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ὅλοι δὲ οἱ ἀγῶνες, ὅσους οἱ Ὁμηρικοὶ ἄνθρωποι ἠγωνίζοντο γυμνοὶ μὲν ἀλλὰ φοροῦντες τὸ ζῶμα, ἐτελοῦντο ἤδη εἰς τελείαν γυμνότητα καὶ ἕνεκα τούτου ἐκαλοῦντο ***γυμνικοὶ ἀγῶνες***, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ***μουσικοὺς ἀγῶνας*** καὶ πρὸς τὰς ἱπποδρομίας ἢ ἁρματοδρομίας, ἤτοι τοὺς ***ἱππικοὺς***

ἀγῶνας. Μετεῖχον δὲ αὐτῶν ὄχι μόνον οἱ **ἄνδρες,** ἀλλὰ καὶ οἱ νεώτεροι, λεγόμενοι γενικῶς **παῖδες** (17—20 ἐτῶν), ἂν καὶ ἐνίοτε εὑρίσκομεν διὰ τούτους καὶ ἄλλα μὲν διακριτικὰ ὀνόματα ἀλλὰ συνηθέστερον **παῖδας** καὶ **ἐφήβους** (ἢ ἀγενείους).

Ἀναλόγως δὲ τῶν ἄθλων ἐλέγοντο οἱ ἀγῶνες **στεφανῖται, χρηματῖται** ἢ **ἀργυρῖται** ὁσάκις ἐδίδοντο ὡς ἆθλον χρήματα, καὶ **θεματικοὶ** ὁσάκις ἐδίδοντο ἄλλα πράγματα ὡς ἆθλα. Οἱ στεφανῖται ἀγῶνες εἰς μὲν τοὺς παλαιοτάτους χρόνους δὲν ὑπῆρχαν, εἰς δὲ τοὺς ἱστορικοὺς εἶχον σπουδαιότητα μεγαλυτέραν παρὰ οἱ λοιποί.

Ἐδίδετο δὲ ἓν μόνον ἆθλον καὶ τοῦτο εἰς τὸν πρῶτον νικῶντα. Μόνον εἰς τὰς ἁρματοδρομίας ἀνεκηρύσσετο καὶ δεύτερος καὶ τρίτος καὶ τέταρτος νικητής, ὅπως ἐπὶ τῶν Ὁμηρικῶν χρόνων, ἀλλ' ὁ πρῶτος ἦτο ὁ **κατ' ἐξοχὴν νικητής**, οἱ δ' ἄλλοι φαίνεται ὅτι δὲν ἐλάμβαναν ὑλικόν τι βραβεῖον.

Καὶ ἁπλῶς μὲν **τέρψεως ἀγῶνες** ἐγίνοντο συνήθως **ἐντὸς τῶν γυμνασίων**, τὰ ὁποῖα ἦσαν ὁ καταλληλότατος πρὸς τοῦτο τόπος, **ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς αὐτῶν**, ὅταν μάλιστα οἱ ἄνδρες ἦσαν **ἐν ἐκστρατείᾳ.** Οὕτω π. χ. οἱ ἐν Θερμοπύλαις παρατεταγμένοι ἀνδρεῖοι Σπαρτιᾶται, ὅτε ἀνέμενον τοὺς Πέρσας διὰ νὰ πολεμήσωσι διεσκέδαζον ἀτάραχοι τὸν μεταξὺ χρόνον διὰ γυμναστικῶν ἀγώνων, πρὸς μεγάλην ἔκπληξιν τοῦ Ξέρξου, ὁ ὁποῖος ἔμαθεν ἀπὸ κατασκόπους τὸ συμβαῖνον. Ἐπειδὴ δὲ τοιαύτη συνήθεια ἐπεκράτει, νὰ διασκεδάζωσιν οἱ στρατιῶται εἰς τὰς ἐκστρατείας ἀγωνιζόμενοι, διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸν τάφον τῶν Θηβαίων ἱερολοχιτῶν, οἱ ὁποῖοι πιστοὶ εἰς τὸν ὅρκον πρὸς τὴν πατρίδα καὶ ἐπίμονοι εἰς τὸ καθῆκον ἔπεσον ἅπαντες εἰς Χαιρώνειαν, εὑρέθησαν πρό τινος χρόνου παρὰ τοὺς σκελετοὺς καὶ αἱ **στλεγγίδες,** αἱ ἀναγκαῖαι διὰ τὰς γυμναστικὰς ἀσχολίας.

Πανηγυρικώτερον ἐτελοῦντο οἱ ἀγῶνες οὗτοι, **ὁσάκις συνέβαινεν ἔκτακτόν τι γεγονός.** Οὕτω π.χ. ὅταν οἱ Μύριοι Ἕλληνες ἐβάδιζαν κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ Ξενίας ὁ Ἀρκὰς ἐτέλεσε θυσίαν διὰ τὴν ἀρκαδικὴν ἑορτὴν **τὰ Δύκαια** καὶ μετ' αὐτὴν ἀγῶνας, τῶν ὁποίων **ἆθλα** ἦσαν στλεγγίδες χρυσαῖ. Οἱ αὐτοὶ Μύριοι, ἀφ' οὗ ἔπαθον πολλά, περιπλανώμενοι εἰς χώρας ἀγνώστους καὶ μεσογείους, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ φθάσουν εἰς παράλιον μέρος, ὅταν ἐπὶ τέλους ἦλθον εἰς τὴν θάλασσαν, ἐτέλεσαν θυσίας, κατὰ ὁποίας εἶχον τάξει εἰς διαφόρους θεούς. Μετὰ δὲ τὰς θυσίας ἐτέλεσαν ἀγῶνα ἱππικὸν καὶ γυμνικὸν εἰς τὸ ὄρος. Λέγεται δέ, ὅτι ἰδών τις τὸ σκληρὸν καὶ ἀκαθάριστον ἔδαφος, ὅπου ἐπρόκειτο νὰ ἀγωνισθῶσιν, ἐξέφρασεν ἀπορίαν, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ πάλη εἰς τοιοῦτον ἔδαφος· ἀλλ' ὁ Σπαρτιάτης Δρακόντιος ἀπήντησεν: «τόσῳ χειρότερον δι' ἐκεῖνον, ὅστις θὰ πέσῃ». Μεταξὺ τῶν ἀγωνισθέντων ἦσαν πολλοὶ δρομεῖς Κρῆτες, οἱ ὁποῖοι πάντοτε διεκρίνοντο ὡς ὠκύποδες.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐτελέσε συχνοὺς τοιούτους ἀγῶνας, ὡς π.χ. ὅτε ἦτο εἰς τοὺς Σόλους, ὅτε ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς Αἰγύπου εἰς τὴν πόλιν Τύρον, ὅτε κατέλαβε τὴν πρωτεύουσαν τῆς Περσίας τὰ Σοῦσα, ὅτε ἐνίκησε τὸν βασιλέα Πῶρον, ὅτε ἐνίκησε τοὺς Ἰνδοὺς καὶ ἔσωσε τὸν στρατόν του ἀπὸ τοὺς Γαδρωσίους καὶ ὅτε ἐπιστρέφων ἦλθεν εἰς τὰ Ἐκβάτανα.

Ἐπιτάφιοι ἐπίσης ἀγῶνες ἐτελοῦντο ἀπὸ τῆς ὁμηρικῆς ἐποχῆς πρὸς τιμὴν ἐπιφανῶν προσώπων. Οὕτως ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας εἶχεν ἑτοιμάσει τρισχιλίους ἀγωνιστὰς διὰ μέγαν ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ μουσικὸν πρὸς τιμὴν τοῦ ἀποθανόντος στρατηγοῦ καὶ φίλου του Ἡφαιστίωνος. Οἱ ἀγωνισταὶ οὗτοι λέγεται, ὅτι ἠγωνίσθησαν ὀλίγον ὕστερον ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Καὶ οἱ

Θρᾷκες ἐτέλουν ἐπιταφίους ἀγῶνας πρὸς τιμὴν τῶν ἐπισήμων («εὐδαιμόνων») ἀνδρῶν.

*
* *

Συνηθέστατοι ὅμως καὶ πυκνότατοι ἦσαν οἱ **θρησκευτικοὶ** ἢ **λατρευτικοὶ ἀγῶνες**, εἰς τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ καταλογισθοῦν καὶ οἱ ἀνωτέρω μετὰ θυσίαν ἐν ἐκστρατείᾳ μνημονευθέντες. Ὅπως σήμερον ἑκάστη πόλις ἔχει πολιοῦχόν τινα ἅγιον, τὸν ὁποῖον τιμᾷ περισσότερον, τοιουτοτρόπως καὶ τὸ πάλαι ἑκάστην πόλιν εἶχεν ἕνα ἢ περισσοτέρους θεούς, τῶν ὁποίων τὴν ἑορτὴν ἐπανηγύριζε μεγαλοπρεπέστερον· ἡ δὲ μεγαλοπρέπεια συνίστατο πολλάκις καὶ εἰς τέλεσιν ἀγώνων.

Οὕτω σὺν τῷ χρόνῳ οἱ ἀγῶνες ἔγιναν πολυάριθμοι εἰς ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ χώρας. Αἱ Ἀθῆναι ἐτέλουν ἀγῶνας εἰς πολλὰς ἑορτάς των, ὡς εἰς τὰ **Παναθήναια**, τὰ **Θήσεια**, τὰ **Ἡφαίστεια**, κτλ., τὸ Ἄργος εἰς τὰ **Ἥραῖα**, αἱ Θῆβαι εἰς τὰ **Ἡράκλεια** ἢ **Ἰολάεια**, αἱ Πλαταιαὶ εἰς τὰ **Ἐλευθέρια**, ἡ Ἐπίδαυρος εἰς τὰ **Ἀσκληπίεια**, ἡ Ῥόδος εἰς τὰ **Ἅλίεια** (εἰς τιμὴν τοῦ Ἡλίου), ἡ Δωδώνη τῆς Ἠπείρου εἰς τὰ **Νάϊα** καὶ ἄλλαι πόλεις εἰς ἄλλας ἑορτάς.

Πολλάκις αἱ πανηγύρεις αὗται ἦσαν καὶ πολιτικὰ κέντρα· διότι εἰς αὐτὰς συνήρχοντο οἱ γείτονες κάτοικοι καὶ συνεννοοῦντο διὰ πολιτικὰ πράγματα. Εἰς τοὺς Δελφοὺς μάλιστα ἦσαν μόνιμοι ἀντιπρόσωποι διαφόρων πόλεων ἢ χωρῶν καλούμενοι ἀμφικτύονες.

Ὅσον δὲ περισσότεροι ἄνθρωποι συνήρχοντο εἰς τὰς ἀγωνιστικὰς ἑορτάς, τόσον σπουδαιότεροι ἦσαν καὶ οἱ ἀγῶνες. Διὰ τοῦτο ἐπισημότατοι ἀγῶνες ἦσαν τὰ **Νέμεα**, **τὰ Πύθια, τὰ Ἴσθμια, καὶ τὰ Ὀλύμπια**, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο καὶ **Πανελλήνιοι** ἀγῶνες, διότι ἐσύχναζον εἰς αὐτοὺς **πάντες οἱ Ἕλληνες**

Τὰ **Νέμεα** ἐτελοῦντο κατὰ τριετίαν **(ἀγὼν τριετηρικὸς)** εἰς τὸ τέλος ἑκάστου πρώτου καὶ τρίτου ἔτους πάσης Ὀλυμπιάδος κατὸ τὸ θέρος (Ἰούλιον) καὶ **ἐτίθεντο**, ἤτοι διηυθύνοντο, τὸ πάλαι ὑπὸ τῶν Κλεωναίων, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τῶν Ἀργείων. Ἦσαν δὲ ἀγὼν **στεφανίτης**, διότι ἆθλα ἐδίδοντο κλάδος φοίνικος καὶ **στέφανος** χλωροῦ **σελίνου**. Τὸ σέλινον ἦτο ἱερὸν τῶν καταχθονίων θεῶν καὶ νεκρῶν, τὰ δὲ Νέμεα, ἦσαν ἀρχῆθεν ἐπιτάφιος ἀγών. Ἡ τακτοποίησις καὶ ἱστορικὴ περίοδος καὶ χρονολογία τῶν Νεμέων ἀρχίζει τῷ 573 π. Χ.

Τὰ **Ἴσθμια** ἐτελοῦντο εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου ὡς ἀγὼν τριετηρικὸς κατὰ τὸ ἔαρ παντὸς δευτέρου καὶ παντὸς τετάρτου ἔτους ἑκάστης Ὀλυμπιάδος· οἱ δὲ νικηταὶ ἐλάμβαναν ἆθλα κλάδον φοίνικος καὶ στέφανον **πίτυος** ἢ ξηροῦ **σελίνου**. Ἡ ἱστορικὴ περίοδος αὐτῶν ἀρχίζει τῷ 580 π. Χ.

Σπουδαιότερα ἦσαν τὰ **Πύθια**, εἰς φήμην τῶν ὁποίων συνετέλει καὶ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ἱδρυμένον μεταξὺ ὀρέων, ὑποκάτω δύο φοβερῶν βράχων τοῦ Παρνασσοῦ, ἐπὶ ἐδάφους βραχώδους καὶ ἀποτόμου καὶ εἰς τὸ μέσον ἀγρίως ὡραίου τόπου, ὁ ὁποῖος ἐνομίζετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν ὡς **ὀμφαλὸς**, ἤτοι κέντρον τῆς γῆς. Ἀπὸ τοῦ 582 π. Χ. οἱ ἀμφικτύονες ἀνέλαβαν τὴν διεύθυνσιν τῶν Πυθίων, ἔχοντες πρὸς τοῦτο ἕνα **ἐπιμελητὴν** καὶ κατωτέρους ἀστυνομικοὺς ὑπαλλήλους τοὺς **μαστιγοφόρους**· τὸ δὲ ἔτος ἐκεῖνο εἶνε ἡ ἀρχὴ τῆς ἱστορικῆς περιόδου τῶν ἀγώνων τούτων.

Εἰς τὰ Πύθια ἐτελοῦντο ἔκτοτε ἐπὶ ἡμέρας ὄχι μόνον μουσικοί, ἀλλὰ καὶ γυμνικοὶ καὶ ἱππικοὶ ἀγῶνες. Οἱ ἱππικοὶ ἀγῶνες ἐτελοῦντο εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους κάτω τῆς Κρίσης, εἰς τὸ Κρισαῖον πεδίον, οἱ δὲ γυμνικοὶ εἰς τὸ στάδιον τῶν Δελφῶν καὶ οἱ μουσικοὶ τὸ πάλαι πιθανῶς ἐπίσης εἰς τὸ στάδιον, ἀλλ' ὕστερον εἰς τὸ μετέπειτα κτισθὲν θέατρον.

Συχνοὶ ἦσαν εἰς τὰ Πύθια οἱ ἀγῶνες παίδων. Ἐλάμβα-

ναν δὲ οἱ νικηταὶ κλάδον φοίνικος καὶ **στέφανον δάφνης,** ἡ ὁποία ἦτο ἱερὸν δένδρον τοῦ Ἀπόλλωνος. Εἰς τὰ Τέμπη τῆς Θεσσαλίας ἦτο ἡ παλαιοτάτη δάφνη, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκόπτοντο οἱ ἀναγκαῖοι διὰ τοὺς στεφάνους κλάδοι.

***

Ἀλλὰ πάντων ἐπισημότατοι ἀγῶνες ἦσαν τὰ **Ὀλύμπια,** διότι ἦσαν ὄχι μόνον οἱ παλαιότατοι καὶ οἱ μᾶλλον συχναζόμενοι, ἀλλὰ καὶ οἱ πρότυποι ἀγῶνες, συμφώνως πρὸς τοὺς ὁποίους ἐρρυθμίζοντο καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ ἄλλοι ἀγῶνες ἐπίσημοί τε καὶ ἄσημοι. Τὰ Ὀλύμπια ἐτελοῦντο τὴν πρώτην μετὰ τὰς θερινὰς τροπὰς πανσέληνον (Ἰούνιον ἢ Ἰούλιον), εἰς τὴν Ἦλιν ἐντὸς τῆς ἀνατολικῆς γωνίας, τὴν ὁποίαν σχηματίζει μὲν ὁ Κλάδεος ποταμὸς χυνόμενος εἰς τὸν Ἀλφειόν, κλείει δὲ ὁ Κρόνιος λόφος.

Ὅλως ἀντίθετος πρὸς τοὺς Δελφοὺς εἶνε ὁ χαρακτὴρ τοῦ τόπου τῆς Ὀλυμπίας. Χαμηλὰ ὄρη, τὰ πλησίον, καὶ γήλοφοι εὔφοροι, καὶ φύσις ἥμερος, καὶ κοιλάδες ὁμαλαὶ καὶ ποταμοὶ καὶ δένδρα καὶ θάμνοι καὶ χλόη καὶ ἄνθη εὐώδη καὶ λειμῶνες τερπνοὶ καὶ δάση ὡραῖα καὶ ἀνοικτὸς ὁρίζων, — τοιαύτη εἶνε ἡ κοιλὰς τῆς Ὀλυμπίας.

Αὕτη δὲν ἦτο πόλις, ἀλλὰ τόπος ἱερὸς τοῦ Διός, εἰς τὸν ὁποῖον ἐλατρεύετο καὶ ἡ Ἥρα καὶ ἄλλοι θεοὶ καὶ ἥρωες. Ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων ὑπῆρχε καὶ ἐνταῦθα μαντεῖον. Ἀξιοσημείωτον εἶνε, ὅτι τὸ μαντεῖον τοῦτο, συμφώνως πρὸς τὴν σημασίαν τῆς ἐκεχειρίας, δὲν ἔδιδε χρησμοὺς εἰς Ἕλληνας πολεμοῦντας πρὸς Ἕλληνας. Μάντεις ἐγίνοντο ἀπὸ τρία κυρίως γένη, τοὺς Ἰαμίδας, τοὺς Κλυτίδας ἢ Κλυτιάδας καὶ τοὺς Τελλιάδας.

Τὸ παλαιότατον ἱερὸν τοῦ τόπου φαίνεται, ὅτι περιεβάλλετο ὑπὸ ἱεροῦ ἄλσους (δάσους), τὸ ὁποῖον ἔπειτα περιετειχίσθη καὶ ὠνομάζετο Ἄλτις (=ἄλσος).

Ἐντὸς τοῦ περιβόλου τούτου ὕστερον ἱδρύθησαν κατὰ μὲν τὴν ΒΑ γωνίαν ὁ ναὸς τῆς Ἥρας, τὸ **Ἡραῖον,** ἴσως ὁ ἀρχαιότατος τῆς Ἑλλάδος ναός, τοῦ ὁποίου τὰ ἐρείπια ἐσώθησαν, κατὰ δὲ τὴν ΝΔ γωνίαν ὁ ναὸς τοῦ Διός, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἦτο τὸ περίφημον ἄγαλμα τοῦ θεοῦ, κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ διασήμου Ἀθηναίου καλλιτέχνου Φειδίου ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, καὶ λογιζόμενον ὡς ἓν τῶν ἑπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου. Προσέτι ὄπισθεν τοῦ Ἡραίου, ἦτο τὸ στρογγύλον **Φιλίππειον,** κτίριον κτισθὲν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου, καὶ περιέχον τὰ ἀγάλματα τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, καθὼς καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου· ἔμπροσθεν δὲ τοῦ Ἡραίου τὸ **Μητρῷον,** ἦτοι ὁ ναὸς τῆς Μητρὸς τῶν θεῶν Ῥέας. Μεταξὺ τοῦ Ἡραίου καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς ἦτο περίκλειστος χῶρος λοφοειδής, καλούμενος **Πελόπιον,** διότι ἦτο ἱερὸς τοῦ ἥρωος Πέλοπος, ἐξ οὗ ὠνομάσθη καὶ ἡ Πελοπόννησος. Πρὸ τοῦ Πελοπίου ἦτο ὁ ἐκ τέφρας **μέγας βωμὸς τοῦ Διός,** λεγόμενος οὕτω διότι ὑπῆρχαν καὶ ἄλλοι πολλοί, περισσότεροι τῶν ἑξήκοντα, μικρότεροι βωμοὶ διὰ τὰς θυσίας. Μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω ἱερῶν ἦσαν διάφορα μνημεῖα καὶ ἀγάλματα καὶ **ἀναθήματα** (ἀφιερώματα) τῶν εὐσεβῶν προσκυνητῶν τοῦ ἱεροῦ. Ἐπειδὴ ὅμως πάντα τὰ ἀναθήματα καὶ μάλιστα τὰ μικρά, τὰ εὔθραυστα καὶ τὰ πολύτιμα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ στηθοῦν εἰς τὸ ὕπαιθρον, πολλαὶ πόλεις πρὸς ἐναπόθεσιν αὐτῶν ἔκτισαν εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, ὅπως καὶ εἰς τοὺς Δελφοὺς καὶ ἀλλαχοῦ, μικρὰ ναόσχημα κτίρια, τὰ ὁποῖα ἐλέγοντο **θησαυροί.** Δωδεκάδος δὲ τοιούτων θησαυρῶν τὰ ἐρείπια σῴζονται κατὰ σειρὰν παρὰ τὸν βόρειον τοῖχον τῆς Ἄλτεως, ὅπου εἶνε καί τις ἡμικυκλιοειδὴς **ἐξέδρα Ἡρῴδου τοῦ Ἀττικοῦ.** Πρὸ τῶν θησαυρῶν ἦσαν διάφορα ἀγάλματα τοῦ Διὸς χαλκᾶ, οἱ **Ζᾶνες,** κατεσκευασμένα ἐκ τῶν προστίμων, τὰ ὁποῖα ἐπεβάλλοντο κατὰ τοὺς ἀγῶνας εἰς

τοὺς παραβαίνοντας τὰ νόμιμα ἀγωνιστάς. Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς Ἄλτεως εἶχε **στοὰν** λεγομένην τῆς **Ἠχοῦς,** πρὸ αὐτῆς δὲ μέχρι τῶν ἱερῶν ἦτο μεγάλη πλατεῖα διὰ πολὺν κόσμον ἐπαρκής.

Πέριξ δὲ τῆς Ἄλτεως, ἔξω, ἦσαν διάφορα ἱδρύματα, ἐκ τῶν ὁποίων κυριώτατα ἦσαν πρὸς Α τὸ **στάδιον** καὶ ὁ **ἱππόδρομος** διὰ τὴν τέλεσιν τῶν γυμνικῶν καὶ ἱππικῶν ἀγώνων· ΒΔ δὲ τὸ **πρυτανεῖον,** ὅπου ἐφυλάσσετο εἰς τὴν **ἑστίαν** τὸ ἱερὸν πῦρ, ἐτελοῦντο θυσίαι καὶ ἐγίνοντο γεύματα· Δ τὸ **γυμνάσιον** καὶ ἡ **παλαίστρα** διὰ τὰς προπονήσεις **(προγυμνάσματα, προπείρας, μελέτας)** τῶν ἀγωνιστῶν, τὸ **ἡρῷον** ἱερὸν πρὸς τιμὴν ἀγνώστου ἥρωος. ΝΔ τὸ **Λεωνίδαιον,** κτισθὲν ὑπὸ τοῦ Ναξίου Λεωνίδα ἰδίᾳ δαπάνῃ πρὸς ἄγνωστον σκοτόν· ἴσως ἐχρησίμευεν ὡς ξενών, ἐχρησιμοποιήθη ὅμως ἐπὶ Ῥωμαίων ὡς κατοικία τοῦ κυβερνῶντος τὴν Ἑλλάδα ῥωμαίου ἀνθυπάτου· καὶ Ν τὸ **βουλευτήριον,** ὅπου ἐγίνοντο τελεταί τινες, συνήρχετο δὲ καὶ ἐβουλεύετο ἡ βουλὴ τῶν Ἠλείων κατὰ τοὺς ἀγῶνας. Οὕτως ἡ Ὀλυμπία ἦτο μέγα «ἱερὸν» Πανελληνίου φήμης, ἀλλὰ μὲ πολλὰ παραρτήματα καὶ μὲ εὐρύτερον σκοπὸν παρὰ τὰ σημερινὰ «μοναστήρια».

*
* *

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἔγιναν τακτικοὶ πεντενηρικοὶ τῷ 776 π. Χρ. Ἔκτοτε οἱ Ἠλεῖοι κατέγραφον εἰς στήλας λιθίνας τὰς Ὀλυμπιάδας καὶ τοὺς νικητὰς αὐτῶν· ἑκάστη ὅμως ὠνομάζετο ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ σταδιονίκου ἤτοι τοῦ τοῦ νικήσαντος εἰς τὸν ἁπλοῦν δρόμον, δηλαδὴ τὸ στάδιον. Οὕτως ἡ πρώτη Ὀλυμπιὰς διεκρίνετο διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κοροίβου, ὁ ὁποῖος εἶχε νικήσει τότε στάδιον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχον κοινὴν χρονολογίαν, ὡς ἔχομεν ἡμεῖς τὴν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἐχρονολόγει ἑκάστη πόλις ἀπὸ τοὺς ἐνιαυσίους ἄρχοντας ἢ τοὺς ἱερεῖς, διὰ

τοῦτο ὕστερον ἡ χρονολογία τῶν Ὀλυμπιάδων ἐγενικεύθη ὡς Πανελλήνιος χρονολογία τῶν λογίων καὶ τῶν ἱστοριογράφων.

Τοὺς ἀγῶνας διηύθυνον κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ γείτονες Πισᾶται, ἀλλ' ἔπειτα οἱ Ἠλεῖοι, οἱ ὁποῖοι τῇ βοηθείᾳ τῶν Σπαρτιατῶν κατέστρεψαν τὴν Πῖσαν. Ὁσάκις δὲ ἀφῃρέθη ἀπ' αὐτῶν ἡ διεύθυνσις δὲν ἐλογίσθησαν αἱ τελεσθεῖσαι Ὀλυμπιάδες ὡς ὀρθαὶ καὶ ὠνομάσθησαν **ἀνολυμπιάδες.** Ἐδείχθησαν δὲ οἱ Ἠλεῖοι ἀνταξιοι τῆς σημασίας τῶν ἀγώνων, διότι καὶ τούτους διηύθυναν κάλλιστα, καὶ τὸν ἱερὸν χῶρον φιλοτίμως κατεκόσμησαν καὶ κατέστησαν σὺν τῷ χρόνῳ πλουσιώτατον εἰς ναοὺς καὶ ἱερὰ σκεύη, τὰ ὁποῖα μετὰ τῶν ἀναθημάτων ἔδιδαν εἰς τὴν Ἄλτιν ὄψιν μουσείου θαυμαστοῦ.

Διήρκουν δὲ οἱ ἀγῶνες κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπὶ μίαν ἡμέραν, ὕστερον (688 π. Χ.) δύο καὶ ἔπειτα (632 π. Χ.) πέντε.

Ἀνώτατοι διευθυνταὶ καὶ ἐπόπται τῶν ἀγώνων **(ἀγωνοθέται),** ἔχοντες ὑπὸ τὰς διαταγάς των ὡς ἀστυνομικὴν δύναμιν τοὺς **ἀλύτας (ῥαβδούχους,** ὁμοίους πρὸς τοὺς μαστιγοφόρους τῶν Δελφῶν) ὑπὸ ἕνα **ἀλυτάρχην,** ἦσαν οἱ **Ἑλλανοδίκαι,** οἱ ὁποῖοι, ἀφ' οὗ κατ' ἀρχὰς ἦσαν εἷς, κατέληξαν ἔπειτα (392 π. Χ.) νὰ εἶνε δέκα. Οὗτοι κληρούμενοι ἐκ τῶν φυλῶν τῶν Ἠλείων ὡς ἐξέχοντες πολῖται, κατῴκουν ἐπὶ δέκα συνεχεῖς μῆνας εἰς τὴν πόλιν Ἦλιν εἰς ἰδιαίτερον κτίριον, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο **Ἑλλανοδικεών·** ἐδιδάσκοντο δὲ ἐκεῖ ὑπὸ τῶν νομοφυλάκων τὰ κατὰ τοὺς ἀγῶνας καθήκοντά των καὶ ἐπέβλεπον πρὸς ἄσκησίν των τὰ προγυμνάσματα τῶν Ἠλείων ἀγωνιστῶν εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς πόλεως, ὥστε νὰ μὴ ἀδικήσωσι τινὰ ἔπειτα καὶ νὰ μὴ καταπατηθῶσιν οἱ κανόνες καὶ οἱ νόμοι, κατὰ τοὺς ὁποίους ἐτελοῦντο οἱ διάφοροι ἀγῶνες. Εἰς τοὺς Ἑλλανοδίκας ἀνήγγελλον ἴσως ἓν ἔτος πρὸ τῶν ἀγώνων οἱ θέλοντες νὰ μετάσχουν εἰς αὐτούς, οἱ δὲ

Ἑλλανοδίκαι κατέγραφον τοὺς ἀναγγέλλοντας εἰς τὸ **λεύκωμα**.

Τὰ κυριώτατα τῶν ἀγωνισμάτων, ὅσα ἐτελοῦντο εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους, καὶ γενικῶς ἔπειτα εἰς ὅλους τοὺς ἀγῶνας ἦσαν τὰ ἑξῆς:

1) Δρόμος

Ὁ δρόμος, ἀρχαιότατον καὶ συνηθέστατον ἀγώνισμα, ἦτο ἀγὼν ταχύτητος καὶ ἀντοχῆς. Οἱ δὲ ἀγωνισταὶ ἠσκοῦντο ἢ ἠγωνίζοντο γυμνοὶ καὶ ἠλειμμένοι δι' ἐλαίου, τρέχοντες προέτεινον πολὺ τὸν προβαλλόμενον πόδα, ὥστε νὰ διασκελίζουν πολὺ χῶρον, καὶ ἐπάτουν πρῶτον διὰ τοῦ ἐμπροσθίου μέρους τοῦ ποδός· ἂν δὲ κρίνωμεν ἔκ τινων εἰκόνων ἐπ' ἀρχαίων ἀγγείων, φαίνεται, ὅτι ἐνίοτε ὁ δρόμος των ἦτο συνέχειά τις ἁλμάτων· ἐκίνουν προσέτι τὰς χεῖρας, μεταχειριζόμενοι αὐτὰς ὡς πτέρυγας, διὰ τῶν ὁποίων ἔπληττον τὸν ἀέρα, καὶ ἐφώναζον, καθὼς οἱ μαχόμενοι, διὰ νὰ ἐνισχύσωσι τὸ θάρρος καὶ ἐξάψωσι τὰς δυνάμεις των. Ὅταν ὅμως ἔτρεχον μακρὸν δρόμον ἀντοχῆς, διὰ νὰ μὴ σπαταλῶσι δυνάμεις, φαίνεται, εἶχον τὰς χεῖρας κεκλεισμένας καὶ ὑψωμένας παρὰ τὸ στῆθος.

Πρὶν ἐξορμήσωσιν οἱ δρομεῖς, παρετάσσοντο ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς ἀφέσεως, ἔπρεπε δὲ νὰ ἐκκινήσωσιν ἐντελῶς συγχρόνως· σύνθημα τῆς ἐκκινήσεως ἦτο ἡ πτῶσις τῆς ὕσπληγγος, ἡ ὁποία ἦτο σχοινίον τεταμένον πρὸ αὐτῶν. Ὅπως δὲ εἰς ὅλα τὰ ἀγωνίσματα, οὕτω καὶ εἰς τὸν δρόμον ἀπηγορεύετο καὶ ἐτιμωρεῖτο κατὰ τοὺς δημοσίους μάλιστα ἀγῶνας πᾶσα πονηρία, *(κακοτεχνία, κακούργημα)*, εἴτε πρὸς ὑφαρπαγὴν τῆς νίκης διὰ παρεμποδίσεως ἀνταγωνιστοῦ τινος, εἴτε πρὸς ὑποχώρησιν εἰς τὸν ἀντίπαλον ἕνεκα μάλιστα δωροδοκίας. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὁ ὁποῖος καὶ ταχύπους ἦτο καὶ

ἠρέσκετο εἰς τὰς ἁμίλλας τοῦ δρόμου, καὶ θὰ ἠγωνίζετο καὶ εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, ἂν, ὡς ἔλεγεν, εἶχεν ἀνταγωνιστὰς βασιλεῖς, ἠγανάκτησε σφόδρα, ὅταν εἰς ἀνταγωνιστής του, ὁ Κρίσων, ὑπεχώρησεν ἑκουσίως καὶ ἐπέτρεψεν εὔκολον τὴν νίκην εἰς τὸν βασιλικὸν ἀντίπαλόν του.

Ἐκ τοῦ Παναθηναϊκοῦ ἀμφορέως. Δρομεῖς.

Δρομεῖς κάμπτοντες τὴν νύσσαν.

Ὁ δρόμος τῶν ἀρχαίων ἦτο κυρίως τεσσάρων εἰδῶν· 1) ὁ **ἁπλοῦς δρόμος** ἢ **στάδιον** λεγόμενος, ὅθεν καὶ ὁ ἀγωνιζόμενος εἰς αὐτὸν ἐλέγετο *σταδιοδρόμος* ἢ *σταδιεύς*, ὁ δὲ νικῶν *σταδιονίκης*. Ὁ δρόμος οὗτος ἐλέγετο καὶ *εὐθὺς* ἢ *ἄκαμπτος*, διότι

οἱ ἀγωνισταὶ διέτρεχον ἅπαξ τὸ μῆκος τοῦ σταδίου καὶ χωρὶς νὰ κάμψωσιν· 2) ὁ *δίαυλος* (ἀπὸ τοῦ 724 π.Χ. ἐν Ὀλυμπίᾳ), ὅστις, ὡς καὶ οἱ ἑπόμενοι δύο, ἐλέγετο καὶ *κάμπειος* δρόμος· διότι οἱ ἀγωνισταὶ ἀφωρμῶντο ἀπὸ τῆς ἀφέσεως, ἔφθανον εἰς τὸ τέρμα, καὶ *κάμπτοντες* εἰς τόξον, ἐπέστρεφον εἰς τὴν ἄφεσιν, διατρέχοντες οὕτω δὶς τὸ μῆκος τοῦ σταδίου. Οἱ ἀγωνισταὶ τοῦ δρόμου τούτου ἐλέγοντο *διαυλοδρόμοι*· ὁ ἵππιος *δρόμος*, ἴσος πρὸς δύο διαύλους, ἦτοι τέσσαρα στάδια· τὰ δὲ στάδια ἦσαν πιθανώτατα τὸ μῆκος τοῦ δρόμου, τὸν ὁποῖον ἠγωνίζοντο οἱ ἱππεῖς εἰς τὸ ἱπποδρόμιον, καὶ διὰ τοῦτο ὁ δρόμος οὗτος, ἐν ᾧ ἐγίνετο ἐξῶ ὑπὸ πεζῶν, ἐλέγετο ἵππιος. Τὸν δρόμον τοῦτον δὲν ἠγωνίζοντο εἰς τὰ Ὀλύμπια. 4) ὁ *δόλιχος* (ἀπὸ τοῦ 720 π. Χ. ἐν Ὀλυμπίᾳ· *δολιχὸς*=μακρὸς) ὁ ὁποῖος ἦτο δρόμος καὶ ταχύτητος μὲν ἀλλὰ κυρίως ἀντοχῆς· τὸ μῆκός του δὲν εἶνε βέβαιον· ἀλλὰ φαίνεται, ὅτι

Ὁπλιτοδρόμοι.

ἦτο ἴσος πρὸς δώδεκα διαύλους ἦτοι εἴκοσι τέσσαρα στάδια (4,500 μέτρα περίπου).

Ὁ ἁπλοῦς ὁ ἁπλοῦς δρόμος ἐτελεῖτο (ἀπὸ τοῦ 520 π. Χ. ἐν Ὀλυμπίᾳ) καὶ ὑπὸ ἀγωνιστῶν φορούντων πλήρη πανοπλίαν· ἐλέγετο δὲ τότε *ὁπλίτης ἢ ὁπλιτῶν δρόμος* καὶ *ἁπλῶς ὅπλον*· ὡς ἀγὼν δὲ καθαρῶς πολεμικὸς καὶ ἀπαιτῶν

μεγάλας δυνάμεις ἦτο πρόσφορος μόνον εἰς ἄνδρας, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς παῖδας. Εἰς ὑστέρους ὅμως χρόνους οἱ ὁπλιτοδρόμοι ἐφόρουν μόνον ἀσπίδα καὶ κράνος.

Κατὰ μῆκος τοῦ σταδίου ἦσαν ἐνίοτε ἱδρυμέναι *στῆλαι*, φέρουσαι ἐπὶ τῆς δεξιᾶς καὶ ἀριστερᾶς πλευρᾶς ἐπιγραφὰς ἀπευθυνομένας πρὸς τοὺς δρομεῖς: ἡ μὲν πρώτη εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δρόμου ἔλεγεν «*ἀρίστευε*», ἡ δὲ δευτέρα εἰς τὸ μέσον «*σπεῦδε*», ἡ δὲ εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ δρόμου «*κάμψον*». Ἡ τρίτη στήλη διὰ τοὺς διαυλοδρόμους, διὰ δὲ τοὺς δολιχοδρόμους καὶ ἡ πρώτη, ἦσαν συνάμα καὶ νύσσαι ἢ *καμπτῆρες*, ἐπειδὴ ἐδῶ ἔκαμπτον οἱ δρομεῖς. Αἱ στῆλαι αὗται μετροῦνται ὡς πρῶται ἢ δεύτεραι ἢ τρίται, καὶ ὁρίζονται ὡς νύσσαι, ἀναλόγως τῆς γραμμῆς, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκινοῦν οἱ δρομεῖς.

Οἱ ἀγωνισταὶ τοῦ δρόμου ἠγωνίζοντο συγχρόνως ὅλοι ὁμοῦ, ἂν ἦσαν ὀλίγοι. Ἂν δὲ ἦσαν πολλοί, ὥστε νὰ μὴ χωρῇ αὐτοὺς ὅλους συγχρόνως ἡ γραμμὴ τῆς ἀφέσεως διῃροῦντο διὰ κλήρου εἰς τάξεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν βεβαίως ὀλιγαριθμότεραι εἰς τοὺς καμπείους δρόμους, διότι οἱ ἀγωνισταὶ τούτων παρετάσσοντο μόνον εἰς τὸ ἀξιὸν ἥμισυ τῆς ἀφέσεως.

*
* *

Οἱ νικηταὶ δὲ τῶν τάξεων τούτων διηγωνίζοντο ἔπειτα πρὸς ἀλλήλους διὰ τὴν ὁριστικὴν νίκην οὕτως, ὥστε ὁ νικῶν ἐνίκα μὲν δύο φοράς, ἀλλ' ἐλάμβανεν ἓν ἆθλον.

Γνωρίζομεν ἀκόμη καὶ σήμερον τὰ ὀνόματα πολλῶν περιφήμων δρομέων, ὁποῖος ἦτο π. χ. ὁ Λακεδαιμόνιος Λάβας ἢ ὁ Λεωνίδας ὁ Ῥόδιος, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τέσσαρας Ὀλυμπιάδας ἐνίκησεν ἀνὰ τρεῖς νίκας δρόμου (σταδίου, ὁπλίτου καὶ διαύλου) ἦτοι δώδεκα νίκας. Ὁ ἐκ Ταρσοῦ τῆς Κιλικίας Ἀρίας ἦτο τόσον ταχύς, ὥστε ἔλεγον, ὅτι, ὁσάκις ἔτρεχε

στάδιον, οἱ θεαταὶ τὸν ἔβλεπαν ἢ εἰς τὴν ὕσπληγγα ἢ εἰς τὸ τέρμα, οὐδέποτε δὲ εἰς τὸ μέσον. Περὶ δὲ τοῦ δολιχοδρόμου Ἀργέως ἐλέγετο, ὅτι, ἀφοῦ ἐνίκησε δόλιχον εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, ἀπῆλθεν εὐθὺς εἰς τὸ Ἄργος, τὴν πατρίδα του, καὶ αὐθημερὸν φθάσας ἀνήγγειλε τὴν νίκην του!

Οἱ καλοὶ δρομεῖς ἦσαν καὶ εἰς τὸν πρακτικὸν βίον χρήσιμοι ὡς ταχυδρόμοι *(ἡμεροδρόμοι)*, διότι τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας τότε ἦσαν ἀτελῆ. Ἀναφέρονται δὲ περίφημοι ἡμεροδρόμοι. Ὅταν π. χ. οἱ Πέρσαι ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα, οἱ Ἀθηναῖοι ἔπεμψαν τὸν Φειδιππίδην εἰς τὴν Σπάρτην, διὰ νὰ ἀναγγείλῃ τοῦτο καὶ νὰ καλέσῃ αὐτοὺς εἰς ἄμεσον βοήθειαν. Οὗτος δὲ μετέβη καὶ ἐπέστρεψεν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν διατρέξας 1200 στάδια, ἤτοι ὑπὲρ τὰ 200 χιλιόμετρα. Ὅταν δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα, ὁ Φειδιππίδης (ἢ Φιλιππίδης) ἔσπευσεν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀνήγγειλε τὴν νίκην εἰπὼν «χαίρετε, νικῶμεν»· ἀμέσως δὲ πεσὼν ἐξέπνευσεν. Ὁ δὲ Εὐχίδας εἰς μίαν ἡμέραν μετέβη ἐκ Πλαταιῶν εἰς Δελφοὺς καὶ ἐπέστρεψε κομίζων καθαρὸν ἱερὸν πῦρ πρὸς θυσίαν μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην, ἐπειδὴ τὸ πῦρ πανταχοῦ πέριξ, ὅπου εἶχε πατήσει ὁ μισητὸς βάρβαρος ἐχθρός, ἐθεωρεῖτο μολυσμένον. Ἡ ταχύτης τῶν τοιούτων δρομέων φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ κατορθώματος τοῦ Θηβαίου Λασθένους, ὁ ὁποῖος διαγωνιζόμενος πρὸς ἄριστον ἵππον τρέχοντα ἀπὸ Κορωνείας μέχρι Θηβῶν (30 χιλιόμ.) ἐνίκησεν αὐτόν.

Ὑπῆρχε καὶ δρόμος τις ἀγωνιστικὸς καλούμενος *λαμπαδηδρομία (ἢ λαμπάς)*, τελούμενος τὴν νύκτα καὶ ὄχι ἐντὸς σταδίου, κατὰ τὰ *Προμήθεια*, τὰ *Ἡφαίστεια*, τὰ *Παναθήναια* καὶ ἄλλας τινὰς ἑορτὰς ἐν Ἀθήναις. Καὶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐτέλεσε κατὰ τὴν ἐκστρατείαν του εἰς Ἀσίαν πολλάκις λαμπαδηδρομίαν. Αὕτη δὲν ἀπῄτει ταχύτητα ἢ ἀντοχὴν μεγάλην, ἀλλὰ βῆμα κανονικὸν καὶ δεξιότητα· διότι συνίστατο εἰς τὸ νὰ διατρέξωσιν οἱ μετέχοντες αὐτῆς νέοι ὡρισμένον τι διάστημα, κρατοῦντες εἰς τὴν χεῖρα ἀνημμένην λαμπάδα καὶ σπεύδοντες βραδέως· ὅστις δὲ ἔφθανε πρῶτος εἰς τὸ τέρμα χωρὶς νὰ ἀποσβεσθῇ ἡ λαμπάς του, οὗτος ἐνίκα. Αἱ λαμπάδες ἦσαν περιχειλωμέναι, καθὼς καὶ τὰ κηροπήγια, ἔφερον δηλ. χεῖλός τι ἐξέχον πέριξ ὑπὸ τὴν φλόγα, διὰ νὰ προστατεύῃ τὴν κρατοῦσαν χεῖρα ἀπὸ τὸν κηρὸν ἢ τὰς ρητινώδεις οὐσίας, αἱ ὁποῖαι διαλυόμεναι ἔσταζον.

Κόρη νικήσασα δρόμον εἰς τὰ Ἡραῖα.

Εἰς τὸ στάδιον τῆς Ὀλυμπίας κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἥρας (τὰ *Ἡραῖα*) ἐτελοῦντο ἀγῶνες δρόμου ὑπὸ κορασίων ἐξ Ἤλιδος. Διηροῦντο δὲ κατὰ τὸν ἀγῶνα εἰς 3 τάξεις: τὰς *νεωτάτας*, τὰς *δευτέρας* κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὰς *πρεσβυτάτας*. Ἠγωνίζοντο δὲ λυσίκομοι καὶ φοροῦσαι χιτῶνα φθάνοντα μέχρι τῶν γονάτων καὶ ἀφίνοντα τὸν δεξιὸν ὦμον καὶ τὸ δεξιὸν στῆθος γυμνά. Διέτρεχον δὲ μόνον τὰ $^5/_6$ τοῦ σταδίου.

2) Τὸ ἅλμα.

Τὸ ἅλμα ἤτοι *πήδημα*, εἶνε ἁπλουστάτη βιαία κίνησις, ἡ ὁποία καὶ πρὸς τέρψιν ἐκτελεῖται εἰς διαφόρους παιδιὰς ὑπὸ τῶν μικρῶν παιδίων καὶ ὡς ἀναγκαία παρουσιάζεται, ὁσάκις πρόκειται νὰ ὑπερβῇ τις τάφρον ἢ ἄλλο ἐμπόδιον. Εἶναι λοιπὸν συμπλήρωμα τοῦ δρόμου. Ταχέως ὅμως διεμορφώθη εἰς ἀγώνισμα καὶ ἀπαντῶμεν αὐτὸ ὡς τοιοῦτον ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρις ἡμῶν.

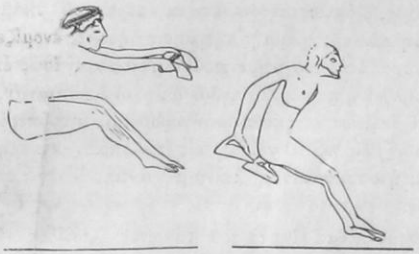
Τὸ ἅλμα, ὅπως πάντοτε, ἦτο καὶ τὸ πάλαι διαφόρων εἰδῶν, καθὼς ἅλμα εἰς μῆκος ἅλμα εἰς ὕψος, ἅλμα ὑπὲρ ἐμπόδιον κτλ. ὡς ἀγώνισμα ὅμως ἦτο ἅλμα εἰς μῆκος. Δὲν εἶναι δὲ ἐντελῶς βέβαιον, ἂν οἱ ἀρχαῖοι εἶχον, ὅπως ἡμεῖς τόρα, τὸ τριπλοῦν εἰς μῆκος ἅλμα ἢ μόνον τὸ ἁπλοῦν, βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι μετεχειρίζοντο ὄργανά τινα, τὰ ὁποῖα μόνον ἡ ἐπιστημονικὴ γυμναστικὴ ἔθεσε καὶ πάλιν τόρα εἰς χρῆσιν, ἀφ' οὗ κατὰ μίμησιν τῶν ἀρχαίων κατεσκεύασαν τοιαῦτα πρῶτοι οἱ Ἄγγλοι. Τὰ ὄργανα ταῦτα εἶναι οἱ *ἁλτῆρες*.

Οἱ ἁλτῆρες ἦσαν βάρη κατεσκευασμένα οὕτως, ὥστε νὰ συλλαμβάνωνται εὐκόλως διὰ τῆς χειρός.

Κατεσκευάζοντο δὲ καὶ ἐκ λίθων, ἀλλὰ κυρίως ἐκ τοῦ εὐπλάστου καὶ ὀλιγοδαπάνου μολύβδου. Οἱ ἁλτῆρες ἐδένοντο διὰ σχοινίου ἢ λωρίου, διὰ νὰ εἶνε εὐμετακόμιστοι καθ' ὁδόν, ὅταν δὲ δὲν τοὺς μετεχειρίζοντο, τοὺς ἐκρέμων εἰς τοὺς τοίχους τῆς παλαίστρας. Τὸ βάρος ἑνὸς ἁλτῆρος εἰς τὴν Ὀλυμπίαν εἶνε 4629 γραμ., δύο δὲ ἁλτῆρες ἐκ Κορίνθου, ἀποτελοῦντες ζεῦγος, ἔχουσι βάρος ἕκαστος 2018 γραμ.

Οἱ ἁλτῆρες ἔκαμνον τὸ ἅλμα σύνθετον ἀγώνισμα· διότι ἀπῄτουν καὶ δύναμιν τῶν βραχιόνων, ἡ ὁποία ἔπρεπε ν' ἀναπτυχθῇ ἐπιδεξίως, διὰ νὰ μὴ ἐμποδίσῃ τὴν ὁρμὴν τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον μὲ τοὺς ἁλτῆρας ἐγίνετο βαρύτερον.

Τὸ ἅλμα τῶν ἀρχαίων ἐγίνετο εἰς τὰ γυμνάσια καὶ εἰς τὰς παλαίστρας ἴσως μετὰ φορᾶς ἢ ἄνευ φορᾶς, ἀλλ' ὡς ἀγώνισμα ἐγίνετο, φαίνεται, μόνον μετὰ φορᾶς· εἰς δὲ τὸ σημεῖον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀνεπήδων, ὑπῆρχεν αὐλαξ (*σκάμμα*). Ἄλλοτε ὅμως ἀντὶ σκάμματος κατεσκεύαζον ἁρμοδίως ἐκ χώματος ἢ σανίδων ὕψωμα ἐλαφρόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγίνετο τὸ τελευταῖον βῆμα κατὰ τὴν ἀναπήδησιν. Τὸ ὕψωμα τοῦτο, ὅταν ἦτο ξύλινον, ἔδιδε διὰ τῆς ἐλαστικότητός του μεγαλυτέραν ὁρμὴν εἰς τὸ σῶμα κατὰ τὸ ἅλμα· ἐλέγετο δὲ *βατήρ*. Ὁ *ἅλτης*, γυμνὸς καὶ ἀφοῦ εἶχεν ἀλειφθῇ δι' ἐλαίου, ἐλάμβανεν ἀνὰ ἕνα ἁλτῆρα εἰς τὰς χεῖράς του, τὰς ὁποίας ἐτείνεν ἀναμετρῶν τὸ διάστημα, τὸ ὁποῖον εἶχε νὰ διατρέξῃ καί, πρὶν ἐκκινήσῃ, συνέστελλεν αὐτὰς πρὸς τὸ στῆθος· ὅταν δὲ

Ἅλται ἐκ διαφόρων ἀγγείων.

ἀνεπήδα μετὰ δυνάμεως ἀπὸ τοῦ βατῆρος, ἐπρόβαλλε τὰς διὰ τῶν ἁλτήρων ὡπλισμένας χεῖρας, ὥστε μεταθέτων οὕτω τὸ κέντρον τοῦ βάρους τοῦ σώματός του πρὸς τὰ ἐμπρός, νὰ ὠθήσῃ αὐτὸ περαιτέρω καὶ νὰ κάμῃ τὸ ἅλμα μακρύτερον. Ὅταν ὅμως κατὰ τὸ τέλος τοῦ πηδήματος ἐπρόκειτο νὰ πατήσῃ εἰς τὸ ἔδαφος, ἐπειδή, ἂν ἐξηκολούθει νὰ κρατῇ πρὸς τὰ ἐμπρὸς τοὺς ἁλτῆρας, θὰ κατέπιπτε καὶ θὰ ἐξετραχηλίζετο, κατεβίβαζεν ἐπιδεξίως τὰς χεῖρας πρὸς τὰ κάτω καὶ ὀπίσω οὕτω δὲ μετέθετεν ἀποτόμως πρὸς τὰ ὀπίσω τὸ κέντρον τοῦ βάρους καὶ ἔφθανεν εἰς τὸ ἐσκαμμένον ἔδαφος μὲ «βῆμα ἑδραῖον καὶ εὔσημον» ἤτοι σταθερῶς ἀποτυπωμένον εἰς τὸ χῶμα· διότι, ἂν ὀλίσθαινε, τὸ ἅλμα ἦτο ἄκυρον. Τὸ σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπετυποῦντο τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν, ἐσημειώνετο διὰ μικρῶν ξυλαρίων ἢ διὰ γραμμῆς ἢ βόθρου, τὸν ὁποῖον ἔσκαπτον εἰς τὴν ἄμμον· φαίνεται ὅμως, ὅτι εἶχον καὶ ξύλον μακρὸν βεβαίως, διὰ τοῦ ὁποίου ἐμετρεῖτο τὸ πή-

δημα, καὶ τότε τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν ἐξηλείφοντο μετὰ τὴν μέτρησιν· τὸ ξύλον τοῦτο ἐλέγετο *κανών*. Ἡ ἀπόστασις τοῦ ἴχνους τῶν ποδῶν ἀπὸ τοῦ σκάμματος, ἢ τοῦ ἄκρου τοῦ βατῆρος ἦτο τὸ μῆκος τοῦ ἅλματος.

Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πηδῶν ἐπάτει πέραν τοῦ σκάμματος, πέραν δηλαδὴ τῆς γραμμῆς τῆς ἀποπηδήσεως, ἐνομίζετο βεβαίως παραβάτης τῶν νόμων τοῦ ἅλματος καὶ ἴσως ἐκ τούτου προῆλθεν ἡ παροιμία «*πηδᾶν ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα*», λεγομένη ἐπὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι *κατηγοροῦνται*, ὅτι ὑπερβαίνουν *τὸ πρέπον μέτρον*. Ὁ χῶρος, εἰς τὸν ὁποῖον κατέληγε τὸ πήδημα, ἦτο ἐσκαμμένος, διὰ νὰ μὴ ἀντικρούωνται σκληρῶς οἱ πόδες.

Περίφημον ἅλμα εἶνε τὸ τοῦ Λάκωνος Χιόνιδος (52 ποδῶν). Ὡς μέγιστον ὅμως φέρεται τὸ ἅλμα τοῦ Φαΰλλου, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐκ Κρότωνος, πόλεως τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, ἤτοι τῆς Νοτίου Ἰταλίας, ὅπου ἦσαν πολλαὶ καὶ μεγάλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις. Ὁ Φαΰλλος εἶνε γνωστὸς καὶ ὡς πολεμιστής· διότι κατὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν (480 π. Χ.), ὅτε οἱ Ἕλληνες κατέστρεψαν τὸν μέγαν Περσικὸν στόλον, οἱ Κροτωνιᾶται ἐκ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ Ἑλλήνων ἔστειλαν εἰς βοήθειαν τῶν ὁμοφύλων ἓν πλοῖον πολεμικόν, τοῦ ὁποίου πλοίαρχος ἦτο ὁ Φαΰλλος. Οὗτος λοιπὸν λέγεται, ὅτι ἐπήδησεν εἰς τὰ Πύθια *55 πόδας*, οἱ ὁποῖοι (πρὸς 32,8 ἑκ. ἕκαστος) ἀντιστοιχοῦσι πρὸς 18,04 μ. Ἀλλ' ὅταν σκεφθῶμεν, ὅτι σήμερον ἡ παγκόσμιος πρόοδος εἰς τὸ ἅπλοῦν μὲν μετὰ φορᾶς ἅλμα εἶνε 7,62 μ., εἰς τὸ τριπλοῦν δὲ μετὰ φορᾶς εἶνε 14,90 μ., διστάζομεν νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι τὸ ἅλμα τοῦ Φαΰλλου εἶνε ἁπλοῦν, ἀφ' οὗ ὑπερβαίνει τὴν μεγίστην σημερινὴν πρόοδον εἰς μὲν τὸ ἁπλοῦν ἅλμα κατὰ 10,42 μ. εἰς δὲ τὸ τριπλοῦν κατὰ 3,14 μ.!

Τὸ λεγόμενον σήμερον *ἅλμα ἐπὶ κοντῷ* ἦτο τὸ πάλαι ἄγνω-

στον ὡς ἄσκησις εἰς τὰ γυμνάσια ἢ ὡς ἀγώνισμα. Φαίνεται ὅμως ὅτι οἱ στρατιῶται στηριζόμενοι εἰς τὸ δόρυ ὑπερεπήδων τάφρους ἢ ἀνεπήδων ἐπὶ τὸν ἵππον.

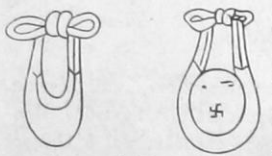
3) Ὁ δίσκος

Τὸ ἀγώνισμα τοῦ δίσκου ἦτο παλαιότατον, καὶ λέγεται, ὅτι ὁ Ἀπόλλων διὰ τοῦ δίσκου ἐφόνευσε τὸν Ὑάκινθον. Προσέτι πολλοὶ ἥρωες ἀναφέρονται ὡς δισκοβόλοι, καὶ ὁ Ὅμηρος δὲ ἀναφέρει τὸ γύμνασμα τοῦτο· ἀναφέρει μάλιστα δίσκον λίθινον καὶ δίσκον χυτὸν σιδηροῦν, τὸν ὁποῖον ὀνομάζει *σόλον*. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τοὺς παλαιοτάτους μυθικοὺς χρόνους τὰ μέταλλα ἦσαν βεβαίως πολύτιμα, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι οἱ λίθινοι συμπαγεῖς δίσκοι ἦσαν συνηθέστεροι. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς ὅμως χρόνους, χωρὶς νὰ παύσουν οἱ ἄνθρωποι νὰ ἔχουν λιθίνους δίσκους, κατεσκεύαζον καὶ ἐξ ἄλλης ὕλης, καθὼς ἐκ ξύλου, πρὸ πάντων δὲ ἐκ χαλκοῦ σφυρηλάτου.

Οἱ δίσκοι εἶχον σχῆμα φακοειδές, δηλ. ἦσαν πλάκες περιφερικαὶ λεπτότεραι κατὰ τὴν περιφέρειαν καὶ παχύτεραι κατὰ τὸ κέντρον. Ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν, διάμετρον εἶχον συνήθως 17—30 ἑκ. μ. καὶ βάρος 1353—4758 γραμ. Εὔλογον ὅμως εἶνε νὰ δεχθῶμεν, ὅτι τὸ μέγεθος καὶ τὸ βάρος τῶν δίσκων ἐξηρτᾶτο τοὐλάχιστον ἐκ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς σωματικῆς δυνάμεως τῶν γυμναζομένων, καὶ ὅτι οὐδὲν ἠμπόδιζε νὰ φέρωσιν οἱ συνήθεις κατὰ τὰ γυμνάσια καὶ τοὺς ἀγῶνας δίσκοι κοσμήματά τινα ἁπλᾶ, ὡς π. χ. κύκλους συγκεντρικούς, ἀγκιστρωτὸν σταυρὸν κτλ.

Οἱ χρησιμοποιούμενοι εἰς τοὺς ἀγῶνας δίσκοι βεβαίως δὲν ἀνῆκον εἰς ἰδιώτας, ἀλλ' οἱ εἰς τὰ γυμνάσια καὶ τὰς παλαίστρας, ἴσως ἀνῆκον εἰς τοὺς γυμναζομένους. Ἐφυλάσσοντο δὲ καὶ μετεκομίζοντο οἱ δίσκοι ἐντὸς θήκης κατεσκευασμένης πιθανῶς ἐκ δέρματος.

Ὅπως εἰς τὸ ἅλμα εἶχον τὸν βατῆρα, τοιουτοτρόπως εἰς τὸν δίσκον εἶχον τὴν *βαλβῖδα*, ἡ ὁποία πρέπει νὰ ὑποτεθῇ κύκλος ἢ ὕψωμα ἐκ γῆς ἢ σανίδων, εὐρύγωρον δι' ἕνα ἄνθρωπον ὄρθιον, τὸν δ σκοβόλον· ἐκ τῆς βαλβῖδος δὲν ἔπρεπε νὰ ἐξέλθῃ οὔτος, ὅταν ἔρριπτε τὸν δίσκον (*ἐδίσκευεν*). Σκοπὸς τῆς δισκοβολίας ἦτο, τίς θὰ ῥίψῃ τὸν δίσκον εἰς μεγαλύτερον μῆκος. Διὰ νὰ μὴ εἶνε δὲ ὀλισθηρὸς ὁ δίσκος ἔρριπτον χῶμα εἰς τὰς χεῖράς των οἱ δισκοβόλοι.

Δίσκος καὶ θήκη αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς βολῆς ἐλάμβανον στάσεις ἀλλεπαλλήλους διαφορωτάτας, χαριεστάτας καὶ χαρακτηριστικὰς διὰ τὴν λεγομένην σήμερον Ἑλληνικὴν δισκοβολίαν, ἐκ τούτων δὲ γίνεται φανερόν, ὅτι διὰ τὴν δισκοβολίαν ἐχρειάζετο ὄχι μόνον δύναμις, ἀλλὰ καὶ δεξιότης.

Ἀντίγλυφον τοῦ δισκοβόλου τοῦ Μύρωνος

Εἰς τὸ μέρος εἰς τὸ ὁποῖον μετὰ βόμβου ἔφθανε καὶ ἔπιπτεν ὁ δίσκος, ἔθετον ὡς *σῆμα* μικροὺς πασσάλους ἢ ἥλους διὰ νὰ φαίνηται, ποῖος τὸν ἔρριπτεν εἰς μεγαλύτερον μῆκος. Ἕκαστος δὲ δισκοβόλος ἔρριπτε πιθανῶς μόνον ἅπαξ τὸν δίσκον κατὰ τοὺς ἐπισήμους ἀγῶνας.

Ὁ δίσκος ἦτο γύμνασμα πολὺ ἀρεστὸν καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς Σπάρτης μέχρι τῆς Ὀλβίας, πόλεως Ἑλληνικῆς εἰς τὰ βόρεια παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Εἰς τοὺς Πανελληνίους ὅμως ἀγῶνας δὲν ἐξετελεῖτο ὡς χωριστὸν ἀγώνισμα, ἀλλ' ὡς μέρος τοῦ πεντάθλου.

Ἡ λιθοβολία καὶ ἡ σφαιροβολία διὰ θηρείας σφαίρας δὲν εἶνε γνωστὰ ὡς ἀγωνίσματα τῶν ἀρχαίων. Φαίνεται ὅμως, ὅτι ἔκτακτά τινα ἀθλητικὰ κατορθώματα δὲν ἀφήνοντο ἀπαρατήρητα. Οὕτως εἰς τὴν Ὀλυμπίαν εὑρίσκεται λίθος ἀκατέργαστος βάρους 143 ½ χλγρ. (112 ὀκάδων), ὁ ὁποῖος φέρει ἐπιγραφὴν λέγουσαν, ὅτι Βύδων ὁ υἱὸς τοῦ Φόλα ἀνύψωσε τὸν λίθον καὶ *ἔρριψεν* αὐτὸν ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς του διὰ *μόνης τῆς μιᾶς χειρός*. Ἡ πρόοδος αὕτη εἶνε μεγάλη, διότι σήμερον ἡ μεγίστη παγκόσμιος πρόοδος εἰς τὴν ἁπλῆν ἄρσιν βάρους διὰ τῆς μιᾶς χειρός, ἐπιτευχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος Δ. Τοφάλου, ἀνέρχεται μόνον εἰς 68 ὀκ. 100 δράμια. Μεγαλύτερον ὅμως εἶνε τὸ κατόρθωμα τοῦ υἱοῦ τοῦ Κριτοβούλου Εὐμάστα, ὁ ὁποῖος ἀνύψωσεν ἀπὸ τῆς γῆς δι' ἀμφοτέρων βεβαίως τῶν χειρῶν μέγαν λίθον, τὸν ὁποῖον σήμερον μόλις τέσσαρες ἄνδρες δύνανται νὰ μετακινήσωσιν. Ὁ λίθος οὗτος ζυγίζει 480 χλγρμ. ἤτοι 874 ὀκάδας, φέρει δὲ σχετικὴν ἐπιγραφὴν καὶ ἀνεκαλύφθη ἐσχάτως εἰς τὴν νῆσον Θήραν.

4. Ἀκόντιον.

Τὸ ἀγώνισμα τοῦτο εἶνε τόσον παλαιόν, ὅσον παλαιὸν εἶνε καὶ τὸ ἀκόντιον (δόρυ) ὡς πολεμικὸν ὅπλον. Ἐπειδὴ δὲ ἀκόντια ἔφεραν καὶ οἱ μυκηναῖοι πολεμισταί, ἔχουσι δ' αὐτὰ ἀκόμη τόρα καὶ οἱ ἐντελῶς ἀπολίτιστοι λαοί, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶνε κατὰ τὴν καταγωγὴν παμπάλαια ὡς ὅπλα.

Ἡ ἁπλουστάτη μορφὴ αὐτῶν εἶνε ῥάβδος μακρὰ συνήθως 1,50—2,00 μ., φέρουσα ὀξεῖαν αἰχμὴν ἐκ σκληρᾶς ὕλης καὶ δὴ ἐκ μετάλλου. Ὅταν δὲ ἡ πολεμικὴ ἀσχολία καὶ ἄσκησις εἰς τὸ ἀκόντιον εἰσήχθη εἰς τὰ γυμνάσια καὶ τὰς παλαίστρας, τὸ μέγεθος καὶ τὸ βάρος τῶν πρὸς τοῦτο χρησιμοποιουμένων ἀκοντίων ἦτο ἀνάλογον πρὸς τὴν ἡλι-

κίαν καὶ τὰς δυνάμεις τῶν ἀσκουμένων, ἐπομένως δὲ κατεσκευάζοντο ταῦτα ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο. Ἀλλ' ἂν τοῦτο εἶνε ἀληθές, τότε δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν, ὅτι τὰ διὰ τὰ γυμνάσια κατασκευαζόμενα ἀκόντια, ἐπετρέπετο νὰ διαφέρωσι κάπως ἀπὸ τὰ διὰ τὸν πόλεμον. Πράγματι—ἐν ᾧ τὸ μέγεθος αὐτῶν ποικίλλει, χωρὶς ὅμως ὡς πρὸς τοῦτο νὰ ἀποτελῆται εἶδος διάφορον ἀπὸ τὰ πολεμικὰ ἀκόντια — βλέπομεν συχνάκις ὅτι δὲν ἔχουσιν αἰχμὴν ἢ ἔχουσι μόνον μεταλλικήν τινα ἀμβλεῖαν ἐπένδυσιν τοῦ ἐμπροσθίου ἄκρου πρὸς προφύλαξιν αὐτοῦ ἀπὸ τὰς ἀφεύκτους προσκρούσεις κατὰ τὸν ἀκοντισμόν. Ἄλλοτε ὅμως πάλιν ἔχουν αἰχμὴν καὶ μάλιστα πολὺ ὀξεῖαν.

Οἱ *ἀσκούμενοι* ἠκόντιζον ἢ εἰς μῆκος, ζητοῦντες νὰ ὑπερακοντίσωσιν ὁ εἷς τὸν ἄλλον, ἢ ἐπὶ σκοπόν, δηλ. διὰ νὰ ἐπιτύχωσι καὶ κτυπήσωσι στόχον τινά.

Ἐνίοτε ἡ ἐπὶ σκοπὸν ἀκόντισις ἐγίνετο γονυπετῶς. Πρὸς τοῦτο βεβαίως ἦσαν προσφορώτερα τὰ αἰχμηρὰ ἀκόντια, τὰ ὁποῖα ἐνεπηγνύοντο εἰς τὸν στόχον, ὥστε πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ξύλινος. Ὁ ἐπὶ σκοπὸν ἀκοντισμὸς ἐξήσκει καὶ τὴν ὀξυδέρκειαν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τὴν ἱκανότητα τῆς δι' αὐτῶν καταμετρήσεως τῶν ἀποστάσεων. Οἱ *ἀγωνιζόμενοι* ὅμως φαίνεται, ὅτι ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ὁμήρου, ὁ ὁποῖος μόνον ἀκοντισμὸν εἰς μῆκος ἀναφέρει, δὲν ἠκόντιζον ἐπὶ σκοπόν, ἀλλ' εἰς μῆκος πρὸς ὡρισμένην διεύθυνσιν. Ἕκαστος δὲ ἀγωνιστὴς πιθανῶς μόνον ἅπαξ ἐδικαιοῦτο νὰ ἀκοντίσῃ.

Τὸ ἀκόντιον εἰς τὸν πόλεμον καὶ τὸ κυνήγιον ἢ ἐρρίπτετο μακρόθεν διὰ τῆς χειρὸς ἢ κρατούμενον ὠθεῖτο ἐκ τοῦ πλησίον εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀντιπάλου. Εἰς τὰ γυμνάσια δὲ καὶ τὰς παλαίστρας καὶ τοὺς ἀγῶνας μόνον ἐρρίπτετο. Τὰ ῥιπτόμενα ἀκόντια ἢ ἐκρατοῦντο ἀμέσως ὑπὸ τῆς χειρὸς πρὶν ἀκοντισθῶσιν, ἢ εἶχον προσδεδεμένην θηλειάν, λεγομένην *ἀγκύλην*, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐτίθεντο ὁ δείκτης δάκτυλος ἢ καὶ ὁ

μέσος, καὶ ἐξηκόντιζον αὐτὰ κρατούμενα μόνον ἐκ τῆς ἀγκύλης. Οὗτος ὁ τρόπος τῆς ἐξακοντίσεως διὰ τῆς ἀγκύλης ἦτο ἐν χρήσει εἰς τὰ γυμνάσια, πιθανώτατα δὲ καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας. Ἡ ἀγκύλη ἐσχηματίζετο διὰ σχοινίου ἢ συνηθέστερον διὰ λωρίου, τὸ ὁποῖον ἔδενον κατὰ τὸ μέσον τοῦ ἀκοντίου (ὅθεν τοῦτο ἐλέγετο καὶ *μεσάγκυλον*), ἢ ὅπου περίπου

Παλαιστρίτης ἀκοντιστὴς κρατῶν διὰ τῆς δεξιᾶς ἀγκύλην, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς ἀκόντιον.

ἦτο τὸ κέντρον τοῦ βάρους. Τὸ ἄνοιγμα τῆς ἀγκύλης ἐκανόνιζεν ἕκαστος, ὅπως ἤθελεν ἑκάστοτε.

Ἡ διὰ τῆς ἀγκύλης ἐξακόντισις ἔδιδεν εἰς τὸ δόρυ περιστροφικὴν περὶ τὸν ἄξονά του κίνησιν καὶ τόσον μεγάλην ὁρμήν, ὥστε ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἄνευ ἀγκύλης ἔρριπτε τὸ ἀκόντιον εἰς ἀπόστασιν 25 μέτρων, μετ' ἀγκύλης τὸ ἔρριψεν εἰς ἀπόστασιν 65 μ.

Τὸ μέρος, ὅθεν ἐξηκόντιζον, ἦτο βεβαίως ὡρισμένον καὶ

ἴσως τὸ αὐτὸ ἢ ὅμοιον πρὸς τὴν βαλβῖδα τῆς δισκοβολίας, τὸ δὲ τέρμα τῆς βολῆς ἐσημειοῦτο πιθανῶς δι' ἥλου ἐμπηγνυομένου ἢ διὰ γραμμῆς ἢ βόθρου σκαπτομένου διὰ τοῦ σκαλιστηρίου.

Τὸ ἀκόντιον, ὅπως καὶ τὸ ἅλμα καὶ ὁ δίσκος, μόνον ὡς μέρος τοῦ πεντάθλου ἐτελεῖτο εἰς τοὺς Πανελληνίους ἀγῶνας.

5) *Πάλη.*

Ἡ πάλη μετὰ τοῦ δρόμου εἶνε τὰ ἀρχαιότατα ἀγωνίσματα· ἀλλὰ καὶ ὡς γυμνάσματα εἶνε ἐπίσης παλαιότατα· διὸ καὶ τὰ δύο κυριώτατα μέρη τοῦ γυμνασίου, ὁ *δρόμος* καὶ ἡ *παλαίστρα*, ὠνομάσθησαν ἀπ' αὐτῶν. Τὸ μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπάλαιον, ἦτο ἐσκαμμένον *(σκάμμα)* καὶ προσφόρως παρεσκευασμένον δι' ἄμμου ἢ ὀλισθηροῦ πηλοῦ, ὅστις ἔκαμνε τοὺς *παλαιστὰς* ἐντελῶς ἀγνωρίστους, διότι προσετίθετο εἰς τὴν κόνιν μὲ τὴν ὁποίαν ἐκόνιζον τὸ δι' ἐλαίου ἀλειφθὲν γυμνὸν σῶμά των. Εἰς τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας εἰσήχθη τῷ 708 π. Χ. ὡς ἀγὼν *ἀνδρῶν*, τῷ δὲ 632 καὶ ὡς ἀγὼν *παίδων* (ἐτῶν 17—20).

Οἱ ἄλλοι ἆθλοι εἶνε δυνατὸν νὰ ἐκτελεσθῶσι καὶ μόνοι, ἀλλ' ἡ πάλη ἀπαιτεῖ κατ' ἀνάγκην ἀνταγωνιστὴν καὶ ἑπομένως εἶνε ἐκ φύσεως ἀγώνισμα. Ἀπαιτεῖ δὲ τὴν συμμετοχὴν ὅλων τῶν μελῶν τοῦ σώματος εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ διὰ τοῦτο ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων σπουδαιοτάτη ἄσκησις. Ἐνῷ δὲ διὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ δρόμου ἦσαν ἁρμόδια τὰ ἐλαφρὰ σώματα, διὰ τὴν πάλην κατάλληλα ἦσαν τὰ βαρέα καὶ μυώδη.

Εἶνε δὲ ἡ πάλη δύο εἰδῶν· πρῶτον *ὀρθὴ* ἢ *ὀρθία πάλη*, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ *παλαιστὴς* προσπαθεῖ νὰ *καταβάλῃ* ἢ *καταπαλαίσῃ* τὸν *ἀντίπαλον* οὕτως, ὥστε τὰ νῶτά του νὰ ἔλθωσιν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ ἔδαφος. Ἡ δυσκολία ὅμως ἦτο κυρίως, ὄχι πῶς νὰ ἀνατρέψῃ τις τὸν πεσόντα, ἀλλὰ πῶς νὰ κατα-

βάλῃ τὸν ὄρθιον ἀντίπαλον, ὁ ὁποῖος πάντοτε ἠγωνίζετο νὰ μὴ πέσῃ. Διὰ νὰ ἀναγορευθῇ τις ὅμως νικητής, ἔπρεπε νὰ καταβάλῃ τρεῖς φορὰς τὸν ἀντίπαλον *(τριαγμός, τριάζειν)*, ἐκτὸς ἂν οὗτος ὡμολόγει ἐν τῷ μεταξὺ ὅτι ἡττήθη, παραιτούμενος τοῦ περαιτέρω ἀγῶνος.

Τὸ δεύτερον εἶδος τῆς πάλης ἐλέγετο *κύλισις* ἢ *ἀλίνδησις* καὶ ἐτελεῖτο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, πρὸς τὸν σκοπὸν ὄχι νὰ ἀνατρέψῃ τις τὸν ἀντίπαλον, ὡς εἰς τὴν ὀρθοπάλην, ἀλλὰ νὰ τὸν ἐξαναγκάσῃ νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἡττήθη. Ἡ ὁμολογία τῆς ἥττης ἐλέγετο *ἀπαγόρευσις (ἀπαυδᾶν)* καὶ ἐδηλοῦτο διὰ τῆς ἀνυψώσεως μόνου τοῦ δείκτου δακτύλου *(δάκτυλον ἀνατείνεσθαι)* ἢ ὅλης τῆς χειρός. Οἱ ἀντίπαλοι ἤρχιζον ὄρθιοι καί, ὅταν ὁ εἷς ἔπιπτεν, ἐξηκολούθουν παλαίοντες ἐπὶ τῆς ἄμμου μέχρι *ἀπαγορεύσεως*. Ἡ κύλισις ἦτο γύμνασμα τῶν παλαιστρῶν, εἰς δὲ τοὺς δημοσίους ἀγῶνας μόνον ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς πυγμῆς ἐπετρέπετο ὡς ἴδιον ἀγώνισμα.

Ὁ Ὅμηρος γνωρίζει μόνον τὴν ὀρθὴν πάλην· ταύτην ἠγωνίζοντο πάντοτε οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς ἐπισήμους ἀγῶνάς των καὶ ὡς ἴδιον ἀγώνισμα καὶ ὡς μέρος τοῦ πεντάθλου, καὶ αὕτη εἶνε ἡ ὀνομαζομένη σήμερον *Ἑλληνικὴ πάλη*, τῆς ὁποίας ὅμως οἱ κανόνες δὲν τηροῦνται πάντοτε τόρα ἀκριβῶς.

Ἐπὶ Ὁμήρου οἱ παλαισταὶ τῆς ὀρθίας πάλης συμπλέκονται ἀμέσως, οἱ δὲ θεαταὶ ἀνυπομονοῦσι διότι ἡ πάλη διαρκεῖ πολύ. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως τὸ ἀγώνισμα τοῦτο γίνεται πολύπλοκον, ἡ δὲ πανουργία τοῦ Ὀδυσσέως, τὴν ὁποίαν ἐθαύμασαν τότε οἱ θεαταί,— ὁ Ὀδυσσεὺς ἀνυψωθεὶς εἰς τὸν ἀέρα ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου Αἴαντος, ἐκτύπησε διὰ τῆς πτέρνης ὄπισθεν τοῦ γόνατός του (τὸν *κώληπα*), παρέλυσεν οὕτω τὸ σκέλος ὅλον καὶ ἐξήπλωσεν αὐτὸν κάτω—ἡ πανουργία αὕτη ἀπομένει ἁπλουστάτη ἔμπνευσις τῆς στιγμῆς πρὸ τῶν τεχνασμάτων ἢ *παλαισμάτων (σχημάτων)*, τὰ ὁποῖα ἐπενοήθησαν

κατόπιν, καταστήσαντα τὴν πάλην «τὸ τεχνικώτατον καὶ πανουργότατον τῶν ἀθλημάτων».

Οἱ ἀντίπαλοι ἐλάμβανον θέσιν ἀπέναντι ἀλλήλων, πατοῦντες σταθερῶς μὲ ἀνοικτὰ σκέλη (*βαρεῖς, στάσιμοι, μόνιμοι*), κλίνοντες πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ σχηματίζοντες περίπου καμπύλην γραμμὴν διὰ τῆς ῥάχεως (*γύρωσις*), ἐν ᾧ ἡ κεφαλὴ ὑψωμένη παρηκολούθει ἀγρύπνως πᾶσαν κίνησιν τοῦ ἀνταγωνιστοῦ, διὰ νὰ μὴ δώσῃ, ἀλλὰ τοὐναντίον νὰ εὕρῃ *λαβὴν* εἰς αὐτόν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μέν, πρὶν συμπλακῶσιν, ἐδοκίμαζεν ὁ εἷς τὴν δύναμιν τῶν χειρῶν τοῦ ἄλλου, συλλαμβάνων αὐτὰς (*ἀκροχειρισμός*), καὶ ἐπιζητῶν εὐκαιρίαν πρὸς συμπλοκήν. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τοῦ τρόπου τῆς πρώτης συμπλοκῆς ἐξηρτᾶτο πολὺ ἡ ἔκβασις τῆς πάλης, διὰ τοῦτο ἕκαστος ἐφυλάσσετο προσεκτικῶς νὰ μὴ δώσῃ πλεονεκτήματα εἰς τὸν ἀντίπαλον, καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἀκροχειρισμὸς διήρκει πολλάκις ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Ἐν τῷ μεταξύ, πλὴν ἄλλων τεχνικῶν στροφῶν καὶ ἐπιθέσεων καὶ *ὠθισμῶν*, ἀπεπειρῶντο νὰ συλλάβουν τὸν πόδα ἢ τὸ σκέλος τοῦ ἀντιπάλου καὶ ἀνυψοῦντες αὐτὸ βιαίως νὰ τὸν *ἀνατρέψωσιν* ὕπτιον, ἢ συνδυάζοντες ἄλλας κινήσεις προσεπάθουν νὰ ἀλλάξωσι θέσιν τινά, ἡ ὁποία δὲν ἦτο καλή.

Σύμπλεγμα παλαιστῶν ἐκ μαρμάρου.

Ὅταν δὲ συνεπλέκοντο, ἐξηκολούθει μὲν καὶ πάλιν ἡ ἄμυνα, ἀλλ' ὁ εἷς τῶν παλαιστῶν ἐζήτει ἢ νὰ ὑψώσῃ καὶ καταρρίψῃ τὸν ἀντίπαλον, ἢ νὰ τὸν πιέσῃ τόσον, ὥστε οὗτος νὰ καταπονηθῇ καὶ *ἀπαγορεύσῃ*. Τοῦ Ὀδυσσέως τὸ τέχνασμα (*πτερνίζειν*) ἦτο ἐπίσης σύνηθες, ὅπως συνήθης ἦτο ὁ

ὑποσκελισμὸς (τρικλοποδιά.) Πολλάκις δὲ περιέκλειον διὰ τῶν σκελῶν των τὰ σκέλη τοῦ *καταπεσόντος* ἀντιπάλου, διὰ νὰ μὴ ἀνεγερθῇ.

Ἐπικίνδυνά τινα παλαίσματα, ὡς π.χ. περιπλοκή τις τῶν χειρῶν περὶ τὸν λαιμὸν τοῦ ἀντιπάλου κινδυνεύουσα νὰ ἀποπνίξῃ αὐτόν, διαστροφὴ τῶν χειρῶν του ἢ ἄλλη τις παρεκτροπὴ παρὰ τὰς ἀγωνιστικὰς συνηθείας (*παρὰ τὸν νόμον τὸν ἐναγώνιον*), ἀπηγορεύετο· ὅπως δὲ εἰς τὴν παλαίστραν οἱ παιδοτρίβαι, οἱ γυμνασταὶ καὶ ὁ γυμνασίαρχος, οὕτω καὶ κατὰ τοὺς δημοσίους ἀγῶνας οἱ ἀλύται ἢ οἱ μαστιγοφόροι ἦσαν πάντοτε ἕτοιμοι νὰ παρέμβωσιν διὰ τῆς ῥάβδου καὶ σωφρονίσωσι τὸν *κακομαχοῦντα*, ἐφ' ᾧ οἱ Ἑλλανοδίκαι ἐπέβαλλον καὶ πρόστιμα.

Ἀλλὰ καὶ οἱ θεαταὶ παρηκολούθουν ὅλοι ὡς κριταὶ τὴν ἄμιλλαν καὶ ἠρέσκοντο εἰς τὰς ὡραίας στάσεις, τὰς ὁποίας παρουσίαζαν τὰ ῥωμαλέα καὶ εὔτορνα σώματα κατὰ τὴν ὀρθίαν πάλην. Διὰ τὸν παλαιστὴν δὲ αὐτὸν ἡ πάλη ἦτο διαρκὴς καὶ ἄπτωτος προσοχὴ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ νοῦ, χρησιμοποίησις καὶ ἔντασις τῶν δυνάμεων ὅλων τῶν μελῶν τοῦ σώματος, πλασταὶ ἐπιθέσεις, ἀπατηλαὶ κινήσεις ἢ θέσεις, προφύλαξις, ὥστε νὰ μὴ δώσῃ ἐπικίνδυνον λαβὴν εἰς τὸν ἀντίπαλον, καὶ ὀξύτης εἰς τὸ νὰ ὠφεληθῇ ἀπό τινα λαβήν, τὴν ὁποίαν δίδει οὗτος.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπίστευον, ὅτι πρῶτος ὁ Θησεὺς ἔκαμε τὴν πάλην ἀγώνισμα *τεχνικόν*, ἐνῷ πρότερον ἐνίκα πάντοτε ὁ ἰσχυρότερος καὶ μεγαλοσωμότερος. Ὁ Θησεὺς ἦτο Ἀθηναῖος, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐφημίζοντο πάντοτε ὡς καλοὶ «κατασκευασταὶ» (*τέκτονες*) ἀθλητῶν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Θηβαῖοι ἐφημίζοντο ὡς παλαισταὶ καλύτεροι τῶν Σπαρτιατῶν· ἐπιστεύθη μάλιστα, ὅτι διὰ τοῦτο εἶχον νικήσει αὐτοὺς εἰς τὴν παρὰ τὰ Λεῦκτρα μάχην, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχον ἔλθει εἰς χεῖρας. Οἱ Σπαρτιᾶται φαίνεται, ὅτι περιεφρόνουν τὰ

τεχνάσματα εἰς τὴν πάλην καὶ ὑπερηφανεύοντο, ὁσάκις ἐνί-
κων διὰ τῆς δυνάμεως. «Δὲν εἶμαι (λέγει ἐπίγραμμα εἰς
Σπαρτιάτην παλαιστήν), δὲν εἶμαι παλαιστὴς Μεσσήνιος
οὔτε Ἀργεῖος· ἡ Σπάρτη εἶνε πατρίς μου, ἡ Σπάρτη ἡ περί-
φημος διὰ τοὺς ἄνδρας της. Ἐκεῖνοι μεταχειρίζονται τε-
χνάσματα, ἀλλ' ἐγώ, καθὼς πρέπει εἰς τοὺς παῖδας τῶν
Λακεδαιμονίων, νικῶ διὰ μόνης τῆς δυνάμεως».

Περίφημοι παλαισταὶ ἦσαν ὁ ἐκ Πατρῶν Χείλων, ὁ ἐκ
Τενέδου Δημοκράτης, ὁ Λάκων Ἱπποσθένης, καὶ ὁ ἐξ Ἀλε-
ξανδρείας Στράτων, ὁ ὁποῖος πάσχων τὸν σπλῆνα, ἐπεδόθη
εἰς τὴν γυμναστικὴν κατὰ διαταγὴν τῶν ἰατρῶν, διὰ νὰ θε-
ραπευθῇ μόνον, ἀλλ' ἔπειτα ἔγεινεν ἐπιφανέστατος ἀγωνι-
στής. Διασημότατος ὅμως πάντων ἦτο ὁ μαθητὴς τοῦ φιλο-
σόφου Πυθαγόρου Μίλων ὁ Κροτωνιάτης· οὗτος ἦτο τόσον
ρωμαλέος, ὥστε ἔκλειεν ἐντὸς τῆς παλάμης του καρπὸν
ροιᾶς, τὸν ὁποῖον οὔτε αὐτὸς ἔθλαπτε διὰ τῆς πιέσεως, οὔτε
ἄλλος τις ἠδύνατο νὰ ἀφαιρέσῃ. Διηγοῦνται δὲ καὶ ἄλλα
θαυμάσια περὶ αὐτοῦ· π. χ. ὅτι οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ τὸν μετα-
κινήσῃ ἱστάμενον ἐπὶ δίσκου, τὸν ὁποῖον εἶχον ἀλείψει
δι' ἐλαίου· ὅτι περιέδενε τὸ μέτωπόν του διὰ χορδῆς, τὴν
ὁποίαν ἔπειτα διερρήγνυε κρατῶν τὴν ἀναπνοήν του καὶ
οὕτω γεμίζων δι' αἵματος τὰς φλέβας τοῦ μετώπου· ὅτι προ-
σεκόλλα εἰς τὰ πλευρὰ τὸν βραχιόνα του μέχρι τοῦ ἀγκῶνος,
ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς τὰ ἔμπρός, ἤπλωνε τὸν ἀντίχειρα πρὸς
τὰ ἄνω, τοὺς δὲ λοιποὺς δακτύλους ἔκλειε καὶ ἐκάλει οἱον-
δήποτε ἄνδρα νὰ μετακινήσῃ, ἂν δύναται, τὸν μικρόν του
δάκτυλον. Ὅταν δ' ἐπολέμει ἡ πατρίς του κατὰ τῆς πόλεως
Συβάρεως, αὐτὸς φορῶν λεοντῆν καὶ ῥόπαλον, ὡς ὁ Ἡρα-
κλῆς, ἐξεστράτευσεν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν συμπολιτῶν του καὶ
ἔτρεψε τοὺς ἐχθροὺς εἰς φυγήν.

Μόνον ὁ ἐξ Αἰτωλίας βουκόλος Τίτορμος ἦτο ἐκ τῶν συγ-
χρόνων ἀνώτερος τοῦ Μίλωνος κατὰ τὴν ῥώμην. Οὗτος ἐκί-

νει εὐχερῶς καὶ ὕψωνε καὶ μετέφερεν ἐπὶ τῶν ὤμων λίθον
μέ· ιστον, τὸν ὁποῖον ὁ Μίλων δυσκόλως ἐκίνει. Εἰς δέ τινα
ἀγέλην τῶν βοῶν ὁ Τίτορμος συνέλαβεν ἀπὸ τοῦ ποδὸς μέ-
γιστον ἄγριον ταῦρον, καί, ἐνῷ τὸν ἐκράτει οὕτω βιαίως, συ-
νέλαβεν ὁμοίως καὶ ἄλλον διερχόμενον· ὁ δὲ Μίλων, ἰδὼν
τοῦτο, ἔτεινε πρὸς τὸν οὐρανὸν τὰς χεῖρας καὶ ἀνέκραξεν·
«Ὦ Ζεῦ, μήπως ἐγέννησας τοῦτον ἄλλον Ἡρακλέα;»

Ὁ Μίλων ἀπέθανεν οἰκτρὸν θάνατον· διότι ἠθέλησε διὰ
τῶν χειρῶν νὰ σχίσῃ εἰς τὸ δάσος κορμὸν δρυός, εἰς τὸν
ὁποῖον εἶχον ἐμπήξει ἤδη σφῆνας. Ἀλλ' ἀφοῦ διὰ τῶν χει-
ρῶν καὶ τῶν ποδῶν του διήνοιξεν ὀλίγον τὴν σχισμὴν καὶ
ἐξέπεσαν οἱ σφῆνες, ἠλαττώθη δὲ ἡ δύναμίς του, συνεκλεί-
σθη βιαίως ὁ κορμός, κρατήσας ἐντὸς καὶ τὰς χεῖρας τοῦ
Μίλωνος, ὁ ὁποῖος μὴ δυνάμενος πλέον νὰ ἀπαλλαγῇ, ἔγ.νε
βορὰ τῶν λύκων.

6) *Πένταθλον*.

Τὸ *πένταθλον* ἦτο σύνθετον ἀγώνισμα καὶ εἰσήχθη εἰς τὰ
Ὀλύμπια συγχρόνως μὲ τὴν πάλην ἦτοι τῷ 708 π. Χ., ἂν
καὶ οἱ Ἕλληνες ἐπίστευον, ὅτι οἱ Ἀργοναῦται, τελέσαντες
ἀγῶνας εἰς τὴν νῆσον Λῆμνον, εἶχον ἀγωνισθῇ καὶ εἰς τὸ
πένταθλον. Ἀπετελεῖτο δὲ τοῦτο ἐκ *πέντε* ἀγώνων: (ἁπλοῦ)
δρόμου, ἀκοντίου, ἅλματος, δίσκου, πάλης. Εἰς τούτους τοὺς
πέντε ἀγῶνας εἰς ἀνεκηρύσσετο ὁριστικὸς νικητής, ὀνομαζό-
μενος *πένταθλος*, καὶ οὗτος ἐλάμβανε τὸ ἓν καὶ μόνον διδόμε-
νον βραβεῖον. Τὸ πένταθλον, καθὼς καὶ ἄλλα ἀγωνίσματα
συνωδεύετο ἀπὸ μουσικὴν αὐλῶν, οἱ ὁποῖοι ἠδύνουν τὸ λε-
γόμενον *πυθικὸν αὔλημα*.

Εἰς τὸ πένταθλον δὲν μετεῖχον οἱ ἄριστοι δρομεῖς οὔτε οἱ
πρῶτοι παλαισταί, διότι τότε οἱ μὲν δρομεῖς, ὡς ἐλαφροί,
θὰ ἦσαν ἀκατάλληλοι παλαισταί, καθὼς πάλιν οἱ βαρεῖς πα-
λαισταὶ θὰ ἦσαν ἀκατάλληλοι δρομεῖς. Διὰ τοῦτο πᾶς πέν-

ταθλος, ἐπειδὴ δὲν ἐνίκα τοὺς *ἄκρους*, ἤτοι τοὺς πρώτους εἰς ἕκαστον ἀγώνισμα, ἐλέγετο πένταθλος *ὕπακρος*.

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οἱ ἀγωνιζόμενοι εἰς τὸ πένταθλον ἔπρεπε νὰ ἐπιδείξουν ὡρισμένον τινὰ βαθμὸν προόδου εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν τεσσάρων πρώτων ἀθλημάτων. Ὅσοι δὲ πράγματι κατώρθωναν τοῦτο, προέβαιναν εἰς τὸ τελευταῖον ἀγώνισμα, τὴν πάλην.

Τὸ πένταθλον ἦτο τὸ ἄθροισμα τῶν ἀρίστων γυμνασμάτων, τὰ ὁποῖα ἀσκοῦσι πάντα τὰ μέλη τοῦ σώματος ἁρμονικῶς. Διὰ τοῦτο οἱ νικηταὶ τοῦ πεντάθλου ἐτιμῶντο μεγάλως, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης εἶπεν, ὅτι «κάλλιστοι εἶνε οἱ πένταθλοι, διότι εἶνε καὶ ἰσχυροὶ καὶ ταχεῖς»· διὰ τοῦτο καὶ ἡ Σπάρτη ἤτις ἤθελε νὰ ἔχῃ σώματα ἁρμονικὰ καὶ συμμέτρως ἠσκημένα καὶ ἀνεπτυγμένα, ἔπεμπεν εἰς τοὺς Πανελληνίους ἀγῶνας τοὺς ἀρίστους πεντάθλους, ἐνῷ δὲν παρῆγε διόλου πυγμάχους. Ἀρκετὰ ὅμως ἐφημίζοντο καὶ οἱ Ἠλεῖοι καὶ οἱ Αἰγινῆται πένταθλοι.

Εἰς τὰ Ὀλύμπια ἠγωνίσθησαν καὶ *παῖδες* πένταθλον, ἀλλ' ἅπαξ μόνον (628 π. Χ.), διότι ὁ ἆθλος οὗτος ἀπαιτεῖ ἀντοχὴν μεγαλυτέραν, ἀπὸ ὅσην ἔχει ἡ τρυφερὰ παιδικὴ ἡλικία.

Πῶς ἐκρίνετο ὁ νικητὴς τοῦ πεντάθλου, δὲν γνωρίζομεν ἀσφαλῶς. Βεβαίως δὲν ἀπῃτεῖτο νὰ νικήσῃ εἰς πάντα τὰ (πέντε) ἀγωνίσματα· ἀναφέρουσι δὲ οἱ παλαιοί, ὅτι ἤρκει νὰ νικήσῃ τις εἰς τρία.

Ταῦτα ἦσαν τὰ κυριώτερα ἀγωνίσματα τῶν Πανελληνίων ἀγώνων, μετὰ τῆς *πυγμῆς*, τοῦ *παγκρατίου* καὶ τῶν *ἱπποδρομιῶν*.

---

76. Ἡ θυσία τῆς Μακαρίας.

Ὁ Εὐρυσθεὺς βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν θέλων νὰ ὑποτάξῃ ὑπ' αὐτὸν τοὺς παῖδας τοῦ Ἡρακλέους ἀποθανόντος κατεδίωκεν αὐτούς. Οὗτοι φεύγοντες τὴν ὀργὴν αὐτοῦ ἔρχονται εἰς Ἀθήνας πρὸς τὸν βασιλέα Δημοφῶντα ζητοῦντες βοήθειαν καὶ ἄσυλον. Ὁ Δημοφῶν ὑπισχνεῖται βοήθειαν. Μετ' ὀλίγον ἔρχεται στρατὸς τῶν Ἀργείων, κατὰ τοῦ ὁποίου οἱ Ἀθηναῖοι εἶνε ἕτοιμοι νὰ πολεμήσωσιν. Ἀλλὰ ἐδόθη μάντευμα εἰς τὸν Δημοφῶντα, ὅτι ἂν θέλῃ νὰ νικήσῃ, πρέπει νὰ θυσιάσῃ νέαν τινὰ εὐγενῆ εἰς τὴν κόρην τῆς Δήμητρος.

Ὁ Δημοφῶν μαθὼν τὸ μάντευμα ἐλυπήθη, διότι οὔτε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἤθελε νὰ θυσιάσῃ, οὔτε πολίτην τινὰ νὰ ἐξαναγκάσῃ εἰς τοῦτο.

Ὁ Ἰόλαος, ὁ ἀδελφιδοῦς τοῦ Ἡρακλέους, ὁ συνοδεύων τοὺς παῖδας αὐτοῦ ἀποφασίζει νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν Εὐρυσθέα χάριν τῆς σωτηρίας αὐτῶν.

Ὁ Δημοφῶν ὅμως ἀποκρούει τὴν εὐγενῆ ταύτην προσφορὰν λέγων· «*Ὁ Εὐρυσθεὺς δὲν θέλει νὰ φονεύσῃ σὲ γέροντα ὄντα, ἀλλὰ τοὺς παῖδας τοῦ Ἡρακλέους, φοβούμενος, μήπως οὗτοι αὐξηθέντες καὶ ἐνθυμούμενοι τὴν ἀρετὴν τοῦ πατρὸς φονεύσωσιν αὐτόν.*»

Τότε ἡ Μακαρία, ἡ εὐγενὴς τοῦ Ἡρακλέους θυγάτηρ, μαθοῦσα τὸ μάντευμα προσφέρει ἑαυτὴν προθύμως εἰς θυσίαν χάριν τῶν ἀδελφῶν καὶ λέγει τὰ ἑξῆς:

«*Μὴ φοβεῖσθε τὸν στρατὸν τῶν Ἀργείων· ἐγὼ εἶμαι ἑτοίμη νὰ ἀποθάνω ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν. Τί θὰ εἴπωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἂν ἡμεῖς ἀξιοῦμεν ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν νὰ ἀναλάβῃ ὑπὲρ ἡμῶν τοσοῦτον κίνδυνον, ἡμεῖς δὲ αὐτοὶ ἀποφεύγομεν τὸν θάνατον, εἰς ἄλλους προστιθέντες πόνους; Ὄχι, τοῦτο δὲν εἶνε δίκαιον· εἶνε ἄξιον γέλωτος νὰ*

καθήμεθα μὲν ἱκέται καὶ νὰ στενάζωμεν, νὰ θέλωμεν δὲ νὰ φανῶμεν ἀγενεῖς, ἂν καὶ καταγόμεθα ἐκ πατρὸς εὐγενοῦς. Τοῦτο δὲν ἁρμόζει εἰς χρηστοὺς ἀνθρώπους. Καλύτερον εἶνε νὰ ἀποθάνω καταγομένη ἐξ εὐγενοῦς πατρὸς ἢ νὰ ἐμπέσω εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, ἀφοῦ κυριευθῇ ἡ πόλις αὕτη. Ἂν ἀνοχωρήσω ἐκ ταύτης τῆς πόλεως καὶ περιπλανηθῶ εἰς ἄλλας πόλεις, δὲν εἶνε αἰσχρὸν νὰ ἀκούσω τινὰ νὰ λέγῃ: «Τί ἔρχεσαι εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν μετὰ ἱκετευτικῶν κλάδων σύ ἡ ὁποία εἶσαι τόσον φιλόψυχος;» Ἐξελθὲ ἐκ τῆς χώρας ἡμῶν, ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ ὠφελήσωμεν ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἀπεδείχθησαν κακοί.» Ἀλλ' ἂν οἱ ἀδελφοί μου ἀποθάνωσιν, ἐγὼ δὲ σωθῶ, οὐδεμίαν ἐλπίδα ἔχω, ὅτι θὰ εὐτυχήσω. Διότι τίς ἔρημον κόρην θὰ θελήσῃ νὰ λάβῃ σύζυγον; Δὲν εἶνε καλύτερον νὰ ἀποθάνω ἢ νὰ φανῶ ἀναξία τῆς καταγωγῆς μου; Εἰς ἄλλην ἁρμόζει τοιαύτη διαγωγή, οὐχὶ δὲ εἰς ἐμέ. Ὁδηγήσατέ με λοιπόν, ποῦ πρέπει νὰ ἀποθάνω, καὶ ὑπὲρ ἐμαυτῆς καὶ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν. Καλύτερον νὰ ἐγκαταλίπω τὸν βίον εὐκλεῶς ἢ νὰ φιλοψυχήσω.»

Δικαίως πάντες ἐθαύμασαν τὴν θυσίαν ταύτην τῆς Μακαρίας καὶ ἀνέκραξαν.

«Τί νὰ εἴπωμεν ἀκούοντες τοὺς μεγάλους λόγους τῆς παρθένου; Τίς δύναται νὰ εἴπῃ γενναιοτέρους λόγους ἢ τίς θαυμαστότερον ἔργον νὰ πράξῃ;» Ὁ Ἰόλαος ἐπαινῶν τὴν εὐγενῆ αὐτῆς προθυμίαν προτείνει εἰς πάσας τὰς ἀδελφὰς νὰ προσκαλέσωσι καὶ νὰ ὁρίσωσι διὰ κλήρου ἐκείνην, ἡ ὁποία ἔμελλε νὰ θυσιασθῇ. Ἀλλ' ἡ μεγαλόφρων Μακαρία λέγει: «Ἂν ἀποθάνω διὰ κλήρου, οὐδεμία χάρις θὰ ὀφείληται εἰς ἐμέ. Μὴ λέγε λοιπόν, ὦ Ἰόλαε, τοῦτο. Ἐγὼ παρέχω τὴν ψυχὴν ἑκοῦσα καὶ ὄχι ἀναγκαζομένη».

Βαδίζουσα δὲ πρὸς τὸν θάνατον ἀποχαιρετίζει τοὺς ἀδελφοὺς καὶ εὔχεται πρὸς αὐτοὺς εὐδαιμονίαν, συμβουλεύει δὲ

αὐτοὺς νὰ τιμῶσι τὸν Ἰόλαον καὶ τὴν μητέρα Ἀλκμήνην καὶ νὰ θάψωσιν αὐτὴν ὡς ἐμπρέπει, ἂν ποτὲ ἀπαλλαγῶσι τῶν δεινῶν καὶ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα.

---

77. Ἡ ὑπακοὴ εἰς τοὺς νόμους τῆς Πατρίδος.

Ὡς ἦτο ἐπόμενον, ὁ μέγας Ἀθηναῖος φιλόσοφος, ὁ Σωκράτης, διὰ τῆς ἐξόχου αὐτοῦ σοφίας καὶ τῆς ἐγνωσμένης ἀρετῆς διήγειρε τὸν φθόνον καὶ τὸ μῖσος πολλῶν διεφθαρμένων συμπολιτῶν του, τῶν ὁποίων τὴν ἀνηθικότητα πανταχοῦ διὰ τοῦ λόγου ἐκαυτηρίαζεν. Οὗτοι λοιπὸν ἐσυκοφάντησαν καὶ δημοσίᾳ κατηγόρησαν αὐτόν, ὅτι δὲν πιστεύει εἰς τοὺς θεοὺς τῆς πόλεως καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας του διαφθείρει τοὺς νέους· διὰ τῆς κατηγορίας δὲ ταύτης ἐπέτυχον νὰ καταδικασθῇ ὁ Σωκράτης κατὰ τὸ ἔτος 399 π. Χ. Καὶ τὴν καταδίκην του ταύτην ὁ Σωκράτης ἤκουσε μὲ ἠρεμίαν καὶ χωρὶς νὰ ἐκφράσῃ κανὲν παράπονον διὰ τὴν ἀδικίαν, ἥτις εἰς αὐτὸν ἐγένετο, ἀτάραχος δὲ περιέμενεν ἐν τῇ φυλακῇ τὸν θάνατον, συνδιαλεγόμενος μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς μετὰ τῶν μαθητῶν του περὶ ὑψηλῶν ζητημάτων καὶ ἰδίως περὶ τῶν καθηκόντων, ἅτινα ἔχει ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὴν πατρίδα του, καὶ ὅταν ἀκόμη ἤθελεν ἴσως ἀδικηθῇ ὑπ' αὐτῆς.

Οἱ μαθηταὶ τοῦ Σωκράτους ἠγανάκτησαν διὰ τὴν ἄδικον καταδίκην τοῦ διδασκάλου των. Ἰδιαιτέρως δὲ ἐλυπήθη δι' αὐτὸν ὁ ἀγαθὸς Κρίτων, ὁ πιστὸς τοῦ Σωκράτους μαθητής, ὅστις διὰ παντὸς τρόπου ἐπροσπάθησε νὰ σώσῃ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ θανάτου, μὴ δυνάμενος δὲ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο κατ' ἄλλον τρόπον, ἐσκέφθη νὰ διευκολύνῃ αὐτὸν νὰ δραπετεύσῃ ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου. Ἀφοῦ δὲ παρεσκεύασε τὰ πάντα καταλλήλως, ἦλθεν εἰς τὸ δεσμωτήριον τὴν προηγουμένην τῆς

ἐκτελέσεως τῆς θανατικῆς ποινῆς, λίαν πρωί, καὶ παρεκίνει τὸν Σωκράτην νὰ δραπετεύσῃ. Ἀλλ' ὁ χρηστὸς ἀνὴρ ἀπέρριψε τὴν πρότασιν ταύτην διὰ τῶν ἑξῆς ὡραίων λόγων:

— «Ἀδύνατον, ἀγαπητὲ Κρίτων, ἀδύνατον νὰ ἀκολουθήσω τὴν συμβουλήν σου καὶ νὰ παραβῶ τοὺς νόμους τῆς πατρίδος. Ἐὰν ἔκαμνον τοῦτο, ἡ πατρὶς θὰ εἶχε δίκαια παράπονα ἐναντίον μου καὶ θὰ μοὶ ἔλεγε· «ποῦ εἶνε λοιπὸν ἡ ἠθική σου, ὦ Σώκρατες, τὴν ὁποίαν καθ' ὅλον σου τὸν βίον ἐδίδασκες; Νομίζεις, ὅτι ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ἠθικὸν ἄνθρωπον νὰ παραβαίνῃ χάριν τοῦ συμφέροντός του τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του, ἢ ὅτι εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ πατρὶς καὶ νὰ εὐδαιμονῇ, ἂν ἕκαστος πολίτης ἀθετῇ τοὺς νόμους αὐτῆς; Καὶ ἂν θεωρῇς ἄδικον τὴν θανατικὴν ποινήν, ἤτις εἰς σὲ ἐπεβλήθη, πάλιν δὲν εἶχες δικαίωμα νὰ ζητήσῃς νὰ ἀποφύγῃς αὐτήν, ἀφοῦ ἐδικάσθης κατὰ τοὺς νόμους τῆς πατρίδος σου. Μήπως, ἐὰν εἶχες κανὲν παράπονον κατὰ τῶν γονέων σου, ἤθελες ἀποφασίσει ποτὲ νὰ ὑβρίσῃς αὐτοὺς καὶ νὰ δειχθῇς ἀγνώμων; Μήπως εἰς τὴν πατρίδα σου δὲν ὀφείλεις περισσότερα ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ὀφείλεις εἰς τοὺς γονεῖς σου; Μήπως τέλος εἶσαι τόσον ἀνόητος, ὥστε νὰ ἀγνοῇς, ὅτι διὰ τοὺς φρονίμους τοὐλάχιστον ἀνθρώπους καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ ἀπὸ τὴν μητέρα καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς προγόνους ἡ πατρὶς εἶνε ἀνωτέρα καὶ σεβαστοτέρα καὶ ἁγιωτέρα;» Τί θὰ ἠδυνάμην νὰ ἀπαντήσω, ἀγαπητέ μοι Κρίτων, εἰς τὰ παράπονα ταῦτα τῆς πατρίδος μου καὶ πῶς εἶνε δυνατὸν ἑπομένως, παραβαίνων τοὺς νόμους αὐτῆς, νὰ ἀκολουθήσω τὴν συμβουλήν σου καὶ νὰ φύγω ἀπὸ τὴν φυλακήν;».

Ὁ Κρίτων δὲν εὗρέ τι ν' ἀπαντήσῃ, διότι ἦτο μαθητὴς γνήσιος τοιούτου διδασκάλου· ἐλυπήθη μὲν πολύ, διότι ἀπώλεσε τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἤθελε σώσει τὸν διδάσκαλόν του, ἀλλὰ τὴν ἀπόφασιν ἐκείνην τὴν παρεδέχθη ὡς ὀρθὴν καὶ οὐδὲ

λέξιν πλέον εἶπεν εἰς τὸν Σωκράτην, ὅπως τὸν παρακινήσῃ νὰ φύγῃ.

Ἦλθεν ἐπὶ τέλους ἡ ἡμέρα τῆς θανατικῆς ἐκτελέσεως· ἀπὸ πρωΐας συνέρρευσαν εἰς τὸ δεσμωτήριον περίλυποι οἱ μαθηταί του, ἵνα ἀποχαιρετήσωσι τὸν ἀγαθὸν διδάσκαλον· ὁ Σωκράτης ἐν τῇ συναισθήσει τῆς ἀθρότητός του διετήρησε τὴν ψυχικὴν γαλήνην μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς καὶ μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τοῦ βίου του ἐξηκολούθησε νὰ διδάσκῃ τοὺς μαθητάς του καὶ νὰ παραγγέλλῃ εἰς αὐτοὺς νὰ ζήσωσιν ἐναρέτως, διότι ἡ ἀρετὴ μόνη δύναται νὰ κατασταθῇ τὸν ἄνθρωπον εὐτυχῆ. Ὅτε δὲ προσεφέρθη πρὸς αὐτὸν τὸ κώνειον, ἔλαβε τὸ ποτήριον καὶ ἀτάραχος ἔπιε τὸ τρομερὸν δηλητήριον, δώσας οὕτως εἰς τοὺς συγχρόνους καὶ τοὺς μεταγενεστέρους λαμπρὸν παράδειγμα θερμῆς φιλοπατρίας καὶ ὑπακοῆς εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος.

---

78. Ὁ μικρὸς βοσκός.

Μικρὸς βοσκὸς ἐζήτει μίαν ἀμνάδα, ἡ ὁποία εἶχεν ἀποπλανηθῇ εἴς τι δάσος.

Πλησίον θάμνου τινὸς συντήντησεν ἄνθρωπον μόλις ἀναπνέοντα καὶ κατάκοπον, ὅστις εἶπε πρὸς αὐτόν:

«Ἀποθνήσκω τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης. Κυνηγῶν περιεπλανήθην εἰς τὸ δάσος τοῦτο καὶ διῆλθον ἐδῶ τὴν νύκτα».

Ὁ βοσκὸς ἔδωκεν εἰς τὸν κυνηγὸν τὸν ὀλίγον ἄρτον καὶ τὸ τυρίον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐντὸς τοῦ σάκκου του, καὶ ὡδήγησε τὸν κυνηγόν, πλησίον πηγῆς, τὴν ὁποίαν ἐγνώριζεν.

Ὁ κυνηγὸς ἔφαγε καὶ ἔπιεν, ἔπειτα δὲ ἠκολούθησε τὸν βοσκόν, ὅστις τὸν ὡδήγησεν ἔξω τοῦ δάσους.

Τότε εἶπε πρὸς τὸν βοσκόν: «Ἀγαπητόν μου παιδίον. Ἔσωσας τὴν ζωήν μου· ὀλίγον ἀκόμη ἂν ἔμενον ἐντὸς τοῦ δάσους θὰ ἀπέθνῃσκον. Διὰ νὰ σὲ ἀποδείξω τὴν εὐγνωμοσύνην μου, ἀκολούθησόν με εἰς τὴν πόλιν. Εἶμαι πλούσιος καὶ θὰ σὲ μεταχειρισθῶ ὡς υἱόν μου».

Ἀλλὰ τὸ παιδίον ἀπήντησεν· «Δὲν θὰ ἔλθω μετὰ σοῦ εἰς τὴν πόλιν, διότι ἔχω πατέρα καὶ μητέρα πτωχούς, τοὺς ὁποίους ἀγαπῶ. Καὶ βασιλεὺς ἐὰν ἦσο, δὲν θὰ ἄφηνον αὐτοὺς διὰ σέ».

—«Κατοικεῖς ὅμως, προσέθηκεν ὁ κυνηγὸς ἐδῶ ἐντὸς ἐλεεινῆς καλύβης ἀχυρίνης· ἐγὼ μένω ἐντὸς ἀνακτόρου μαρμαρίνου, τὸ ὁποῖον περιβάλλουσιν ὑψηλοὶ στύλοι· θὰ πίνῃς ἐντὸς κρυσταλλίνων ποτηρίων καὶ θὰ τρώγῃς πολυτελῆ φαγητὰ ἐντὸς ἀργυρῶν πινακίων».

Τὸ παιδίον ἀπήντησεν :

«Ἡ μικρὰ ἡμῶν κατοικία δὲν εἶνε τόσον ἀθλία, ὅσον νομίζεις· περιβάλλουσιν αὐτὴν ἀντὶ στύλων ἀναδενδράδες καὶ κάρπιμα δένδρα. Πίνομεν διαυγέστατον ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ἀντλοῦμεν ἐκ πηγῆς πλησίον κειμένης· ἐκ τῆς ἐργασίας ἡμῶν κερδίζομεν ἁπλῆν, ἀρκοῦσαν τροφήν. Εἰς τὴν οἰκίαν ἡμῶν οὔτε ἄργυρος, βέβαια, οὔτε κρύσταλλος, οὔτε μάρμαρον ὑπάρχει· ἀλλ' ὅμως ἔχομεν ἄφθονα ἄνθη».

Ὁ κυνηγὸς προσέθηκεν :

«Ἔλα, παιδίον μου, μετ' ἐμοῦ. Καὶ εἰς τὴν πόλιν ἔχομεν ἄνθη καὶ δένδρα. Εἰς ἔξοχον κῆπον, τὸν ὁποῖον ἔχω, θὰ εὕρῃς δενδροστοιχίας πυκνὰς καὶ εὐθείας, ἀνθῶνα μετὰ τῶν πολυτιμοτέρων φυτῶν· ἐν μέσῳ τοῦ κήπου ὑπάρχει πίδαξ μεγαλοπρεπής, ὅμοιον τοῦ ὁποίου δὲν εἶδες ποτέ. Ἀνατινάσσεται κατὰ δεσμίδας τὸ ὕδωρ καὶ καταπίπτει ἀφρῶδες ἐντὸς λεκάνης ἐκ λευκοῦ μαρμάρου».

—«Ζῶμεν εὐτυχεῖς εἰς τὰ δάση ἡμῶν», εἶπε τὸ παιδίον· ἡ σκιὰ τῶν δασῶν εἶνε τερπνὴ καὶ δὲν εἶνε κατωτέρα τῆς

σκιᾶς τῶν ἐξόχων δενδροστοιχιῶν σου. Οἱ πράσινοι ἡμῶν λειμῶνες εἶνε κατάστικτοι ἐκ μυριάδων ἀνθέων. Περὶ ὡσαύτως τῆς μικρᾶς ἡμῶν κατοικίας ὑπάρχουσιν ἄνθη, βάτα, ἴα καὶ κρίνα· ἢ νομίζεις, ὅτι τοῦ κήπου οἱ πίδακες εἶνε τόσον τερπνοί, ὅσον τῶν δασῶν αἱ πηγαί; Δὲν εἶνε εὔμορφοι, ὅταν ἀναπηδῶσιν ἐκ τῶν κοιλωμάτων τῶν βράχων, ἢ ὅταν καταπίπτωσιν ἐκ τῆς κορυφῆς τῶν λόφων καὶ ὡς νήματα σύρωνται ἐπὶ τῶν ἠθισμένων κοιλάδων;».

—«Ἀγνοεῖς, παιδίον μου, τί ἀρνεῖσαι», εἶπεν ὁ κυνηγός. «Εἰς τὴν πόλιν ὑπάρχουσι σχολεῖα περίφημα, ὅπου θὰ μάθῃς παντὸς εἴδους ἐπιστήμας. Ὑπάρχουσι θέατρα, ὅπου ὡραῖα μουσικὰ τεμάχια θὰ μαγεύωσι τὰ ὦτά σου. Ὑπάρχουσιν αἴθουσαι πλούσιαι, ὅπου θὰ συχνάζῃς εἰς λαμπρὰς ἑορτάς».

—«Ὄχι», ἀπεκρίθη τὸ παιδίον, «δὲν θὰ σ' ἀκολουθήσω εἰς τὴν πόλιν. Εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ χωρίου μου μανθάνω πολλὰ καὶ ὡραῖα πράγματα. Δὲν θέλω νὰ μάθω ἄλλα.

»Ψάλλουσιν οἱ μουσικοί σας γλυκύτερον τῆς ἀηδόνος καὶ τοῦ κορυδαλοῦ;

»Ἀλλ' ἔχομεν καὶ ἡμεῖς ἑορτάς. Ἑκάστην Κυριακὴν μεταβαίνομεν εὐτυχεῖς ἐν οἰκογενείᾳ καὶ καθήμεθα ὑπὸ τὴν σκιὰν δένδρου παρὰ τὴν ὄχθην κελαρύζοντος ὕδατος.

»Ἡ ἀδελφή μου τότε ψάλλει καὶ ἐγὼ διὰ τοῦ αὐλοῦ μου συνοδεύω τὸ ᾆσμα αὐτῆς. Τὰ ᾄσματα ἡμῶν ἀντηχοῦσι μακρὰν καὶ ἐπαναλαμβάνει αὐτὰ ἡ ἠχώ.

»Ὄχι! Δὲν θὰ ἔλθω μετὰ σοῦ εἰς τὴν πόλιν!».

Ὁ κυνηγὸς παρήτησε πλέον τὴν σκέψιν νὰ ὁδηγήσῃ τὸ παιδίον εἰς τὴν πόλιν.

«Τί θὰ σοὶ δώσω λοιπόν,» εἶπεν «ἵνα σοὶ δείξω τὴν εὐγνωμοσύνην μου; Λάβε τὸ βαλλάντιον τοῦτο· εἶνε πλῆρες χρυσίου».

—«Δὲν πρέπει νὰ λάβω τὸ βαλλάντιόν σου· εἴμεθα πτωχοί, ἀλλ' οὐδενὸς στερούμεθα.

»Ἐὰν δεχθῶ τὰ χρήματα ταῦτα, θὰ πωλήσω τὴν μικρὰν εὐκολίαν, τὴν ὁποίαν ἠδυνήθην νὰ σοὶ προσφέρω.

»Ἀλλ' αὐτὸ εἶνε κακόν· ἡ μήτηρ μου θὰ μὲ ἐπιπλήξῃ, ἐὰν τὸ κάμω· μ' ἔχει διδάξει νὰ εἶμαι φιλόφρων πρὸς πάντας, ὅσοι εὑρίσκονται εἰς δύσκολον θέσιν, καὶ νὰ εἶμαι τοιοῦτος ἄνευ συμφέροντος».

— «Ἀφοῦ δὲν ἐννοεῖς νὰ ἐγκαταλείπῃς τὴν πατρίδα σου, τί νὰ σοὶ δώσω λοιπὸν ἀπὸ εὐγνωμοσύνην πρὸς σέ;

— «Δός μοι τὸ μικρὸν ἐκεῖνο δοχεῖον, τὸ ὁποῖον ἔχεις εἰς τὴν ὀσφύν. Εἶναι πολὺ κομψὸν καὶ ἔχει ὡραίας ἐπ' αὐτοῦ εἰκόνας».

Ἔδωκε τότε ὁ κυνηγὸς τὸ δοχεῖον καὶ ὁ νεαρὸς βοσκὸς ἀπῆλθε πηδῶν ἐκ χαρᾶς.

---

79. Ὁ στρατός.

Οἱ ἀδελφοὶ ἢ οἱ ἐξάδελφοι ἢ οἱ θεῖοι ἢ ἄλλοι συγγενεῖς πολλῶν ἐξ ἡμῶν εἶνε στρατιῶται.

Οἱ στρατιῶται παραμένουσιν εἰς τὸν στρατὸν ἓν ἢ δύο ἔτη καὶ ἔπειτα ἐπανέρχονται εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν καὶ ἀναλαμβάνουσι τὰς ἐργασίας.

Πολλοὶ κατατασσόμενοι εἰς τὸν στρατὸν γίνονται ἐξ ἐπαγγέλματος στρατιῶται. Εἰς ἄλλους χρόνους δὲν ἦσαν τακτικοὶ καὶ μόνιμοι στρατιῶται, δὲν ἦτο ἀκριβῶς ὡρισμένον τίνος ἡλικίας νέοι καὶ πόσον χρόνον ἔπρεπε νὰ ὑπηρετήσωσιν εἰς τὸν στρατόν, ἀλλ' ὁσάκις εἰσέβαλλον ἐχθροὶ εἰς τὴν χώραν, ὅσοι ἠδύναντο νὰ πολεμῶσιν, ἐλάμβανον τὰ ὅπλα καὶ ἔτρεχον εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἦσαν οἱ ἐχθροί. Ἂν κατώρθουν νὰ ἀποκρούσωσιν αὐτούς, διελύετο τὸ στράτευμα καὶ ἐπανήρχετο ἕκαστος εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ.

Σήμερον ἕκαστον κράτος ἔχει ἴδιον στρατόν. Ἕκαστος πολίτης, ἂν εἶνε ἀρτιμελὴς καὶ ὑγιής, ὅταν φθάσῃ εἰς τὴν ὡρισμένην ὑπὸ τοῦ νόμου ἡλικίαν, ἀφήνει τὸ ἔργον. τὴν οἰκίαν, τοὺς ἀδελφούς, τὸ χωρίον, ἐνδύεται ἰδιαιτέραν στολήν, κρεμᾷ ἐπὶ τῆς ὀσφύος λόγχην καὶ ξίφος, καλύπτει τὴν κεφαλὴν διὰ καλύμματος φέροντος τὸ σῆμα, γυμνάζεται εἰς τὰ ὅπλα, ζῇ μετὰ τῶν ἄλλων συστρατιωτῶν ἐντὸς τοῦ στρατῶνος καὶ ὁρκίζεται ὑπακοὴν εἰς τὸν Ἄνακτα καὶ τοὺς νόμους. Δὲν εἶνε πλέον υἱὸς τῶν γονέων αὐτοῦ, ἀλλὰ τῆς πατρίδος.

Ἡ πατρὶς δίδει εἰς αὐτὸν τοῦ λοιποῦ τροφήν, κατοικίαν, ἐνδύματα καὶ τιμάς.

Αὐτὴ θὰ φροντίζῃ καὶ περὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, ἂν ἀσθενήσῃ. Αὐτὴ περὶ τῆς οἰκογενείας, ἂν τραυματισθῇ κατὰ τὸν πόλεμον ἢ φονευθῇ.

Πόσον τιμητικὸν εἶνε νὰ τραυματισθῇ τις εἰς τὴν μάχην ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς πατρίδος!

Πάντες θὰ δεικνύωσιν αὐτὸν ὕστερον καὶ θὰ λέγωσι· «*Ἰδού, αὐτὸς εἶνε!*»

Πάντες θὰ τιμῶσιν αὐτόν.

Ἀλλὰ καὶ ἂν φονευθῇ εἰς τὴν μάχην, εὐτυχὴς εἶνε διότι δὲν ὑπάρχει ἐνδοξότερος θάνατος. Οὕτως ἢ ἄλλως ὁ ἄνθρωπος θὰ ἀποθάνῃ καὶ δὲν δύναται νὰ ἀποφύγῃ τὸν θάνατον.

Ἀντὶ ν' ἀποθάνῃ ἐπὶ μακρὸν βασανιζόμενος ὑπ' ἀσθενείας, φθίνων ὀσημέραι περισσότερον καὶ μετ' ἀγωνίας ἀναμένων τὸ τέλος, εἶνε προτιμότερον νὰ ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἔχει εὐγενῆ τὴν ψυχήν, ὁ ἀληθὴς ἄνθρωπος χαίρει, ἀγωνίζεται ὑπὲρ ὅλης τῆς πατρίδος καὶ κινδυνεύει αὐτός, ἵνα μὴ σφαγῶσιν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν μικρὰ παιδία, καὶ μὴ ὑβρισθῶσι γέροντες καὶ αἰχμαλωτισθῶσιν ἄνδρες. Δόξα καὶ τιμὴ εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀποθνήσκουσιν ὑπὲρ πατρίδος!

---

80. Ἡ Πατρὶς.

Τί εἶνε ἡ Πατρίς; Τί σημαίνει ἡ λέξις αὕτη, ἡ τόσον γλυκεῖα, ἡ ὁποία ἐγκλείει καὶ τὸν πρὸς τὸν πατέρα σεβασμὸν διὰ τῆς ῥίζης της καὶ τὴν πρὸς τὴν μητέρα τρυφερὰν λατρείαν διὰ τοῦ γένους της;

Τί σημαίνει τὸ ὄνομα τοῦτο τὸ θεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον πᾶσα ἀνθρωπίνη γλῶσσα ἤνωσεν ἀδιασπάστως τὰ ὑψηλότερα καὶ εὐγενέστερα τοῦ ἀνθρώπου αἰσθήματα, τὰ πρὸς τοὺς γονεῖς;

Ποία εἶνε ἡ Πατρὶς αὕτη, τῆς ὁποίας ἡ ἀγάπη ἡ θερμὴ νικᾷ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ αὐτὸ τὸ φυσικώτερον πάντων τῶν ἐμφύτων αἰσθημάτων, τὸ αἴσθημα τῆς αὐτοσυντηρήσεως, τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ζωήν; Ποία εἶνε ἡ Πατρίς, χάριν τῆς ὁποίας καὶ οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας, καὶ οἱ πατέρες μας προσέφερον τὸ αἷμά των θυσίαν ἱερὰν ὑπὲρ τῆς ἀκεραιότητός της, ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου της, ὑπὲρ τῆς δόξης της;

Ποία εἶνε ἡ Πατρὶς αὐτή, διὰ τὴν ἀγάπην τῆς ὁποίας ἐξαλείφεται ὁ ἀνθρώπινος ἐγωισμός, νεκρώνεται τὸ ἀτομικὸν συμφέρον, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν οἱ υἱοί της προσφέρουσι πᾶν ἕ,τι ἀπεταμίευσεν ἐπὶ χρόνους μακροὺς ἡ ἐργασία των καὶ ἡ ἐργασία τῶν πατέρων των, κενώνουσι πρὸ τοῦ βωμοῦ τῆς λατρείας της τὰ βαλλάντιά των, θυσιάζουσι τὰς οἰκογενείας καὶ προσφέρουσι αὐτὰ τὰ τέκνα των εἰς ὑπεράσπισιν τῆς ἀκεραιότητός καὶ τῆς δόξης της;

Ποῖον προσκύνημα, ποίαν ἁγίαν εἰκόνα παριστᾷ τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος, τὸ ὁποῖον δονεῖ τὴν καρδίαν ὁλοκλήρου λαοῦ διὰ τῶν εὐγενεστέρων παλμῶν καὶ ἐμπνέει τὰς ὡραιοτέρας πράξεις ἀφοσιώσεως, αὐταπαρνήσεως καί αὐτοθυσίας;

Ποίαν θείαν ὑπόστασιν ἐκφράζει ἡ λέξις ἡ μαγικὴ Πατρίς, διὰ τὴν δόξαν τῆς ὁποίας καὶ ὁ ἔσχατος πολίτης ὑψώνει ὑπερήφανον καὶ ἀκτινοβόλον τὸ μέτωπον, ἐνῷ πάλιν διὰ τὰς

συμφοράς της ἔχουν κοινὰ τὰ πικρὰ δάκρυα οἱ ὀφθαλμοὶ ὅσων ζῶσι μὲ τὸ ὄνομά της;

Ὦ! Τί εἶνε ἡ Πατρίς, τὸ διδάσκει περισσότερον ἀπὸ πᾶσαν ἀνάπτυξιν διὰ λόγων ἡ καρδία ἑκάστου πολίτου, καὶ περισσότερον ἀπὸ πάντα ἄλλον ἡ καρδία τοῦ Ἕλληνος.

Τί εἶνε Πατρὶς μᾶς τὸ ἐκμηστηρεύεται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἡ γῆ τὴν ὁποίαν πατοῦμεν, τῆς ὁποίας ἑκάστη σπιθαμὴ κλείει καὶ μίαν ἀνάμνησιν δόξης, ἢ μίαν ἀνάμνησιν πόνου καὶ συμφορᾶς. Ἀλλὰ Πατρὶς δὲν εἶνε μόνον ἡ γῆ, τὴν ὁποίαν πατοῦμεν, ἡ φύσις ἡ ἄψυχος, ἡ ὁποία τὴν περιβάλλει· δὲν εἶνε μόνον ὁ καπνὸς τοῦ χωρίου μας, τὸν ὁποῖον μὲ τόσον πόνον ἐπόθει νὰ ἴδῃ ἡ νοσταλγία τοῦ Ὀδυσσέως. Δὲν εἶνε μόνον ἡ οἰκία, εἰς τὴν ὁποίαν εἴδομεν τὸ φῶς, δὲν εἶνε αἱ πεδιάδες μας, τὰ δάση, τὰ ὄρη, τὸ χωρίον μας, ὁ κώδων τῆς ἐκκλησίας μας. Ἡ ἔννοια τῆς Πατρίδος περιλαμβάνει καὶ τὴν ἄψυχον φύσιν, ἡ ὁποία μᾶς περιβάλλει, ἀλλ' αὕτη τρόπον τινὰ εἶνε τὸ σῶμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κατοικεῖ τῆς Πατρίδος ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα.

Δὲν καθορίζεται διὰ λέξεων ἡ ἰδέα τῆς πατρίδος. Ἀποτελεῖ ἔννοιαν φωτεινὴν καὶ πλήρη λάμψεως· ἔννοιαν ὅμως ὄχι ἁπλῆν, ἀλλὰ πολυσύνθετον, ὅπως εἶνε ἡ ἡλιακὴ ἀκτίς, ἡ ὁποία μᾶς φωτίζει καὶ μᾶς ζωογονεῖ, ὡς ἐνιαία λάμψις, χωρὶς νὰ φανταζώμεθα, ὅτι ἑνώνει εἰς μίαν χρυσῆν ἁρμονίαν φωτὸς ὅλα τῆς ἴριδος τὰ χρώματα. Πατρὶς εἶνε ὁ κοινὸς σύνδεσμος ὅλων τῶν τέκνων της.

Εἰς ἡμᾶς ἡ ἀγάπη τῆς Πατρίδος ἐπιβάλλει διηνεκῆ ἐργασίαν, διὰ νὰ τὴν μεγαλύνωμεν, διὰ νὰ τὴν τιμῶμεν καὶ τὴν δοξάζωμεν, καὶ διὰ νὰ μὴ ὀπισθοδρομῶμεν ἀπέναντι οἵας δήποτε θυσίας, ὥστε νὰ τὴν ἀνορθώσωμεν ἐκπεσοῦσαν καὶ τεταπεινωμένην.

Πατρὶς εἶναι τὸ παρόν, εἶναι δὲ ἐπίσης καὶ τὸ μέλλον, τὸ

μέλλον τῶν τέκνων μας καὶ τῶν γενεῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ τὰ ἀκολουθήσουν εἰς τὴν ζωήν. Πατρὶς εἶναι ἐπίσης τὸ ἀνεξήγητον αἴσθημα μερίμνης ἀνησύχου περὶ τοῦ μέλλοντος, τὸ τόσον ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸν ἀνθρώπινον ἐγωισμόν, τὸ ὁποῖον μᾶς ἐμπνέει τὸ καθῆκον νὰ ἐργασθῶμεν διὰ νὰ παραδώσωμεν εἰς τοὺς μεθ' ἡμᾶς εὐτυχεστέραν, ἰσχυροτέραν, ἐνδοξοτέραν τὴν χώραν, ἐπὶ τῆς ὁποίας, ἀδελφοὶ πάντες καὶ τέκνα κοινῆς Μητρός, εἴδομεν τὸ φῶς.

---

81. Τὸ χωριό μας.

Τἄσπρα σπιτάκια του ἕνα - ἕνα,
σκόρπια, ἀσυντρόφευτα κι' ἀνάρια,
στὴ θάλασσα ἀντικρὺ ἁπλωμένα,
σὰν μονοκόμματα λιθάρια.

Τἄσπρα σπιτάκια του κρυμμένα
μέσα σὲ πράσινα κλωνάρια,
ἡλιόφωτα, χωριτωμένα,
μικρά, ἀσβεστόκτιστα, καθάρια

Πρώτη φορὰ ὅποιος τὰ θωρεῖ
γλυκυὰ ἀνοιξιάτικην ἡμέρα
ἀπ' τοῦ βουνοῦ τὴ ῥάχι πέρα,

Ἥμερα ἀρνάκια τὰ θαρρεῖ,
ποῦ βόσκουνε σκόρπια κοπάδι
σὲ χλωροπράσινο λιβάδι.

---

82. Τὸ πατρικὸ χῶμα.

Τόρα, ποῦ θὰ φύγω καὶ θὰ πάω ὁτὰ ξένα
καὶ θὰ ζοῦμε μῆνες, χρόνους χωρισμένοι,
ἄφησε νὰ πάρω κάτι κι ἀπὸ σένα,
ἔμορφη Πατρίδα, πολυαγαπημένη.
Ἄφησε μαζί μου φυλακτὸ νὰ πάρω
γιὰ τὴν κάθε λύπη, κάθε τι κακό,
φυλαχτὸ ἀπ' ἀρρώστια, φυλαχτὸ ἀπὸ Χάρο,
μόνον λίγο χῶμα, χῶμα ἑλληνικό!

Χῶμα δροσισμένο μὲ νυχτιᾶς ἀγέρι,
χῶμα βαφτισμένο μὲ βροχὴ τοῦ Μάη,
χῶμα μυρισμένο ἀπ' τὸ καλοκαῖρι,
χῶμα εὐλογημένο, χῶμα, ποῦ γεννάει
μόνον μὲ τῆς Πούλιας τὴν οὐράνια χάρι,
μόνον μὲ τοῦ ἥλιου τὰ θερμὰ φιλιά,
τὸ μοσχᾶτο κλῆμα, τὸ ξανθὸ σιτάρι,
τὴ χλωρὴ τὴ δάφνη, τὴν πικρὴν ἐλιά!

Θὲ νὰ σὲ κρεμάσω φυλαχτὸ στὰ στήθια
κι ὅταν ἡ καρδιά μου φυλαχτὸ σὲ βάλῃ,
ἀπὸ σὲ θὰ παίρνῃ δύναμι βοήθεια
μὴ τὴν ξεπλανέσουν ἄλλα ξένα κάλλη.
Ἡ δική σου χάρι θὰ μὲ δυναμώνῃ,
κι ὅπου κι ἂν γυρίσω, ὅπου κι ἂν σταθῶ,
σύ θὲ νὰ μοῦ δίνῃς μιὰ λαχτάρα μόνη,
πότε στὴν πατρίδα πίσω θὲ νἀρθῶ.

Κι ἂν τὸ ριζικό μου—ἔρημο καὶ μαῦρο—
μοῦγραψε νὰ φύγω καὶ νὰ μὴ γυρίσω,
τὸ ὑστερνὸ συχώριο εἰς ξοένα θαῦρω,

τὸ ὑστερνὸ φιλί μου θὲ νὰ σοῦ χαρίσω....
Κι ἔτσι, κι ἂν σὲ ξένα χώματα ἀποθάνω
καὶ τὸ ξένο μνῆμα θἄναι πιὸ γλυκὸ
σὰν θαφτῆς μαζί μου, στὴν καρδιά μου ἐπάνω,
χῶμα ἀγαπημένο, χῶμα πατρικό.

---

83 Ἡ σπορὰ καὶ ἡ συγκομιδὴ τῶν δημητριακῶν.

Ὁ σπόρος τὸν ὁποῖον σπείρομεν πρέπει νὰ εἶναι ὥριμος μὲ κόκκους βαρεῖς.

Διὰ τοῦτο οἱ γεωργοὶ μετὰ τὸν ἀλωνισμὸν τοῦ σίτου ἐκλέγουσι τὸ ἄριστον μέρος αὐτοῦ διὰ τὴν σπορὰν.

Αἱ σποραὶ πρέπει νὰ γίνωνται εἰς τὴν κατάλληλον ἐποχήν. Αἱ μὲν πρώιμοι σποραὶ τοῦ φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος τῶν πεδινῶν χωρῶν πρέπει νὰ γίνωνται ὀλίγον τι βραδύτερον τῶν ὀρεινῶν, αἱ δὲ ὄψιμοι, ὅηλαδὴ αἱ σποραὶ τοῦ ἔαρος, πολὺ ἐνωρίτερον τῶν ὀρεινῶν, ἵνα βλαστήσωσι τὰ φυτὰ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν μεγάλων καυμάτων.

Αἱ σποραὶ ἐν γένει τῶν ἀγρῶν δὲν πρέπει νὰ γίνωνται εἰς ἡμέρας πολὺ θερμάς, ἀνεμώδεις καὶ ψυχράς.

Ἡ σπορὰ τῶν ἀγρῶν γίνεται διὰ τῆς χειρὸς ὡς ἑξῆς: Λαμβάνομεν διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς τὸν σπόρον κλείομεν ἐλαφρῶς αὐτὴν μὲ ἡμικαμπτους τοὺς ὀακτύλους καὶ ἔπειτα τινάσσομεν αὐτὴν ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά, ἀφήνοντες συνάμα νὰ ἐκφεύγει μικρά τις ποσότης σπόρου, ἥτις νὰ διασκορπίζεται εἰς τὸ ἔδαφος κανονικῶς. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς σπορᾶς ἀπαιτεῖ ἐκγύμνασιν καὶ καλεῖται σπορὰ εἰς τὰ *πεταχτά*.

Μετὰ τὴν βλάστησιν καὶ κατὰ τὴν πρόοδον τῆς ἀναπτύ-

ξεως τῶν μικρῶν φυτῶν καὶ τῶν πρωΐμων καὶ τῶν ὀψίμων σπαρτῶν φύονται μεταξὺ αὐτῶν καὶ τινα ἄγρια χόρτα, τὰ ὁποῖα, ἐὰν μείνωσιν ἐπὶ πολύ, ὄχι μόνον ἀφαιροῦσι τὴν τροφὴν τῶν σπαρτῶν, ἀλλὰ καὶ ἀποπνίγουσι καὶ ἀποξηραίνουσιν αὐτά, ὅταν αὐξηθῶσιν.

Ὁ φρόνιμος γεωργὸς πρέπει νὰ τὰ ἐκριζώνῃ ταχέως, ὅπως καὶ τὰ καχεκτικὰ φυτὰ τῶν μερῶν τοῦ ἀγροῦ, ὅπου ἡ ὄψιμος σπορὰ ἔγινε πυκνοτέρα, παρ' ὅ,τι ἔπρεπεν.

Εἰς τὰ πρώϊμα σπαρτὰ τὰ ἄγρια χόρτα ἐκριζώνονται διὰ τῆς χειρὸς ἢ τοῦ δρεπάνου (βοτάνισμα), εἰς δὲ τὰ ὄψιμα διὰ μικρᾶς σκαπάνης (σκάλισμα).

Διὰ ναὐξηθῶσι καὶ διατηρηθῶσιν ὑγιᾶ τὰ φυτὰ μέχρις ὅτου ὡριμάσωσιν ἔχουσιν ἀνάγκην ὕδατος, πρὸ πάντων κατὰ τὰς θερμὰς ἡμέρας τοῦ ἔαρος καὶ τοῦ θέρους. Τὸ καλύτερον ὕδωρ διὰ τὰ σπαρτὰ εἶναι τὸ ὕδωρ τῆς βροχῆς, ἀλλ' ἐὰν δὲν βρέξῃ, ποτίζομεν αὐτὰ διὰ τοῦ ὕδατος τῶν ποταμῶν ἢ τῶν πηγῶν, ὅπου ὑπάρχουσιν.

Τὸ πότισμα τῶν ἀγρῶν κατὰ μὲν τὸ θέρος πρέπει νὰ γίνηται τὴν νύκτα, διὰ νὰ μὴ ἀπορροφᾷ ἡ θερμότης τοῦ ἡλίου τὸ ὕδωρ, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα τὴν πρωΐαν, μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου.

Οἱ γεωργοὶ τῆς πατρίδος ἡμῶν θερίζουσι τοὺς ὡρίμους καρποὺς τῶν ἀγρῶν αὐτῶν μὲ τὸ μικρὸν ἢ μέγα δρέπανον.

Ἐν ἄλλαις χώραις ὅμως ὁ θερισμὸς γίνεται διὰ **θεριστικῶν μηχανῶν** ἱπποκινήτων ἢ ἀτμοκινήτων. Ἐπειδὴ δ' αὐταὶ εἶνε πολὺ δαπανηραί, προμηθεύονται αὐτὰς μόνον οἱ πλούσιοι καὶ μεγάλοι γαιοκτήμονες καὶ θερίζουσι τοὺς ἐκτεταμένους ἀγροὺς αὐτῶν.

Οἱ μικροὶ γαιοκτήμονες δύνανται πολλοὶ ὁμοῦ συνεταιριζόμενοι νὰ ἀγοράσωσι μίαν καλὴν θεριστικὴν μηχανήν, διὰ τῆς ὁποίας νὰ θερίζωσι πάντας τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν.

Ὁ θερισμὸς δὲ τῶν ἀγρῶν διὰ τῶν μηχανῶν τούτων εἶνε πολὺ οἰκονομικώτερος καὶ ταχύτερος ἢ ὁ διὰ τῆς χειρός.

Οἱ θερισταὶ πολλάκις, διὰ νὰ συμπληρωθῇ ἡ ὡρίμανσις τοῦ θερισθέντος φυτοῦ καὶ ἀποξηρανθῇ ἐντελῶς ὁ καρπός, πρέπει νὰ ἀπλώνωσιν ἐπί τινας ἡμέρας τὰ θερισθέντα φυτὰ ἐπὶ τῆς θερισθείσης ἐπιφανείας τοῦ ἀγροῦ κατὰ σειρὰς εὐθυγράμμους καὶ μὲ τὰς κεφαλὰς τῶν σταχύων πάντοτε πρὸς τὰ ἄνω.

Μετὰ τὴν τελείαν ἀποξήρανσιν δένουσιν εἰς δέματα τὰ θερισθέντα φυτὰ καὶ μεταφέρουσι ταῦτα εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ἀλωνίου, ὅπου τοποθετοῦσιν αὐτὰ κυκλικῶς μὲ τοὺς στάχυς πρὸς τὰ ἔσω, καὶ ἀποτελοῦσιν οὕτω μεγάλους σωρούς, τὰς **θημωνιάς**.

Οἱ καρποὶ τῶν σιτηρῶν ἀποχωρίζονται ἀπὸ τοῦ ἐπικαρπίου αὐτῶν διὰ τοῦ ἀλωνισμοῦ.

Πρὸς τοῦτο πρέπει πρῶτον νὰ καθαρισθῇ καλῶς τὸ ἀλώνιον καὶ νὰ ἐπιχρισθῇ διὰ βοείας κόπρου.

Ἀφ' οὗ δὲ στεγνώσῃ καλῶς, τοποθετοῦνται τὰ δεμάτια πέριξ ξυλίνου στύλου κατακορύφου, εὑρισκομένου ἐν τῷ μέσῳ ἀκριβῶς τοῦ ἀλωνίου.

Μετὰ τοῦτο εὐθὺς ἄρχεται ὁ ἀλωνισμός, ὅστις παρ' ἡμῖν ἐκτελεῖται δι' ἀλωνιστῆρος συρομένου ὑπὸ βοῶν ἢ ἡμιόνων πέριξ τοῦ κατακορύφου στύλου, ἢ δι' ἵππων συνδεδεμένων πρὸς ἀλλήλους καὶ διωκομένων ὄπισθεν, διὰ νὰ τρέχωσι κυκλικῶς πέριξ τοῦ στύλου καὶ τρίβωσι τοὺς καρπούς.

Μετὰ τὸν ἀλωνισμὸν πρέπει εὐθὺς νὰ γίνηται ἡ λίκμισις, ἤτοι ὁ ἀποχωρισμὸς τοῦ καρποῦ ἀπὸ τῶν ἀχύρων. Ἡ λίκμισις γίνεται, εὐθὺς ὡς πνεύσῃ κατάλληλος ἄνεμος.

Τότε οἱ γεωργοὶ ἀναρρίπτουσι διὰ τοῦ **δικράνου** τοὺς πεπατημένους σωρούς. Τὸ ἄχυρον φέρεται ὑπὸ τῆς πνοῆς τοῦ ἀνέμου εἰς τὰ ἄκρα τοῦ ἀλωνίου, σωρεύεται δὲ ἐν τῷ μέσῳ ὁ καρπός.

Οἱ ἀνωτέρω ἐκτεθέντες τρόποι τοῦ ἀλωνισμοῦ δὲν εἶνε καλοί, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν εἶνε λίαν βραδεῖς καὶ λίαν κοπιώδεις, διότι γίνονται εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν μεγαλυτέρων κυνικῶν καυμάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἶνε πολυδάπανοι, διότι ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἄνθρωποι καὶ ζῶα ἐνασχολοῦνται πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ ἀλωνισμοῦ. Ἐκτὸς δὲ τούτου κατὰ τὸν ἀλωνισμὸν κομματιάζονται καὶ οἱ καρποὶ ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἵππων καὶ ἀναμιγνύονται μὲ χώματα, πέτρας καὶ ἄλλας ξένας οὐσίας.

Διὰ τοῦτο ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπάρχουσιν ἐν χρήσει πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης διάφορα συστήματα **ἀλωνιστικῶν** μηχανῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἄνευ μεγάλης δαπάνης ἐκτελεῖται ὁ ἀλωνισμὸς καὶ χωρίζεται ὁ σῖτος κατὰ ποιότητας.

---

84. Ἰώβ.

Εἴς τινα χώραν τῆς Ἀραβίας, ἡ ὁποία κατῳκεῖτο ὑπὸ εἰδωλολατρῶν, ἔζη ἄνθρωπος δίκαιος καὶ εὐσεβής, ὀνομαζόμενος Ἰώβ.

Οὗτος ἦτο πλουσιώτατος, εἶχε πολλοὺς δούλους, ἄπειρα ποίμνια καὶ ἑπτὰ υἱοὺς καὶ τρεῖς θυγατέρας. Ἂν καὶ εἶχε τοσαύτας εὐτυχίας, δὲν ἦτο ὑπερήφανος, ἀλλ' ἐξηκολούθει νὰ ζῇ ἁπλῶς, ἔπραττε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀπεστρέφετο τὸ κακόν. Ὁ Θεὸς ὅμως ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ τὴν πίστιν αὐτοῦ καὶ ἔκαμεν ὥστε ὁ Ἰὼβ νὰ προσβληθῇ ὑπὸ μεγάλων δυστυχιῶν.

Ἔχασε πάντα τὰ πλούτη αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τέλους πάντα τὰ τέκνα.

Ὁ εὐσεβὴς ὅμως Ἰὼβ ὑπετάχθη εἰς τὴν θείαν θέλησιν, δὲν ἐξεδήλωσεν οὐδὲν παράπονον, ἀλλ' ἔπεσε κατὰ γῆς προσεκύνησε τὸν Θεὸν καὶ εἶπε:

«***Γυμνὸς ἐγεννήθην, γυμνὸς ἂς ἀποθάνω! ὁ Κύριος***

ἔδωκεν εἰς ἐμὲ τὰ ἀγαθά, ὁ Κύριος ἀφῆρεσεν αὐτά· ἔγινεν ὡς ἤθελεν ὁ Θεός· εὐλογημένον ἂς εἶνε τὸ ὄνομα αὐτοῦ.»

Μετὰ τὰς δυστυχίας ταύτας ὁ Ἰὼβ ἐδοκίμασε καὶ ἄλλας· λέπρα δεινὴ ἐκάλυψεν ὅλον τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν.

Ἰώβ

Ἡ σύζυγος προέτρεπεν αὐτὸν νὰ βλασφημήσῃ κατὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ὁ Ἰὼβ εἶπεν. «***Ἀφ' οὗ ἐδέχθημεν παρὰ τοῦ Θεοῦ τὰ ἀγαθά, διὰ τί νὰ μὴ δεχθῶμεν καὶ τὰ κακά;***» Ἐξηκολούθει δὲ νὰ ὑποφέρῃ ὑπὸ τῆς λέπρας, ἀλλὰ οὐδέποτε παρεπονεῖτο κατὰ τοῦ Θεοῦ, παρηγορεῖτο δέ, διότι ἤλπιζε καλυτέραν τύχην. Τέλος ὁ Θεός, ἀφ' οὗ ἐπείσθη περὶ τῆς πίστεως τοῦ Ἰώβ, ἐθεράπευσεν αὐτὸν καὶ ἔδωκε διπλάσια πλούτη, υἱοὺς καὶ θυγατέρας.

---

85. Τὸ Λάβαρον.

Κατὰ τὸ ἔτος 311 τέσσαρες ἦσαν αὐτοκράτορες τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, εἷς μὲν τὴν Ἀνατολὴν ὁ Λικίνιος καὶ ὁ Μαξιμῖνος, εἷς δὲ τὴν δύσιν ὁ Μαξέντιος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ ὁποῖος βραδύτερον ἐπωνομάσθη Μέγας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Μαξέντιος ἤθελε νὰ εἶνε μόνος αὐτὸς αὐτοκράτωρ, ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τοῦ Κωνσταντίνου. Ὁ Κωνσταντῖνος ἀπεφάσισε νὰ προλάβῃ καὶ νὰ καταδιώξῃ τὸν ἀντίπαλον.

Ὁ στρατὸς τοῦ μὲν Μαξεντίου ἦτο πολύς, τοῦ δὲ Κωνσταντίνου ὀλίγος. Ἕνεκα τούτου ὁ Κωνσταντῖνος ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ τῶν Χριστιανῶν.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ βασιλεὺς προσηύχετο ἱκετεύων τὸν Θεόν, ἐπεφάνη παραδοξότατον ἐκ Θεοῦ σημεῖον. Εἶδεν αἰφνιδίως εἰς τὸν οὐρανὸν σταυρόν, ὁ ὁποῖος συνίστατο ἐκ φωτὸς καὶ ἔφερεν ἐπιγραφὴν «***Ἐν τούτῳ νίκᾳ***».

Ὁ Κωνσταντῖνος ἐξεπλάγη διὰ τοῦτο καὶ ἠπόρει, τί ἄρα γε σημαίνει τὸ σημεῖον· ὅτε δὲ τὴν νύκτα ἐκοιμᾶτο, εἶδε καθ' ὕπνον αὐτὸν τὸν Χριστόν, ὅστις παρήγγειλεν αὐτὸν νὰ κατασκευάσῃ ἀπομίμημα τοῦ σημείου ἐκείνου, τὸ ὁποῖον εἶδεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ μεταχειρίζηται τοῦ λοιποῦ αὐτὸ ὡς σύμβολον προφυλακτικὸν εἰς τὰς ἐκστρατείας κατὰ τῶν ἐχθρῶν· τὴν πρωΐαν ὅτε ἐξύπνησε, διηγήθη τοῦτο εἰς τοὺς φίλους αὐτοῦ· ἀμέσως δὲ προσεκάλεσε χρυσοχόους καὶ διέταξεν αὐτοὺς νὰ ἀπομιμηθῶσι τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, στηρίζοντες αὐτὸ διὰ χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων. Κατεσκευάσθη λοιπὸν τοιουτοτρόπως ἡ πρώτη χριστιανικὴ σημαία ὡς ἑξῆς:

Δόρυ ὑψηλὸν καὶ περίχρυσον εἶχε κέρας ὁριζόντιον ὡς σταυρόν.

Εἰς τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ δόρατος ἐστηρίζετο στέφανος χρυσοῦς καὶ λιθοκόλλητος, ἐντὸς δὲ τοῦ κύκλου τοῦ στεφάνου ὑπῆρχον δύο γράμματα Χ καὶ Ρ συμπεπλεγμένα, τὰ ὁποῖα ἐσήμαινον τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Ἀπὸ τοῦ ὁριζοντίου κέρατος ἐκρέματο ὀθόνη πορφυρᾶ, χρυσοῦφαντος καὶ ἐστολισμένη διὰ ποικίλων καὶ λαμπροτάτων πολυτίμων λίθων. Εἰς τὴν ὀθόνην ἦσαν ἐνυφασμέναι ἢ ἐζωγραφημέναι διὰ χρυσοῦ αἱ προτομαὶ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ.

Ἡ ὀθόνη αὕτη ἦτο τετράγωνος, δὲν κατήρχετο δὲ μέχρι τῆς κάτω ἄκρας τοῦ δόρατος, τὸ ὁποῖον ἦτο μακρότερον τοῦ ὁριζοντίου κέρατος. Τοιαύτη εἶνε ἡ ἀρχὴ τῆς πρώτης σημαίας, ἥτις διετηρήθη μέχρι τοῦ ἐνάτου αἰῶνος εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Βυζαντίου.

Ἡ σημαία αὕτη ὠνομάσθη ***Λάβαρον***.

Ἀνυψώσας δὲ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος τὴν σημαίαν ταύτην μετὰ πίστεως καὶ πεποιθήσεως εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπερέβη τὰς Ἄλπεις καὶ ἐνίκησε τοὺς ἐχθρούς.

---

86. Ἡ σωτηρία τοῦ Πέτρου.

Μίαν πρωΐαν τοῦ φθινοπώρου ὁ Πέτρος, εὔτολμος ναύτης ἐκ Χιλῆς τοῦ Εὐξείνου, εἶχεν ἀποπλεύσει ἐξ αὐτῆς διὰ μικρᾶς λέμβου.

Ὁ οὐρανὸς ἦτο ἀνέφελος καὶ ὁ ἄνεμος οὔριος.

Ἀφοῦ ἤπλωσε τὸ πανίον, ἐκάθισε παρὰ τὸ πηδάλιον καὶ ἐκυβέρνα μετὰ δυνάμεως καὶ δεξιότητος, διευθυνόμενος πρὸς τὴν Πόλιν.

Ἡ λέμβος ἔτρεχεν ἐλαφρά, χαράττουσα ὄπισθεν ἀφρώδη λευκὴν αὔλακα.

Ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ καιρὸς ἤρχισε νὰ μεταβάλληται. Ἤρχισαν νὰ ἀναφαίνωνται νέφη εἰς τὸν ὁρίζοντα, τὰ ὁποῖα βαθμηδὸν ηὔξανον καὶ ἐγίνοντο σκοτεινὰ καὶ μετ' ὀλίγον ἐκάλυψαν τὸν ἀπέραντον οὐρανόν. Σκότος βαθὺ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἤπλώθη καὶ ἐπι τῶν ἀπέναντι ἀκτῶν τῆς Θρᾴκης.

Ἄνεμοι ἐναντίοι ἤρχισαν νὰ πνέωσιν ἐξ ὅλων τῶν σημείων τοῦ ὁρίζοντος καὶ νὰ συγκρούωνται ἐν τῇ θαλάσσῃ, ταράττοντες αὐτὴν καὶ ἀνυψοῦντες πελώρια κύματα.

Ἡ καρδία τοῦ ναύτου κτυπᾷ καὶ τὰ γόνατα αὐτοῦ πρὸς στιγμὴν τρέμουσι· «τί θὰ γίνω;», εἶπε στενάζων· «ποιος γνωρίζει, ἂν θὰ προφθάσω νὰ πατήσω εἰς τὴν ξηράν; Ἄχ! Πόσον μαῦρα εἶνε τὰ νέφη, τὰ ὁποῖα σκεπάζουσι τὸν οὐρανόν! Πόσον βαθέως ἀνοίγουσι τὰ κύματα! Μετὰ πόσης λύσσης φυσῶσιν οἱ ἄνεμοι καὶ συγκρούονται! Ἦλθεν ἡ τελευταία μου ἴσως στιγμή. Ὦ δυστυχὴς μητέρα καὶ ἀδελφή! Μόνον σᾶς σκέπτομαι· περιμένετε ἴσως νὰ ἐπανέλθω· τίς οἶδε σήμερον, ἂν δὲν ταφῶ εἰς τὰ ἄγρια κύματα!».

Ἐνῷ ἔλεγε ταῦτα, κῦμα μέγα καὶ πλατὺ εἰσώρμησεν εἰς τὴν λέμβον, τὴν ὁποίαν περιέστρεψε.

Τὸ πηδάλιον φεύγει ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ναύτου, ὅστις ἐκσφενδονᾶται μακρὰν αὐτοῦ καὶ τῆς λέμβου. Οἱ ἄνεμοι συμπλέκονται μετὰ φοβερᾶς συστροφῆς, θραύουσι τὸν ἱστὸν εἰς τὸ μέσον καὶ ἐκτινάσσουσι μακρὰν εἰς τὴν θάλασσαν τὸ μικρὸν ἱστίον καὶ τὴν κεραίαν ὁμοῦ.

Πολλὴν ὥραν ὁ ναύτης μένει βεβυθισμένος ἐντὸς τῆς θαλάσσης, διότι βαρύνουσιν αὐτὸν, τὰ φορέματα καὶ ἡ ὁρμὴ τῶν κυμάτων ἐμποδίζει αὐτὸν ν' ἀνέλθῃ.

Ἀλλὰ δὲν χάνει τὸ θάρρος αὐτοῦ. Καταβάλλει πάσας τὰς δυνάμεις καὶ τέλος ἀνέρχεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, πτύων ἐκ τοῦ στόματος ἅλμην πικράν.

Ἂν καὶ ἀπηυδημένος μεθ' ὁρμῆς σχίζων τὸ κῦμα κατορθώνει ν' ἁρπάσῃ τὴν λέμβον καὶ καθίσας ἐπ' αὐτῆς ἀποφεύγει καὶ πάλιν τὸν πνιγμόν.

Τὰ κύματα παρασύρουσι τὴν λέμβον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ὁ δ' ἄνεμος ἀπωθεῖ αὐτὴν πότε πρὸς τὴν ἀκτὴν καὶ πότε μακρὰν αὐτῆς.

Ὁ Πέτρος δὲν ἀπώλεσε τὰς ἐλπίδας του· «Ἐν ὅσῳ, ἔλεγεν, ἡ μικρά μου λέμβος ἀντέχει ἐπὶ τῶν κυμάτων δὲν θὰ ἀφήσω αὐτὴν· θὰ ὑποφέρω τὰ πάντα μὲ ὑπομονήν· θὰ πέσω εἰς τὰ κύματα καὶ θὰ κολυμβήσω δι' ὅλων μου τῶν δυνάμεων· δὲν θὰ πνιγῶ. Ἐκ τοῦ λαιμοῦ μου κρέμαται μικρὸς σταυρός, τὸν ὁποῖον μοὶ ἐχάρισεν ἡ καλή μου μήτηρ· αὐτὸς θὰ μὲ βοηθήσῃ»!

Αἴφνης ἓν ἄγριον κῦμα ὑψώθη καὶ μετὰ λύσσης ἐπέπεσεν ἐπὶ τῆς λέμβου. Ὁ ναύτης παρεσύρθη μακρὰν αὐτῆς.

Κατορθώνει καὶ πάλιν ταχὺς ν' ἀνέλθῃ ἐπὶ τῆς λέμβου ἐπί τινας στιγμάς, ἐκδύεται, φιλεῖ τὸν ἐπὶ τοῦ στήθους μικρὸν σταυρὸν καὶ πίπτει εἰς τὴν θάλασσαν λέγων:

«Θεέ μου! Σῶσόν με!»

Καὶ ἁπλώνων τὰς χεῖρας του ἀρχίζει νὰ κολυμβᾷ μετὰ δεξιότητος καὶ ταχέως. Ὁ Θεὸς ἤκουσε τοὺς λόγους τοῦ πιστοῦ ναύτου· ἡ ὁρμὴ τοῦ ἀνέμου πραΰνεται καὶ τὰ κύματα ὁλονὲν γίνονται ἡμερώτερα.

Ὁ Πέτρος κολυμβᾷ μετὰ θάρρους μέχρι τῆς ἑσπέρας, ὅταν ἔπαυσαν πλέον τελείως οἱ ἄνεμοι, τὰ κύματα στρώνονται ἁπαλὰ καὶ γαλήνη ἁπλώνεται εἰς ὅλην τὴν θάλασσαν.

Μετ' ὀλίγον ὁ ναύτης, κατάκοπος ἀλλ' ὑγιὴς καὶ σῶος φθάνει εἰς τὴν παραλίαν.

---

87. Ὁ οὐράνιος ἰατρός.

Ἔζη μίαν φορὰν γυνή τις χήρα, ἡ ὁποία εἶχε δύο τέκνα, ἓν ἄρρεν καὶ ἓν θῆλυ· ἠγάπα δὲ αὐτὰ μέχρι λατρείας. Ἐλησμόνει ὅμως ἡ δυστυχής, ὅτι τὰ προσφιλῆ ταῦτα τέκνα της ἦσαν δῶρον τῆς ἀπείρου ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ. Καὶ δὲν ἦτο μόνον τοῦτο τὸ ἄτοπον, τὸ ὁποῖον ἔκαμνεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ τέκνα της δὲν ὡμίλει ποτὲ περὶ Θεοῦ.

Συνέβη ὅμως μίαν ἡμέραν νὰ ἀσθενήσῃ τὸ κοράσιον. Ἡ μήτηρ του ἐθρήνει ἀπαρηγόρητα, φοβουμένη μήπως χάσῃ τὸ εἴδωλον τῆς λατρείας της. Ἔβλεπεν ὅτι ἡ ἐπιστήμη δὲν τῇ ἔδιδε καμμίαν ἐλπίδα σωτηρίας. Τότε ἐνεθυμήθη ὅτι Ἐκεῖνος, ὅστις ἔδωκε τὴν ζωὴν καὶ εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τὰ τέκνα της, Ἐκεῖνος μόνον δύναται νὰ τὴν βοηθήσῃ εἰς τὴν ἐσχάτῃ αὐτῆς ἀπελπισίαν. Χωρὶς λοιπὸν νὰ παραμελῇ τὰ μέσα τῆς ἐπιστήμης, προσηύχετο εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἔλεγεν: «Σύ, Κύριε, εἶσαι ὁ ἰατρὸς καὶ σωτὴρ πάντων. Σῶσον τὸ θυγάτριόν μου καὶ γενοῦ ἵλεως εἰς ἐμὲ τὴν ἁμαρτωλήν, ἡ ὁποία ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐλησμόνησα τὴν παντοδυναμίαν Σου καὶ τὴν ἐπίβλεψίν Σου εἰς πάντα τὰ ὄντα. Σῶσον Κύριε τοῦ ἐλέους καὶ τῆς μακροθυμίας, τὸ θυγάτριόν μου, καὶ συγχώρησον τὴν ὀλιγωρίαν, τὴν ὁποίαν μέχρι σήμερον ἔδειξα πρὸς Σέ».

Τὸ τέκνον, ἂν καὶ ἦτο εἰς τὸ ὀξύτατον σημεῖον τῆς ἀσθενείας, ἀφ' οὗ ἤκουσε τὴν μητέρα νὰ παρακαλῇ ἄλλον πρὸς θεραπείαν καὶ σωτηρίαν, ἠρώτησε·

«*Μῆτερ, τίνα προσκαλεῖς πρὸς θεραπείαν μου;*»

Ἡ μήτηρ συνεκινήθη τοσοῦτον ἐκ τῆς ἐρωτήσεως τῆς θυγατρός, ὥστε κλαίουσα πικρότατα ἀπεκρίθη πρὸς αὐτήν·

«*Παρακαλῶ τέκνον μου, Ἐκεῖνον, ὅστις ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὴν ζωὴν καὶ εἰς χεῖρας τοῦ ὁποίου εἶνε καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν καὶ ὁ θάνατος.*»

Ἡ θυγάτηρ μαθοῦσα πρῶτον τόρα, ὅτι ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον ἀνώτερόν τι ὄν, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ βοηθήσῃ τὸν δυστυχῆ καὶ ἀπηλπισμένον ἄνθρωπον, λέγει πρὸς τὴν μητέρα·

«*Μῆτερ, θέλω καὶ ἐγὼ νὰ παρακαλέσω τὸν ἰατρὸν τοῦτον νὰ μὲ βοηθήσῃ καὶ νὰ μὲ θεραπεύσῃ, ὅταν δὲ ἐγερθῶ ἀπὸ τῆς κλίνης ταύτης, θὰ ἀγαπῶ αὐτὸν καὶ θὰ ἔχω πάντοτε τὴν ἐλπίδα μου πρὸς αὐτόν.*»

Ἡ θυγάτηρ ταῦτα λέγουσα ἠγέρθη καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ κατανυκτικῶς παρακαλοῦσα ἔλεγεν·

«*Ἀφ' οὗ Σύ, παντοδύναμε Θεέ, δίδεις τὴν ζωὴν εἰς τὸν κόσμον καὶ θεραπεύεις τοὺς ἀσθενεῖς, θεράπευσον καὶ ἐμὲ τὴν ἀπέλπιδα, σοὶ ὁρκίζομαι δὲ ὅτι μετὰ τὴν θεραπείαν μου*

Σὲ μόνον θὰ ἀγαπῶ, καὶ ἐπὶ Σὲ θὰ ἐλπίζω, καὶ πρὸς Σὲ θὰ ἔχω πίστιν καθ' ὅλην τὴν ζωήν μου.»

Ὁ καταγυκτικὸς οὗτος τρόπος καὶ ἡ ἰσχυρὰ πεποίθησις αὐτῆς πρὸς τὸν Θεὸν συνετέλεσε τοσοῦτον, ὥστε ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἐθεραπεύθη ἐντελῶς καὶ ἐγένετο ὑγιής. Ὅτε δὲ ἐσηκώθη ἐκ τῆς κλίνης, εἶπε πρὸς τὴν μητέρα·

«Μῆτέρ μου, ἐγὼ θὰ ἀγαπῶ Ἐκεῖνον, ὅστις μ' ἐθεράπευσε καὶ θὰ ἔχω τὰς ἐλπίδας μου εἰς αὐτὸν καὶ μόνον, διότι εἶδον, ὅτι αὐτὸς μόνος εἶνε ὁ ἰατρὸς καὶ ὁ σωτὴρ πάντων ἡμῶν καὶ μετ' Ἐκεῖνον, μῆτέρ μου, θὰ ἀγαπῶ σὲ καὶ τὸν ἀδελφόν μου».

Ἡ μήτηρ ἀνέθεσε τὰς ἐλπίδας ἐπὶ τὸν Θεὸν καὶ στερεώσασα τὴν ἀγάπην καὶ πίστιν πρὸς αὐτὸν ἐξηκολούθησε διδάσκουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, ὅτι ἡ ἀγάπη, ἡ πίστις καὶ ἡ ἐλπὶς πρὸς τὸν Θεὸν σῴζουσι τὸν ἄνθρωπον ἐκ παντὸς κινδύνου καὶ ἐκ παντὸς ἀπελπισμοῦ. Τοιουτοτρόπως δὲ τὰ δύο τέκνα ἀνατραφέντα καὶ ἐμποτισθέντα τὴν ἀγάπην, τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεὸν ἔζησαν ἁλύπως καὶ εὐτυχῶς καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτῶν.

---

88. Θεοῦ παρουσία.

Θεὸς ὑπάρχ' εἰς οὐρανούς, προστάτης τῶν ἀνθρώπων,
καὶ ἡ καρδία καὶ ὁ νοῦς τὸν βλέπ' εἰς πάντα τόπον.
Τὸν βλέπ' εἰς τὸν οὐράνιον φωστῆρα τῆς ἡμέρας,
καὶ εἰς τὸ φῶς τὸ δάνειον τῆς νυκτοπόρου σφαίρας.
Τὸν βλέπει, ὅταν καταιγὶς σωρεύῃ μαῦρα νέφη,
κι ὅταν παρήγορος τῆς γῆς γαλήνη ἐπιστρέφῃ.
Τὸν βλέπει εἰς τὸν ἥμερον παλμὸν τῆς εὐτυχίας,
ἀλλὰ κι' εἰς τὴν ἐφήμερον ὀδύνην τῆς καρδίας.

Εἰς τ' οὐρανοῦ τὸν πάπυρον ἡ δόξα του ἐγράφη,
καὶ τὸν ὑμνεῖ τὸ ἄπειρον καὶ ἡ ζωὴ κ' οἱ τάφοι.
Τὸ κράτος του δοξάζοντα τὸν τρέμουσι τὰ ὄντα,
τὸ πᾶν ἐξουσιάζοντα καὶ πανταχοῦ παρόντα.

---

89. Ἡ προσευχή.

Τὴν ὥρα ποῦ προσεύχεται
μὲ χέρια σταυρωμένα,
μὲ μάτια δακρυσμένα,
ἀθῷα λευκὴ ψυχή,

λευκοντυμένος ἄγγελος
ἀπὸ τὰ νέφη γέρνει
κι' ὅλα τὰ λόγια παίρνει,
ποῦ λέγ' ἡ προσευχή.

Καὶ φεύγ' εὐθὺς καὶ χάνεται
καὶ τὸν ἀέρα σχίζει
καὶ πάει κεῖ, ποῦ ἀρχίζει
ἀθάνατη ἡ ζωή.

Καὶ μέσα στὸν παράδεισο
σπέρνει τὰ λόγια ἐκεῖνα
κι ἄνθη χλωρὰ καὶ κρίνα
φυτρώνουν τὸ πρωί.

Καὶ τἄνθη αὐτὰ τῆς προσευχῆς,
ποῦ εὐγενικὰ μυρίζουν,
τὸν σπόρο των σκορπίζουν
γύρω - τριγύρω ἐκεῖ.

Κι ἀγάλια - ἀγάλια γίνεται
καινούργιο περιβόλι,
ποῦ τὸ ποτίζουν ὅλοι
οἱ ἄγγελοι οἱ λευκοί.

Γιὰ τοῦτ', ὅποιος προσεύχεται
μὲ χέρια σταυρωμένα,
μὲ μάτια δακρυσμένα,
σὲ λύπη ἢ σὲ χαρά,

θαῦρῃ μὲς στὸν παράδεισο,
ὅταν τὸν κόσμο ἀφήσῃ,
γωνιὰ νὰ κατοικήσῃ
μὲ λούλουδ' ἀνθηρά.

---

90. Ὕμνος πρὸς τὸν Θεόν.

Θεέ, ὑμνεῖ τὴν δόξαν σου
ἡ νὺξ καὶ ἡ ἡμέρα,
ἐνέδυσας ἄνθη τὴν γῆν
καὶ ἄστρα τὸν αἰθέρα·
τῆς γῆς ἀσύμφων' οἱ λαοὶ
αἰνοῦσι Σὲ συμφώνως,
ποικίλαι γλῶσσοι χίλιαι
ὑμνοῦσι Σὲ συγχρόνως.
Τὸ πᾶν ἀμέτρητος μετρᾷς,
ἀόριστος ὁρίζεις.
τὸ πᾶν ἀόρατος ὁρᾷς,
ἀγνώριστος γνωρίζεις.

Τὸ φῶς, Θεέ, τὸ σῶμά Σου,
ὁ ἥλιος τὸ ὄμμα Σου,
ὁ κεραυνὸς φωνή Σου·
τὸ ἄπειρον διάστημα
τὸ μέγα Σου ἀνάστημα
καὶ ὁ αἰὼν στιγμή Σου.
Δύναται ὁ δάκτυλός σου,
ὡς μοχλὸς τὴν γῆν νὰ σείσῃ
καὶ τὸ κοῖλον τῆς χειρός Σου
τοὺς οὐκανοὺς νὰ κλείσῃ.
Ἓν Σου πνεῦμα μόνον σβύνει
τῶν ἀστέρων τοὺς φανούς,
Ἓν Σου νεῦμα μόνον κλίνει
πρὸς τὴν γῆν τοὺς οὐρανούς.

ΤΕΛΟΣ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Οἰκογενειακὴ ἀγάπη.

Γενναιότης μητρός . . . . . Σελ. 3
Ἀμφίνοος καὶ Ἀναπίας . . . . . » 5
Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης . . . . . » 6
Ὁ Κοριολανὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ . . . . . » 8
Ἡ φιλαδελφία καὶ ὁ Σωκράτης . . . . . » 12
Ἡ μήτηρ τῶν δύο Γράκχων . . . . . » 14
Υἱκὴ στοργὴ μεγάλων ἀνδρῶν . . . . . » 15
Ἀδελφικὴ ἀγάπη (ποίημα) . . . . . » 18
Ἡ μητέρα » . . . . . » 19
Ἀδελφικὴ στοργὴ » . . . . . » 21
Ἡ Κωνσταντινούπολις (πατριδογνωσία) . . . . . » 22

Φιλαλληλία καὶ ἰδιοτέλεια.

Τὸ ῥυάκιον καὶ τὸ τέλμα . . . . . » 26
Σάκκος χώματος . . . . . » 28
Οἱ γέρανοι τοῦ Ἰβύκου . . . . . » 29
Οἱ Ζωσιμάδαι . . . . . » 33
Τὸ χέρι (ποίημα) . . . . . » 38
Αἱ μέλισσαι (μελισσοκομία) . . . . . » 39
Ἡ πεταλοῦδα καὶ ἡ μέλισσα (ποίημα) . . . . . » 46
Ἡ κυψέλη » . . . . . » 47

Φιλεργία καὶ ὀκνηρία.

Ὁ Βυφὼν καὶ ὁ ὑπηρέτης αὐτοῦ . . . . . » 47
Ὁ Βίκτωρ Ἀλφιέρης . . . . . » 48
Οἱ μάρτυρες τῆς ἐπιστήμης . . . . . » 51
Ἀρχιμήδης . . . . . » 56
Μεταμορφώσεις (ποίημα) . . . . . » 62

Σύνεσις καὶ ἀφροσύνη.

Ἡ καλυτέρα συστατικὴ ἐπιστολή . . . . . » 64

Ὁ Κροῖσος καὶ ὁ Σόλων . . . . . Σελ. 66
Ἡ ἄκαιρος σπουδή . . . . . » 70
Ὁ Πολυκράτης . . . . . » 71
Ἐωθινὸν ᾆσμα (ποίημα) . . . . . » 73
Τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας (πραγματογνωσία) . . . . . » 74

Μετριοφροσύνη καὶ ἀλαζονεία.

Ἀδάμας καὶ ἄνθραξ . . . . . » 79
Ὁ Φαέθων . . . . . » 80
Αἱ σοφαὶ συμβουλαὶ (ποίημα) . . . . . » 84
Τὸ γλυκοχάραγμα (ποίημα) . . . . . » 85
Τὸ ἐμπόριον (στοιχειώδεις ἐμπορικαὶ γνώσεις) . . . . . » 86

Εὐγένεια καὶ ἀγένεια

Πύρρος καὶ Φαβρίκιος . . . . . » 96
Φιλήμων καὶ Βαυκίς . . . . . » 98
Τὸ εὐγενὲς παιδίον . . . . . » 101
Κώνωψ καὶ βούβαλος (ἔμμετρος μῦθος) . . . . . » 103
Τί θέλω (ποίημα) . . . . . » 103
Ὁ Ἀκάθιστος Ὕμνος . . . . . » 104
Τὰ πορώδη ἀγγεῖα (πραγματογνωσία) . . . . . » 107
Τὸ ἀερόστατον » » . . . . . » 108

Ὀργή, πραότης, βωμολοχία κτλ.

Ὀδυσσεὺς καὶ Νεοπτόλεμος . . . . . » 113
Ὁ ἐξυβρισθεὶς πτωχὸς . . . . . » 114
Ὁ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν καὶ ὁ Λέων . . . . . » 115
Ἀοργησία μεγάλων ἀνδρῶν . . . . . » 118
Τὸ ἴον (ποίημα) . . . . . » 120
Ὄνος φέρων εἰκόνα (ποίημα) . . . . . » 121
Ὁ ἠλεκτρικὸς τηλέγραφος (πραγματογνωσία) . . . . . » 122

Ἡ Ἰφιγένεια (διήγημα κατὰ τοὺς τραγικοὺς ποιητάς) . » 126
Ὁ Δῆμος καὶ τὸ καρυοφύλλι του (ποίημα) . . . . . » 141
Τὸ Ἐμπόριον (στοιχ. ἐμπορ. γνώσεις) . . . . . » 142
Θάνατος εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης (διήγημα) . . . . . » 149
Ὁ τάφος τοῦ Δήμου (δημοτικὸν τραγούδι) . . . . . » 169
Τὰ εἴδη τῶν γαιῶν καὶ ἡ ἄρδευσις τῶν ἀγρῶν (γεωπονία) . » 169
Τὸ βουστάσιον (κτηνοτροφία) . . . . . » 172
Ὁ σχηματισμὸς τῆς γῆς. τὰ Ἡφαίστεια (φυσιογνωσία) . . » 175

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΙΧΑΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ 1942